

Κ^α ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΔΟΥ - ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ (Κ^α Τ.)

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΕΤΟΣ 5'—1932
ΤΟΜΟΣ ΕΝΔΕΚΑΤΟΣ

ΑΘΗΝΑΙ, 15 ΑΠΡΙΛΙΟΥ

ΤΕΥΧΟΣ 128

ΤΡΙΑ ΝΕΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΑΜΦΙΒΟΛΙΑ

Και πᾶς, πικρή μου 'Αμφιβολία
κι' ἀνθοστεφάνωτη 'Οφηλία . . .
Μὲς στῆς ζωῆς τὸ καρναβάλι
ποῖός τὸ στεφάνι σοῦχει βάλει,
καὶ πᾶς μιὰ λίμνη ἀποζητώντας
τ' ἀνθία τῆς τρέλλας σου μαδώντας ;
Κυνηγημένη ἀπ' τὸν 'Αμλέτο,

δείχνεις γελώντας τὸ στιλέτο
ποῦ ἔχει τὰ στήθη σου καρφώση,
χωρὶς τὸ θάνατο νὰ δώση.
Λίμνη δὲ βρίσκεται μπροστά σου,
καὶ σὺ πλανᾷς τὰ βήματά σου
σ' ἀγκάθια καὶ ξερολιθιές
ξωθιά κι' ἐσὺ μὲ τις ξωθιές.

ΜΕΣ ΣΤΗ ΝΥΧΤΑ

Πῶς ἄδειασε ἄξαφνα τὸ Σύμπαν
κι' ἄλλο δὲν ἔμεινε στὴ γῆ
παρὰ ὁ πικρὸς ὁ λογισμὸς μου
κι' ἡ πιὸ πικρὴ μου ἐδῶ πληγὴ ;
Ποῦ πῆγαν τ' ἄσπρα περιστέρια,
τὸ φῶς, καὶ τ' ἀνθη ἀπ' τὰ κλαδιά,
πῶς μοῦ γλιστροῦσαν ἀπ' τὰ χέρια
τῆς εὐτυχίας μου τὰ κλειδιά ;

Καὶ στὸ σκοτάδι ὄλο ἀνεβαίνει
αὐτὸς ποῦ στήνει τὴν κρεμάλα
καὶ τὴ θηλειὰ γερὰ τὴ δένει,
στ' ἀνέβασμά του τρίζει ἡ σκάλι,
μιὰ στὸ καρφὶ καὶ μιὰ στὸ ξύλο,
σφυρῶζει τὸ σκοινὶ στὸ στύλο,
καὶ νά ! ἡ ψυχὴ μου κρεμασμένη,
κι' ἄχ ! . . ὅμως δὲν πεθαίνει !

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Βραδιάζει στὸ σαλόνι, κι' οἱ σκιές
σὰν πληγωμένες σέρνονται ψυχές
στὸ πιάνο, στὸ χαλί, στὴν κρυσταλλίερα
ποῦ σβύνει τὸ στεγνὸ τῆς φῶς ἡ μέρα.

Καὶ ξάρνου, ἀπ' τὴ μαρμαρίνη κονσόλα
ποῦ εἶναι σὰ λίμνη παγωμένη, μακρινὰ
βιολιά ξεσποῦν στὴ σκοτεινὴ ραδιόλα
— μηνύματα καὶ δάκρυα ἀλαργινά. —

Τὸ νέο φεγγάρι μὲς ἀπὸ τις γρίλλιες,
σὰν ἀπὸ φίλτρο, κόμπο-κόμπο στάζει
στὰ κύπελλα κρασι ἀσημί, καὶ βάζει
σπίθες χρυσῆς στὶς ἀδειανὲς μποτίλλιες.

Στοῦ φλογισμένου διβανιοῦ τὸ βάθος,
ποῦ φίδι σέρνεται ὑπουλο τὸ πάθος,
ἡ ξρωτικὴ σπάει - δένεται κορδέλλα,
καθὼς χορεύει ἡ Μέθη μὲ τὴν Τρέλλα.

Και καίζεται με υπόκρουση τὸ δράμα,
 με σαηνική, ὅπως λένε, οἰκονομία,
 χωρίς φωνές ἢ περιττὴ χειρονομία,
 καὶ γιὰ φινάλε ἓνα γυναικίειο κλάμα.

Μὰ στὸ βελούδινο διβάνι ὅλα ταιριάζουν
 καθὼς στοῦ θεάτρου τὴ σκονισμένη τάβλα :
 μιὰ πιστολιά βάζει τελεία καὶ παύλα
 καὶ τὸν Ἐπίλογο οἱ σκιές τότε σκεπάζουν.

ΑΙΜΙΛΙΑ ΣΤΕΦ. ΔΑΦΝΗ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΝ

ΟΙ «ΔΙΑΝΟΟΥΜΕΝΟΙ»

Νομίζω πὼς εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξηγηθῇ, ἐπὶ τέλους, στοὺς ἀνθρώπους ποὺ δὲν ἔμαθαν νὰ συνεννοῦνται κορακίστικα, τί θὰ πῆ «διανοούμενος». Γίνεται τόσο συχνὰ λόγος, τώρα τελευταία, περὶ «διανοουμένων», ὥστε οἱ ἀπλοῖκοι ἄνθρωποι, ποὺ «διανοοῦνται» χωρὶς νὰ εἶναι «διανοούμενοι», τᾶχουν, κυριολεκτικῶς, χαμένα με τὸν ξαφνικὸν αὐτὸ νεολογισμό. Δὲ λείπει παρὰ ὁ Ἀνατολίτης τῆς «Βαθυλωνίας», γιὰ νὰ διερμηνεύσῃ τὴν κοινὴ ἀπορία : «Διανοούμενο, διανοούμενο ἀκουα λέανε, ἀμὰ τί πράμα ἦτανε δὲν ἤξερα».

Πὼς νὰ ξέρῃ, ἀλήθεια, πὼς νὰ μπορῇ νὰ μαντέψῃ ἓνας ἀπλοῖκος ἄνθρωπος, καὶ χωρὶς νὰ εἶναι Ἀνατολίτης, τί θὰ πῆ «διανοούμενος»; Ἄν τοῦ ἐξηγήσετε τὴ λέξη, ἂν τοῦ πῆτε ὅτι «διανοούμενος» εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποὺ «διανοεῖται», ποὺ σκέπτεται δηλαδὴ, ποὺ στοχάζεται, ποὺ συλλογίζεται, θὰ τὸν μπερδέψετε ἀκόμα περισσότερο. Καθένας καταλαβαίνει πὼς μποροῦν νὰ ὑπάρχουν στὸν κόσμον γραμματισμένοι καὶ ἀγράμματοι, σπουδαγμένοι καὶ ἀσπούδαχοι, μορφωμένοι καὶ ἀμόρφωτοι. Καθένας ξέρει ἀκόμα πὼς ὑπάρχουν στὸν κόσμον ἔξυπνοι καὶ κουτοί. Εἶναι ἀδύνατον ὅμως νὰ χωρέσῃ ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου πὼς μποροῦν νὰ ὑπάρχουν ἄνθρωποι με τὸ ξεχωριστὸ προνόμιον νὰ σκέπτονται, μονάχα αὐτοί, ἀφοῦ ὁ Θεὸς ἔδωκε μυαλὸ σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, γι' αὐτὴ τὴ δουλειά. Αὐτὸ τὸ μονοπώλιον τοῦ στοχασμοῦ, ποὺ δημιούργησε ἓνας νεολογισμός,

Κι' ὁ τίτλος «Ἐνας δεῖπνος μυστικός»...
 Κ' εἶν' ὅλα ὄραϊα : μιὰ πόρτ' ἀνοίγοκλει,
 κάποιος στὴ σιάλα φεύγει βιαστικός,
 καὶ στὸ ραδιὸ πεθαίνει τὸ βιολί.

ποὺ δὲν εἶναι παρὰ μιὰ κακὴ μετάφραση, καταντᾷ ἓνα πράγμα ἀπαράδεχτο. Μὲ τὸ νὰ γίνεται ὅμως τόσο συχνὰ λόγος γιὰ «διανοουμένους», κάθε ἀπλοῖκος ἄνθρωπος ἔφτασε νὰ σχηματίσῃ καὶ ἀπὸ μιὰ ξεχωριστὴ ἰδέα γιὰ τὸ καινούργιον αὐτὸ φρεσ-το. «Διανοούμενος» γιὰ τοὺς περισσότερους θὰ πῆ τὰ πάντα καὶ τίποτε.

— Αὐτοὶ οἱ διανοούμενοι, ποὺ βγήκαν τώρα, θὰ μᾶς φᾶνε... μούλεγε ἓνας ἀπλοῖκος γεροντάκος, ποὺ τὰ εἶχε τετρακίσα, διαβάζοντας στὴν ἐφημερίδα ὅτι διάφοροι «διανοούμενοι» ἔκαναν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο.

— Ποιοὶ διανοούμενοι; τὸν ρώτησα, κίνοντας πὼς δὲν καταλαβαίνω.

— Νά!... μοῦ ἐξήγησε. Αὐτοὶ οἱ μασῶνοι, οἱ μαλλιαροί, οἱ αἰρετικοί.

Στὸ μυαλὸ τοῦ γεροντάκου, «διανοούμενοι», μασῶνοι, μαλλιαροὶ καὶ αἰρετικοὶ εἶχαν γίνῃ ἓνα πράγμα, ὅπως συμβαίνει με τίς λέξεις, ποὺ με τὸ νὰ μὴ ἔχουν καθαρὸ νόημα γιὰ τὸν ἀγράμματο λαό, πέφτουν σὲ μιὰ παράξενη συνωνυμία.

Ἦστερ' ἀπὸ λίγο, ρίχνοντάς μου μιὰ ὑποπτηματιά, μοῦ εἶπε κάπως στενοχωρημένος :

— Μήπως εἶσαι καὶ τουλόγου σου ἀπὸ δαύτους; Ἄν εἶσαι, νὰ με συμπαθᾷς.

Βιάστηκα νὰ τὸν καθησυχάσω.

— Ἐγὼ διανοούμενος; Ὁχι, μπάρμπα. Ὁ Θεὸς νὰ φυλάξῃ. Μοναχοὶ τοὺς κι' ἀπομόναχοι νὰ εἶναι.

Ἄν δὲν εἶχε σχηματίσει μιὰ τόσο τρομερῆ

ἰδέα γιὰ τοὺς «διανοουμένους», θὰ τοῦ ἐξηγοῦσα διαφορετικὰ τὰ πράγματα :

— Δὲν εἶμαι «διανοούμενος», μπάρμπα, —θὰ τοῦλεγα γιὰτὶ δὲν ἔχω τὴν αὐθάδεια νὰ κρατῶ γιὰ τὸν ἑαυτὸ μου ἓνα τίτλον ποὺ ἀνήκει σὲ κάθε ἄνθρωπον ποὺ ἔχει μυαλὸ καὶ δουλεύει μ' αὐτό, χωρὶς νὰ λέγεται «διανοούμενος». Διανοούμενος εἶσαι ἄλλο τόσο κι' ἐσοῦ, ὅσο εἶμαι : κι' ἐγώ. Ἴσως — κι' ἄς μὴ σοῦ κακοφανεῖ — νὰ εἶσαι περισσότερο διανοούμενος κι' ἀπὸ μένα κι' ἀπὸ πολλοὺς ἄλλους, ποὺ λέγονται «διανοούμενοι», χωρὶς νάχουν οὔτε τὸ σίγουρον στοχασμὸ σου, οὔτε τὴν ἀσφαλτὴ κρίση σου, οὔτε τὴν ἀκοίμητη

περιέργεια σου, οὔτε τὴν παρθηνικὴ φρεσκάδα τοῦ μυαλοῦ σου. Μπορεῖ νὰ με λένε «διανοούμενο», κι' ἐσένα νὰ μὴ σὲ λένε. Μίλα μου, ὅμως, ἐσοῦ ποὺ δὲν εἶσαι «διανοούμενος», νὰ σ' ἀκούω ἐγὼ ποὺ εἶμαι «διανοούμενος». Μίλα μου, γιὰτὶ, ἀκούοντάς σε, θὰ γίνω σοφώτερος καὶ καλύτερος.

Ἴσως δὲ θὰ καταλάβαινε αὐτὰ ποὺ θὰ τοῦλεγα. Ἄλλὰ τί ἔχει νὰ κάνη; Καταλάβαινε πολλὰ περισσότερα καὶ στοχάζοτανε πολλὰ ὀραιότερα. Ἦτανε ἓνας πραγματικὸς «διανοούμενος». Καὶ ὅμως ἦτανε κάποιος γεροβαρκάρης τοῦ Πασσαλιμανιοῦ, σὰ βγαλμένος ἀπὸ ἓνα ποίημα τοῦ Πορφύρα.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

GÖTTE

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ

Τὸν οὐρανὸ σου σκέπασε με νέφη,
 ὦ Ζεῦ, καὶ ὅπως χτυποῦν παιδιὰ
 καὶ κόβουν τὰ ξερὰ τᾶγκάθια, χτύπα
 τὴ δύστυχη βελανιδιά,
 τῆς ράχαις τῆς ψηλαλῆς : μὰ τὸ καλύβι—
 δὲν τῶχεις χτίσει—καὶ τὴ γῆ
 μὴ μοῦ χαλᾶς· καὶ τὴ φωτιά μου, ποῦναι
 τῆς μαύρης ζήλειας σου ἢ πηγῆ.

Δὲν ξέρω ἐγὼ ἀθλιώτερον ἄλλο,
 στὸν κόσμον ἀπὸ σᾶς, θεοί·
 με τῶν ἀνθρώπων τῆς θυσίας,
 τῆς προσευχῆς των τὴν πνοή
 τὰ μεγαλεῖα σας κρατεῖτε·
 καὶ θάχατε πεθάνει πειά,
 φτωχοὶ ἐδῶ κάτω ἂν δὲν ἦσαν,
 μαροὶ μ' ἐλπίδαις καὶ παιδιὰ.

Σὰν ἦμουνα παιδί, δὲν εἶχα
 τὴν αἴσθησι οὔτε καὶ τὸ νοῦ·
 τὰ μάτια μου ἔστρεφα στὸν ἥλιον
 καὶ στὸ γαλάζιον τοῦ οὐρανοῦ·
 θαρροῦσα ἐκεῖ ἐν' αὐτὶ πὼς εἶναι
 κι' ἀκούει ἐκεῖνον ποὺ πονεῖ,
 καὶ μιὰ καρδιά σὰν τὴ δική μου,
 ποὺ τὸ φτωχὸ τὸν συμπονεῖ!

Σὰν πολεμοῦσα τῶν σκληρῶν Τιτάνων
 τὴν ὑπερφίαλην ὀρμή,

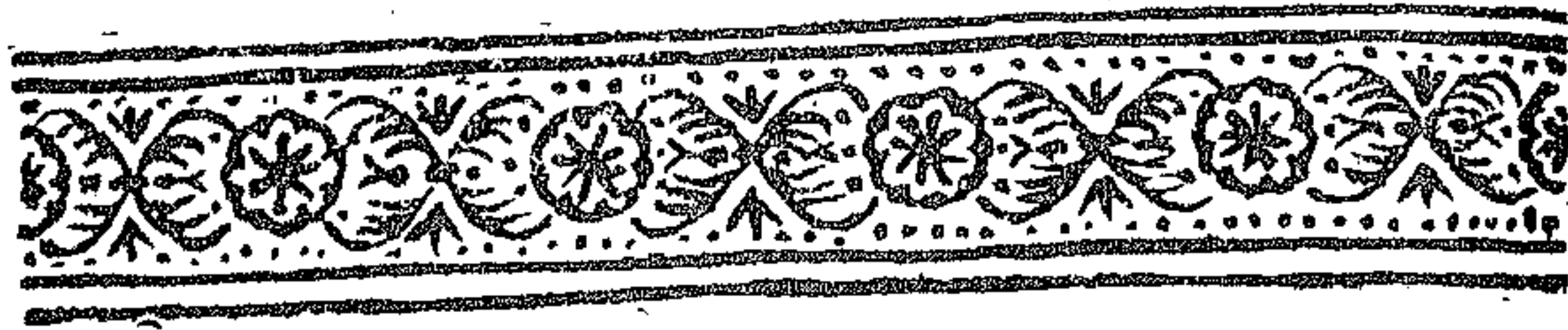
ποιὸς μ' ἔσωσε ἀπ' τὰ δόντια τοῦ θανάτου
 κι' ἀπ' τὴ δουλειά τὴν ὀμύη;
 Θεία καρδιά, δὲν ἔκαμες τὰ πάντα
 μανάχη σου! πὼς ἀγαπᾷς
 ἐκεῖνον ποὺ κοιμάται ἐκεῖ ἀπάνω :
 γιὰ ψεύτικα ὄνειρα χτυπᾷς!

Νὰ σὲ τιμῶ; γιὰτὶ; Μὴ μοῦ ἀλαφρώνεις
 τὸ βάρος, σὰν ἐγὼ πονῶ;
 τὸ δάκρυ μου τὸ μαῦρον μὴ σκουπίζεις,
 ποὺ τρέχει, ὅταν ἐγὼ θρηνηῶ;
 Ὁ Χρόνος παντοδύναμος καὶ ἡ Μοῖρα
 ἢ αἰώνια πάντα με ὀδηγεῖ·
 με διευθύνει πάντα, ὅπως καὶ σένα·
 αὐτὴ μ' ἀνύψωσε στὴ γῆ.

Θαρροῦσες τὴ ζωὴ πὼς θὰ μισοῦσα
 καὶ θᾶτρεχα στὴν ἐρημιά·
 γιὰτὶ δὲν ἦσαν ρόδινα ὅλα, ἐλπίδα,
 πὼς δὲ θὰ μοῦμενε καμμιά;

Στέκομαι ἐδῶ! ἀνθρώπους πλάττω,
 ποῦχουν τὴν ὄψιν ὅπως κι' ἐγὼ·
 κόσμον ποῦ σ' ὅλα του μοῦ μοιάζει,
 εἶναι ὅπως εἶμαι, ζῆ ὅπως ζῶ.
 Χαίρεται, κλαίει, ἀπολαμβάνει,
 πονεῖ καθὼς κι' ἐγὼ πονῶ
 καὶ σὲ περιφρονεῖ, ὅπως πάντα
 κι' ἐγὼ θὰ σὲ περιφρονῶ.

ΓΕΟΦΙΛΟΣ ΒΟΡΕΑΣ

Ἡ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Ἡ διδασκαλία τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας παρουσιάζει σήμερον τὸ δυσκολώτερον ἴσως πρόβλημα, ἐξ ὧν ἔχουν ν' ἀνικρῶσιν οἱ φιλόλογοι εἰς τὴν μέσῃν ἐκπαίδευσιν. Ὀφείλεται τοῦτο καὶ εἰς τὸ ὅτι τὸ μάθημα μόλις κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰσῆχθη· ἔστι δὲν ὑπῆρχε καιρὸς νὰ δημιουργηθῆ καποια ζωντανὴ παράδοσις τῆς διδασκαλίας του, ὅπως εἶχε δημιουργηθῆ διὰ τὴν γλωσσικὴν τοῦλάχιστον διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας, προτοῦ ὁ παιδαγωγισμὸς τῶν τελευταίων ἐτῶν, ἡ πληγὴ αὐτῆ τῆς νεοελληνικῆς ἐκπαίδευσως, καταστρέψῃ μὲ τοὺς πειραματισμοὺς του κάθε παράδοσιν καὶ κάθε συνοχήν.

Κυρίως ὁμῶς ὀφείλεται εἰς τὴν ἀνεπαρκῆ, τὴν ἀνύπαρκτον πολλάκις ἐπιστημονικὴν προπαρασκευὴν τῶν φιλόλογων μας διὰ τὸ μάθημα τοῦτο, καὶ περὶ αὐτοῦ θὰ ἤθελα ν' ἀναπτύξω μερικὰς σκέψεις, τὰς ὁποίας καὶ ἡ μελέτη τῆς λογοτεχνίας μας καὶ κάποια προσωπικὴ διδασκτικὴ πείρα μου ὑπαγορεύει. Μου φαίνεται ἄλλως τε, ὅτι δὲν ἐπρόσεξαν, ὅσον ἔπρεπεν, τὰς αἰτίας τοῦ κακοῦ, οὗτ' ἐπρότάθησαν ὡς τώρα μέτρα πρακτικὰ καὶ ἀποτελεσματικὰ.

1. Ἡ Νεοελληνικὴ Λογοτεχνία εἰς τὸ Πανεπιστήμιον.

Τὴν πρώτην καὶ κυριωτάτην εὐθύνην φέρει τὸ Πανεπιστήμιον. Ὡς γνωστὸν, μόλις ἀπὸ τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους 1925/6 καθιερώθη ἐπισήμως, μετὰ προηγουμένης τινὰς ἀποτυχοῦσας ἀποπειράς, τὸ μάθημα τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, ταυτοχρόνως δὲ σχεδὸν εἰσῆχθη εἰς τὸ τότε ἰδρυθέν Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὰ 90 % τῶν ὑπηρετούντων φιλόλογων τῆς μέσης ἐκπαίδευσως δὲν

ἔχουν διδαχθῆ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, πολλοὶ δὲ οὔτε εἰς τὸ Γυμνάσιον, οὐδὲ στοιχειώδεις γνώσεις μαθήματος, τὸ ὅπολον ἐκ τοῦ νόμου εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ διδάσκουν εἰς τοὺς μαθητάς. Καὶ ἡ ἔλλειψις αὐτῆ δὲν εἶναι ἐξωτερικὴ καὶ ἐπουσιώδης. Διότι κατὰ βῆθος δὲν πρόκειται περὶ ὠρισμένων γνώσεων, τὰς ὁποίας θὰ ἤμποροῦσαν μὲ τὸν ἕνα ἢ μὲ τὸν ἄλλον τρόπον ἐκ τῶν ὑστέρων ν' ἀναπληρώσουν. Πρόκειται περὶ αὐτῆς ταύτης τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὸν νεοελληνικὸν πνευματικὸν βίον, καὶ πρόκειται περὶ μεθόδου, κατὰ τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ γίνεται ἡ μελέτη καὶ ἡ αἰσθητικὴ ἀπόλαυσις τῶν ἔργων τῆς τέχνης τοῦ λόγου.

Δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦμεν, ὅτι ἡ εἰσαγωγὴ εἰς τὴν νεοελληνικὴν λογοτεχνίαν εἶναι εἰσαγωγὴ εἰς τὴν λογοτεχνίαν καθ' ὅλου. Διότι μόνον εἰς κείμενα μορφικῶς προσεῖα καὶ περιεχομένου ὄχι ἀλλοτρίου πρὸς τὴν ψυχὴν του, εἶναι δυνατὸν καὶ ὁ μαθητὴς καὶ ὁ φοιτητὴς νὰ καλλιεργήσουν κατὰ πρῶτον τὴν καλαισθησίαν των καὶ νὰ δοκιμάσουν αἰσθητικὰς συγκινήσεις. Ὅτις συγκινήσεις αὐτάς, γυμνασμένοι ἤδη εἰς τὰ εὐκολώτερα, θὰ εἶναι δυνατὸν κατόπιν ν' ἀνέβρουν καὶ νὰ δοκιμάσουν καὶ εἰς τὰ γλωσσικῶς ἀπροσιτώτερα λογοτεχνήματα τῆς Ἀρχαιότητος, μὲ τὰς ἰδιαζούσας αὐτῆς πνευματικὰς καὶ κοινωνικὰς συνθήκας. Ἡ γνωριμία δὲ αὕτη μὲ τὰ κλασσικὰ πρότυπα τῶν ἀρχαίων θὰ βοηθήσῃ καὶ πάλιν εἰς τὸ νὰ κατανοήσωμεν ἱστορικώτερα, δηλαδὴ δὴ βεβηότερα καὶ ζωηρότερα, τοὺς νεωτέρους λογοτέχνας. Ἔτσι ἡ λογοτεχνικὴ τοῦλάχιστον μόρφωσις τοῦ Νεοέλληκος ἀκολουθεῖ τὸν δρόμον ἀπὸ τῶν νέων πρὸς τὰ ἀρχαῖα, ὄχι τὸν ἀνάπαλιν, καὶ ἀποτελεῖ ἡ γνώσις τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας—το ἀνέπτυξά καὶ ἄλλο

ἐκτενέστερα—οὐσιώδη προϋπόθεσιν τῆς βαυτέρας γνωριμίας του μὲ τὴν ἀρχαίαν. Χωρὶς τὴν στοιχειώδη καλαισθησίαν καὶ τὰς ἀπαραιτήτους αἰσθητικὰς κατηγορίας, αἱ ὁποῖαι, ἂν ὄχι ἀποκλειστικῶς, πάντως κατὰ πρῶτον εἰς τὴν μητρικὴν λογοτεχνίαν ἀποκτώνται, δὲν πρέπει νὰ ἐλπίσῃ κανεὶς νὰ καταλάβῃ τοὺς Ἕλληνας ἢ Ῥωμαίους ποιητάς, ὡς ποιητάς.

Δυστυχῶς ὁ τρόπος κατὰ τὸν ὁποῖον τὸ ζήτημα διερρυθμίσθη εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, δὲν εἶναι καὶ ὁ ἀριστος. Ἀντὶ αὐτοτελοῦς τακτικῆς ἕδρας τῆς Νεοελληνικῆς φιλολογίας, ἰδρύθη μία κοινὴ ἕδρα τῆς «Μέσης (δηλ. Βυζαντινῆς) καὶ Νεωτέρας Ἑλληνικῆς Φιλολογίας», εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ὑπάγεται ἡ λογοτεχνικὴ παραγωγὴ μιᾶς περιόδου 1500 καὶ πλέον ἐτῶν, τῆς ὁποίας καὶ ἡ ἐπισκόπησις μόνον θὰ ἤμποροῦσε ν' ἀπορροφήσῃ ἕλον τὸν πρὸς διδασκαλίαν διατιθέμενον χρόνον. Καὶ νὰ ἦτο ἡ παραγωγὴ αὕτη ἱστορικῶς καὶ γλωσσικῶς τοῦλάχιστον ὁμοίομορφος! Ἄλλ' ἡ μὲν Βυζαντινὴ λογοτεχνία, καὶ ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν καὶ ὡς πρὸς τὰ λογοτεχνικὰ γένη καὶ ὡς πρὸς τὴν ὄλην ὑφήν καὶ παράδοσιν, εὐρίσκεται ὑπὸ τὴν ἀμεσον ἐξάρτησιν τῆς ἀρχαίας λογοτεχνίας, οὔτε ὑπάρχει ὡς πρὸς τὰς μεθοδικὰς προϋποθέσεις διαφορὰ εἰς τὴν φιλολογικὴν ἐξέτασιν τοῦ Θουκυδίδου ἢ τοῦ Προκοπίου, τοῦ Ἡροδότου ἢ τοῦ Καλκοκωνδύλη, τοῦ Πολυβίου ἢ τοῦ Ψελλοῦ· ἡ δὲ νεοελληνικὴ λογοτεχνία, καὶ ἐπὶ Φραγκοκρατίας καὶ ἀπὸ τοῦ 1800 καὶ ἔξῃς, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξετασθῆ, παρὰ ἐν στενῇ ἐπαφῇ πρὸς τὴν σύγχρονον εὐρωπαϊκὴν λογοτεχνίαν, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ἀνήκει.

Δύο λοιπὸν διαφορετικαὶ ἐπιστήμαι, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μία, ἡ Βυζαντινὴ φιλολογία, μόλις πρὸ 50 ἐτῶν ὀργανώθη ὡς ἐπιστήμη, ἡ δὲ ἄλλη, ἡ Νεοελληνικὴ, δὲν ὑπάρχει ἀκόμη ὡς ἐπιστήμη (ὅπως θὰ φανῆ κατωτέρω), ἠνώθησαν ὑπὸ μίαν ἕδραν πρὸς βλάβην καὶ τῶν δύο, ἐνῶ καὶ αἱ δύο ἔχουν ἀνάγκην αὐτοτελοῦς καὶ εὐρείας ἐνισχύσεως. Καὶ τὴν ἐνίσχυσιν αὐτὴν θὰ εἶναι ἀνθρωπίνως ἀδύνατον νὰ ἔχουν, ἐφ' ὅσον εἴτε ἡ διδασκαλία καὶ τῶν δύο θὰ εἶναι περιορισμένη χρονικῶς, εἴτε ἡ μία θὰ ἐξετάζεται ὡς παράρτημα τῆς ἄλλης.

Πρὸς τὸ συμφέρον καὶ τῶν δύο τούτων ἐπιστημῶν θὰ καταλήξωμεν ἀργὰ ἢ γρήγορα, εἶμαι βέβαιος, εἰς τὸν χωρισμὸν τῆς ἕδρας ταύτης εἰς δύο αὐτοτελεῖς, ὅπως ἐγένεν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης. Τότε καὶ μόνον θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ καλλιεργηθῆ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον ἡ Νεοελληνικὴ φιλολογία εἰς τὸν βαθμὸν, ποῦ ἐπιβάλλει καὶ ἡ σημασία τῆς καὶ ἡ μακρὰ τῆς παραμέλησις. Τότε θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ μελετηθοῦν ἀπὸ ἀπόψεως φιλολογικῆς, ὅπως ἐδείξεν εἰς τὸ τελευταῖον τοῦ βιβλίου ὁ Ἀποστολάκης, καὶ τὰ γλωσσικὰ μνημεῖα τοῦ λαϊκοῦ βίου, τὰ ὁποῖα μέχρι τοῦδε σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ὡς λαογραφικὰ κείμενα ἐξετάζονται. Τότε καὶ μόνον θὰ εἶναι δυνατὸν τὸ μάθημα τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας ν' ἀνταποκριθῆ πλήρως καὶ εἰς τὴν γενικωτέραν του ἀποστολήν, νὰ χρησιμεύῃ ὡς εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν καὶ αἰσθητικὴν ἀνάλυσιν τῶν ἔργων τῆς τέχνης τοῦ λόγου γενικῶς καὶ νὰ εἶναι τὸ κατ' ἐξοχήν μάθημα περὶ τῆς νεοελληνικῆς πνευματικῆς ζωῆς.

2. Νεοελληνικὴ Φιλολογία.

Μὲ τὴν καθυστέρησιν αὐτὴν τῆς ἐπισήμου ἀκαδημαϊκῆς ἀναγνωρίσεως τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας ἀλληλένδετον εἶναι (ὡς ἀποτέλεσμα ταυτοχρόνως καὶ ὡς αἴτιον) τὸ γεγονός, τοῦ ὁποίου ἡ διαπίστωσις δὲν ἐγένεν ἀκόμη καὶ γινομένη θὰ φανῆ παράδοξος, ὅτι νεοελληνικὴ φιλολογία (1) δὲν ὑπάρχει. Ἄν ἐξαιρέσῃ κανεὶς τὰ μνημεῖα τῆς δημώδους μεσαιωνικῆς λογοτεχνίας, διὰ τὰ ὁποῖα ἔχομεν ἀξιολόγους ἀπὸ μεθοδικῆς καὶ φιλολογικῆς ἀπόψεως ἐργασίας τοῦ Legend, τοῦ Hesselning, τοῦ Pernot, τοῦ Ξανθοῦδίδου κ. ἄ., ἡ μελέτη τῆς κυρίως νεοελληνικῆς λογοτεχνίας ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἔργον λογοτεχνῶν, κριτικῶν, τοπικῶν ἱστοριοδίφων, δημοσιογράφων (διὰ νὰ μὴν ἀναφέρω τὸ ἀμέτρητον πλήθος σοβαρῶν ἢ ἐπιπολαίων ἐρασιτεχνῶν καὶ «αἰσταντικῶν»), ἀνθρώπων δηλαδὴ, οἱ ὁποῖοι, καὶ εἰς τὰς ἀρίστας περιπτώσεις, δὲν ἦτο δυνατὸν παρὰ νὰ κρατήσουν τὴν ἐρευναν τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας εἰς τὸ προεπιστημονικόν

(1) Πρέπει νὰ τονίσω εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ὅτι μὲ τὴν λέξιν φιλολογία ὀνομάζω τὴν ἐπιστήμην τῆς λογοτεχνίας, ὄχι τὴν λογοτεχνίαν αὐτήν, ὅπως κακῶς ἐπεκράτησε.

στάδιον, ἀπὸ τὸ ἑποῖον ἐπέρασαν ὅλοι αἱ νεώτεροι φιλολογοὶ τῆς Εὐρώπης καὶ ἔπρεπε νὰ περάσωμεν καὶ ἡμεῖς, εἰς τὸ ὁποῖον ἕως ἡμεῖς ἐσταματήσαμεν καὶ ἐξακολουθοῦμεν νὰ μένωμεν περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι ἔπρεπε καὶ ἀπὸ ὅ,τι ἐπέβαλλαν τὰ πράγματα.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἓνα πλῆθος εἰδήσεων συνεκεντρώθη, κείμενα λησμονημένα ἢ ἀνέκδοτα ἐγίναν γνωστά, ἀναλύσεις ἔργων μὲ βαθυτοχάστους πολλὰκις αἰσθητικὰς παρατηρήσεις ἐδημοσιεύθησαν, ἀκόμη καὶ νεοελληνικαὶ γραμματολογίαι εἶδαν τὸ φῶς, ἀληθινὰ πολύτιμον ὕλικόν διὰ τὸν μελλοντικὸν ἐπιστημονικὸν ἐρευνητὴν τῆς λογοτεχνίας μας, ἀλλὰ ὕλικόν μόνον.

Οὔτε κἄν ὡς προεργασίαι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ χρησιμοποιηθοῦν τὰ περισσότερα σχετικὰ δημοσιεύματα — ἀφοῦ δὲν ἀπαλλάσσουν τὸν ἐπιστημονικὸν μελετητὴν τῆς ὑποχρέωσης νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν ἐξέτασιν τοῦ ἰδίου θέματος, ἔστω καὶ διὰ νὰ πεισθῇ, ὅτι ἡμπορεῖ νὰ βασίζεται εἰς τὰ ἐμπειρικῶς, κατὰ τὸ πλεῖστον, συναχθέντα πορίσματα (1).

Ἀκόμη καὶ διὰ τὰς συνθετικώτερας ἐρμηνείας τοῦ ἔργου ἐξαιρετικῶν μορφῶν τῆς λογοτεχνίας μας, ποῦ ὑφείλομεν εἰς τοὺς ἐπιφανεῖς κριτικούς μας (καὶ ἔχομεν ἀρχετοὺς καὶ ἀξιολόγους), θὰ χρειασθῇ ὁ μεθοδικὸς ἐπιστημονικὸς ἔλεγχος, εἴτε διὰ ν' ἀποδειχθοῦν αὐταὶ ὡς πρωτότυποι, ἀλλ' ὑποκειμενικὰ εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν κριτηρίων ἢ τὴν συναγωγὴν τῶν πορισμάτων ἐρμηνεῖται, εἴτε διὰ ν' ἀποκτήσουν ἐκ τῶν ὑστέρων, διὰ μεθοδικῆς ἀναλύσεως τοῦ ἔργου καὶ χρήσεως τῶν πηγῶν, στερεὰν ἀντικειμενικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν βᾶσιν, εἴτε διὰ ν' ἀποτελέσῃ, ὅ,τι ἐκεῖνοι οἱ κριτικοὶ διαισθητικῶς συνέλαβαν, γόνιμον ἀφετηρίαν βαθυτέρας διεϊσδύσεως εἰς τὴν φύσιν καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ ἔργου τούτου. Ἐν τῷ μεταξύ αἱ ἐργασίαι αὐταὶ οὔτε ἐπιστημονικαὶ ἡμποροῦν νὰ θεωρηθοῦν, ἀφοῦ παραβαίνουσιν τὸν θεμελιώδη κανόνα κάθε ἐπιστημονικῆς ἐργασίας, ὅτι ἡ ἀναλυτικὴ ἐρευνα προηγεῖται τῆς συνθετικῆς, οὔτε φιλολογικαὶ εἶναι, ἀφοῦ τοποθετοῦν τὴν αἰσθητικὴν κριτικὴν, ποῦ εἶναι, κατὰ τὸν ἀρχαῖον ὀρισμὸν τῆς φιλολογίας,

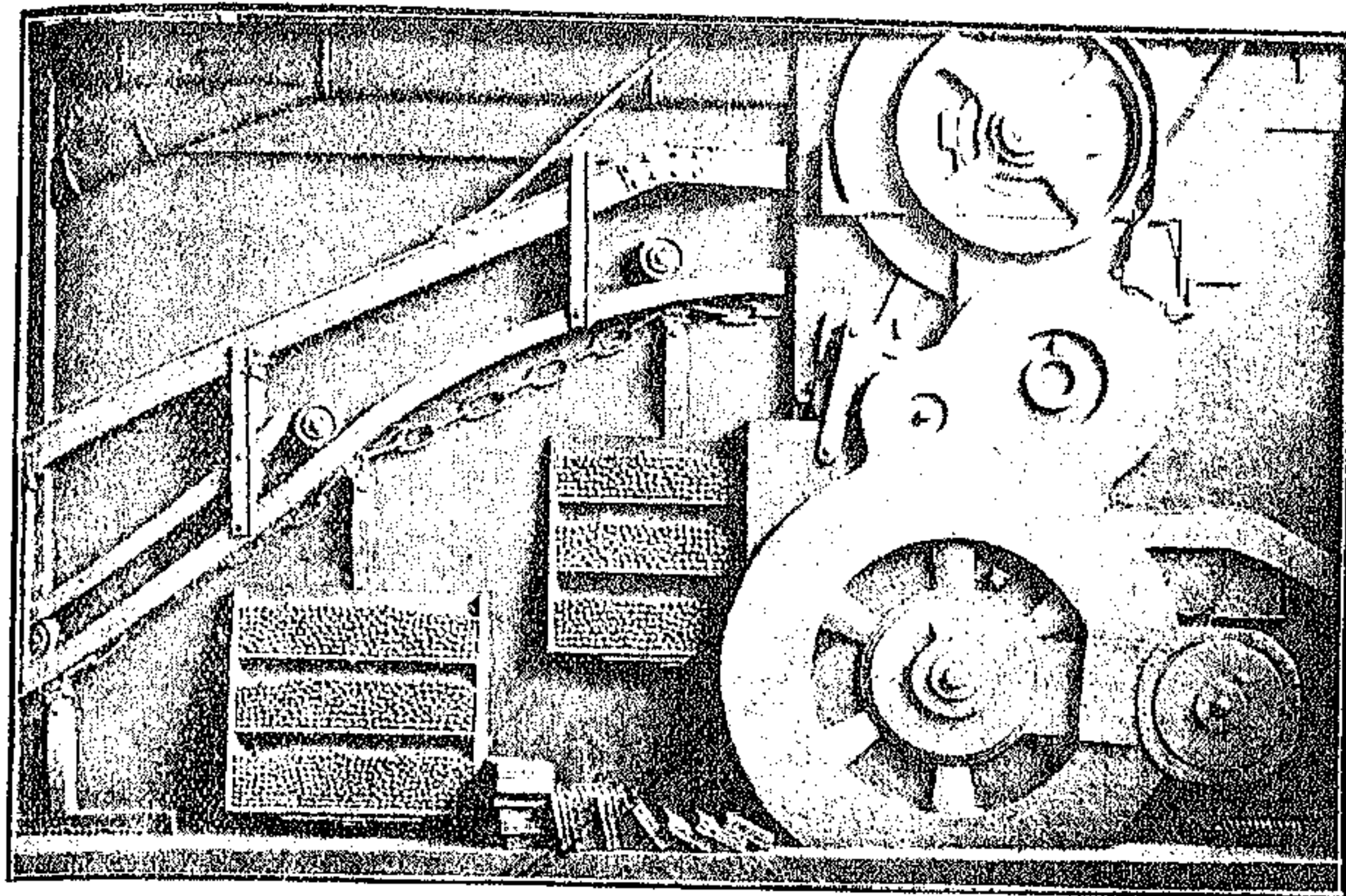
πολλῆς ἐπιστήμης τελευταῖον ἐπιγένημα, εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ ὄχι εἰς τὸ τέλος τῆς ἐρεῦνης.

Ἀλλὰ καὶ ὡς συλλογὰς ὕλικου δὲν θὰ εἶναι πάντοτε εὐκόλον καὶ ἀσφαλές (πρὸ παντὸς ἀσφαλές) νὰ χρησιμοποιήσῃ ἡ ἐπιστῆμη τὰ περισσότερα δημοσιεύματα, ποῦ ἀναφέρονται εἰς τὴν νεοελληνικὴν λογοτεχνίαν. Κανεὶς ἐπὶ παραδείγματι γνωστῆς τοῦ Σολομοῦ δὲν ἀγνοεῖ πλέον τὴν δυσκολίαν, τὸ ἀδύνατον πολλὰκις, νὰ διακριθῇ εἰς τὰ Προλεγόμενα τοῦ Πολυλά ἀντικειμενικὴ παράδοσις καὶ ὑποκειμενικὴ κρίσις, «ἀλήθεια καὶ ποιήσις» (Wahrheit und Dichtung). Καὶ εἶμαι βέβαιος, ἡ μελλοντικὴ ἐπιστημονικὴ ἐρευνα τῆς λογοτεχνίας μας θὰ δείξῃ, ὅτι δημοσιεύματ' ἀντικειμενικῶς τόσο ἐπισφαλῆ, ὅπως τοῦ Πολυλά τὰ Προλεγόμενα, εἶναι ὁ κανὼν, ὄχι ἐξαιρέσεις.

Οὔτε ἦτο δυνατόν νὰ συμβῇ διαφορετικὰ. Διότι καὶ διὰ τὴν συλλογὴν τοῦ ὕλικου, τὴν κατάταξιν, τὸν ἔλεγχον, τὴν ἐρμηνείαν, τὴν χρησιμοποίησιν κλπ. ὑπάρχει ὠρισμένη μέθοδος, ποῦ μας ἐξασφαλίζει ἀπὸ αὐθαιρέσιαν καὶ παρέχει εἰς τὸν κριτικὸν ἀναγνώστην τὸ αἰσθημα τῆς ἀσφαλείας, ὅτι καὶ αἱ πηγαὶ τοῦ προσφέρονται ὄχι μόνον εὐσυνειδήτως, ἀλλὰ καὶ ἐμπείρως, καὶ ἡ χρησιμοποίησις καὶ ἐρμηνεία τῶν γίνεται πρὸ τῶν ὀμμάτων καὶ ὑπὸ τὸν ἔλεγχόν του. Πῶς ἔμοις εἶναι δυνατόν νὰ ἔχω τὸ αἰσθημ' αὐτό, εἴαν συναντῶ ἰσχυρισμοὺς χωρὶς δικαιολογίας, εἰδήσεις καὶ κρίσεις χωρὶς παραπομπάς, ὀκνοδομήματα συλλογισμῶν θεμελιωμένα ἐπὶ γεγονότων ἀμφιδύλου γνησιότητος, ὅταν ὀγρῶν πολλὰκις ἀγνοεῖ τὴν στοιχειώδη διαφορὰν μεταξὺ πηγῶν, καὶ βοηθημάτων ἢ κρίνει ἓνα πρόσωπον, ἐνῶ ἔχει τελείως συγκεχυμένα καὶ ἀορίστους ἰδέας περὶ τῆς ἐποχῆς του;

Αὐτὸ τὸ χάος θ' ἀντικρύσῃ ἐνώπιόν του ὁ φιλόλογος, ποῦ θὰ ἤθελε μὲ προσωπικὴν μελέτην ν' ἀναπληρώσῃ ἢ νὰ συμπληρώσῃ ὅσα δὲν ἐδιδάχθη ἢ ἀτελῶς ἐδιδάχθη εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. Πῶς θὰ προχωρήσῃ; Ἀπὸ ἓνα ἐγκυκλοπαιδικὸν λεξικὸν ἢ ἀπὸ τὰ σύντομα βιογραφικὰ σημεῖωματα τῶν Νεοελληνικῶν Ἀναγνωσμάτων θὰ μάθῃ ἐπάνω κάτω, ὄχι ἀκριβῶς (2), τὰ ἔργα τῶν καλῶν μας

(2) Πόσοι ἀπὸ ἡμᾶς γνωρίζουν μὲ ἀκρίβειαν νὰ εἰποῦν, τί ἔγραψεν ὁ Χριστόπουλος, ὁ Παλαμᾶς, ὁ Παπαδιαμάντης, ὁ Ξενοπούλου;

Μ. ΤΟΜΠΡΟΣ

ΜΗΧΑΝΙΚΗ ΣΥΝΘΕΣΗ

Ἀπὸ τὸ ἔργοστασιὸ Παπαστράτου στὸν Πειραιᾶ

λογοτεχνῶν — καὶ θὰ σπεύσῃ νὰ τ' ἀποκτήσῃ. Ἀλλ' αὐτὰ δὲν ἀρκοῦν· θὰ ἤθελε μερικὰ βοηθήματα, ποῦ θὰ του δώσουν εἰδήσεις ἐξ ακριβῶς διὰ τὸ πρόσωπον καὶ τὸ ἔργον ἐκάστου λογοτέχνου, ποῦ θὰ τον βοηθήσουν νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὸ περιεχόμενον, τὴν μορφήν, τὴν τεχνικὴν τῶν λογοτεχνημάτων, ἢ ἤθελεν ἐπὶ τέλους κάτι ἐκτενέστερον καὶ ἀκριβέστερον ἀπὸ ὅ,τι του παρέχουν αἱ πρόχειροι συνήθως βιογραφίαι τῶν ἐγκυκλοπαιδικῶν λεξικῶν — δὲν ἡμποροῦμεν ν' ἀξιῶσωμεν ἀπὸ ἓνα συνήθη φιλόλογον τῆς μέσης ἐκπαίδευσως νὰ κάμῃ μόνος του δημιουργικὴν ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν. Ποῦ θὰ εὔρηται αὐτὰ βοηθήματα;

Πρῶτα πρῶτα δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἠξεύρῃ, ἂν ὑπάρχουν καὶ τί ὑπάρχει. Διότι μία ἔστω καὶ στοιχειώδης βιβλιογραφία τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας (1) δὲν ὑπάρχει. Ποῦ νὰ κατα-

δεχθοῦν οἱ ὑψηλοβάμονες «αἰσταντικοί» μας, ποῦ κόπτονται διαρκῶς ὑπὲρ τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας, νὰ καταπιασθοῦν μ' ἓνα τόσο ταπεινὸν ἔργον! Καὶ καλὰ κάμνουν· διότι τὸ ἔργον εἶναι δύσκολον, δυσκολώτερον πάντως ἀπὸ τὸ ν' ἀναμασᾶς ἢ νὰ ἐκκρίνης «ἰδέες πρωτότυπες».

Ἀλλ' ἔστω. Κατορθῶναι μετὰ πολλοῦς κόπους καὶ ἀναζητήσεις εἰς καταλόγους βιβλιοπωλείων κλπ. (2) ὁ φιλόλογος νὰ κατατοπισθῇ κάπως ἀπὸ ἀπόψεως βιβλιογραφικῆς. Ἡ πρώτη παρατήρησις, ποῦ θὰ κάμῃ, εἶναι, ὅτι πολὺ ὀλίγα μελέται ἔχουν γραφῆ γενικῶς περὶ τῶν νεωτέρων λογοτεχνῶν μας.

Ὅθλα δὴ ὁ συντάσσων νὰ εὔρη τρόπον, ὡστε νὰ γνωρίζῃ ὁ ἀναγνώστης, ἂν καὶ κατὰ πόσον ἠρεθῆσεν καὶ ἐκεῖ, ὅπου τάποτελέσματα τῆς ἐρεῖνης ἦσαν ἀρνητικά. Π. χ. ποῖα περιοδικὰ ἢ ποῖας βιβλιοθηκῆς ἐμελέτησε, χωρὶς νὰ εὔρη τίποτε. Ἔτσι καὶ μόνον θὰ ἔχῃ ὁ ἀναγνώστης τὸ αἰσθημα τῆς ἀσφαλείας, ὅτι τίποτε δὲν του διέφυγε, ἢ θὰ γνωρίζῃ πρὸς ποῖαν κατεύθυνσιν πρέπει νὰ ζητήσῃ νὰ συμπληρώσῃ τὴν ἐρευναν τοῦ προκατόχου.

(2) Δὲν εἶναι ἐντροπὴ νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι οἱ κατάλογοι τῶν βιβλιοπωλείων ἀναπληρῶνουν δι' ἡμᾶς τὴν ἀπουσίαν κάθε βιβλιογραφικοῦ βοηθήματος· ἐντροπὴ εἶναι ν' ἀνεχώρηθα τὴν κατάστασιν αὐτήν.

(1) Ἀνάλογον φαινόμενον, ἀλλ' εἰς μικροτέραν κλίμακα παρουσιάζει καὶ ἡ μελέτη τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας.

Ὅχι μόνον διὰ τοὺς ζῶντας ποιητὰς καὶ πεζογράφους δὲν ἔχομεν συγγράμματα, ποῦ θὰ μας βοηθήσουν νὰ καταλάβωμεν καὶ νὰ παρακολουθήσωμεν τὸ ἔργον των (1), ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς περισσότερους ἐκ τῶν ἀποθανόντων δὲν ὑπάρχουν ἀξιόλογα βοηθήματα, διὰ τὸν Ζαλοκώστην π. χ. ἢ τὸν Χριστόπουλον ἢ τὸν Μαβίλλην, διὰ τὸν Παπαδιαμάντην, τὸν Ροῦδην ἢ τὸν Καρκαβίτσαν.

Καὶ τὰ ὑπάρχοντα ὅμως δημοσιεύματα τὰς περισσότερας φορὰς τὸν συσκοτίζουν μᾶλλον παρά τὸν διαφωτίζουν. Ἄλλοτε εἶναι πρόχειρα καὶ ἀμάρτυρα σχεδιάσματα μὲ πολλὰ ἀοριστίας καὶ πολλὰ κενὰ διὰ τὸν κριτικὸν ἀναγνώστην. Ἄλλοτε εἶναι τόσον μονόπλευρα καὶ ὑποκειμενικά, ὥστε νὰ τὸν διαφωτίζουν ὀλιγώτερον περὶ τοῦ ἐξεταζομένου λογοτέχνου καὶ περισσότερο περὶ τοῦ χαρακτήρου καὶ τῶν προσωπικῶν τοῦ συγγραφέως των. Πάντοτε δὲ σχεδὸν εἶναι ἔργα βραχύπνοα, ἀμέθοδα, καὶ κυνηγοῦν περισσότερο τὰς δάφνας τῆς πρωτοτυπίας παρά τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ χρήσιμον.

Τὴν ζωὴν καὶ τὴν ὄρασιν τοῦ Ρήγα π. χ. διεφώτισαν ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως τὰ τελευταῖα χρόνια πελαπλῶς οἱ ἱστορικοὶ μας. Ἄλλ' ὁ Ρήγας ἀνήκει καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας—θὰ ἀνῆκε καὶ ἂν δὲν εἶχε γράψει στίχους. Ἦ ἐκάμαμεν ἡμεῖς οἱ φιλόλογοι; Ἦστερ' ἀπὸ 130 χρόνια ὄχι μόνον κριτικῆ ἐκδόσεως τῶν ἔργων του δὲν ὑπάρχει, ἀλλ' οὔτε γνωρίζομεν κἀν θετικά, τί πράγματι ἔγραψε.

Γύρω ἀπὸ τὸν Σολομὸν ἐδημιουργήθη τελευταίως ὀλόκληρος φιλολογία καὶ συνσωρευθῆ τεράστιον ὕλικόν εἰδήσεων. Καὶ ὅμως μία ἀντικειμενικὴ καὶ ἐξηκριθωμένη βιογραφία τοῦ ποιητοῦ μας μὲ ἀνάλυσιν τῶν ἔργων του ἐπιστημονικῆν δὲν ὑπάρχει. Ἐκείνος ποῦ θὰ θελήσῃ νὰ γνωρίσῃ τὸν ἀλη-

θινὸν Σολομὸν καὶ ὄχι τὸν Σολομὸν μὲ ἀλλοτρίαν μαρξικὴν ἢ ἠρωολατρικὴν, ἀγιογραφικὴν ἢ ποζιτιβιστικὴν, μεταφυσικὴν ἢ ψυχαναλυτικὴν καὶ δὲν ἠξεύρω τί ἄλλο, χρειάζεται ἓνα πλήθος βιβλίων νὰ διεξέλθῃ, ἀγωνιζόμενος διαρκῶς νὰ διακρίνῃ τὰ γεγονότα ἀπὸ τοὺς ἰσχυρισμούς, τὴν πραγματικότητ' ἀπὸ τὴν μυθολογίαν.

Ἦμποροῦμεν νὰ ζητήσωμεν ἀπὸ ἓνα κωνὸν φιλόλογον τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως αὐτὸν τὸν ἀθλον; Θὰ ἔχῃ τὰ μέσα νὰ προμηθευθῇ ὅλ' αὐτὰ τὰ βιβλία ὁ φιλόλογος τῆς ἐπαρχίας; (καὶ χρειάζονται ὅλα, διότι ὅλα κἀν παρέχουν) Καὶ ἂν ἔχει τὰ χρήματα, θὰ ἔχῃ τὸν καιρὸν, θὰ ἔχῃ τὸ ἀπαιτούμενον κριτικὸν καὶ ἱστορικὸν πνεῦμα νὰ τὰ χρησιμοποιήσῃ ἐπιφελῶς καὶ ν' ἀπαρτίσῃ ἐξ αὐτῶν τὸν Σολομὸν τὸν κληθινόν, περὶ τοῦ ὁποῦ καὶ μόνον ἀξίζει ν' ἀπασχολήσῃ τοὺς μαθητὰς του;

Δὲν ὀμιλῶ περὶ κριτικῆς ἐκδόσεως τοῦ Σολομοῦ, ποῦ δὲν ὑπάρχει καὶ δὲν βλέπω τὸ ἐνδεχόμενον νὰ ὑπάρξῃ εἰς προσεχῆς μέλλον (2). Θὰ ἐξακολουθοῦμεν ἀκόμη νὰ χρησιμοποιοῦμεν, ἀνατυπούμενας τῆς πρωτοβουλίας βιβλιοπωλῶν, τὰς παλαιὰς ἐκδόσεις, ἐκ τῶν ὁποίων κἀνθε μίαν παρέχει καὶ διαφορικὸν κείμενον μὲ χαώδη συσσώρευσιν παραλλαγῶν. Βιβλιοπῶλαι ἐπίσης, ὄχι φιλόλογοι, κατήρτισαν καὶ ὅλας σχεδὸν τὰς ἐκδόσεις τῶν ἄλλων λογοτεχνῶν, καὶ κἀνθε ἀκόμη δὲν αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ μας δώσῃ τοῦλάχιστον αὐτῶν τὴν κριτικὴν ἐκδόσιν, ἂν καὶ δὲν παρουσιάζει τὸ ἔργον τὰς κολοσσιαίας δυσκολίας, ποῦ ἔχει νὰ ὑπερικήσῃ ἢ κριτικῆ ἐκδόσεως τοῦ Σολομοῦ. Καὶ τοῦτο τὸ ἔργον θεωρεῖται κατὰ βάθος ἀπὸ τοὺς «στοχαστὰς» καὶ τοὺς «αἰσθαντικὰς» μελετητὰς τῆς λογοτεχνίας μας ἔργον ταπεινόν, κατάλληλον διὰ πεζὰς καὶ σχολαστικὰς ὑπάρξεις, ὅπως κἀνθε ἐργασία μακροτέρως πνοῆς καὶ ὀλιγώτερον ἐντυπωσιακῆ. Ἦ λαμπρὸν πρότυπον τῆς μνημειώδους ἐκδόσεως τοῦ Ἐρωτοκρίτου ὑπὸ τοῦ Ξανθοῦδου ἔμεινε χωρὶς μιμητὰς εἰς τὸν τόπον, ποῦ

(2) Καὶ ὅμως τὴν ἀνάγκην τοιαύτης ἐκδόσεως διετύπωσε μὲ τὴν καθολικότητα τοῦ πνεύματος καὶ τὴν φωτεινὴν του σκέψιν ἡδὴ τὸ 1902 ὁ Παλαμάς εἰς τὰ Προλεγόμενα τῆς ἐκδόσεως Μαρασλή σελ. 101 κέξ. Ἐλευθ.

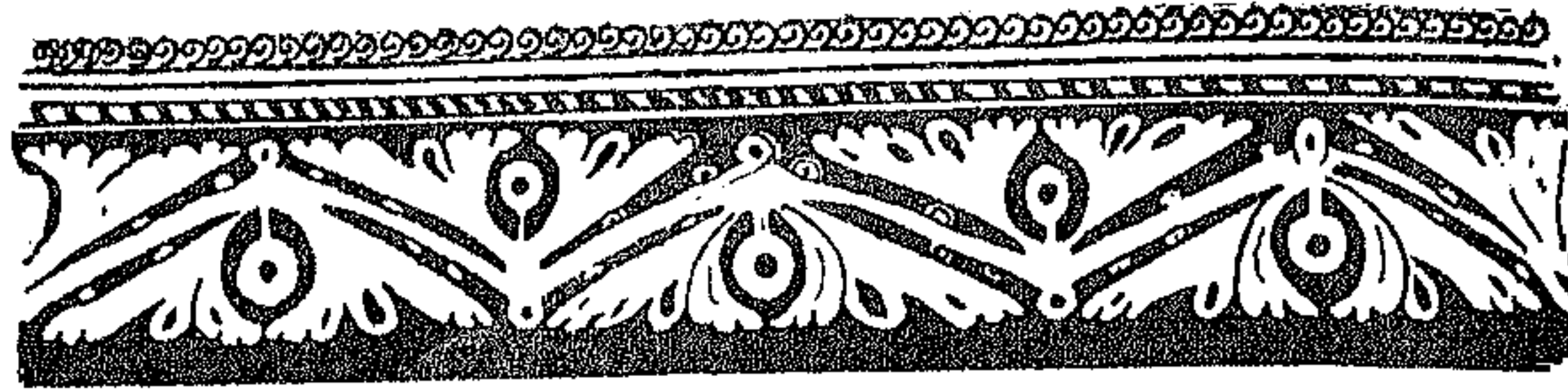
ἐγεννήθη ἢ ρητορεία καὶ κυβερνᾷ ὁ δημοσιογραφισμός.

β. Φιλολογία καὶ κριτικὴ.

Εἰς τὴν ἀνυπαρξίαν ἐπιστημονικῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας ὀφείλεται κυρίως καὶ ἓνα ἄλλο κακόν, ἐναντίον τοῦ ὁποῦ δικαίως διαμαρτύρονται οἱ λογοτέχναι μας (1). Πρόκειται περὶ τῆς ἀληθινῆς περιέργου διαγωγῆς μερικῶν καθηγητῶν, οἱ ὁποῖοι, λησμονοῦντες ὅτι διωρίσθησαν καὶ πληρώνονται διὰ νὰ καθοδηγήσουν τὴν νεότητα εἰς τὴν κατανόησιν καὶ τὴν ἀγάπην τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας, μεταχειρίζονται τὴν θέσιν των διὰ νὰ περιῦδρῃσουν ἐνώπιον τῶν ἀνυπόπτων μαθητῶν τὰ σεβαστότερα ὀνόματα τῆς συγχρόνου λογοτεχνικῆς ζωῆς. Ἔτσι, ἀντιστάσεως μὴ οὔσης, αὐτοχειροτονούμενος ὁ καθένας εἰς ποντίφικα τῆς λογοτεχνικῆς μας ζωῆς, μοιράζει μὲ ἀφορισμοὺς κατηγορηματικούς (οἱ ἀφορισμοὶ εἶναι ἢ ἀδυναμία τοῦ Νεοέλληρος· δὲν χρειάζονται, βλέπεις, πολλὴν ἐργασίαν) εἰς τὸν κἀνθε λογοτέχνην τὰ συγχωροχάρτια τῆς ἀθανασίας ἢ, συχνότερον ἀκόμη, τὴν καταδικαστικὴν ἀπόφασιν τῆς αἰωνιότητος. Εἶναι ἄλλως τε χαρακτηριστικὸν τοῦ Νεοέλληρος μὲ τὴν ἄγονον καὶ στενόκαρδον ψυχροσύνησιν (καὶ ἡμεῖς οἱ φιλόλογοι κατέχομεν εἰς αὐτὸ τὰ πρωτεία) ν' ἀντιλαμβάνεται πάντοτε σχεδὸν τὴν κρισιν ὡς ἐπίκρισιν, ποτὲ ὡς ἔγκρισιν, καὶ νὰ νομίζει, ὅτι ὀφίσταται κἀνθρον πληγῆς ἢ ἀνωτερότης του, ἂν ἀφήσῃ τὴν ψυχὴν του νὰ δοκιμάσῃ ἀδόλως, χωρὶς ἐπιφυλάξεις καὶ μεμψιμοιρίας, τὴν χαρὰν δι' ὅ,τι ὠραῖον δὲν παρήγαγεν ἐκεῖνος. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας, ὅπως καὶ εἰς ἄλλα ἐθνικὰ ζητήματα, οἱ διδάσκαλοι τῆς νεότητος, ἀντὶ ν' ἀνάψουν εἰς τὰς ψυχὰς των τὴν φλόγα καὶ τὴν θερμότητα τοῦ ἐνθουσιασμοῦ δι' ὅ,τι ὠραῖον ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ὁ δύστηνος αὐτὸς τόπος, ἀγωνίζονται νὰ τοὺς ἐξάψουν τὸν πυρετὸν καὶ τὴν φλεγμονὴν τοῦ φανατισμοῦ των καὶ νὰ δημιουργήσουν μεταξὺ τῶν ἀκροατῶν των ὀπαδοὺς, ὄχι μαθητὰς.

(1) Τελευταίως ἀκόμη ἠναγκάσθη νὰ γράψῃ περὶ αὐτοῦ ὁ Ξανθοῦδου, ἐπικαλούμενος τοῦ Ἰπουργεῖου τὴν ἐπέμβασιν («Ν. Ἐστία» 1932 σ. 267). Φοβοῦμαι, ὅτι ἡ θεραπεία δὲν εἶναι ζήτημα Ἰπουργεῖου.

Διὰ τὴν κατάστασιν αὐτὴν ὑπεύθυνος εἶναι βεβαίως καὶ ἡ τεραστία παρεξήγησις τῆς ἀποστολῆς τοῦ σχολείου, ἢ ὁποῖα βασιλεύει ἀκλόνητος εἰς τὰ μυαλὰ τῶν περισσότερων ἐκπαιδευτικῶν μας καὶ ἐπηρεάζει κἀνθε των ἐνέργειαν. Ἐλησμονήθη δὴλα δὴ, ὅτι ἔργον τοῦ σχολείου εἶναι νὰ εἰσαγάγῃ τοὺς μαθητὰς εἰς τὴν ὑπάρχουσαν πνευματικὴν ζωὴν καὶ τὰς ὑπαρχούσας πολιτιστικὰς ἀξίας τοῦ ἔθνους καὶ τῆς ἐποχῆς των, ὥστε στηριζόμενοι ἐπ' αὐτῶν κατόπιν νὰ συνεχίσουν ἢ νὰ διαρρημίσουν ὅ,τι εὗρηκαν. Ἐνομήσθη, ὅτι τὸ σχολεῖον ἔχει τὴν ἀποστολὴν νὰ δημιουργήσῃ ἢ ν' ἀνατρέψῃ πνευματικὰς ἀξίας, νὰ ρυθμίξῃ ἐκεῖνο τὴν ζωὴν, καὶ ὄχι νὰ τὴν ἐξυπηρετή. Ὅτι βέβαια ἢ ἀντίληψις αὐτὴ οὔτε λογικῶς οὔτ' ἐπιστημονικῶς ἢμπορεῖ νὰ σταθῇ, δὲν χρειάζεται ἰδιαιτέρως ν' ἀναπτυχθῇ. Ἀλλ' ἀκριβῶς δι' αὐτὸ ἔχει λάθει τεραστίαν διάδοσιν. Ἀφ' ἑτέρου κολακεύει τὴν ματαιοδοξίαν τοῦ κἀνθε δασκαλίσκου, ὁ ὁποῖος μὲ πολὺ ὀλίγον κόπον (αὐτὸ εἶναι, ποῦ φοβούμεθα πάντοτε, τὸν κόπον) καὶ χωρὶς ἀντιρρήσεις (τί ἀντιρρήσεις ἢμποροῦν νὰ φέρουν παιδιὰ τὰ πολὺ 17—18 ἐτῶν, κἀνω μάλιστα ἀπὸ τὸν φόβον τῆς βαθμολογίας;) προσφέρει εἰς τὸν ἑαυτὸν του τὴν ἀνέκφραστον ἠδονὴν «νὰ ρυθμίξῃ τὴν ζωὴν τοῦ μέλλοντος», ἀφοῦ τὴν ζωὴν τοῦ παρόντος γνωρίζει πολὺ ὀλίγον καὶ ἐννοεῖ ἀκόμη ὀλιγώτερον. Ἔτσι κατορθώνει ν' ἀποκτήσῃ καὶ αὐτὸς ἐπιρροὴν καὶ δύναμιν (τὸ ἐνστικτὸν τοῦ πολιτευομένου ἐνεργεῖ εἰς τὴν ψυχὴν κἀνθε Ρωμοῦ) καὶ ν' ἀφήσῃ νὰ ξεσπάσῃ μὲ τὸν ἀκινδυνότερον τρόπον ἢ μαχητικότης καὶ ἐπαναστατικότης του, αἱ ὁποῖαι ἄλλως θὰ ἐξεθῶμαιναν, ἀπὸ τὸν ἀναγνῶν φόβον τῶν εὐθυνῶν, ποῦ μας κατέχει, εἰς τὰς καφενεϊκάς συζητήσεις. Ἔτσι καὶ εἰς τὴν ἰδικὴν μας περίπτωσιν ὁ καθηγητῆς, ποῦ δὲν τολμᾷ, (παρ' ὄλην τὴν ἀνευλάβειαν πρὸς τὴν παρθενοκότητα τοῦ χάρτου, ποῦ χαρακτηρίζει τὸν Νεοέλληνα) δημοσίᾳ νὰ διατυπώσῃ τὰς γνώμας του περὶ τούτου ἢ ἐκεῖνου τοῦ λογοτέχνου, διότι καὶ ἀντικειμενικῶς θὰ πρέπη νὰ τὰς δικαιολογήσῃ καὶ ἐπικρίσει νὰ περιμένῃ, τὰς σερβίρει μὲ καμάρι εἰς τοὺς μαθητὰς του, τοὺς ὁποῖους μὲ τὴν μωρόπιστον τύφλωσιν πολλῶν ἐκπαιδευτικῶν θεωρεῖ περισσότερο ἀμαθεῖς καὶ βλάκας, ἀπ' ὅ,τι πράγματι εἶναι.

Ο ΓΥΡΙΣΜΟΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Τὰ ὄρθα βουνὰ κατέβαζαν τὶς τραχειὲς πλαγιές τους ὡς τῶν ἀνθρώπων τὶς φωλιές. Ἡ πρωϊνὴ χειμωνιάτικη πάχνα εἶχε τυλιγμένα τὰ ψηλά καὶ τὰ χαμηλά, τὰ ἔλατα καὶ τὰ σπιτόπουλα τοῦ χωριοῦ.

Ἡ Γαληνὴ, σκύβοντας ἀνάμεσα στὶς βραγιές τοῦ μικροῦ περβολιοῦ της, διάλεγε μὲ κοκκαλωμένα χέρια τὰ λιγοστὰ τὰ λάχανα.

Ἐνα γύρο, ὡς πάρα κάτω, ἀνάμεσα ἀπ' τὶς θεοκοτρῶνες, πρσιόνιζαν φτωχὰ καὶ τ' ἄλλα μποσιάνια τῶν χωριανῶν. Κι' ὄλα τὰ κηπαρέλια αὐτὰ, ἀναστημένα εἶτανε ἀπὸ τῶν γυναικῶν τὰ χέρια. Γιατὶ στὰ χωριά τοῦτα τῆς Ἡπειροῦ, στὰ τραχειὰ Ζαγόρια, βάσταγε παλιὰ συνήθεια, ἀπὸ παπούλη σὲ πρόσπαππο, νὰ ξενητεύονται οἱ ἄντρες γιὰ χρόνια. Καὶ πάγαιναν σὲ μέρη ἀλαργινὰ, γυρεύοντας τὴν τύχη τὴν καλλίτερη.

Ἔτσι, τὸ χωριὸ ἀπόμεινε μὲ τὶς γυναῖκες, τὰ παιδιά τὰ λιγοστὰ, — ποῦ οἱ ἄντρες νὰ τὰ σπείρουνε; — καὶ κανένα γεροντάκι ποῦ βαρέθηκε τὶς ξενητείες.

Κάτι σὰ μαράζωμα θανατερό πλαινοῦνταν στὸν ἄερα τοῦ χωριοῦ, ἔτσι καθὼς οἱ λιγνὲς γυναῖκες πηγαινοέρχονταν στὶς δουλειές του βαρετές. Τί τὶς βίαζε; Ἡ χαρὰ τ' ἄντρος ποῦ θαρθεῖ στὴν ὥρα του νὰ κάτσει καὶ νὰ γευτεῖ μὲ τὸ φαμίλιο του; Ὁ ἄντρας ἔλειπε. Γι' αὐτὸ οἱ γυναῖκες δὲ βιάζονταν. Κουβεντιάζανε, μαγερεύανε, νήθανε, φαίνανε ὄλο ἀνδρέχτα, σὰν κάτι φυτὰ ποῦ στέκονται κιτριναρικά χρόνια, δὲν πᾶνε ποτέ οὔτε μπρός, οὔτε πῶς, καὶ σὲ κάνουν νὰ λές: Σὰ δὲ ζωντανεύουν, δὲν πεθαίνουν ὀλότελα;

Ἔτσι ἀνδρέχτα κ' ἡ Γαληνὴ γνοιάζονταν σήμερα γιὰ τὸ σπῆτι της. Μὰ δὲν εἶ-

τανε τὸ ἴδιο τὸν καιρὸ ποῦ παντρεύτηκε. Εἴκοσι χρονῶ κοπέλα τότε κ' ἀπάνω στὶς χαρές της, δὲν ἔβανε μὲ τὸ νοῦ της πὼς κ' ὁ ἄντρας της θάρφευγε γιὰ τὰ ξένα. Τότε ὁ Λάμπης ὅ,τι εἶχε γυρίσει στὸ χωριό, ἀπολυμένος ἀπὸ στρατιώτης. Εἶχε γυρίσει γιὰ νὰ ἰδεῖ τὴ γρηὰ τὴ μάννα του καὶ νὰ φύγει πάλι. Θὰ πήγαινε κ' αὐτὸς νὰ δουλέψει στὰ ξένα. Μὰ τότες εἶδε τὴ Γαληνὴ, κοπέλα γινωμένη ἀπάνω στὰ καλά της, κ' ἡ ὁμορφάδα της τὸν ζούρλανε. Οἱ μέρες πέρασαν κ' αὐτὸς δὲν εἶχε ξεκολλημοὺς ἀπ' τὸ χωριό. Ἔστειλε λοιπὸν συμπεθεριὸ καὶ τὴ γύρψε.

Μὰ ἡ μάννα τῆς Γαληνῆς εἶτανε καμένη ἀπ' τὸ δικό της τὸ παράδειγμα. Μὴ δὲν εἶχε περάσει ὀλάκερη ζωὴ μακρὰ ἀπ' τὸν ἄντρα της; Γι' αὐτὸ, μήνυσε στὸ γαμπρὸ τὸ μεγάλο φόβο της: Σκιάζεται τὶς ξενητείες. Κι' ὁ Λάμπης θὰ μισέψει μὲ τὸ δικὸς ἄλλο.

Τυφλωμένος ὁ νέος ἀπ' τὸν πόθο του, τῆς παράγγειλε τὰ ἐναντία: Ὅχι! δὲ θὰ πάει πουθενά. Θὰ πιάσει δουλειὰ στὴ χώρα.

Ἔτσι γίνηκε ὁ γάμος, ἔτσι ὁ γαμπρὸς νοίκιασε ἕνα φτωχόσπιτο στὰ Γιάννενα, κ' ἔπιασε δουλειὰ σ' ἕνα φοῦρνο. Ἡ νύμφη πέταγε στὸν οὐρανὸ ἀπ' τὴ χαρὰ της. Εἶχε τὸν ἄντρα της κοντά. Δὲν εἶτανε σὰν τὶς ἄλλες γυναῖκες τοῦ χωριοῦ της, ποῦ μαραζώνουν σὰ χῆρες οἱ ἀνέραστες. Καὶ πεταχτὴ, συγύριζε τὸ μονοκάμαρο σπιτόπουλο, μαγέρευε τραγουδιώνια, κ' ἕστερα περίμενε τὸν ἄντρα της ἔκουμισμένη στὸν παραστάτη τῆς ὀξώπορτας, ἴδιος ἀγγελὸς ζωγραφιστός.

Τὸν πρῶτο χρόνον, μέσα στὴν ἀγκαλιὰ τῆς γυναίκας του, ὁ Λάμπης εἶχε λησμο-

νήσει τὶς ξενητείες καὶ τὰ ταξίματά τους. Πέρανε καλά, ὁ μιστὸς τοὺς ἔφτανε. Ὅταν ἔμως τὴ χάρισε κ' ὁ πόθος του ἔπιασε νὰ γίνεταὶ μιὰ ξανοστημένη συνήθεια, ἡ ξενητεία βάλθηκε νὰ τοῦ χαμογελάει σὰ μάγισσα. Τότες ὁ Λάμπης ἀρχίνησε νὰ πετῖει κανένα λόγο τῆς Γαληνῆς: Ἄμκαλὰ εἶναι καὶ τὰ ξένα! Βγαίνει παρὰς. Ἄν ἔφρευγε κ' αὐτὸς σὰν τοὺς ἄλλους;

Ἡ γυναῖκα, ὅταν τὸ πρωτάκουσε, ἀπόμεινε, δὲν πίστευε τ' αὐτιά της. Αὐτὰ εἶναι λοιπὸν ποῦ τῆς ἔταξε; Πῶς θὰ τὴν ἀφίσει μοναχὴ; δὲν τὴ σκοτώνει καλλίτερα;

Μὰ ὁ Λάμπης τῆς ἔδινε τὴν παρηγοριά, πὼς θὰ ξαναγυρίσει σὲ λίγον καιρὸ. Ἔστερα δὲ θᾶναι μοναχὴ της, ἔλεγε. Θὰ πάει στὸ χωριό, θάχει τὴ μάννα της, μὲ λίγους μῆνες θάχει καὶ τὸ μωρὸ τους. Ἔπειτα δὲν ἔβλεπε ἡ Γαληνὴ τὰ μεγάλα σπῆτια, παλάτια σωσιὰ, ποῦ χιτίζουν στὸ χωριὸ τους ὅσοι προκόβουν;

Ὁ Λάμπης ὅμως δὲν ἀνάφερνε πὼς τοὺς περισσότερους ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ξαναπαίρνει ἡ ξενητεία. Οὔτε καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἀπόκοφτους ἀνάφερνε, ποῦ δὲν εἶχανε μούτρα νὰ ξαναπατήσουν ποτὲ στὸν τόπο τους.

Κάτι παιδιά, ποῦ ἤρθανε τότες ἀπ' τὴ Βλαχιά στὸ χωριὸ τους καὶ θὰ ματάρφευαν, τοῦ σήκωσαν τὰ μυαλὰ ὀλότελα. Κι' ὁ Λάμπης τ' ἀποφάσισε νὰ πάει μαζί τους. Ἔστερα, μιὰ μέρα, ἀποχαιρέτησε τὴ γυναῖκα του καὶ τράβηξε. Ἡ Γαληνὴ ἔκλαψε καὶ σκοτώθηκε. Μὰ φοβισμένη μὴν πάθει τίποτε μέσα της τὸ παιδί, κράτησε τὸν ἑαυτὸ της κ' εἶπε:

— Ἔτσι εἶτανε τὸ γραφτό μου κ' ἔμεινα.

Καὶ ξαναγύρισε στὸν τόπο της. Ἀπὸ τὴ μοῖρα τῶν γυναικῶν τοῦ χωριοῦ της, δὲ γλύτωσε μήτε αὐτὴ. Κλείδωσε στὸ σεντούκι τὰ σκουτιὰ της τὰ καλά, τὰ χρυσαφικά της, τὴν τσίπα της τὴν καλὴ. Φόρεσε ἕνα ντρίλινο φουστάνι, τὴν πιδὸ σκούρα ποδιά, κατέβασε τὸ μαντήλι ὡς τὸ ματόφροδο καὶ σταύρωσε τὰ χέρια.

Ἡ μάννα της τὴν κοίταξε καὶ σκίστηκαν τὰ σπλάχνα της, ἑνὸς χρόνου χῆρα δίχως χρειά.

— Δὲ φταίει ἄλλος, εἶπε ἡ γρηὰ Σμαραγδῆ, μόνε φταῖμε ἔμεῖς ποῦ τοὺς δίνου-

με τὶς τσοῦπρες μας. Ἄχ! ἄχ! σκότωμα ποῦθελε τοῦτο τὸ ξερό, λέω γώ!

Καὶ τράνταξε μὲ τὶς γροθιές τὸ ψαρὸ κεφάλι της.

Στὴν ἀρχὴ, ὁ Λάμπης τράβηξε πολλὰ ὄς ποῦ νὰ βρεῖ δουλειὰ κ' ἔγραφε στὴ γυναῖκα του σὰ μετανιωμένος. Ἔστερα ποῦ στρώθηκε, ἔστειλε γράμματα γιομάτα ἐλπίδες. Ἔστειλε καὶ τὸ ταχτικὸ ἀπὸ τὸ στέρημά του.

— Μὰ λίγο θὰ κάτσει, ἔλεγε, καὶ θαρθεῖ. Ὅς ποῦ νὰ πιάσει μιὰ στάλα μαγιά, μιὰ φορὰ καὶ πῆγε ἐκεῖ πέρα. Ἔστερα, θὰ μουντζώξει τὴν ξενητεία, τὶς πῆρες της τὶς πολλές, καὶ τὰ λιγοστὰ καλά της.

Καὶ ἡ Γαληνὴ ὄλο ἔλπιζε. Μὰ μὲ τὸν καιρὸ, ὅταν εἶδε πὼς στὰ γράμματα τοῦ Λάμπη δὲ γίνονταν πιά λόγος γιὰ γυρισμό, κατὰλαβε τὴν ἀλήθεια κ' ἔπεσε νὰ πεθάνει.

Ἔτσι πικραμένη, ἀπόχτησε μιὰ νύχτα τὸ παιδί της. Μὰ στὸ σπῆτι δὲν ἀκούστηκε καμμιά φωνὴ χαρᾶς, κανένα γέλιο καὶ κανένα γλυκόλογο. Τὸ παιδί αὐτὸ γεννήθηκε σὰν ὄρφανό. Ὁ πατέρας του ὅμως ὅταν τόμαθε, ζουρλάθηκε ἀπὸ τὴ χαρὰ του, ἔγραψε. Εἶτανε βέβαια περῆφανος ποῦ ὁ γόνος του ἔτσι καλὰ σιγούρψε. Ἔστειλε μάλιστα παραπανιστὰ λεφτὰ γιὰ τὸ καλὸ χαμπέρι.

Ὁ παπὰς ἔγραψε ταχτικὰ τὰ γράμματα τῆς Γαληνῆς: «Ὁ υἱὸς μας ἐν εἰρήνῃ ἀπολαύει παντὸς ἀγαθοῦ».

Ἡ Γαληνὴ ἔπαγόρευε ἀκόμα μὲ τὴ δικιά της γλώσσα. «Τὸ παιδί, εἶσαι, Λάμπη, ἐσὺ ὁ ἴδιος ὀλόφτυστος! Ἄχ! Λάμπη! Τί καλά ποῦ θὰ πορεύαμε νάμασταν οὔλοι μαζί». Μὰ σ' αὐτὸ, ἐκεῖνος δὲν ἔδινε ἀπάντηση καμμιά.

Ὁ παπὰς ποῦ ἔβλεπε αὐτὴ τὴν ὁμορφὴν νέα νὰ σώνεται ἀπ' τὸ μαράζι, τῆς ἔδινε κουράγιο ὅσο μπορούσε. Καὶ σ' αὐτὴν, καὶ σ' ὄλες τὶς ὁμοῖα πικραμένες γυναῖκες τοῦ χωριοῦ. Μὰ τὰ παρηγορητικὰ τὰ λόγια πέρασαν ἀπάνω-ἀπάνω στὶς ψυχές τους. Μέσα, βαθειὰ, στέκονταν πάντα τὸ μαράζι τὸ ἀξεροῖζωτο. Κ' ἔτσι πονεμένες οἱ γυναῖκες σπρώχνανε τὸν πληχτικὸ καιρὸ τους. Λιγόλογες, ὀκνές, μαζώνονταν τὰ καλοκαιριάτικα δειλινὰ σὲ κάθε γειτονιά, ὄξω στὸ δροσὸ. Κ' ἐκεῖ, δουλεύοντας τὴ

ρόκα ή τὸ ράψιμο, τὰ λέγανε συναμεταξύ τους. "Ὅλο τὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια, σάν τῆ ζωῆ τους τῆ μονότονη.

Κι' ὁ δειλινὸς οὐρανὸς κατέβαινε δλοσένια πῦρ χαμηλά, κ' ἡ θαμπάδα τύλιγε τὰ σκοπετὰ κεφάλια τῶν γυναικῶν τὰ κικραμένια.

Τὸ χειμῶνι πῖλι, σάν τὰ βουνὰ ἓνα γύρο κουκούλωναν τὶς χιονισμένες τους κορφές στὴν ἀντίρα, κ' ἀπὸ ψηλά τους ἔπεφτε ἡ παγωνιά κάτω στὸ χωριὸ πὰ σεροπετό, καὶ τὰ διατὰ τὰ ἔλαια γιόμιζαν μεγάλα χουγιατὰ τὸν ἀγέρα, τὰ σπῖτια κλείνονταν. Οἱ γυναῖκες τότε μαζώνονταν τὰ βράδια γύρω στὴ φωτιά. Μελετοῦσαν τοὺς ξενητεμένους, κουβέντιαζαν γιὰ τὴ κακοτυχία τους, λέγανε γιὰ φραντῆματα καὶ γιὰ ληστές. Γιὰ τοὺς ληστῆς μὲ τὰ μεγάλα γένεια πού, περασμένα χρόνια, πέφτανε καὶ ρημάζανε τὰ χωριά, ἔρημα ἀπὸ ἄντρες γερούς. "Ὁξω τώρα τὸ βουνίσιο σκοτάδι ἔζωνε τὰ σπῖτια κια μὲ φοβέρες, ὁ ἀγέρας οὐρλιαζε σὰ ζωντανός, καὶ τὰ παιδάκια στριμώνονταν στὴν ἀγκαλιά τῆς μάννας τῆς ἔρημης. Οἱ προεστοὶ τὶς κοιτάζανε μὲ συμπόνια.

"Ἔτσι ὁ καιρὸς περνοῦσε, τὰ χρόνια φεύγανε. Τὸ παιδί τῆς Γαληνῆς μεγάλωνε καὶ πῆγαινε τώρα σκολειό. Μὰ μεγαλώνοντας, ὁ Μανωλάκης εἶχε τὸ ἔξοδό του ὅλο καὶ περισσότερο. Κι' ὁ, τι ἔστειλε ὁ πατέρας του εἶτανε πάντα τόσο στερεμένο! Γι' αὐτὸ κ' ἡ Γαληνῆ σκοτώνονταν στὴ δουλειά. Παράδινε τὸ σπῖτι στὴ μάννα τῆς, πού εἶχε παραγεράσει πιά, κ' αὐτὴ ἔβγαине ὄξω νὰ δουλέψει: Νὰ σκάψει τὸ χωραφάκι τους, νὰ σκαλίσει τὸ κηπαρέλι. Αὐτὰ τὰ περιορισμένα κομμάτια τῆς γῆς εἶτανε ὡστόσο ἡ ἀκριβὴ τους περιουσία. Περιουσία πού πότε τοὺς ἔδινε, πότε δὲν τοὺς ἔδινε κ' ἐκεῖνο τὸ μετρημένο ψωμί.

"Ἔτσι ἡ ζωὴ τῆς Γαληνῆς, γιομάτη κόπους καὶ βαρειά ἀπὸ ἔγνοια, περιορίστηκε ἀνάμεσα ἀπὸ τὸ σπῖτι κ' ἀπὸ τὸ χωράφι τῆς. Ὡς τ' αὐτὰ τῆς φτάνανε σάν ἀχολογὴ ἀπὸ κάποια ἀόρατη θάλισσα, τὰ χαμπέρια ἀπὸ τὴ ζωὴ στοὺς ξένους τόπους, τὰ σούσουρα ἀπὸ τὰ μεγάλα πανηγύρια ὀλογύρα στὰ χωριά, ὅπου αὐτὴ, σὰ νάτανε χήρα, δὲν πάταγε.

Εἶχε τὸ ἐλάχιστο τῆ μάννα τῆς συντροφιά. Κ' ἤξαιρε πὼς γυρίζοντος σπῖτι, αὐτὴ

καὶ τὸ παιδί, θὰ βροῦνε μιὰ ξαπόστιαση ἀπὸ αὐτὴ, κ' ἔτοιμο κάτι νὰ γευτοῦνε.

"Ὁμως ἓνα δειλινὸ, ἠῦρνε τὴ γρηά Σμαραγδὴ πεσμένη κατὰχαμα στὸ πάτωμα. Τρομαγμένη ἡ Γαληνῆ, ἔσκυψε, τὴν κούνησε, τῆς μίλησε. Μὰ ἡ κυροῦλα εἶχε ἀναποδογυρισμένα τ' ἄφεργα μάτια καὶ δὲ μιλοῦσε. Τότε τοῦ Μανωλάκη τ' αὐτὰ τὰ ξέσκισαν τὰ στριγγὰ ξεφωνητὰ τῆς μάννας του, ἔτσι καθὼς τὴν εἶδε νὰ σωριάζεται ἀπάνω στὸ λείψανο.

"Ἡ πολὺχρονη θλίψη πού εἶχε καταροκανίσει τὴ νέα καρδιά τῆς γυναικας, ξέσπασε σὲ θρήνο μεγάλο. Καὶ μέσα στὴν ἀπύθμενη ἀπελπισιὰ πού τὴν τρέλαινε, πῶθισε μιὰ σειγμὴ νὰ πεθάνει κ' αὐτὴ.

"Ἡ νεκρὴ, καθὼς ἄκουε ἀσάλευτη τὰ κλάμματα, θαρροῦσε πὼς ἀναμετροῦσε πικρὰ ὅλη τὴ ζωὴ τῆς ἀπὸ τὴ θλιβερὴ τῆς ἀρχή. Ἰσα μὲ τὸ παραπονεμένο τῆς ξέβγαλμα.

"Υστερα, σάν ἔμεινε μοναχὴ μὲ τὸ παιδί τῆς, ἡ Γαληνῆ ἔννοιωσε διπλῆ τὴν ἔρημιά τῆς. Ἡ γρηά ἡ μάννα ἔπιανε μεγάλο τόπο μέσα στὸ σπῖτι κ' εἶτανε σάν ἴσκιος καὶ σὰ ζεστασιά. Εἶτανε σάν τὸ καλιὸ τὸ κούτσουρο πού βαστάει τὴ φωτιά μέρες καὶ νύχτες.

Κοντὰ στὴν καινούρια λύπη τῆς Γαληνῆς, ἔπεσε κ' ἄλλη παραπανιστὴ στενοχώρια, μὲ τὴν ἀδιαφορία τοῦ Λάμπη πού ὅλο καὶ περισσευε. Ἀγάλια ἀγάλια κατάντησε νὰ μὴ θυμᾶται τοὺς δικούς του, παρὰ κατὰ τὶς μέρες τὶς καλές. Τὸ ρέστο τὸν καιρὸ, οὔτε πού γνοιάζονταν πὼς τὰ καταφέρνουν καὶ ζοῦνε. Τὸ ἀποτράβηγμά του εἶτανε τώρα ὀλοφάνερο καὶ τὰ μαντᾶτα του φτάνανε κάποτε στὸ χωριὸ. Ὁ Λάμπης εἶτανε καλὰ κ' ἡ περὶκαλα, λέγανε οἱ χωριανοί. Ὁ Λάμπης γλεντᾶει σάν κανέναν τους. "Ἐμεῖς δυὸ τρία παιδιὰ μὲ μιὰ Ρουμᾶνα καὶ τὸν τρῶνε ὅλοι τους ὡς τὸ κόκκαλο. Μὰ κακοφρανισμένος δὲ βρῖσκεται, καλὰ περναίει.

"Ὅλα αὐτὰ πῆγανε καὶ στ' αὐτὰ τῆς Γαληνῆς. "Ἐρημη, βουτηγμένη στὴ φτώχεια καὶ στὴν καιμοιορία, ἔννοιωσε τὴν καρδιά τῆς νὰ βράζει σάν καζάνι. Ἡ ὄχτηρα πού λούφαζε μέσα τῆς, ἠῦρε τὴν ὄρα νὰ φανερωθεῖ. "Ὅλο τὸ εἶναι τῆς γυναικας ὀρθώθηκε ἐνάντια στὸν ἄντρα αὐτὸν πού τὴ δυστύχησε μὲ τόσο ἀλαφρὴ καρδιά, καὶ λόγο τοῦ ζητοῦσε τώρα. Δὲν εἶτανε ἀλλή

θινὰ ὁ χαλαστής τῆς; "Ἄν δὲν τὴν ἔπαιρνε αὐτὸς, κάποιος ἄλλος θὰ τὴν ἔπαιρνε καὶ καλλίτερα ἴσως θὰ βρῖσκονταν σήμερα.

"Ὅταν εἶτανε ἀκόμα ὁμορφὴ ἡ Γαληνῆ κ' οἱ ἄντρες τὴν καλοκοίταζαν, ρωτιοῦνταν ἀδέλφητα, μὲ παράπονο, γιὰ τὴν ἔπρεπε νὰ στέκει πιστὴ στὸν ἀόρατον ἄντρα πού τὴν παράτησε;

Χωρὶς βοήθεια καὶ χωρὶς παρηγοριὰ ἀπὸ κανένα, δέρνονταν χρόνια τώρα μοναχὴ τῆς, μοναχὴ τῆς πάλαυε κάθε μέρα μὲ τὴν ἀνείχεια. "Ὁμως ὅλα τὰ ὑπόμενε γιὰ τὸ παιδί.

"Ὁ Μανωλάκης εἶτανε τώρα δέκα χρονῶ καὶ μάθαινε τέχνη στὸ παπουτσιδικο τοῦ χωριοῦ. Τὰ λιγοστὰ λεφτὰ πού ἔπαιρνε τὸ Σαββατόβραδο, τὰ παριδίνε μὲ καμᾶρι στὴ μάννα του. Μὰ τί νὰ τοὺς κάνουν κ' αὐτὰ; Τὰ ροῦχα λυώσανε, τὰ σκεπᾶσματα φτενέψανε, τὸ σπῖτι μὲ τὸ ξυλένιο μπαλκονάκι του σαραβάλιασε, τὰ ράφια μένανε συχνὰ ἀδειανὰ ἀπὸ ψωμί. "Ἔτσι ὁ Μανωλάκης ἔμαθε νὰ κλέβει τὰ ξένα φροῦτα, γιὰ τὴν γνῶρισε τὴν πεῖνα πού θολώνει τὸ μάτι. Γνώρισε καὶ τὴν συμπόνια τοῦ κόσμου πού ὅσο κ' ἂν εἶναι εὐγενεικᾶ, στραπατῆρνε τόσο χεροπιαστὰ ἐκεῖνο τὸ ἄπιαστο πρᾶμα πού τὸ λένε ψυχὴ. Καὶ τὸ παιδί, μέσα στὴν τρυφερὴ του καρδιά, κάποιον καταδίαζε γιὰ τὸ τωρινὸ τους κατάντημα. Καταδίαζε καὶ δὲ μιλοῦσε.

"Ἡ μάννα του πιά, τριανταδυὸ χρονῶ γυναικα, ὅμως στεγνὴ καὶ σταφιδιασμένη σάν πολυκαιρινὴ γρηοῦλα, οὔτε κουβέντα δὲν ἔκανε κ' ἔκελνε γιὰ τὸν ἄντρα τῆς. Κι' ἂν ὁ Λάμπης ἔστειλε καμμιὰ φορὰ κανένα γράμμα, δὲν τᾶστελνε γιὰ τοὺς δικούς του. "Ἐγραφε μοναχὰ γιὰ νὰ πεῖ καὶ νὰ ρωτήσῃ, πὼς θὰ μποροῦσε νὰ πουλήσῃ ἐκεῖνο τὸ πατρικό του τὸ καλιόσπιτο, πού βρῖσκονταν μὲς στὴν πλατεῖα. Νὰ τὸ ξενάνει ὀχως νὰ ξοδευτεῖ γιὰ ναρθεῖ.

"Ἡ Γαληνῆ ἀπαντοῦσε περιορισμένα, ξερά. "Ἄν κάποτε ξεγελοῦνταν ὁ Λάμπης κ' ἔστειλε τίποτε λεφτὰ, τὰ λεφτὰ χουφτώνονταν σάν σωτηρία. Τὸ γράμμα οὔτε λογαριάζονταν πιά. "Ὁμως κ' αὐτὸ σὲ λίγο ἔλειψε ὀλότεια. Γιὰ τέσσερα χρόνια ὕστερα, ὁ Λάμπης δὲν ἀκούστηκε.

Οἱ γυναῖκες ἀγνάντεψαν ἀπὸ μακριὰ, σὴ δημοσιὰ, τὸν ταχυδρομὸ νάρχεται ἀπ'

τῆ χώρα. Ὁ βδομαδιάτικος ἔρχομός του εἶτανε σὰ μιὰ μικρὴ γιορτὴ μέσα στὴν καθημερινὴ μονοτονία τους.

"Ἐμπαινε τώρα ὁ Στυλιανὸς στὸ χωριό, μὲ τὴν πετσένια σάκκα του κρεμασμένη ἐπάνω στὸ στομάχι.

Κάμποσες γυναῖκες πού εἶχανε τὰ σπῖτια τους κοντὰ στὴ δημοσιὰ, ἀψηφώντας τὸ κροῦ, πρόβαλαν στὸ φροῦδι τοῦ δροῦμου καὶ τὸν περίμενε μὲ ρωτήματα: "Ἐχω τίποτε, Στυλιανέ; Τί μοῦ φέρνεις;

"Ἄλλες σάν τὸ μάθαινε, παράτησαν στὴ μέση κάθε δουλειά, ἄρπαξαν τὴ στάμνα καὶ τρέξανε στὴν πλατεῖα. Ἐκεῖ θάτανε τὸ σταμίτημα τοῦ ταχυδροῦμου.

Βαστοῦσε ὁ Στυλιανὸς μέσα στὴν τάντα του γιὰ μοιρασιά, μικρὲς καὶ μεγάλες στενοχώριες, μικρὲς καὶ μεγάλες χαρές, φερμένες ἀπὸ κοντινὰ κ' ἀπὸ ἀλαφρινὰ μέρη. Πρῶτα ἔδωσε στὸν πρόεδρο τῆς κοινότητος ἓνα γράμμα ἀπὸ τὰ Γιάννινα. Ὁ πρόεδρος, πού ἔπινε ξέγνοιαστος τὸν καιρὸ του μέσα στὸ μαγαζί, πολὺ στενοχωρήθηκε. "Ἐξαιρε τί τοῦ γράφανε, τὸ ἤξαιρε. Τοῦ γυρεῦανε πίσω κάτι δανεικὰ.

Τριγυρισμένος ὁ Στυλιανὸς ἀπ' τὶς γυναῖκες, ἔβγαζε ἓνα ἓνα τὰ γράμματα. Ἐκεῖνη τὴν ὄρα, καταλαβαίνοντας τὸν ἑαυτὸ του σὰ μιὰ μοῖρα, φώναζε ἐπίσημα τὰ δνόματα:

— Κατίνα Στίφνου!

"Καλῶς τὰ δέχτηκες! » γύρισαν καὶ τὴ φρήθηκαν οἱ γυναῖκες. Ἡ Κατίνα, μιὰ ζαρωμένη γρηοῦλα, δὲν πίστευε τὴν εὐχάριστη ἀξαφνιά. Εἶχε γράμμα; ! γράμμα ἀπὸ τὸ γιοῦ τῆς! Μῆνες τώρα τὸ περίμενε ἀπὸ τὴν Ἀμερική. Δόξα νάχει ὁ Ὑψιστος!

Καὶ μὲ τρεμουλιαστὸ χέρι, ἡ γρηοῦλα σταυροκοπήθηκε.

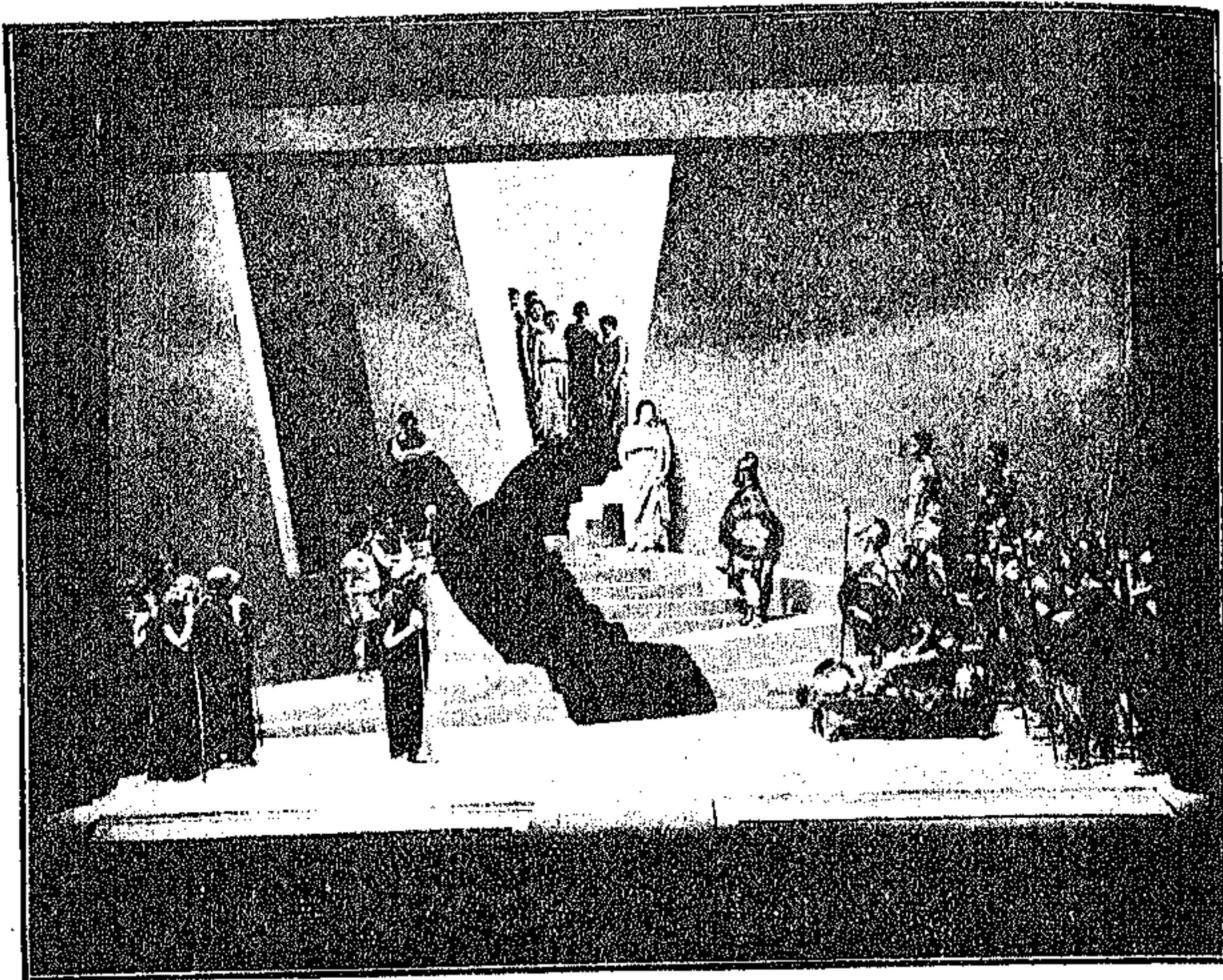
— Πανωραία Γεμιτζῆ!

Μιὰ ὀλόδροση κοπέλα πού στέκονταν λίγο παράμερα, μὲ κοκκινάδες χαρούμενης ντροπῆς στὸ πρόσωπο τὸ λαμπερὸ, ἀπλωσε τὸ χέρι. Εἶτανε τ' ἀρρεβωνιαστικοῦ.

"Ἡ Μαρία τοῦ Καλαντώνη ἔκανε λίγα πατήματα μπροστὰ, ρωτώντας περίλυπη, ὅπως κάθε φορὰ πού ἔρχονταν ταχυδρομεῖο: «Ἐγώ; ἐγώ; δὲν ἔχω ἐγὼ οὔτε σήμερα; »

— Γαληνῆ Ἀλεπουδέλη!

"Ὅλες οἱ γυναῖκες ζωηρέψανε. Ἡ Γα-

ΜΙΑ ΣΚΗΝΗ ΤΟΥ "ΑΓΑΜΕΜΝΟΝΟΣ". — Κλυταιμνήστρα (Κα Παξινό), 'Αγαμέμνων (Βεακίης), Κασσάνδρα (στό φορτίο, Κα Σαγιάννου - Κατσέλη) — Λορός, 'Ακόλουθοι — (Σκηνογραφία ΚΛΩΝΗ).

ληνή! ἔχει γράμμα ἡ Γαληνή; Σὰ νὰ λέγανε: Πῶς! αὐτὴ τὴ λησιμονημένη βρέθηκε ἄνθρωπος καὶ τὴ θυμήθηκε; Μπᾶ! ἀπὸ ποῦ; ἀπὸ ποῦ; ρωτούσανε.

— 'Απὸ τὴ Βλαχία, εἶπε ὁ ταχυδρόμος.

— Νὰ τῆς τὸ πᾶμε, εἶπε μὰ γυναῖκα.

— "Ὅχι, νὰ τὸ πάρει ἡ ἴδια.

— Νὰ τῆς τὸ ποῦμε λοιπόν! πετάχτηκε ἡ Πανωραία, κ' ἔτρεξε κατὰ τὸ σπίτι τῆς Γαληνῆς. 'Απὸ κοντὰ κ' ὄσα παιδάκια τύχανε ἐκεῖ. Δὲ μπορεῖ, κάτι καλὸ θὰ τῆς γράφουν, συλλογίζονταν ἡ κοπέλα, πὸν μέσα στὴ χαρὰ τῆς ἠθέλε κ' ἄλλοι νᾶναι εὐχαριστημένοι σήμερα.

Τὴ στιγμὴ ἐκεῖνη, γύριζε κ' ἡ Γαληνὴ ἀπὸ τὸ περβολάκι, κρατώντας μέσα στὴν ποδιά τῆς τὰ λάχανα πὸν διάλεξε. "Ἄκουσε ξαφνιασμένη τὸ χαμπέρι καὶ πῆγε γιὰ τὸ γράμμα. Ναί! τὸ γνῶριζε τ' ἀπανώγραμμα. Εἶτανε ἀπὸ χέρι τοῦ ἀντρός τῆς.

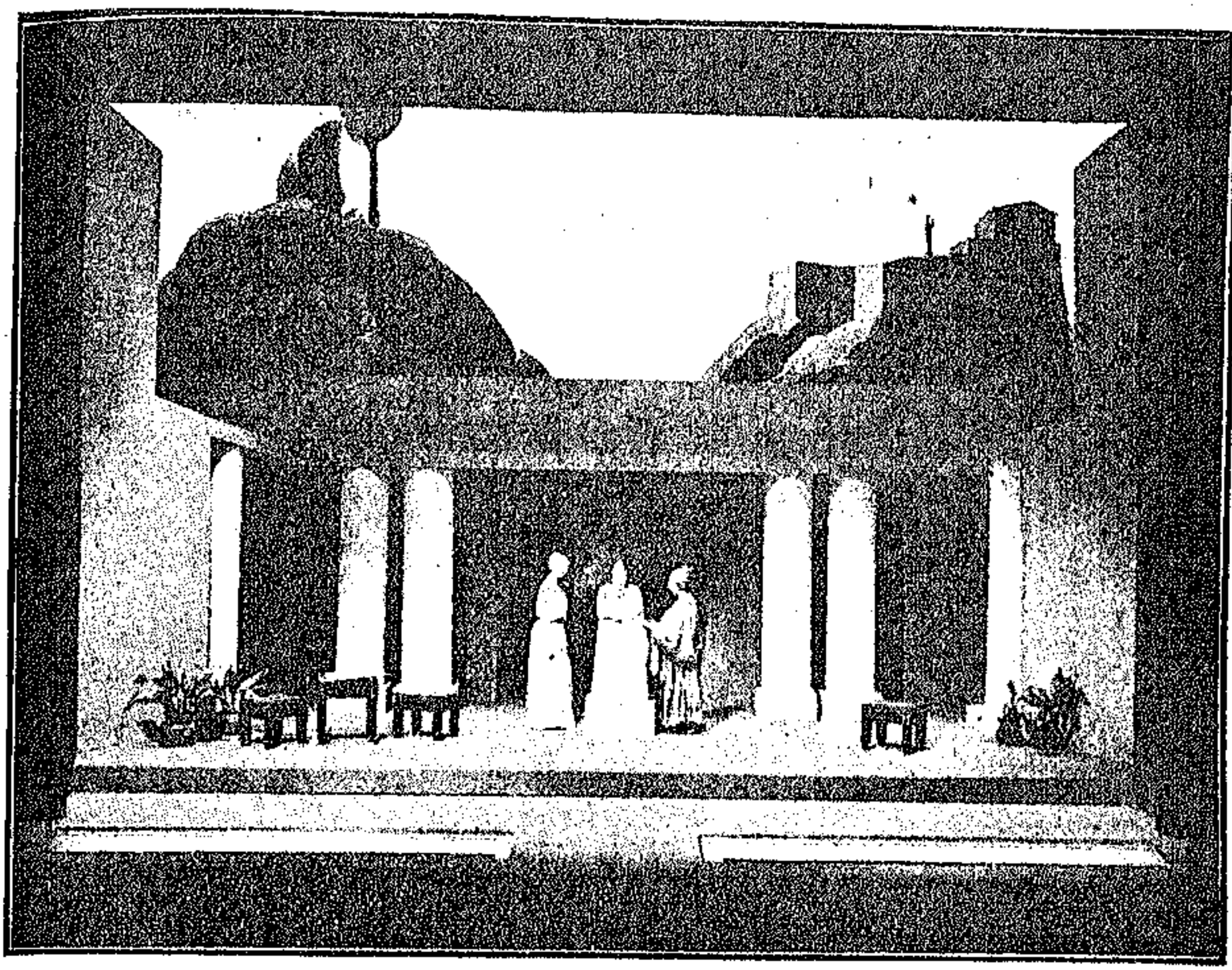
Γύρισε σπίτι καὶ τ' ἀπίθωσε κάπου ὡς πὸν ναρθεῖ ὁ Μανωλάκης, πὸν ἤξαιρε γράμματα, νὰ τὸ διαβάσει. 'Εκεῖνος, σὰν τόμαθε, ἔφυγε τρεχάτος ἀπ' τὸ μαγαζί, καὶ πετάχτηκε σπίτι πὸν περσεργὸς ἀπὸ τὴ μάννα του. Τί νάτρεχε; τί νάτρεχε; "Ἀρπάξε τὸ φάκελο, τὸν κουρέλιασε, κόντεψε νὰ ξεσκίσει τὸ γράμμα ἀπὸ τὴ βία, κ' ἀρχίησε νὰ διαβάξει.

Λίγα τὰ λόγια του. Μὰ ὅ,τι λέγανε εἶτανε τόσο ἀπάντεχο! 'Απάντεχο δὲν εἶτανε νὰ γυρίσει ὁ Λάμπης στὸν τόπο του, ὕστερα ἀπὸ δεκατέσσερα χρόνια ξενιτιά κ' ἀδιαφορία:

— "Ἄκου, μωρέ, ἔρχεται! ἔκανε ὁ Μανωλάκης ξαφνιασμένος.

'Ἡ μάννα του, κερωμένη, δὲ μίλαγε. Μοναχὰ τὸ κάτω ἀχειλί τῆς τρεμούλιαζε σιγαλά.

Πῆγε κ' ἔκατσε πλάϊ στὴ γωνιά, κ' ἔτριβε, ἔτριβε νευρικά τὰ ροζασμένα χέρια τῆς, τὸνα

ΑΠΟ ΤΟΝ "ΘΕΙΟΝ ΟΝΕΙΡΟΝ", τοῦ κ. Ξενοπούλου, ἡ σκηνὴ τοῦ θρανείου. Μύρα (Ἄννα Σταυροῦ), Γλαῦκη (στό μέσον, Ἄλκη Μουσοῦρη), Πασινὸν (Σαπφὸ Ἄλκαίου). — Σκηνογραφία ΚΛΩΝΗ.

μὲς στ' ἄλλο. Τὸ κρῦο πὸν τὴν ἔδερε δὲν ἔρχονταν ἀπόξω, ἔρχονταν ὀλοῖσα ἀπὸ μέσα τῆς. Καταλάβαινε ἡ Γαληνὴ γιὰ τὴν ἀποφάσιση ὁ ἀντρας τῆς νὰ γυρίσει. Δὲν τὸν ξεσήκωσε βέβαια ὁ καιμὸς νὰ ἰδεῖ τοὺς δικούς του, τοὺς λησιμονημένους. Ἐρχονταν γιὰ νὰ ξεκάνει ἐκεῖνο τὸ χτήμα του, νὰ οἰκονομήσει τὶς δουλειές του. Νά! γι' αὐτό.

— Λέει πότε ἔρχεται; ρώτησε μὲ σβυσμένη φωνή.

— Τὴν ἄλλη βδομάδα θᾶναι ἐδῶ. Ἐξκοσι μέρες καὶ θὰ φύγει, γράφει. Πῶς ταῦθε! ξανάκανε ὁ Μανωλάκης.

'Ὁ ἐρχομὸς αὐτὸς δὲν ἔλεγε τίποτε στὴν καρδιά τοῦ παιδιοῦ. Τί νὰ τοῦ πεῖ, ἀφοῦ δὲ γνῶριζε ἀπὸ τὸν πατέρα αὐτόν, οὔτε τὸ χᾶϊδι πὸν δίνει δυὸ ψυχές, τὸ γλυκόλογο, τὸ σουνήθιο τῆς ἀνταμικῆς ζωῆς τῆς ταιριασμένης, πὸν κάνει τὶς συγγένειες. Δὲ

γνῶριζε τὸ ἐλάχιστο, οὔτε τὴν ἔγνοια ἐνὸς ἀνθρώπου πὸν στέλνει ἀπὸ μακρὰ τὴ λαχτᾶρα του. Τώρα, μ' αὐτὸν τὸν ἐρχομὸ, ἔβλεπε ἓνα ξένον ἀντρα πὸν πρώτη φορὰ θὰ γνῶριζε, καὶ πὸν θάμπαινε δικαιωματικὰ στὸ σπίτι τους. Θάφερνε ὅμως βέβαια καὶ τίποτε λεφτά. "Ἐ! αὐτὸ πές!

Κι' ὁ Μανωλάκης ξαναγύρισε στὴ δουλειά του.

'Ἡ Γαληνὴ ἀπόμεινε κερωμένη στὴ γωνιά τῆς. Μέσα στὸ νοῦ τῆς ζωντανεῦανε πικρὰ-πικρὰ ὄλα τὰ περασμένα. Τὸ φευγιδὸ τοῦ Λάμπη μέσα στὴν καλλίτερη ὥρα τοῦ σπιτικοῦ τους, ἡ ἀκαρδιά του τὰ τέσσερα ὕστερα χρόνια, ἡ βαρεμάρα του τὰ προτήτερα. Δὲν τῆς ἔδειξε καμμιάν ἀγάπη, καμμιά συμπόνεση. Στράγγιξε τὰ νιάτα τῆς σὰν τὸ πορτοκάλλι καὶ σὰν ἀχρηστη ὕστερα τὴν παράτησε. "Ἄς ἔκανε καλὰ μοναχὴ τῆς. Αὐτὸς ἠθέλε νὰ τραβήξει ἄλλοῦ. Κι'

έφρασε μὴν ἄλλη ζωὴ κατὰ πῶς τόθελε. Ἐσβυσε ἀπ' τὸ νοῦ του γυναῖκα καὶ παιδί ποὺ ἐμπόδιο τοῦ φέρναινε. Θάδινε λόγο τάχατες σὲ κανένα; Ἰώρα ποὺ τοῦ κάπνισε, τῆς κουβαλιοῦνταν μ' ὄλο τὸ ἐλεύθερο, δίχως ἄλλο μῆνυμα, δίχως μιὰ στάλα ντροπή. Μὰ μὲ τί μοῦτρα ἔρχονταν; εἶχε λοιπὸν πάντα του τὸ δικαίωμα;

Τῆς Γαληνῆς ἡ φουντωμένη καρδιά ἔστειλε μὴν ἄγρια φλόγα στὰ μάτια της. Τῆς ἦρθε νὰ σηκωθεί τούτη τῆ στιγμή, ν' ἀμπαρώσει πόρτες καὶ παράθυρα σὰ σὲ κίντυνο ἔχτροῦ, νὰ μὴν τὸν ἀφίσει νὰ περάσει τὸ κατώφλι της. Τί νὰ τὸν κάνει αὐτὸν τὸν ξένο ποὺ τῆς ἔβαλε τὴν ὄχρητα στὴν καρδιά; Πῶς τῆς ἔσπειρε τὸ παιδί; Μὰ τὸ γούστο του κόιταξε. Κι' ἄλλος ἄντρας τὸ ἴδιο μποροῦσε νὰ κάνει. Θαρροῦσε μίλιστα ἡ Γαληνὴ πῶς τὸ παιδί αὐτὸ ποὺ δὲν ἔννοιωσε τὸν ἴσκιό πατέρα, πῶς εἶτανε ὀλότελα δικό της. Πῶς νὰ τὸν ἀντικρύσει λοιπὸν σὰ θὰ σταθεῖ μπροστά της; Μὰ τί νὰ τοῦ πεῖ; πῶς νὰ τοῦ δώσει τὸ χέρι; Τῆ δένει τίποτε μ' αὐτόν; Θάρθει νὰ οἰκονομήσει τίς δουλειές του καὶ νὰ φύγει. Τόγραψε ἀμέσως ὁ ἴδιος, μὴν πάει καὶ τῆς περάσει ἀπὸ τὸ νοῦ πῶς ἔρχονταν γιὰ νὰ ρίξει ἄγκυρα στὴν ἀγκαλιά της. Εἶναι, βλέπεις, ἄλλοῦ ριζωμένος. Θὰ πάει πάλι στὸν τόπο του, στὰ γλέντια του, στὶς γυναῖκες του, στ' ἄλλα του τὰ παιδιὰ!

Φουντωμένη ἡ Γαληνὴ νόμιζε πῶς ἔτρωγε μπάτσους ἀπὸ δῶ, μπάτσους ἀπὸ κεῖ, πῶς τῆ μούντζωναν, πῶς τὴν ἀπόσπρωχναν, πῶς τὴν κλωτσοπατούσανε.

—Ἀχ! δὲ βαστάει πιά! Θὰ βγεῖ στὴ γειτονιά νὰ φωνάξει! νὰ φωνάξει τὴν ἔχτρα της!
—Ὅχι! ὄχι! δὲ θὰ τὸν μπάσω αὐτὸν στὸ σπῆτι μου! Ἄς πάει στὶς γυναῖκες ποὺ τὸν κανακέψανε, ἄς γυρίσει ἀπ' ὅπου ἦρθε, ἄς πάει στ' ἀνάθεμα!

Ἔτσι ξεσηκωμένη ἡ Γαληνὴ, πετάχτηκε μ' ὄρμη ὡς τὸ σαθρωμένο μπαλκόνι της.

Δυὸ γυναῖκες τότε πρόβαλαν ἀπ' ἀντικρυνὰ στὶς πόρτες τους καὶ τῆ φηθήθηκαν μὲ χαρὲς: Καλῶς τὰ δέχτηκες! Νὰ τὸν δεχτεῖς μὲ τὸ καλό! μὲ τὸ καλό!

Κι' ἡ Γαληνὴ μαρμάρωσε στὸν τόπο της.

Ἦρθε ὕστερα κι' ὁ παπᾶς καὶ τῆς εἶπε:
—Ἰδοὺ ὅπου οἱ καλοὶ ἄνθρωποι ἀμολ-

βονται, εἶπεν ὁ Κύριος. Τὰς καλὰς καὶ ἐναρέτους γυναῖκας οὐδέποτε ἐγκαταλείπει ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

Καὶ ἡ Γαληνὴ ἔσκυψε τὸ κεφάλι, φίλησε τὸ χέρι τοῦ παπᾶ καὶ δέχτηκε τὴν εὐλογία του.

Λίγες μέρες ὕστερα, μὲ τὴν καρδιά σφιγμένη ἀπὸ μὴν ἀνυπόφορη ταραχὴ, μὲ τὸ στόμα πικρό, ἡ Γαληνὴ περίμενε ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή τὸν ἐρχομὸ τοῦ ἀντρός της. Εἶχε σφάξει τὴ μοναχὴ κότα της ποὺ εἶτανε καὶ καρπερὴ, καὶ μαγέρευε ἓνα καλὸ φραί γιὰ κεῖνον. Ἡ ὄρεχτικὰ μυρουδιά ἐσλίγωνε τὸ λιμασμένο στομάχι τῆς γυναῖκας. Τέτοια μυρουδιά εἶχε χρόνια νὰ νοιωστεῖ στὸ φτωχόσπιτο. Ὑστερα δανείστηκε μιὰ χιλιάρα κρασί, ἔβαλε καὶ ζεστὸ ψωμί ἀπάνω στὸ σοφρά.

Ἡ ἴδια στολίστηκε ὅπως τὸ συνηθᾶνε οἱ γυναῖκες τοῦ τόπου της, σὰ γυρίζουν οἱ ἄντρες τους ἀπὸ μακρυνὸ χωρισμὸ. Τὰ νυφιάτικα της, κλεισμένα στὴν κασέλα δεκατέσσερα ὀλάκερα χρόνια, κλαίανε καθὼς ντένανε τὸ στεγνὸ της κορμί. Μὲ τὰ ψεύτικα χρυσαφικά της κρεμασμένα ἀπάνω στὰ χαμένα στήθια, μὲ τὰ μακρὰ σκουλαρήκια ποὺ τῆς τραβοῦσαν κάτω τ' ἀφανισμένο πρόσωπο, ἔμοιαζε ἐτοιμασμένη γιὰ τὸ ξόδι της κι' ὄχι στολισμένη γιὰ τὸν καινούριο γάμο ἡ Γαληνὴ.

Κάθε τόσο πρόβαινε σὲ πόρτα ἢ σὲ παράθυρο, ἔβανε τὴ στεγνὴ ἀπαλάμη ἀντήλιο κι' ἀγνάντευε στὴ μεγάλη στράτα. Ὁ Μανωλάκης εἶχε πάει ἀπὸ τὴν ἀγῆ στὰ Γιάννενα μὲ τὸ ζῶ νὰ περιλάβει τὸν πατέρα του. Καὶ κάποια στιγμή, κοιτάζοντας πέρα ἡ Γαληνὴ, μοναχὰ ἀπὸ τὸ Μανωλάκη κατάλαβε, πῶς αὐτὸς ὁ μεσόκοπος, ὁ κοιλαράς, μὲ τὰ κρεμασμένα μάγουλα καὶ τὸ ψαρρὸ μουστάκι ποὺ καβαλῆκε τὸ γαῖδούρι, εἶτανε ὁ ἄντρας της.

Ἐνας κλονισμός, σὰν κοπανιὰ στὰ ἔγκατά της, τὴν τίναξε. Αὐτὸς εἶτανε ὁ ἄντρας της! Δὲν ἔμοιαζε ὀλότελα μὲ τὸ Λάμπη τὸ λεβέντη ποὺ ἔδῶ κοὶ δεκατέσσερα χρόνια ξεκινούσε γιὰ τὴν ξενιτιά, ἐνῶ ἐκεῖνη ἔχωνε μὲ παράπονο τὸ φρέσκο προσωπάκι της μέσα στὴν ἀγκαλιά του.

Κι' ὡστόσο, γι' αὐτὸν τὸν ἄλλον ἄντρα, τὸν κακοφτιασμένο καὶ τὸν ἀδιάφορο, μὰ

ρίζωσε γιὰ ὅλη της τὴ ζωὴ, καὶ γι' αὐτὸν σήμερα στολίστηκε σὰ νύφη στὶς χαρὲς της.

Ὁ Λάμπης, ξεκαβαλικεύοντας, τὴν κοίταξε καὶ κεῖνος ξαφνιασμένος θλιβερά. Μὰ ὄχι! δὲν εἶτανε ἡ γυναῖκα του αὐτὴ ἡ σταφιδασμένη γρηοῦλα, οὔτε καὶ τὸ σπῆτι του αὐτὸ τὸ σαράβαλο, οὔτε κι' ὁ γυιὸς του τούλεγε τίποτε. Μποροῦσε κι' ἓνα ἄλλο παληκαρόπουλο νὰ τοῦ παρουσιαστῆ γιὰ παιδί του, τὸ ἴδιο τούκανε.

Σὰ δυὸ ξύλα ἀνταμώθηκαν στὸ χαιρέκμα, τὰ χέρια τοῦ ἀντρός καὶ τῆς γυναῖκας, καὶ κανέννας τους δὲ συλλογίστηκε τὸ ἀγκάλιασμα τῆς χαρᾶς.

Ὑστερα, καθὼς ὁ Μανωλάκης σιγούριζε τὸ ζῶ, τὸ ζευγάρι πῆρε κι' ἀνέβηκε ἀργὰ-ἀργὰ πᾶνω στὸ σπῆτι. Κάτσανε στὸ μικρὸ σοφρά σὰ μουδιασμένοι μουσαφίρηδες, στίβοντας τὸ μυαλό τους γιὰ νὰ βροῦνε κάτι νὰ ποῦνε. Μὰ ἡ κουβέντα σιώνταρτε ὀλοένα ἀπάνω σὲ στενοχώριες καὶ σ' ἀδιαφορίες, ἔτσι ποὺ στέκονταν σὰν ξένοι συναμεταξύ τους. Κι' ἡ στολισμένη γυναῖκα, νοιώθοντας μὲ ντροπὴ τὸν ἑαυτὸ της σὰ μασκαρεμένον, παρακαλοῦσε μ' ἀγωνία κάτω ἀπὸ τὰ γιορτινὰ χρυσαφικά της: «Ἄχ! Θέ μου! ἄς φύγει γλήγορα, νὰ μοῦ σηκώνει τοῦτο τὸ πλάκωμα!»

ΚΛΕΑΡΕΤΗ ΔΙΠΛΑ ΜΑΛΑΜΟΥ

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΜΠΡΙΑΝ

Ἐνας σύγχρονος ἄνθρωπος, ἐρευνητής, περιπατητής ἢ ἀκαμάτης, εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴ σταματήσῃ μὲ ἐνδιαφέρον ἐμπρὸς στὴ φυσιογνωμία τοῦ Μπριάν. Γιατί, ἀναντιρρητα, κανεὶς ἄλλος ὅσο τοῦτος ὁ δικηγόρος τῆς Μπρεττανίας, τὸ φτωχόπαιδο, ὁ κακοντυμένος καὶ χοντρομούστακος Ντὸν Ζουάν, δὲν καθώρισε τίς τύχες τοῦ μεταπόλεμου. Ἐβαλε τὴν πεντάλφα τῆς ἐπιμονῆς του, χαμογελαστὸς κι' ἀλύγιστος, πᾶνω στὸν πιὸ ἀγωνιώδη δρόμο τῆς Εὐρώπης μας. Ζήτησε νὰ σινεφέρῃ τὴν τρεμάμενη ζωὴ της. Νὰ τὴν ἐδραιώσῃ, νὰ τῆς δώσῃ ἓνα νέο φύσημα ἐλπίδας ἔτσι καθὼς ἔβγαυε κουτσορευμένη ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ πολέμου.

Μὲ τὸ Λοκάρνο, μὲ τὸ Σύμφωνο Κέλλογκ δὲν ἀντιμετώπιζε ὁ Μπριάν ἀπλῶς μὴν εἰρήνη—ποὺ μοιάζει σταγόνα ἀνακοχῆς μέσα στὴ θηριωδία τῆς ἱστορίας—ἀλλὰ ἓναν καινούριο καὶ τεράστιο προσανατολισμὸ πρὸς τὴ χλιοειπωμένη, τὴν ἀπὸ αἰώνων ἀπροσπέλαστη μας συναδέλφωση. Ἡ πανευρωπαϊκὴ ἀνασύσταση μαζί του ἔπαιρνε τὴ στερεότητα μιᾶς ἀληθινῆς πίστης. Κάτι ἀπειρῶς πιὸ σίγουρο ἀπὸ τὰ πλάνα καὶ τοὺς προὑπολογισμοὺς τῶν βιομηχανικῶν ὀμίλων! Τσακίζοντας τὴ μονομέρεια τῶν συμφερόντων, τίς ἀθλιές πολιτικὲς ρουτίνες τοῦ μίσους, ἔφτιανε μιὰ ὁλοκλήρωση τῶν δημιουργικῶν ἀξιών τῆς

ἡπείρου μας καὶ δυνάμωνε τὸ ξεκίνημα γιὰ ἓνα ἰδεώδες πᾶρα πολὺ πραγματικό: τίς Ἐνωμένες Πολιτεῖες τῆς Εὐρώπης!

Αὐτὸ τὸ ἰδεώδες ἔμοιαζε πρὶν λίγα ἀκόμη χρόνια σὰν ὄνειρο ἀνιάτων οὐτοπιστῶν. Σήμερα μᾶς φαίνεται, χάρις σ' ἓναν ἄνθρωπο ποὺ στὰ γερατειά του μπόρεσε νὰ γίνῃ ὁ ἐπίσημος πλοηγὸς τῶν δρώντων γενεῶν, μᾶς φαίνεται σὰ μιὰ λογικὴ ἀνάγκη, σὰ μιὰ «κατάσταση» ποὺ εἶναι ἐπόμενο νὰ τὴν ἐπιβάλουν, οἱ σημερινοὶ ἠθικοὶ καὶ οἰκονομικοὶ παράγοντες. Σὰν ἓνα φυσικὸ λιμάνι ὅπου εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴν καταφύγουμε—ἢ ὅπου, ἂν θέτε, εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴ μᾶς πετάξουν οἱ φουρτοῦνες ποὺ μᾶς τρανταλίζουν ἐπιθανάτια.

Μέσα στὸ πέλαγος τῆς λοβιτούρας ποὺ τὸ ξεσκέπασε ἡ σκληρότητα τοῦ μεταπόλεμου, καταντήσαμε νὰ βλέπουμε αὐτὸ ποὺ λέγεται Κράτος σὰν τὴ θεότητα τὴν πιὸ ἐχθρική τῆς ἀνθρωπότητος—καὶ τοῦ ἔθνους συνεπῶς...

Τὰ εἶδαμε τὰ Κράτη καὶ χορτίσαμε πιά ἀπὸ τὸ ρυθμὸ τῆς ἀνομίας ποὺ κράτησαν πιστὰ οἱ κατὰ καιροὺς ἀρχηγοὶ τους... Καὶ γιὰ τοῦτο ἴσα-ἴσα τώρα στεκόμαστε μὲ σεβασμὸ ἐμπρὸς στὸν Μπριάν. Βγαίνοντας κι αὐτὸς ἀπὸ τίς τάξεις τους, ἀνήκοντας στὴ «φυλὴ» τῆς πολιτικῆς, μπόρεσε μολοτούτο νὰ ἀντιδράσῃ, νὰ μὴ μειω-

θῆ, και νά τή βροντοφωνήση τήν πίστη τῆς εἰρήνης—μ' ἄλλα λόγια τήν ἄρνηση τῆς ὡς σήμερα πολιτικῆς—πάνω ἀπό τὸ κοινοβουλευτικὸ Βῆμα! Ἐκεῖ ὅπου (παντοῦ και πάντα) ἀκούονται οἱ πιὸ ἱταμὲς κοινοτοπίες, σηκώθηκε αὐτὸς και μιά μέρα στρίγγλισε σὰ μάννα χαροκαμένη: «Πίσω τὰ κανόνια, τὰ τουφέκια, τὰ μυδραλλιοβόλα, πίσω!» Μιά φωνή ἀνθρώπινη, ἀπλή, τίμια, μὰ πού ἔτσι ὅπως ἀκούστηκε, ἔμπροσ τοῦ μῦθος τῆς «παιγκόσμιας ἐπισημότητας», τήν ὥρα ὅπου ἀκούστηκε, ἔπαιρνε μιά ὑπεράνθρωπη φόρα και ἔδινε τὸ κουράγιο σ' ὅλες τίς καρδιές πού τίς ξεχειλᾶ ἀκόμη ἢ φρέικη τῶν ζαχαρώφειων σφαγείων... Μᾶς ἔκανε νά τὸ δοῦμε, νά τ' ἀκούσουμε και νά τὸ πιστέψουμε, πὼς και ἕνας «πολιτικὸς ἀνὴρ» ὅσο και ἂν ἔγινε ἔντεκα φορές κρωθυπουργὸς και εἴκοσι φορές ὑπουργὸς (1), μπορεί νά μένη ἀκόμη ἀνθρώπος,

(1) Μοναδικὸ φαινόμενον στὴν πολιτικὴν ἱστορία τῆς Γαλλίας: κράτησε ἔντεκα φορές τὸ Ὑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν, δυὸ φορές τῆς Παιδείας, τέσσαρις τῶν Ἐσωτερικῶν, τρεῖς τῆς Δικαιοσύνης. Καὶ πρέπει νά λογαριάσουμε πὼς; πρωτομπῆκε στὴ Βουλὴ, ὕστερα ἀπὸ καταποδιστὰ ἐκλογικὰ μαυρίσματα, στὰ 1902. Δηλαδή σαράντα χρονῶν ἀνθρώπος. Ὑπουργικὸ χαρτοφυλάκιο (τῆς Παιδείας) τοῦ προσφέρθηκε μόλις στὰ 1907. Τὸν πρῶτο του λόγο στὸ βῆμα τῆς γαλλικῆς Βουλῆς τὸν ἔβγαλε στίς 21 Ὀκτωβρίου 1902. Ἀπὸ τὴ μέρα ἐκείνη ὡς τὸ ἀπόγεμα 8 Μαρτίου 1932 πού πέθανε, ἔλει τὸν εἶχαν γιὰ τὸ μεγαλύτερο ρήτορα τῆς Γαλλίας.

Ο ΜΠΡΙΑΝ 10 ἔΤΩΝ (1872)

Ο Μ ΠΡΙΑΝ ΣΤΟ ΛΥΚΕΙΟ ΤΗΣ ΝΑΝΤΗΣ (1877)

νά νιώθῃ τὸν πόνο τῆς ζωῆς και τὴ χαρὰ της, και νά μὴ γονατίζῃ στὰ φριμάνια τῆς πρώτης γειτονικῆς Τράπεζας και τοῦ παραδιπλανοῦ ἐργοστασιάρχῃ.

Βέβαια ἔκανε λάθη, ἔκανε και αὐτὸς στροβοτιμονιές, μὰ ὅλες τους σβύνουν (κ' εἶχαν κούλας λησμονηθεῖ στίς πέντε μέρες πὸ μεσολάβησαν ἀπὸ τὸ θάνατο ὡς τὴν κηδεῖα του) κάτω ἀπὸ τὸν ἴσκιό τῆς μεγάλης γραμμῆς πού χάραξε και πού δὲν ἔπαυε νά τὴν ἀκολουθᾷ.

Ἀπὸ τὴν κούφια λέξη τῆς «ἀλληλεγγύης» ἔβγαλε τὸ σωτήριο χρησμοὸ πού τὸν κραζέει τώρα, στὰ Χρηματιστήρια και στὴ Σαγγάη, ἢ ἴδια ἢ ὁμότητα τῶν γεγονότων. Ἀπλᾶ πράματα: Συνασπισμὸς ἢ θάνατος. Τρίτος δρόμος δὲν ὑπάρχει πονδενά. Ἀπλᾶ πράματα, μὰ πού χρειάστηκε νά τὰ ξαναπῆ αὐτὸς ὁ κεραυνοβόλος ρήτορας γιὰ νά θυμηθοῦμε πὼς ἔτσι, τὰ ἴδια και ἀπαράλλαχτα, μᾶς τὰ διδάσκουνε αἰῶνες δυστυχιῶν και ὀλέθρων.

Τὰ ξαναεῖπε, τὰ ὑποστήριξε ὡς προχθὲς ἀκόμα. Ἄφοβος ἔμπροσ στὰ τερέπια τῶν μονυελοφόρων. Βίρωνικὸς και γαλήνιος ἔμπροσ στῶν θεόστραβων εὐθυμογράφων τίς παραινέσεις. Ἐβγαλε ὀξες χεροπιστὲς μέσα στὸ ἔδαφος τῆς οὐτοπίας, ὅπως οἱ δικοὶ μας χωριανοὶ φυτεύουν και καρπολογοῦν τὰ δέντρα τους πάνω στὰ βράχια.

Ὀβρλιαζε ἢ ἀντιπολίτευση, ἀναθεμάτιζε, σκωφαντοῦσε. Μὰ ὁ Μπριάν τὸ σκοκοῦ του. Τὸν ῥίχνανε ἀπὸ τὴν ἀρχή. Νά τος πού ξαναγυροῦσε σὲ λίγο, πιὸ δυνατός, πιὸ χαμογελαστός. Μὲ τὸ κῦρος του χίλιες φορές πιὸ εὐρὺ ἀπὸ τὰ στενώτατα ὅρια ἑνὸς μεγάλου Κράτους. Δὲ σάστιζε. Ἡ-ξαιρε καλὰ τί σημαίνουν οἱ κοινοβουλευτικοὶ ἀγῶνες και τὰ παραμύθια τῶν συναδέλφων. Βαριοῦνταν... Τὸς περιφροῦσε. Ἀντίθετα ὅμως δὲν ἔπαυε νά μελετᾷ τοὺς λαϊκοὺς τύπους, τοὺς σεμνοὺς κ' ἀθόρουνους πού, δουλεύοντας γιὰ τὸ σπῆτι τους, αὐτοὶ δουλεύουν ἀληθινὰ γιὰ τὰ μεγάλα θεμελιώματα τῶν πολιτισμῶν.

Πήγαινε και ζοῦσε κοντὰ τους. «Μαζὶ τους», ἔλεγε λίγες ἀκόμη μέρες πρὶν νά πεθάνῃ, «μαθαίνω πὼς πραγματικὰ ἢ ζωὴ μπορεί νά εἶναι κάτι τίμιο και ὀρθοῦ! Μοῦ διδάσκουν πὼς ἢ υγεία, τοῦ κορμοῦ και τῆς σκέψης, ἀναπηδαίει ἀπὸ τὴν πρᾶξη τῆς ἀπλότητας». Τὸς ἐνωθε, τοὺς ἀγαποῦσε, ἤθελε νά δουλεύῃ μὲ τὴν ἴδια ἀκαταδάμαστη λαχάρα πού νιώθουνε κ' οἱ ἴδιοι γιὰ τὴ γῆ τους. Ἐνα εἶδος Τολστόη; μὰ σὲ μιά γαλλικώτατη ἐκδοσῃ. Καὶ κατὰ σύμπτω-

ση, εἶτανε γιὸς χωρικοῦ, ὅπως εἶτανε και τὸ παιδί μᾶς χώρας πού δουλεύει μὲ τὸ σφυρὶ τῆς διάρκειας» μέσα στὰ σέλια τοῦ Χρόνου. Καὶ πού ξαίρει νά ὑψώνῃ τὸ κεφάλι τῆς δουλειᾶς ὡς τὴ μεγαλοφυΐα. «Οἱ Ἕλληνες ἀνακαλύψανε τὸ νόημα τῆς Δόξας», ἔλεγε ὁ Ρενάν. Μὰ σίγουρα οἱ Γάλλοι εἶναι ἐκεῖνοι πού φτιάξανε τὴ μεγαλοφυΐα τῆς δουλειᾶς. Τὸ κέφι τῆς. Τὰ ἀδούλωτο και τὸ ἀδιάκοπο.

* *

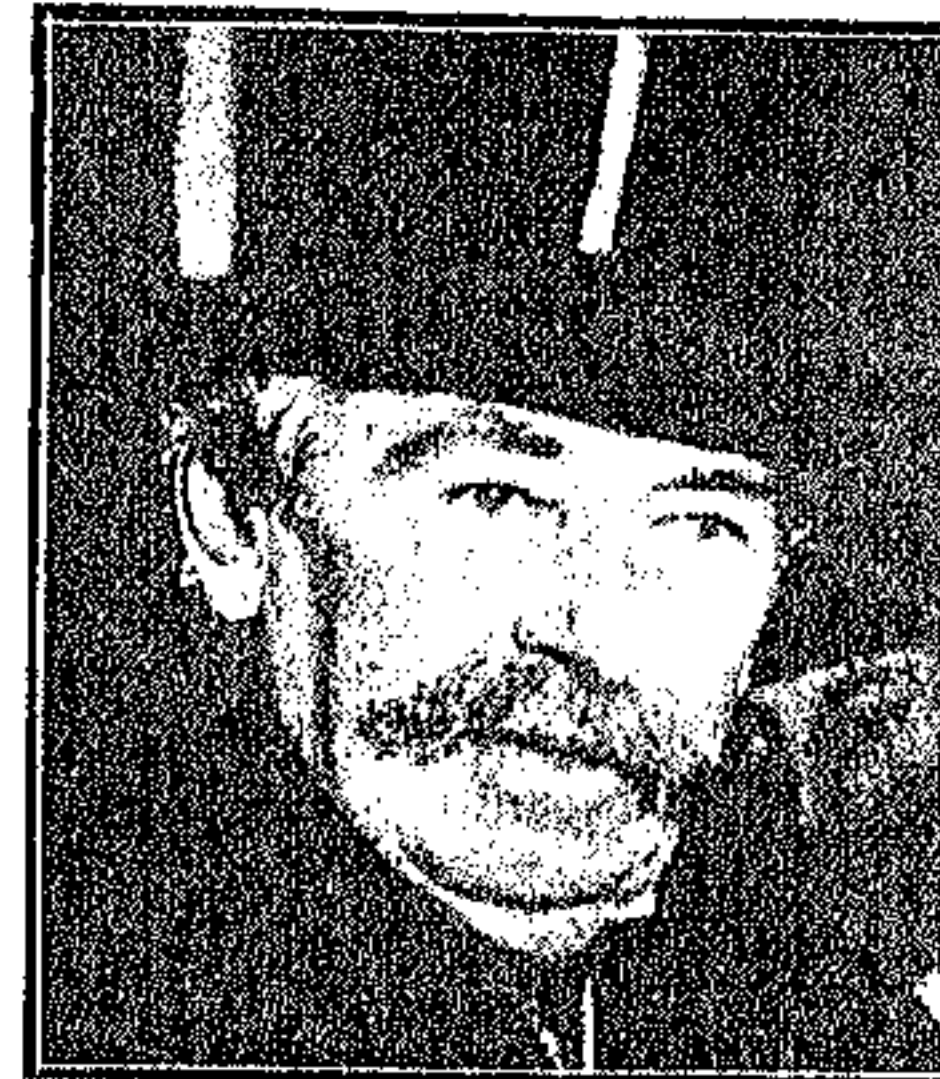
Ἡ μεγάλη του χαρὰ εἶτανε νά βροσκοταί μέσα στοὺς κάμπους. Μόλις κατώρθωνε νά ἐξοικονομήσῃ λίγες μέρες διακοπές, ἔπαιρνε τὸ σάκο του στὸν ὤμο και δρόμο γιὰ τὴν ἐξοχή. Μὲ τὰ πόδια, μονάχος ἢ

τὸ πολὺ μ' ἕνα δυὸ φίλους, ἀρχίζε τὸ γῦρο τῆς Γαλλίας, τὴ διασχίζε ἀπ' ὅλες τίς μεριές. Δὲν ἄφρινε γωνία τῆς ἀνεξερεύνητη. Ἐκανε κάθε τόσο καινούριες γνωριμιές, καινούριους φίλους, ἀνοίγε κουβέντες μὲ τοὺς ἀλανιάρηδες, τοὺς ξενοδόχους, τοὺς πρματευτάδες, τοὺς γεωργούς. «Κουβεντιάζοντας μαζί τους», συνέλιζε νά λέη, «μαθαίνω σὲ δέκα μέρες πιὸ πολλὰ πράματα ἀπ' ὅτι σὲ δέκα χρόνια μέσα στὴ Βουλὴ».

Σὲ μιά ἀπὸ τίς τέτοιες ἐκδρομές του ἀνακάλυψε, τὸ φθινόπωρο τοῦ 1908, ἕνα μικρὸ χωριουδάκι: τὸ Κοσερέλ. Ἦσυχο και ἀσήμαντο, μὲ ἡμερους, φαιδροὺς και φλύαρους ἀνθρώπους. Τ' ἀγάπησε ἀμέσως. Ἀ-

γόρασε ἕνα μικρὸ σπιτάκι (ἢ μόνη ἰδιοκτησία πού ἀφῆκε...) τῷσσιαξε, και ἀπὸ τότε καθόταν ἐκεῖ. Τοῦ ἔμεινε πιστὸς ὡς τὴν παραμονὴ τοῦ θανάτου του. Μόνον πού λίγες μέρες πρὶν, εἶχε ἀναγκαστεῖ νά ξαναγυροῦ στὸ Παρίσι. Ἡ υγεία του χειροτέρευε και ἔπρεπε νά συμβουλευτῆ ἐπειγόντως τοὺς κορυφαίους τῆς λατρικῆς. Ἄφρησε ὅμως ρητὴ ὀδηγία νά τὸν ξαναφέρουν πίσω και νά τὸν θάψουνε στὸ φτωχούλικο νεκροταφεῖο τοῦ Κοσερέλ.

Ἐκεῖ ἀντίκριζε τὴ γαλήνη και τὴν ἀπλότητα: «Τὴ δόξα δὲν τὴ γύρεψα. Μοῦ τὴν ἐφρτίσαν τὰ γεγονότα. Χωρὶς νά τὸ θέλω—και δυστυχῶς ὄχι χωρὶς νά τὸ καταλάβω». Μιλώντας γιὰ τὸν ἑαυτό του, ἀγαποῦσε νά κἀνῃ συχνὰ παρομοιώσεις πού θυμίζανε τίς μεγάλες χειρονομίες τῆς φύσης: «Εἶμαι σὰν κ' αὐτὰ ἔδω τ' ἄξεστα χαλκία πού τὰ κυλοῦνε, χρόνια και χρόνια, οἱ καταρράχτες και στὸ τέλος τοὺς στρογγυλεύουν ὅλες τίς γωνίες... «Μοῦ ἀρέσει νά στέκουμαι κάτω ἀπὸ τὸν οὐρανὸ και νά ψαρεύω. Νιώθω τὴν ἡρεμία νά μπαίνει μέσα μου και νά μὲ θρέφῃ, ὅπως θρέφει και τὰ δέντρα, τὰ χόρτα, τὰ ποτάμα. Εἶναι μιά ἀθανασία πού δὲν τὴν ξαίρουν οἱ ἀνθρώποι... ἐνῶ μπορούσαν τόσα νά ἀποκτήσουν στὴν παρῆα τῆς.»

Ο ΜΠΡΙΑΝ ΤΟ 1932

Θυμοῦμα μιά χαρακτηριστική φράση τοῦ Ψυχάρη, ένα προῖ πού τόν συναντήσαμε τὸ Μπριάν στο προαύλιο τῆς Γερουσίας: «Αὐτός ὁ ἄνθρωπος ὅταν φεύγει γιὰ τὸ Κοσερέλ ἔχει ένα μούτρο σάν τοῦ καταδικασμένου πού τὸ σκάει ἀπὸ τὴ φυλακή. Εἶναι δαιμονισμένος ψαρᾶς!»

Κι αὐτός ὁ δαιμόνιος ψαρᾶς σιάνθηκε, τὰ τελευταῖα χρόνια, ὁ πιὸ μεγάλος ρήτορας τῆς Γαλλίας!

Χωρὶς πολλὰ διαβάσματα (εἶχε ὥστόσο μιά μόρφωση πού θὰ τὴν ἐξήλευαν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἡμετέρους σοφοὺς), μὲ τὸ χῆμα τῆς χωριάτικης καὶ ὑπερπολιτισμένης μαζί ἀγίπης του, τὰ φούντωσε αὐτὸς τὰ ὄνειρα τῶν πιὸ εὐγενικῶν ἀντιπροσώπων τῆς σκέψης μας. Καὶ στηλώθηκε σάν τὸ κρυσταλλωμένο σύμβολο τῆς εἰρήνης—τῆς συγγνώμης πού ζητᾷ ἡ ἀνθρωπότητα ὀλόκληρη ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ της γιὰ τὴν τερατώδη ἠλιθιότητα τοῦ πολέμου.

Ποιὸς ἄλλος πρωθυπουργός, ποιὸς ἀπὸ τοὺς ἀχρηστους καὶ παντοδύναμους αὐτοὺς ὑπαλλήλους πού λυμαίνονται τὰ ταμεία τῶν λαῶν, εἶχε τὸ κουράγιο ποτέ του νὰ στριγγίσει πάνω ἀπὸ τὸ βῆμα τῆς Βουλῆς ὅπως στρίγγιζε ὁ Μπριάν;

«Ὅσο εἶμαι ἐγὼ στὴν ἀρχή, πόλεμος δὲ θὰ γίνῃ! Ποτέ!»

Μιά φράση, μὰ πού τὴν πραγματώνει ἡ ἀλματική σταδιοδρομία τριάντα χρόνων...

Ὁ ρήτορας Μπριάν, πού τὸν περιέγραψε ὁ Γιουανκαρέ μὲ μέθοδο Λά Μπρουγιέρ, μού θυμίζει ἑμένα τὰ λόγια τοῦ Τζόζεφ Κόνραντ: «Μὴ μοῦ μιλάτε γιὰ τὸ μοχλὸ τοῦ Ἀρχιμήδη σας. Εἶτανε ἕνας μαθηματικός πού εἶχε τὶς ἀφηρημάδες του! Δῶστε μου τὴν κατάλληλη λέξη καὶ τὸν κατάλληλο τόνο της καὶ σὰς ἀναποδογυρίζω ἐγὼ τὸν κόσμο!»

Αὐτὴ τὴ λέξη, αὐτὸ τὸν τόνο μπορούσε κι εὑρίσκει ὁ Μπριάν μέσα στὶς ἀπλόχερες δημιουργικὲς του ἐγρηγόρειες. Ἐκεῖθε πήγαζε τὸ θαῦμα τῆς ρητορικῆς του, πού τὰ μοιραῖα του τ' ἀνθρώπινα τὰ ξελάργευε καὶ τᾶφερνε νὰ γίνουν ἕνα μὲ τὸ ξεπεταρούγισμα τῆς Ἐποχῆς μας.

Ἐστερα ἀπὸ τόσω λογιῶ ἀγῶνες, νίκες, κοντογονατιάσματα καὶ θριάμβους, αὐτὸς εἶναι πάλι ὁ μόνος ἀπὸ τοὺς συναδέλφους του πού μπορεῖ νὰ σταθῇ ἔμπρὸς στὴν ἱστορία χωρὶς φόβο, καὶ νὰ φωνάξῃ καρφώνοντας, ὅπως τὸ φώναξε μὰ μέρα ἔμπρὸς στὴν ξεφρενιασμένη ἀντιπολίτευση:

«Κοιτάξτε τὰ χέρια μου... Ἀπάνω τους οὔτε μιά σταλαματιὰ αἷμα!»

ΘΡΑΣΟΣ ΚΑΣΤΑΝΑΚΗΣ

ΞΑΓΝΑΝΤΕΜΑ

Γαρουφαλιά
μὲ τὰ φιλιὰ
τῆς ἀνοιξῆς φουντώνει.
Κι' ἡ κορασιά
σάν τὴ δροσιά
στὸ πλάϊ της καμαρώνει.
Πέρα οἱ ἀγροὶ
σάμπως ὕγροι
στὴν πράσινη θωριά τους.
σπίτια, οὐρανοί,
δρομοὶ στενοί,
σὰ ζωγραφιὰ μακρὰ τους.

Ἡλιος γλυκὸς
χαϊδευτικὸς
τὰ παραθύρια ἀνοίγει...
Σ' ἕναν ἴσθ
μεταξωτὸ
ἡ ἀράχνη ξετυλίγει
χρυσὲς χορδὲς
γιὰ ὄσες ὠδὲς
ἡ αὔρα δειλὰ πλέκει.
Κι' ἡ κορασιά
μ' ἀφροντισιὰ
στὸ παραθύρι στέκει.

Πόλη ΘΑΛΕΙΑ ΚΕΣΙΣΟΓΛΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΑΡΧΟΝΤΑΣ ΑΓΙΟΣ

Ζακυνθινὸ ἀρχοντόπουλο, παιδί μιᾶς ἀπὸ τὶς ἀριστοκρατικώτερες οἰκογένειες τοῦ τόπου. Πλούτη, τιμές, ὄνομα, τίποτε δὲν τοῦ ἔλειπε. Ἡ οἰκογένειά του εἶχε διαπρέψει σὲ πολέμους, εἶχε ὑπερασπίσει μὲ τὰ ὦπλα τὴν πατρίδα κι' εἶχε λάβει ἀπὸ τὴ Βενετικὴ κυβέρνησι δόξες καὶ πλοῦτη γι' ἀμοιβή. Θὰ μπορούσε λοιπὸν ὁ Διονύσιος Σιγοῦρος νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴ ζωὴ τῶν προγόνων του καὶ νὰ πάρῃ μεγάλους βαθμοὺς στὸ στρατὸ καὶ τὸ ναυτικὸ τῆς Βενετίας, ὅπως τόσο ἄλλοι ἀπὸ τὴν οἰκογένειά του.

Ἀλλὰ ἡ ψυχὴ του ὠνευρενόταν ἄλλες κατακτήσεις, ὁραματίζετο ἄλλους κόσμους ἠφθαρτους, αἰώνιους, ὅπου ὅλα εἶναι λευκά σάν τὸ κρῖνο κι' ὅπου τοῦ κόσμου ἡ λάσπη δὲν φθάνει νὰ λερώσῃ θεῖα φτερούγια.

Ἀπὸ μικρὸς δόθηκε στὰ γράμματα. Τὸ 1557—ἦταν μόλις δέκα χρόνων—ἀρχίζει νὰ μορφώνεται. Ὁ πατέρας του τοῦ πήρῃ γιὰ δάσκαλο ἕνα πρόγονό του, πού φημιζόταν ὡς ὁ πιὸ καλὸς δάσκαλος τοῦ τόπου. Νὰ τὸ σχετικὸ συμφωνητικὸ, ὅπως σώζεται στὸ Ἀρχιεπισκοπικεῖο τῆς Ζακύνθου:

«1557, ἡμέρα 27 τοῦ Ὀκτωβρίου μηνός. Τὴν σήμερον ὁ κὺρ Νουττος Σιγοῦρος ἐουμφώνησε μὲ τὸν κὺρ Νικόλαν ἀναγνώστη Καιροφύλαν ἵνα ὁφείλῃ νὰ μαθητεύσῃ τὸ παιδί του, ὀνόματι Δραγανῆτος, (1) χρόνων δέκα, τὰ γράμματα τῆς ἐκκλησίας, ἡγουν Παροισμακόν, Ὀκτώηχον, Ψαλτήριον, Ἀπόστολον καὶ γράψιμον, νὰ γράφῃ καὶ νὰ διαβάξῃ ἀνεμποδίστως, ὡς ἔθος ἐστὶ τῶν διδασκάλων, καὶ νὰ δώσῃ τοῦ διδασκάλου διὰ τὸν κόπον του φλουριά ἐπὶ τὰ κουρέντε».

Ἡ μόνη του ἀπόλαυσι ἦσαν τὰ γράμματα. Τίποτε δὲν τὸν εὐχαριστοῦσε ἐκτὸς ἀπὸ τὴ μελέτη τῶν θρησκευτικῶν βιβλίων. Τὰ

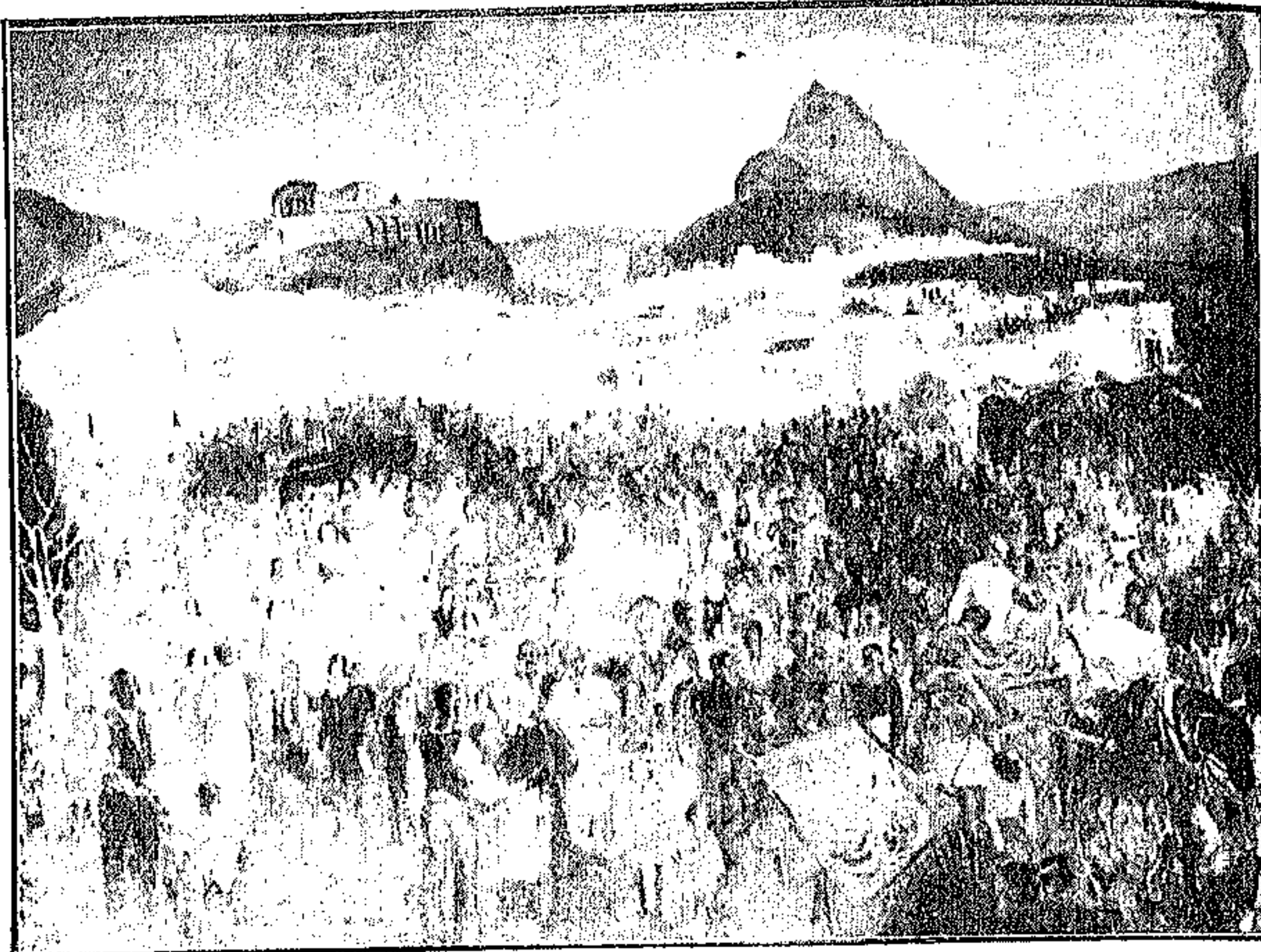
(1) Ὅταν ἱερώθηκε πήρῃ τὸ ὄνομα Δανιήλ, κι' ὅταν ἔγινε ἀρχιεπίσκοπος ὠνομάσθη Διονύσιος.

παιγνίδια ἦσαν πράγματα ἄγνωστα γιὰ τὸ σοβαρὸ νέο πού ζοῦσε συγκεντρωμένος σὲν ἑαυτὸ του. Ὅταν πρόωρα πέθαναν οἱ γονεῖς του, κυριεύθηκε ἀπὸ τὴν ἐμμονὴ ἰδέα νὰ ἀποσυρθῇ ἀπὸ τὸν κόσμο, κι' ὅταν ἐνηλικιώθηκε ἐκάλεσε μιά μέρα τὸ συμβολαιογράφου καὶ τοῦ ὑπαγόρευσε ἕνα ἔγγραφο, μὲ τὸ ὁποῖο χάριζε τὸ μερίδιό τῆς μεγάλης πατρικῆς του περιουσίας στὸν ἀδελφὸ του Κωνσταντῖνο.

Κι' ἔτσι, ἀπαλλαγμένος πλέον ἀπὸ κάθε κοσμικὴ ἐνόχλησι, ντύνεται τὸ καλογερικὸ ράσο καὶ τὸ Νοέμβρη τοῦ 1568 ἀποσύρεται στὴν Ἀναφανήτρα.

Δὲν μπορούσε ὠρισμένως, νὰ βρῇ στὴ γელαστῆ κι' ὀλανθισμένη Ζακύνθο ἕν' ἄλλο μέρος τόσο μελαγχολικὸ, ἔρημο καὶ πένθιμο σάν αὐτό. Μέσα σὲ μιά βαθεῖα λαγκαδιὰ τοῦ βουνοῦ, μακρὰ ἀπὸ κάθε κατοικημένο μέρος, βρισκόταν ἀπὸ πολλοὺς αἰῶνες ἕνα παλιὸ μοναστήρι, πού μιά κόρη τοῦ Παλαιολόγου, φεύγοντας ἀπὸ τὴν ἄλωσι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἶχε κτίσῃ γιὰ νὰ ἀφιερωθῇ πιά στὸ Θεό, ἔπειτα ἀπὸ τὴν καταστροφὴ τῆς πατρίδας της καὶ τὴ σφαγὴ τῶν δικῶν της.

Λίγοι καλόγεροι ἀπόμειναν ἐκεῖ κατὰ τὰ χρόνια τοῦ Σιγοῦρου, ζῶντας φτωχικά. Ἀλλὰ τὸ ζακυνθινὸ ἀρχοντόπουλο ἕνα τέτοιο ἀκριβῶς μέρος ζητοῦσε, ὅπου νὰ μὴ μπορῇ νὰ φθάσῃ ὁ ἐνοχλητικὸς θόρυβος τῆς κοινωίας κι' ὅπου θὰ μπορούσε νὰ βεβαιωθῇ σιμώτερα ψυχικῶς στὸ Δημιουργό του. Κι' ἕνα προῖ κατάπληκτοι οἱ καλόγεροι εἶδαν «τὸ ἀρχοντόπουλο τὸ Σιγοῦρο» ν' ἀνεβαίνει τὸν ἀνηφορικὸ δρόμο τοῦ μοναστηριοῦ γιὰ νὰ μείνῃ ἐκεῖ μονίμως. Δὲν φοροῦσε πιά τὰ πολυτελῆ φορέματα πού συνελθίζαν νὰ φέρουν οἱ ἀρχοντες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Τὰ ὠραῖα τσεεντορλίγια, τὰ βελούδα, τὰ μεταξωτὰ στολίδια τὰ εἶχε

ΣΠΥΡΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Η ΛΑΪΚΗ ΑΓΟΡΑ

ἀντικατάστησεν τὸ φτωχικὸ καλογερικὸ ράσο. Κι' ἐκεῖ μόνος του, κλεισμένος στὸ κελλί του, περνᾷ τὸν καιρὸ του μὲ τὴν προσευχὴ καὶ τὴ μελέτη. Κάποτε πήγαινε στὴν πόλι, ἀλλὰ ὄχι γιὰ διασκέδασιν ἢ γιὰ ὑποθέσεις του. Τὸν τραβοῦσαν ἐκεῖ κάτω οἱ φτωχοὶ του, οἱ προσοπατευόμενοί του, οἱ φτωχὲς ξεπεσμένες οἰκογένειες, γιὰ τίς ὁποῖες ἦταν ἄγγελος παρηγορίας. Καὶ ἔπειτα, σὰν τελειῶνε τὸ χριστιανικὸ ἔργο του, ξαναγύριζε στὴν ἐρημιὰ του.

Τὸ καλοκαίρι τοῦ 1577 ἀποφάσισε νὰ πάη σιὰ Ἱεροσόλυμα, προσκνητῆς τῶν Ἁγίων Τόπων. Πέρασε ἀπὸ τὴν Ἀθήνα μὲ τὴν ἐλπίδα ἴσως νὰ βρῆ κανένα καράβι σιτὸν Πειραιᾶ γιὰ τὰ Ἱεροσόλυμα. Ἀλλὰ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τῶν Ἀθηνῶν, πὸν τὸν γνώρισε καὶ τίμησε τὴ μόρφωσιν καὶ τίς χριστιανικὰς ἀρετὰς του, συλλογίσθηκε νὰ τὸν χρησιμοποιοῦσιν στὴν ἐκκλησιαστικὴ του περιοχὴ. Ἡ Ἐπισκοπὴ Ἀγίνης καὶ Ἰόρου ἐχόρευε τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη. Ὁ Ἀρχιεπίσκο-

πος τῶν Ἀθηνῶν τὸν παρακάλεσε καὶ τὸν ἐπεισε νὰ δεχθῆ τὸ ἀξίωμα αὐτό. Καὶ ὁ Διονύσιος Σιγοῦρος φάνηκε τόσο καλὸς καὶ φιλόανθρωπος στὸ ὑψηλὸ αὐτὸ ἀξίωμα, ὥστε ἀκόμη καὶ σήμερα οἱ κάτοικοι τῆς Ἀγίνης μὲ σεβασμὸ δείχνουν ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Περαιῶρας ἕνα πέτρινον κάθισμα («τὸ θρόνον τοῦ Ἁγίου Διονυσίου» ὅπως τ' ὀνομάζουν) ὅπου κατὰ τὴν παράδοσιν ἐκάθητο ὁ Ἐπίσκοπος μὲ ἀποστολικὴ ταπεινοφροσύνη κι' ἐδίδασκε κι' ἐνουθετοῦσε τὸ ποίμνόν του.

Δὲν εἶναι γνωστὸς ὁ λόγος γιὰ τὸν ὅποιον παραίτησε τὴν Ἐπισκοπὴν τῆς Ἀγίνης. Τὸν ξαναβοίσκουμε τὸ 1581 σιτὴ Ζάκυνθο. Οἱ συμπολίται του τὸν λάτρευαν. Τὸν ἠθελαν Ἐπίσκοπό των. Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα δὲν ἦταν εὐκόλο. Γιατὶ ἡ Ζάκυνθος κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη ἦταν κάτω ἀπὸ τὴν ἐπισκοπὴν τῆς Κεφαλληνίας. Γιὰ αἰῶνες τὸ ζήτημα αὐτὸ ἐχώριζε ἐχθρικά τὰ δύο νησιά, γιὰτὶ ἡ Ζάκυνθος δικαίως ζητοῦσε νὰ ἔχη δικό

της ἐπίσκοπο. Ὅταν λοιπὸν γύρισε ὁ Σιγοῦρος, οἱ συμπολίται του τὸν εἶχαν πλέον ἡμιπέλοιο ἐπίσκοπό των καὶ ἀπὸ αὐτὸν ζητοῦσαν νὰ χειροτονῆ παπάδες. Καὶ τὸ δικαίωμα αὐτὸ ἦταν νόμιμο, γιὰτὶ ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως τὸν εἶχε διορίσῃ Πρόεδρος Ζακύνθου.

Ἀλλὰ ὁ Ἐπίσκοπος Κεφαλληνίας, τοῦ ὁποῦ τὰ συμφέροντα ἐξημιώοντο, διαμαρτυρήθηκε, σιτὸ Βενετὸ Διοικητῆ, ὁ ὁποῖος γιὰ νὰ μὴ σκοιζεῖται ἀπὸ ἐκκλησιαστικὰς διαφωνίας, ἀπαγόρευσε σιτὸ Σιγοῦρο νὰ κἀνῃ κάθε ἱερατικὴ πρᾶξιν πὸν θὰ μπορούσε νὰ παρεξηγηθῆ ὡς ἐπέμβασι σιτὴ δικαιοδοσίαν τοῦ Ἐπισκόπου Κεφαλληνίας.

Ὁ Σιγοῦρος, μολοντὶ θὰ μπορούσε νὰ σιτηθῆ σιτὰ δικαιώματα πὸν τοῦ ἔδινε τὸ σχετικὸ διάταγμα τοῦ Πατριάρχου, ἐν τούτοις μὲ χριστιανικὴ ὑποταγὴ, γιὰ νὰ μὴ δημιουργῆσιν σκάνδαλα σιτὴν Ἐκκλησίαν, παραιτήθη ἀπὸ κάθε ἐκκλησιαστικὴ ἐνέργεια κι' ἀποσύρθηκε σιτὸ ἀγαπημένον του τὸ μοναστήρι τῆς Ἀναφωνήτρας, κρατῶντας μόνον τὸν ταπεινὸ τίτλον τοῦ Ἡγουμένου.

Ἐκεῖ, σιτὴν ἐρημιὰ τοῦ μοναστηριοῦ, μέσα σιτὴν προσευχὴ καὶ τὴ νησιεὶα ὅπου περνοῦσε τὴν ἄγνήν του ζωὴν, ἦλθε μιὰ μέρα ὁ Πειρασμὸς γιὰ νὰ τὸν δοκιμάσῃ.

Ἐνῶ ὁ ἡγούμενος Σιγοῦρος ἐκάθητο σιτὸ κελλί του, παρουσιάσθηκε ἕνας ἄγνωστος. Τὸ ἀγχιεμένο βλέμμα του, ἡ κουρασμένη καὶ τρομαγμένη μορφή του, ἡ σβυμένη φωνή του ἔδειχναν ἄνθρωπον πὸν κάτι τρομερὸ εἶχε κάμῃ. Δὲν ἦσαν συνηθιστοὶ οἱ ἐπισκέπαι τοῦ ἐρημικοῦ μοναστηριοῦ. Σηκώθη καὶ τὸν ρώτησε ποῖα ἀφορμὴ τὸν ἔφερε σ' ἐκεῖνο τὸ μέρος.

— Ἀμαρτησᾶ, ἅγιε Πατέρα, τοῦ ἀποκρίθη ἐκείνος μὲ φωνὴ πὸν ἐμοιαζε μᾶλλον μεκλάμμα. Σκότωσα. Σὲ μιὰ στιγμὴ θυμοῦ ὁ νοῦς μου σκοιζόθη καὶ γίνθηκα φονηᾶς. Τὰ στρατιωτικὰ ἀποσπάσματα μὲ κυνηγοῦν. Εἶμαι ἄθλιος, τὸ ξέρω, ἀλλὰ ἔρχομαι σιτὴν ἄμωσύνῃ σου γιὰ νὰ μὲ σώσης. Κρῶπε με δσο νὰ φύγουν τ' ἀποσπάσματα, γιὰ νὰ γλυτώσω!

— Μὰ γιὰτὶ νὰ σκοιζώσης; Καὶ ποῖον; τὸν ρώτησε ὁ Ἡγούμενος. Κι' ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ φονηᾶ βγήκε τότε τ' ὄνομα τοῦ ἀγαπημένου μοναχικοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Σιγοῦρου.

Χλώμιασε ὁ Ἡγούμενος. Ἦσαν πολὺ ἀγαπημένα τὰ δύο ἀδελφία. Ὁ Διονύσιος τοῦ εἶχε χαρίσῃ τὴν περιουσίαν του κι' ὁ Κωσταντῖνος Σιγοῦρος ἦταν πλούσιος, εὐτυχεμένος, δυνατὸς ἄρχοντας τοῦ τόπου. Ἀλλ' ἦταν μιὰ ἄλλη ζακυνθινὴ οἰκογένεια — τοῦ Μονδίνου — πὸν δὲν χῶνευε τὴν ἐξαιρετικὴν πλοῦτον καὶ τίμην οἰκογένειαν τοῦ Σιγοῦρου. Τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη οἱ ἄρχοντες εἶχαν κόμματα καὶ μπράβους. Ἡ οἰκογένεια λοιπὸν τοῦ Μονδίνου δὲν ἠθέλε ν' ἀφήσῃ τὰ προτεῖα σιτὴν οἰκογένειαν τοῦ Σιγοῦρου. Ἀπὸ τὴν ἀφορμὴ αὐτὴ γεννήθηκε τὸ ἄγριο μῖσος πὸν ὥπλισε μιὰ μέρα τ' ἀνόμοιο χέρι ἐνδὲς Μονδίνου γιὰ νὰ σκοιτώσῃ τὸν Κωσταντῖνον Σιγοῦρο. Καὶ κάποιον μυστικὴν δύναμιν, πὸν ἠθέλε ἴσως νὰ δοκιμάσῃ τὴν χριστιανικὴν ψυχὴν τοῦ Ἡγουμένου τῆς Ἀναφωνήτρας προτοῦ τῆς βάλει τὴ σφραγίδα τῆς ἀγιοσύνης, ἔφερε τὸ φονηᾶ σιτὰ χέρια τοῦ ἀδελφοῦ του!

Σιτὴν ψυχὴν τοῦ Ἡγουμένου τότε ἔβλαψε μιὰ δυνατὴ ψυχικὴ πάλῃ. Θὰ γινόταν ὁ ἐκδικητῆς, ὅπως τοῦ ἔλεγε τὸ ἀνθρώπινο αἰσθημα του, καὶ θὰ παρᾶδινε σιτὸ στρατιωτικὸ ἀπόσπασμα τὸ φονηᾶ τοῦ ἀδελφοῦ του; ἢ θὰ νικοῦσε ὁ μαθητῆς τοῦ Χριστοῦ, θὰ ἔπνιγε τὸν ἀνθρώπινον πόνον τῆς ψυχῆς του καὶ θὰ ἔκρυβε τὸ φονηᾶ τοῦ ἀδελφοῦ του γιὰ νὰ τὸν παραδώσῃ σιτὴ θεῖαν δικαιοσύνην, πὸν εἶναι αἰῶνια;

Ἡ πάλῃ ἦταν φοβερὴ μὲς τὴν ψυχὴν του. Σιτὸ τέλος ὁ Χριστιανὸς ἐνίκησε τὸν ἄνθρωπον, ὁ ἐρημίτης τὸν ἀδελφόν.

Ἐν τούτοις ἀπὸ τὸ ἀνηφορικὸ μονοπάτι ἐφάνησαν οἱ χωροφύλακες νὰ σιμῶνουν. Δὲν ἔμενε καιρὸς γιὰ διοταγμὸν. Πέρονε τὸ φονηᾶ ἀπὸ τὸ χέρι κι' ἄφρονος τὸν κρῶβει σιτὸ κελλάρι. Σὲ λίγες στιγμὲς παρουσιάζονται οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ νόμου καὶ ρωτοῦν τὸν ἡγούμενον μήπως εἶδε κανένα νὰ παρᾶσῃ ἀπὸ ἐκεῖ. Γιὰ μιὰ στιγμὴ ὁ ἡγούμενος σῶπασε. Ἦξερε ὅτι θὰ ἔλεγε ψέμμα, ἀλλὰ ἠξέυρε ἐπίσης ὅτι μὲ τὸ ψέμμα αὐτὸ θὰ ἔσωζε τὸ φονηᾶ τοῦ ἀδελφοῦ του, θὰ ἔκανε δηλαδὴ τὴν ὑψηλότερη θυσίαν πὸν μπορεί νὰ ζητηθῆ ἀπὸ μιὰ χριστιανικὴν ψυχὴν. Καὶ χωρὶς διοταγμὸν εἶπε γιὰ μόνον φορᾶ σιτὴ ζωὴν τοῦ ψέμματος.

κι' ἀγιάζει ὁ ἀναμάρτητος τὴν ὄρα πὸν ἀμαρτάνει.

Ἡ ἀρητικὴ ἀπάντησι τοῦ Ἡγουμένου

μένο ή ἀμφίβολο. . . Καί, ποιός ξαίρει και πόσα άλλα σοῦ ἀνήκουσε μέσα ἀπ' τήν ψυχούνησέ μου. . . Σοῦ τό λέω τώρα, ἔστω κι' ἀργά, γιά νά χαρεῖς. Τόθελες τόσο αὐτό, νά σβύσεις τήν ἀτομικότητά μου, πού σ' ἀπέλπιζε, μέσα στή δική σου! Νά τή σβύσεις, ὄχι. . . Ἀέ μπόρεσες. "Ὅμως νά τήν ἐπηρεάσεις, ἴσως. . .

Καί μ' ἔλ' αὐτά, εἴπουν. . . εἴμασθε, κυλλίτερα, δυό μικρές δειλές ψυχές. "Ἔτσι ἀποδείχθηκε ὅταν. . .

Μά ὄχι! Δέ θέλω σκέψεις, συμπεράσματα, οὔτε βασικές φιλοσοφίες. Εἰκόνας. Μονάχα εἰκόνας θέλω. . . "Ἐνα δυό μυρωμένα, φευγαλέα σιγμώτυπα. . . Δυό τρεῖς στροφές πρὸς τὰ πλοῦσιν κινήματα γραφικῆ μανιφέστα, τὸ χειμωνιάτικο αὐτὸ δέλι. . .

"Ἡ βιολέτα μου. . . Ποῦ εἶναι ἡ βιολέτα μου; "Α, νά. . .

Θυμᾶμαι. . . Κάποιο ἀπόγεμα σάν τὸ σημερινό. . . Εἴμασθε σὸ σπῆτι μου. "Ἐπρεπε νά φύγεις. . . Κατεβήκαμε στὸν κήπο. Βυθιστήκαμε μ' ἀπόλαυση σὶ ἀπάτητο λευκὸ χαλί. . . Πηγαίναμε πλάι πλάι, ἀργά, μὲ τὰ χέρια σὶς τσέπες, τοὺς ὤμους ἐλαφρὰ σηκωμένους. Κοιτοστεκόμασθε κάθε ἰσοῦ γιά νά μακροῖνουμε κάπως τὸ λιγοστὸ δρόμο. Πιὸ ἀνυπόμονο, τὸ σταχτι λαγωνικό σου μᾶς πρότρεχε πέντ' ἔξη βήματα. Κατόπι σταματοῦσε, γυροῦσε και μᾶς κύτταζε. . . Κρατοῦσες, κρεμασμένο σὸ μπράτσο σου, τὸ χοντρό μου μπαστούνι. Κι' εἶχα κάτω ἀπ' τὴν μασχάλη τὸ μαστίγιο και τὸ βιβλίο σου. . . — αὐτὸ τὸ ἴδιο πού κρατῶ και ξεφυλλίζω τούτη τὴ στιγμή. — Τὰ βήματά μας ἀφίνανε πάνω σὸ χιόνι τέσσερις παράλληλες σκοῦρες γραμμές. Γύρισες, τίς κύτταζες τρυφερά: «Δέ σοῦ φαίνεται οὐ μιά εἰκόνα τῆς ζωῆς;» εἶπες. «Τῆς ζωῆς; ὄχι. "Ὅμως, ἀπ' τὴν ζωῆ. Καί βέβαια, δέν εἶναι μέσα ἀπὸ κάποιο βιβλίο!» Καί γέλασα τρελλά. Σούφρωσες ἐλαφρὰ τὰ φρύδια και τὰ χέλλη. "Ὅσο σιγὰ κι' ἂν περπατούσαμε, φθάσαμε ἐπιτέλους στήν πόρτα. "Ἐκανα νά τήν ἀνοίξω. "Ἀπλωσες τὸ χέρι σου σὸ κρῦο αἶθερο, νά μ' ἐμποδίσεις: «Μὴ ἀκόμα. . . Κι' ἄλλο ἓνα γύρο. . .» παρακάλεσες.

Ξαναγυρίσαμε πίσω. Σταθήκαμε κάπου. Μὲ τὴν ἄκρη τοῦ σκληροῦ σου καμτοικιοῦ ἔκανα, ἀφηρημένη, σχέδια πάνω σὸ χιόνι.

Σὲ εἶδα νά χαμογελάς. Γιατί τάχα; Πρόσεξα, στενοχωρέθηκα, ἴσως και νά κοκκίνοσα λιγάκι. Κεῖ χάμω, εἶχα χαράξει, ἀδελά μου, δυό τρεῖς ψηφιὰ ἀπ' τ' ὄνομά σου. . .

"Ανακύτωσα τὸ χιόνι νευρικά μὲ τὸ πόδι και τὸ μαστίγιο, ὡς πού δέν ἔμεινε οὔτε χιόνι. . . «Τὸ κακόμοιρο τὸ χιόνι! . . Δέν τὸ λυπᾶσαι; . . Γιατί τὸ τσαλακώνεις;» εἶπες.

Καί τότε ἀρχίσαμε ἓνα νόστιμο παιχνίδι: Πάνω στή μονοκόμματη σὰ μάρμαρο ἔκταση σκαλίζαμε τὰ ὄνοματά μας, πότε χωριστά, πότε ἀδελφωμένα μέσα σὸς πύδ φαγιαστικοὺς θυρεοῦς. Τ' ἀνακατώνουμε, πέραμα μὲ σὺλλαβὴ ἀπ' τὸ ἓνα, μὲ ἀπὸ τᾶλλο, και γελοῦσαμε μὲ τ' ἀπρόοπτα ἀποτελέσματα αὐτῆς τῆς πρωτότυπης χημείας. . .

Ξάφνου, μὲ λεπτὴ μυρωδιὰ βιολέτας μᾶς χτύπησε. "Ἐσκυφες κι' ἀρχισες νά ζητιᾶς, παραμερίζοντας τὸ χιόνι μὲ τὰ γυμνά σου χέρια. Σὲ λίγο ξανασηκώθηκες κραιώνας θριαμβευτικά δυό μικρούλικες βιολέτες. "Ἡταν οἱ πρώτες τῆς χρονιάς. Μοῦ τίς πρόσφερες: «"Ὁχι! "Ὁχι και τίς δυό! Δέν εἶναι δικίον» εἶπα. "Ἐκλεισα τὴν μὲς τὸ βιβλίο πού κρατοῦσα — αὐτὸ ἐδῶ — και προσπαθοῦσα νά περάσω τὴ δεύτερη στὸν κόμπο τῆς κραβάτας σου. "Ἔτσι, τὰ δάχτυλά μου βρεθῆκαμε πολὺ σιμὰ σὶ τὴν μύτη και τὸ στόμα σου. "Ἐκλεισες γιά μὲ σὶ στιγμή τὰ μάτια κι' ἀνάπνευσες βαθεῖα. . .

Τὴν ἄλλη μέρα μὲ ρώτησες, τί ἄρωμα μεταχειρίζομαι «Φουζέρα», σοῦ ἀποκρίθηκα. "Ἀπ' τὴν στιγμή ἐκείνη, ὅλα τὰ εἶδη τῆς τουαλέτας σου, σαποῦνια, μπιρμαντίνες, κρέμες τοῦ ξυροσματος, ἦταν ἀρωματωμένα μ' αὐτὴ τὴ μυρωδιὰ. . .

"Ἔτσι, σὲ κάθε πράξη σου, σὲ κάθε κίνηση ἢ χειρονομία σου, ἐνοιωθα τὴν προσοχή σου νά μὲ τυλλεῖ σὰ μ' ἓνα ἀπαλότατο θερμὸ μαγνάδι.

Μιὰν ἄλλη μέρα. . . Βρισκόμασθε οἱ δυό μας σὸ σαλόνι. "Ἡταν ἡ γλυκειὰ ἐκείνη ὥρα πού ἀκολουθεῖ τὸ δειλινὸ τοῦ αἶ και φέρνει τίς ψυχές κοντύτερο. . . Σοῦ ἔπαιξα σὸ πιάνο μερικά ἀγαπημένα σου κομμάτια. Καθόσωνα σὸ πλάι μου, μοῦ γυροῦσες τὰ φύλλα, και παρακολουθοῦσες σιγοτραγουδώντας.

Στὸ τέλος σοῦ ἔπαιξα, θυμᾶμαι τὴ Βετσευσε τοῦ Jocelyn. Σὰν ἔφθασα σὸ «Ne

réveilles pas encor», ἐκλεισες ξαφνικά τὴ νότα και εἶπες: «"Ἄς μιλήσουμε, καλλίτερα». Ξακολούθησα δυό τρεῖς πατοῦτες παρακάτω, ὅσο θυμώμουνα ἀπ' ἔξω. Κατόπι γύρισα τὴ ράχη μου σὸ πιάνο και μιλούσαμε. Τί λέγαμε; Δέ θυμᾶμαι. . . Χίλια δυό μικροπράγματα ἄσχετα μὲ τίς κρυφές μας σκέψεις. Γύρω μας γινόταν τελευταῖα λόγος πολὺς γιά τὸ ταξίδι σου πού πληοῖαζε. Μιὰ ἀγωνία, μὲ νευρικότης μᾶς κυρίευε συχνά. "Ἔτσι και κεῖνο τὸ ἀπόγεμα. . . Νιώθαμε τὴ δειλία μας νά μᾶς παραλύει τὴ θέληση, νά μπαίνει και τὴν ὕστατη ἴσως τούτη φορὰ ἀνάμεσά μας. Γιά μὲ σὶ στιγμή κάποια μεγάλη ἀπόφαση ἔλαμψε σὸ μάτια σου. Κι' ἔτσι, καθὼς μιλούσαμε, ἀδιάφορα τάχα, γύρω σὸ ταξίδι σου, ἔσκυφες ξάφνου και μοῦπες βιαστικά: «ΤΩΡΑ, δέ θέλω νά φύγω». Τόνισες μὲ πάθος τὸ ΤΩΡΑ, κυτιώντας με βαθιὰ μέσα σὸ μάτια. . . Σπάνια κατάφευγες σὸ λόγια. . . "Ὅμως, τί νά σοῦ κάνω; . . Πάνω σὸ χαλί, τὸ παλὸ χιλιόχροניתικο χαλί μας, ἀνακάλυπα ξαφνικά κάτι πολὺ ἐνδιαφέρον: ἓνα τριαντάφυλλο! Κι' ἄρχισα νά μετροῦ προσεχτικά τὰ πέταλά του. . . Σὺ, πάνω στὸν ἴδιο τόνο, πρόσφερες τὸ ὄνομά μου, σκύβοντας κι' ἄλλο γιά ν' ἀντικρούσεις τὸ βλέμμα μου. Γύρισα. . . Σὲ κύτταξα παρακαλεστικά. "Ἡ ἀπόφαση κλονίστηκε σὸ μάτια σου. Κι' ἤρθε ἡ σειρὰ ἢ δική σου νά μελετᾶς προσεχτικά τίς παράξενες φριγοῦρες, πού ρίχνανε οἱ φλόγες πάνω στὸν τοῖχο.

"Ἔτσι, κι' ἐκεῖνο τὸ ἀπόγεμα δέν εἶπαμε τίποτε περισσότερο. . .

Κι' ἤρθε ἡ μέρα τῆς ἀναχώρησής σου. . . Τρεῖς κλειστὰ αὐτοκίνητα μᾶς φέρανε ἓνα σκνθροπὸ χειμωνιάτικο πρωτῶ, χωρὶς ἥλιο, δίχως χιόνι, στήν ἀποβάθρα.

Στὴν ἀποβάθρα. . . Εἶναι πολὺ θλιβερὸ μέρος μὲ ἀποβάθρα, μὲ κείνους πού φεύγουνε. . . μὲ κείνους πού μένουν. . .

Γύρω μας, φωνές, ἀντεπικλήσεις. . . Δυό νέες κλαίγαμε μὲ λυγμοὺς τὴ γρηὰ μάνα τους πού ἔφρευε. . .

Σχηματίσαμε μικρὸς παρέες ἀπὸ δυό τρεῖς, και περιμέναμε. . . Σὺ ἔτρεχες ἐδῶ κι' ἐκεῖ γιά τίς τελευταῖες διατυπώσεις. . . Ἀνάμεσα καπέλλου και φουλάρου, μόνάχα τὰ δυό σου μάτια ἦταν ὄρατά. Κι' ὅσες φορὲς τ' ἀντί-

κρούσα, μοῦ φώναζαν μ' ἀπόγνωση: «ΤΩΡΑ δέ θέλω νά φύγω».

"Ἀκουμπισμένη σ' ἓνα σωρὸ ἀπὸ κάποις, στεκόμουνα, ξένη σὶς κουσέντες πού γινότανε τριγύρω μου. "Ἠρθες και σιάθηκες κοντά μου. Εἴμασθε κι' οἱ δυό θλιμμένοι. "Ὅμως, σὶ δική σου θλίψη ἀταμιγνύοτανε κι' ἓνα δεύτερο συναλωθῆμα, ἴσως πικρότερο ἀπ' αὐτὸ τοῦ χωρισμοῦ: Τὸ σπναιόθημα τῆς δειλίας σου μαζί μου, πού κείνη τὴ στιγμή σοῦ πλήγανε σκληρὰ τὸν ἀνδρικό ἐγωῖσμό. . . Δέ λυπόσωνα μόνάχα γιά τ' ὅτι μ' ἔχανες. Ἀυπόσωνα πότερο γιά τ' ὅτι μ' ἔχανες δίχως νά μ' ἔχεις βρεῖ. . . Ναί, ναί. Παραδέξου το αὐτό, γιαι ἔτσι εἶναι.

"Ὅμως, ἔλα. . . Δέν ἔχεις νά λυπᾶσαι. . . δέν ἔχουμε νά λυπόμασθε γιά τίποτε. Πιστεψέ με. Γιατί, ἐμεῖς οἱ δυό μικρὸς δειλές ψυχές, χαρήκαμε δίχως νά τὸ θέλουμε και δίχως νά τὸ ξαίρουμε σὰ δυό μεγάλοι τιλιτιάντες τὴν Ἀγάπη. Σονήθως, στήν ἡλικία μας, δέ διαλέγουνε τὰ μέσα. Τραβᾶνε ἴσια μπροστά, κι' ὅλο πὲ δρόμους πατημένους. "Ὅμως, ἐμεῖς ἀκολουθήσαμε δικὸ μας, ἔξωρο μονοπάτι. . . Μὲ μιὰν ἀφάνταστην ἐκλεκτικότητα. Τῆς πήραμε ὅτι καλλίτερο ἔχει νά δώσει μὲ Ἀγάπη: τὴν πιὸ βαθειὰ, τὴν πιὸ ἀσύλληπτη οὐσία τῆς. . . Κάμ σὰν ἄρωμα ἐλαφρὸ και σὰν λεπτὸ κρασί. Παραμερίσαμε ἀπὸ ἐνοτικιο κάθε βαρύ, κοινὸ ἢ χυδαῖο, κι' ἀνάμεσα πρόβυλε ἢ πιὸ καθάρια φόρμα ἀνάτασης τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, ἢ Ἀγάπη μας. "Ἐνα ἔργο τέχνης πού θᾶχαμε ἐργαστεῖ προσεχτικά οἱ δυό μαζί "Ἐνα ἀριστοῦργημα φειδιακῆς ἐποχῆς, πλημμυρισμένο λευκὸ φῶς. . . Ἀγαλμα, τέμπλο, ἢ ποίημα; Δέν ξαίρω καλά. . . δέν μπορῶ νά ξεχωρίσω Στὸ βᾶθος τοῦ εἶναι μου τὰ μπλέκω, μοῦ φαίνονται τὸ ἴδιο και τὰ τρεῖα. Γιά μένα ἢ "Ὁμορφιά εἶναι μὲ: "Ὁ τρόπος πού ἐκφράζεται ἀλλάζει. "Ὅμως, δέ σημαίνει. Νά ἐκφραστεῖ, αὐτὸ εἶναι ὅλο. . . Κι' ἐμεῖς τὴν ἐκφράσαμε μὲ τὸν δικὸ μας τρόπο, πού δέν ἦταν κι' ὁ χειρότερος. ἴσως λιγάκι ἐγωῖστικός: γιά μᾶς τοὺς δυό μονάχα.

Θυμᾶσαι τὸ ἀριστοτεχνικὸ τέλος τοῦ Πετρωνίου σὸ «Quo Vadis»; Τοῦ Πετρωνίου

ρίου, τοῦ μεγάλου ἐκείνου καλλιτέχνη τῆς ζωῆς ; . . Κάτι ἀπ' τῆ θανατοῦ κρουτάλλινη ἀτμοσφαιρα του μοῦ φαίνεται νὰ πλανιέται γύρω ἀπ' τὴ μικροῦλα ἱστορία μας. . .

Γιὰ τοῦτο, τὸ χειμωνιάτικο αὐτὸ δεῖλι,

ποῦ δὲλα εἶναι λευκά, πλατειά, καθάρια γύρω μου, μποροῦνε κι' οἱ σκέψεις μου, σταματώντας σ' αὐτήν, νάβουν τὸ ἴδιο λευκές, πλατείες, καθάρειες, δίχως κανένα ἔχνος ἀκαλαίσθητης λύπης. . .

ΜΑΓΙΑ ΔΡΟΣΟΥ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Σ. ΒΕΪΝΟΓΛΟΥ

ΜΕΛΑΓΧΟΛΙΑ (*)

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Ὁ κ. Ἀμμουδιάτης, πελιδνός, κύτταξε τὴ νέα. Ἐδὲν πρόσωπό της δὲ φανέρωνε καμμιὰ δυσφορία. Ὡ, ὄχι. Ἀπεναντίας. . .

Συννερόνηση τῆς μουσικῆς ! Ποιὸς ἀνισόρροπος ἔγραψε πὼς καταλύει τὴν παγερότητα, τὴν ἀδιαφορία, καὶ συγχωνεύει δυὸ καρδιές, σὲ σημεῖο ποῦ ἡ αἰσθησις τῆς μίας νὰ ἐπαναλαμβάνεται στὴν ἄλλη ἀναλλοίωτη ;

Πειθήνια, ἀπογοητευμένα, ὁ Θύμιος ἀλάξε τὴν πλάκα. Ἡ μουσική, θορυβώδης, ρυθμική, σὰν πρόσκληση γιὰ χορὸ, ξέσπασε, σκορπίστηκε μεταξὺ τους. Οἱ δυὸ γυναῖκες δὲ δίνανε καὶ μεγάλη προσοχή. Ἐπειτα ἡ δεσποινίδα Μυσάρᾶ σηκώθηκε :

— Καληνύχτα, κυρία μου.

— Καληνύχτα.

Κατέβηκε χωρὶς βιάση τὰ σκαλοπάτια καὶ χάθηκε μέσα στὰ δέντρα. Ὁ δημοσιογράφος κάθισε στὴ θέση της.

— Ποιὰ εἶναι αὐτή ;

— Κάποια ὄρφανή ποῦ μοῦ σύστησε ὁ ἐφημέριος γιὰ κεντήματα. Δὲν εἶναι ὅμως καθόλου προσεκτική. . .

— Εἶναι νόστιμη, εἶπε ὁ Θύμιος.

— Δὲν ντύνεται καθόλου καλά. Καὶ βάζει δυὸ δάχτυλα ποῦντρα σὰν τις κοκκότες τῆς δεκάρας. Ὑποθέτω πὼς δὲλα αὐτὰ εἶναι γιὰ τὸ Μπόμπ. Θεέ μου, νάξερε τί μπλαζέ ποῦ εἶναι, δὲ θὰ τολμοῦσε οὔτε καν νὰ τὸν συλλογιστῇ. . .

Σώπασε, κυττάζοντας τ' ἄστρα.

— Τί ὥρα θὰ γυρίση ὁ Μπόμπ ;

— Γύρισε ἤδη.

— Ὡραία. Φώνηξέ τον νὰ παῖξωμε ραίμι. Βαριέμαι φοβερά.

Θὰ ἦταν δύσκολο στὸ Θύμιο νὰ ἐξηγήσῃ σὲ κείνον ποῦ θὰ τὸν ρωτοῦσε, τοὺς λόγους τῶν δισταγμῶν του. Ὅπως θυμοῦνται οἱ ἀναγνώστες, ὁ μόνος σκοπὸς ποῦ τὸν εἶχε φέρει στὸ χωριὸ ἦταν οἱ Μυσάρᾶδες. Κι' ὅμως δυὸ βδομάδες εἶχαν περάσει κι' ὁ Θύμιος δὲν μποροῦσε νὰ καυχήθῃ πὼς εἶχε προχωρήσει περισσότερο ἀπ' τὴν πρώτη μέρα τοῦ ἔργου του. Φυσικά, θὰ ἦταν ἀδικία νὰ μὴληφθῇ ὑπ' ὄψει ἡ κ. Ἀργυράκη Μπέη, ὁ κ. Χαρθάτης καὶ ἡ ἀτελείωτη σειρά τῶν γνωστων ποῦ νόμιζαν ἱερὴ ὑποχρέωσή τους νὰ μὴν ἀφίσουν τὸ Θύμιο νὰ λασκάρῃ μιὰ στιγμή. Ὡ, πὶδ σημεῖο ὅμως ἔφτανε ἡ δυνάμη τους ; Τοῦ ἦταν λίγο δύσκολο, μὰ ὄχι κι' ἀκατόρθωτο, νὰ ξαναπάρῃ ἔστω καὶ γιὰ μερικὲς ὥρες τὴν ἐλευθερία του. Ἀλλὰ αὐτὸς ποῦ καυχότανε γιὰ τὴ θέλησή του, εἶχε φτάσει στὸ σημεῖο νὰ ὁμολογῇ τὴν ἀδυναμία του γιὰ μιὰ τέτοια προσπάθεια. Τὴ νύχτα ἦταν οὐμφωνος. Τίποτα δὲν τὸν ἐμπόδιζε νὰ πάη στὴν κ. Μυσάρᾶ, νὰ τῆς πῆ: «Ἐγὼ εἶμαι ὁ φίλος τοῦ μπακαρίτη. Θέλω νὰ σὰς βοηθήσω». Ἀλλὰ ἡ λογική τῆς μέρας καταρράκωνε τις νυχτερινές του ἀποφάσεις.

— Κι' ἔπειτα :

Ἄ, ἔπειτα. . . Μὰ δὲν ὑπῆρχε λόγος νὰ σκοτίζεται γιὰ ἔπειτα. Μιὰ φορὰ ποῦ τὸ ζήτημα θὰ εἶχε κανονισθῇ, τρέχα γύρω. . .

Ὡστόσο μιὰ μέρα, μόνος μὲ τὸν ἐκυτό του, κατατρόπωσε καὶ τὸν τελευταῖο δισταγμό. Ἦταν πολὺ πρῶτ' ἀκόμα κι' ἔπινε τὸν καφέ του στὸ περιβόλι, σὲ μιὰ σαρμίγια. Χωρὶς νὰ προειδοποιήσῃ κανένα, βγήκε ἀπ' τὸ πάρκο καὶ πῆρε τὸν ἀσφαλτοστρωμένο δρόμο ποῦ διέσχισε τὰ κτήματα τῆς Βεατρίκης. Εἶχε ἀρχίσει ὁ θερισμός. Οἱ ἔργατες

στὰ χωράφια δουλεύανε μὲ κέφι. Ἐπειδὴ ἡ ζέση ἦταν κιόλας ἀρκετὰ μεγάλη, πολλοὶ εἶχαν βγάλει τὰ πουκάμισά τους, εἶχαν σηκώσει τὰ πανταλόνια τους κι' ἐργαζότανε σχεδὸν γυμνοί. Ὁ Θύμιος μὲ κάποια δυσφορία στάθηκε ἕνα λεπτό καὶ κύτταξε αὐτὰ τὰ σπριγγιλά, ἡλιοκαμμένα σώματα, προκλητικὰ σὰν ὄριμοι καρποί. Ὁ θυμὸς του ὅμως γίνθηκε ἀγανάκτηση ὅταν παρατήρησε πὼς μέσα στὰ παλληκάρια, ἡ Βεατρίκη, χωρὶς καμμιὰ ἐπιφύλαξη, θέριζε κι' αὐτὴ τὸ στάρι.

Τάχυνε τὸ βῆμα, μὲ τὸ φόβο μήπως τὸν εἶ καὶ βγήκε ἀπ' τὴν περιοχὴ τῆς Φασιατῆσον. Κάτω ἀπ' τις δροσερές ἀλλέες τοῦ χωριοῦ, τὸ πρῶτ' ἦταν ἐξαίσιο. Στὸ Θύμιο, ἀνθρώπο ποῦ ἀγαποῦσε τὴν ἀνεση, αὐτὴ ἡ δαση τὸν ἐνθουσίαζε. Σ' ἄλη του τὴ ζωὴ τοῦ ἄρρεσε νὰ σκέπτεται μὲ κομφόρ. Τώρα πρᾶντων ποῦ εἶχε φτάσει ἡ μεγάλη στιγμή. Ὅχι πὼς ζητοῦσε νὰ καταστρώσῃ σχέδιο ἐνεργείας. Ἦξερε πὼς αὐτὸ εἶναι μάταιο, ἐφ' ὅσον κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ προῖδῃ τις δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ. Θ' ἀκολουθοῦσε τὴν τροπὴ τῆς κουδέντας. Ὁ σκοπὸς του ἦταν σαφής. Ἡ οἰκογένεια σίμωνε τὴν ἀνέχεια. Ὁ Θύμιος θὰ τὴν ἐξοστράκιζε. Αὐτὸ ἦταν τὸ εὐκολώτερο πρᾶμμα τοῦ κόμου. Ἀρκεῖ νὰ μὴν ἐρχόταν σὲ κανένα ἡ ἐμπνευση νὰ μιλήσῃ γιὰ τὸ νεκρό. Γιατὶ βέβαια, τὸ ζήτημα τότε θὰ περιπλεκότανε, ἀφοῦ δὲ θὰ εἶχε πιά ἀπέναντί του ξένους ἀλλὰ τὸν ἴδιο τὸ Σπύρο ἢ τὴν οἰκογένειά του, ποῦ ἦταν σχεδὸν τὸ ἴδιο. . .

Ὁ δρος ὅμως αὐτὸς δὲν ἦταν δυνατὸ ν' ἀποφευχθῇ. Ὅσο κι' ἂν ἦταν ἀδιάφορος, ψυχρὸς, ἂν ὄχι γιὰ τίποτ' ἄλλο, τουλάχιστον γιὰ τὸν τύπο δὲ θὰ μιλοῦσανε στὸ φίλο τοῦ νεκροῦ γι' αὐτόν ; Ἀπαραιτήτως θὰ τὸν ρωτοῦσαν γιὰ τὸν τάφο του, γιὰ τὴν κηδεῖα του, ἀφοῦ κανένας τους δὲν εἶχε παρευρεθῇ. Ἄ, τὸν τάφο τοῦ νεκροῦ φίλου ! Μέσα στὸ σύμφυρμα τοῦ ἀθηναϊκοῦ νεκροταφείου, στὸ διάστημα ποῦ χώριζε δυὸ ἄλλους τάφους, εἶχαν θάψει τὸ Σπύρο. Ἐνα μικρὸ ξυλένιο κυγκλιδωμά, βαμένο πράσινο, περικύκλωνε τὸ Στάυρο. Κι' ἕνα στεφάνι ξερὸ. Ὅπως εἶναι εὐνόητο, ὁ Θύμιος τὸν εἶχε ἐπισημειωθῇ ἐπανειλημμένως. Θὰ μποροῦσε νὰ τὸν περιγράψῃ μὲ τὴν πιστότητα φωτογραφίας. Ἀρκεῖ νὰ τὸν ρωτοῦσαν. Ὅπως—φυσικά—θὰ τὸν ρωτοῦσαν.

Ἐνα πρᾶμμα τὸν καθοροῦχαζε. Ἡ συναίσθησις τῆς προσωπικότητός του. Γιὰ ὅλους αὐτοὺς τοὺς ταπεινοὺς χωριανοὺς ἦταν ἕνα εἶδος βασιλῆα, ἡ ἐπιβολὴ του, σὲ τις κρίσιμες στιγμές, θὰ μεταίωνα τις παγίδες τῆς κουδέντας. Δὲν εἶχε παρὰ νὰ πῆ ἕνα λόγο, μιὰ φράση ἀπὸ ἐκείνες ποῦ διαλέγουνε οἱ δημοσιογράφοι στὸ ἀρθρογραφικὸ τους ρεπερτουάρ, κι' αὐτὲς οἱ ἀφελεῖς γυναῖκες, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβουν, θὰ μεταπηδοῦσαν ἀπὸ τὸ ἕνα θέμα στὸ ἄλλο.

Ὡ, ὄχι, δὲν εἶχε κανένα φόβο.

Στὴν καρδιά του εἶχε μείνη μόνο ἡ ἀναμονή.

* *

Ὁ Θύμιος στάθηκε. Εἶχε φτάσει. Αὐτὴ τὴ στιγμή ἦταν παραγμένος σὰν ἐφηβος ποῦ πάει στὸ πρῶτο του ραντεβού. Ἡ ξυλένια ἐξώπορτα ἐτριξε. Μὲ μικρὰ ἐλαφρὰ βήματα, μπήκε στὸν κήπο τῶν Μυσάρᾶδων. Ἐτσι στὰ πεταχτὰ μιὰ ἀπορία τοῦ εἶχε γεννηθεῖ. Ἡ Ἡσὴ τί εἶχε σκεφθῇ γιὰ τὴ σκηνὴ τῆς βεράντας καὶ τοῦ Τροβατόρε ; «Ἐκατό, χίλιες φορές», εἶχε πεῖ ἡ κ. Ἀργυράκη Μπέη. Εἶχε ἐπίσης πεῖ. «Ἀπ' τὸ περασμένο Σάββατο». Δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ μὴν εἶχε καταλάβει. . . Καταλάβει, τί ; Πὼς ἔξαφνα ὁ Θύμιος εἶχε ἀποκτήσει μιὰν ἰδιαίτερη προτίμηση γιὰ τὸ Τροβατόρε ; Δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ εἶναι τόσο ἀφελῆς ἡ Ἡσὴ. Μιὰ προτίμηση δὲν εἶναι κάτι αὐτοφύε. Ἐξαρτᾶται ἀπὸ μιὰ συγκίνηση, μιὰ στέρηση, μιὰν ἀδυναμία. . . Καὶ εἰδικῶς στὴν περίπτωσιν αὐτὴ ἡ προτίμηση τοῦ Τροβατόρε μποροῦσε πολὺ εὐλόγα νὰ εἶχε γεννηθεῖ ἀπ' τὸ τραγοῦδι μιᾶς γυναίκας.

Μερικὰ περιστέρια πάνω στὸν ξυλένιο φράχτη τῆς βεράντας φτερουγίζανε. Ἐνα ἀγοράκι τοὺς ἔρριχνε μαθρο ψωμί ποῦ καὶ ποῦ. Τὸ πρόσωπό του, κάπως λεπτό, εἶχε τὴν εὐγένεια τῆς ἀρρώστειας. Χαμογέλασε στὸ Θύμιο καὶ σηκώθηκε.

— Τί θέτε ;

Ὁ Θύμιος, μ' ἀπειρη ἀπαλότητα, τὸ χείδεψε στὸ κεφάλι.

— Εἶσαι ὁ Νίκος, ε ;

— Ναί.

— Ἡ μαμμά σου εἶναι μέσα ;

— Ναί. Νὰ πάω νὰ τὴ φωνάξω ;

— Ἄν θέλεις.

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

Τρέχοντας μπήκε μέσα στο σπίτι. Καθώς κουνιότανε, τὸ σχῆμα ἑνὸς σιδερένιου κοραὲ ζωγραφίστηκε πάνω στὸ πουκάμισό του.

Ἡ κ. Μυσάρᾳ φάνηκε στὴν πόρτα. Χωρὶς ἀμφισβολία θὰ ἐργαζόταν ἐκείνη τὴ στιγμή γιατί φορούσε ἕνα γκριζο ξειπωριασμένο φουστάνι μ' ἀνασκουμπωμένα μανίκια.

— Θύμιος Ἀμμουδιάτης.

— Ἄ!

Ἡ χήρα τὸν κύτταξε μὲ μεγάλα ἐκπληκτικὰ μάτια.

— Περᾶστε, εἶπε μὲ σθησιμένη φωνή.

* *

Ὁ Θύμιος τὸ βράδυ, στὸ κρεβάτι του, προσπάθησε νὰ ἀνακεφαλαιώσῃ τὴς ἐντυπώσεις τῆς πρωϊνῆς του ἐπισκέψεως, ἀλλὰ δὲ βρῆκε τίποτα τὸ ἐξαιρετικὸ νὰ σημειώσῃ. Ὅλα εἶχαν περάσει ἑμαλᾶ, ὅπως σ' ἕνα καλοζυγισμένο πρόγραμμα. Αὐτὰ τὰ πράγματα τὰ εἶχε φαντασθεῖ πρὶν τ' ἀκούσῃ. Ἡ διαπίστωσή τους εἶχε μόνο ἐδραιώσῃ τὴν ἐπιθυμία του: Νὰ βοηθήσῃ. Αὐτὴ ἡ βοήθεια ὅμως ἦταν τὸ δυσκολώτερο πρᾶγμα τοῦ κόσμου. Ἡ γυναίκα τοῦ Σπύρου ἦταν μιὰ κυρία. Δὲ θὰ δεχότανε ποτὲ χρήματα, ἐλεημοσύνη ἀπὸ κάποιον ξένο. Θὰ τὰ ἐπαιρνε, ἴσως, ἂν ἤξερε. Ἀλλὰ δὲν ἔπρεπε νὰ μάθῃ. Συνεπῶς ἦταν ἀνάγκη νὰ βρῆ ὁ Θύμιος ἄλλαν τρόπο ἐνεργείας. Γι' αὐτὸ, ζήτησε ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του μιὰν ὠρισμένη προθεσμία. Πολὺ ὅμως πρὶν ἐκπνεύσῃ, ἔλαβε ἕνα γράμμα ἀπ' τὰς Ἀθήνας πού δὲν περίμενε.

Τοῦ ἔγραφε ὁ διευθυντῆς τῆς ἐφημερίδος. Μὲ τόνο ἀρκετὰ αὐστηρὸ, τὸν ἐπιτιμοῦσε γιὰ τὴν παρατεταμένη ἀπουσία του καὶ τοῦ ζητοῦσε νὰ ἐπιστρέψῃ αὐθημερόν. Τὸ φύλλο, ἔρμαιο διαφόρων μικροσυντακτῶν, κινδύνευε νὰ θαλασσοποιηθῇ. Ὁ Θύμιος συγκινήθηκε τόσο περισσότερο, καθόσο εἶχε ἐντελῶς βγεῖ ἀπὸ τὸ νοῦ του ἡ ἐφημερίδα καὶ ἔλα τ' ἄλλα πράγματα πού λίγες ἡμέρες πρωτότερα ἀποτελοῦσαν τὸ ἀπαντὸ τῆς ζωῆς του. Αἰσθάνθηκε πῶς ὁ διευθυντῆς εἶχε δίκιο κι' ἄρχισε νὰ σκέπτεται μὲ τί τρόπο θὰ μπορούσε νὰ τὸν ἱκανοποιήσῃ καλύτερα. Ἄν καθότανε στὸ χωριό, ὁ λόγος ἦταν ἀπλοῦτατος. Ἐπρεπε νὰ κανονίσῃ τὴν οἰκονομικὴ κατάστασιν τῶν Μυσαρᾶδων. Αὐτομάτως τότε θὰ λυότανε κάθε δεσμὸς μ' αὐτὴν τὴν οἰκογένεια κι' ὁ Θύμιος, ἐλεύθερος, θὰ μπορούσε

νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ δρόμο του, τὸ δρόμο τῆς δουλειᾶς καὶ τῆς μοναξιάς. Πῶς ἔμωσ μπορούσε νὰ κατορθωθῇ αὐτὸ, ἐνόσω εἰ Μυσαρᾶδες δὲ θὰ δεχότανε χρήματα; Μιὰ σκέψη τοῦ πέρασε ἀπ' τὸ νοῦ. Ὑπῆρχε ἕνας τρόπος νὰ τοὺς κἀνῃ νὰ δεχθοῦν.

Κατέβηκε στὸ χῶλλ, ἀναζητώντας τὴ Βεατρίκη.

— Χρειαζομαι γιὰ λίγη ὥρα τ' αὐτοκίνητο.

— Πάρε το. Ἄν δὲ σοῦ κἀνει κόπο πέρασε κι' ἀπ' τοῦ ἐφημέριου καὶ πὲς του πῶς χρειαζομαι ἕνα κορίτσι...

— Μὰ σοῦ προμήθεψε ἤδη.

— Εἰσαι βλάκας, φίλε μου. Γιατί μὲ προμήθεψε μιὰ δοῦλα ἀπαγορεύεται νὰ πάρω ἄλλη; Ἄλλωστε δὲ ζητῶ δοῦλα. Θέλω ἕνα κορίτσι γιὰ τὸ γραμμόφωνο, γιὰ τοὺς λογαριασμούς μου—μιὰ κυρία τῆς τιμῆς ἂν ἀγαπᾶς.

— Καλὰ, εἶπε ὁ Θύμιος.

Ἐνα ἀπὸ τὰ πρῶτα πράγματα πού εἶχε μάθει ὁ κ. Ἀμμουδιάτης, ἐρχόμενος στὴ Φασινάησον, ἦταν νὰ ὀδηγεῖ αὐτοκίνητο. Αὐτὸ εἶχε διπλὸ κέρδος. Ἐν πρώτοις δὲν ἐνοχλοῦσε τὴν κ. Ἀργυράκη Μπέη καὶ δεύτερο μπορούσε νὰ κἀνῃ πιδ ἄνετα τὴς ἐπισκέψεις του, χωρὶς μάρτυρες νὰ μεταδίδουν τὴς παρατηρήσεις τους στὴ Βεατρίκη. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω, μόνος, μὲ ἀποκλειστικὸ σύμβουλο τὴν καρδιά του, ὁ Θύμιος δὲν εἶχε ὅσον ἀφορᾶ τὴν ταχύτητα καμμιά ἐπιφύλαξη. Γρήγορα τ' αὐτοκίνητο κλυδωνιζότανε στοὺς ἐπικίνδυνους θεσσαλικούς δρόμους μὲ ταχύτητα ἑκατὸ χιλιομέτρων. Στὸ γυρισμὸ, βέβαια, μπορούσαν οἱ τεχνίτες τῆς Φασινάησον νὰ σηκώνουν τὰ χέρια, νὰ στραβώνουν τὰ μούτρα.

— Πάει τὸ ρουλεμάν.

— Ὅλο τὸ καπὸ εἶναι βουλιαγμένο...

— Ἡ μιλζ-ἂν-μάρς ἔσπασε...

Ὁ Θύμιος δὲν ἔδινε καμμιά σημασία, ὅπως δὲν ἔδινε σημασία στὴς διαμαρτυρίες τῶν ἀνθρώπων τῆς, κι' ἡ κ. Ἀργυράκη Μπέη.

Στὴν περίπτωσιν αὐτὴ, φυσικὰ, ὁ Θύμιος δὲ βιαζότανε. Ἐκανε μισὴ ὥρα γιὰ νὰ καλύψῃ τὰ δεκαπέντε χιλιόμετρα πού τὸν χωρίζανε ἀπ' τὸ χωριό. Οἱ Μυσαρᾶδαινες εἶχαν μπουγάδα. Κάτω ἀπ' τὴς καστανιές, κι' οἱ τρεῖς τους, πλένανε μὲ μεγάλη προσήλωσιν. Ὁ Θύμιος κάθισε σ' ἕνα ξυλένιο μπάνκο κι' ἄρχισε νὰ κουβεντιάζῃ μαζί τους. Ἡ

κ. Μυσάρᾳ παραπονιότανε πῶς δὲν ἦταν καλὰ. Τῆς φαίνόταν πῶς τὰ χέρια τῆς, τὸ πρόσωπό τῆς, τὰ πόδια τῆς πριζότανε, εἶχε πόνους στὰ νεφρά, ζάλες, καὶ γενικὰ ἡ κατάσταση τῆς υγείας τῆς τὴν ἀνησυχόυσε.

— Αὐτὲς οἱ σύγχυσεις, ἔκανε, θὰ μὲ σκοτώσουν. Φαντασθεῖτε, κ. Ἀμμουδιάτη, ὁ ὑπάλληλος τῆς Ἐφορείας ἔρχεται σήμερον τὸ πρωῖ γιὰ νὰ εἰσπράξῃ τοὺς φόρους. Τοῦ εἶπα πῶς δὲν εἶχα νὰ πληρώσω ἀμέσως. Ἐπέμενε, φώναζε: «Δὲν μπορῶ νὰ κατεβάλω δέκα φορές ἀπ' τὰ Τρυφῶνια γιὰ σᾶς. Ὅλο τὸ χωριὸ πλήρωσε. Τί κατάσταση εἶναι αὐτὴ!» Ὁ Θύμιος γέλασε.

— Αὐτὸς ὁ ἀναιδής, εἶπε, δὲ θὰ σᾶς ἐνοχλήσῃ πιὰ.

Τὸν κύτταξαν βλοῖ με περιέργεια.

— Θυμᾶστε ἐκείνη τὴ μέρα πού σᾶς εἶχα ἐξηγήσῃ καὶ διὰ ζωῆς πῶς κανένας ἐκδότης δὲν ἤθελε ν' ἀναλάβῃ τὴν ἐκδοσὴ τῆς Ἱστορίας; εἶπε ὁ Θύμιος μ' ἕνα χαμόγελο πού κατόρθωσε νὰ κἀνῃ αἰνιγματικὸ. Ἐ, φύγοντας εἶχα μιὰ σκέψη πολὺ ἀπλή. Γιατί δὲ θὰ τὴ δημοσιεύαμε στὴν ἐφημερίδα μου; Ἐγραψα ἀμέσως τοῦ διευθυντοῦ μας, ἀναφέροντας φυσικὰ καὶ τὴς κρίσεις τοῦ Κ... καὶ σήμερον ἔλαβα τὴν ἀπάντησιν.

Σώπασε κι' ἐξακολούθησε μὲ φωνὴ συγκινημένη.

— Μ' ἐξουσιοδοτεῖ νὰ σᾶς μετρήσω 10.000 δραχμὲς γιὰ τὴ δημοσίευσί τῆς.

Καὶ οἱ τέσσερις δὲν εἶχαν παρὰ μιὰ φωνὴ χαρᾶς, ἐνῶ ὁ Θύμιος ἀπλά, σιγὰ τοὺς ἔδινε τὰ χρήματα.

— Καὶ πότε θ' ἀρχίσῃ ἡ δημοσίευσιν; ρώτησε ἡ Ἡδῆ.

— Νὰ σᾶς πῶ. Γι' αὐτὸ θὰ περιμένω τὴν ἐπιστροφή μου. Θέλω νὰ ἐπιμεληθῶ μόνος μου τῆς δημοσίευσί τῆς μαζί μὲ τὴς εἰκόνες σᾶς...

— Καὶ ποτὲ θὰ ἐπιστρέψετε;

Τὸ πρόσωπο τοῦ Θύμιου φωτίσθηκε ἀπὸ μιὰ περλεργὴ ἀνακούφισιν.

— Αὔριο, ὑποθέτω.

* *

Αὐτὴ ἡ ἀνακούφισιν ἦταν πολὺ βαθειά. Μιὰ οἰκογένεια πού ἔχει στερηθεῖ τόσο καιρὸ τὴς περισσότερης ἀνέσεις τῆς ζωῆς, πού ἔχει περιορισθεῖ νὰ τρέφεται μὲ μόνον τὰ προϊόντα ἑνὸς σχετικὰ μικροῦ κτήματος

καὶ πού ἔξοφνα εἶναι σὲ θέσιν νὰ διαθέσῃ 10.000 δραχμὲς, δὲ θὰ τὴς πετάξῃ στὸ δρόμο. Ἄλλωστε σ' ἕνα χωριὸ τὰ ἔξοδα εἶναι πολὺ λιγώτερα. Κατὰ τοὺς μετρωτέρους ὑπολογισμούς τοῦ Θύμιου, οἱ Μυσαρᾶδες δὲ θὰ υπερβαίνανε τὴς χιλίους δραχμὲς τὸ μῆνα. Συνεπῶς ὁ κ. Ἀμμουδιάτης γιὰ ἕνα χρόνον σχεδὸν μπορούσε νὰ ἡσυχάσῃ. Ἀργότερα πάλι θὰ φρόντιζε. Ἴσως κι' ἐν τῇ μεταξύ, ἂν τοῦ τὸ ἐπιτρέπανε οἱ περιστάσεις. Πάντως πρὸς τὸ παρὸν ἦταν ἐλεύθερος νὰ γυρῶσιν στὰς Ἀθήνας. Σκοπεῖ ν' ἀλλάξῃ κατοικίαν μὲ τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴ. Ἀρκετὲς στερήσεις εἶχε τραβήξῃ στὴ ζωὴ του. Ἐλείωσε πιὰ. Ἀπὸ δῶ καὶ στὸ ἐξῆς ἔπρεπε μὲ κάθε ἐπιμέλεια νὰ ἐξοστρακίσῃ καὶ τὴν παραμικρότερην ἐννοίαν ἀπ' τὸ μυαλό του. Θὰ νοίκιαζε μιὰ βίλλα μ' ἕνα μεγάλο κῆπο κοντὰ στὴ θάλασσα. Θ' ἀγόραζε μερικὰ ἀπαραίτητα ἐφόδια τῆς ἀγγλοσαξωνικῆς ἀνεσῆς. Ἐνα φριζινταίρ, ἕνα ραδιόφωνο, ἕνα αὐτοκίνητο δύο θέσεων. Οἱ φίλοι δὲν τοῦ λείπανε. Καὶ δὲν εἶχε παρὰ νὰ δώσῃ μερικὰ ἑκατοστάρικα, δσάκις τὸν ἔπιανε ζάλη ἢ τὸ αἷμα χτυποῦσε πολὺ δυνατὰ στοὺς κροτάφους του, γιὰ νὰ ἔχει τὴ γοητευτικώτερην νυχτερινὴν συντροφίαν.

Στὸ τραπέζι, ἡ κ. Ἀργυράκη Μπέη τὸν βρῆκε πολὺ σκεπτικὸ.

— Εἶδες τὸν ἐφημέριον;

— Ὅχι, τὸ ἔβλεπα...

— Ὁ, αὐτὸ εἶναι ὠραῖο, εἶσαι πολὺ ἀφηρημένος, φίλε μου. Φυσικὰ ἦσαν πάλι σ' αὐτὲς τὴς μικροῦλες.

— Βεατρίκη, σὲ βεβαιῶ...

— Ἐλα, μὴ διαμαρτύρεσαι. Ὅλα αὐτὰ εἶναι πολὺ φυσικὰ. Nom de Dieu, δὲν εἶσαι κανένα κοριτσάκι γιὰ νὰ φοβᾶσαι μὴ βγῇ τὸ ὄνομά σου...

Ὁ Θύμιος ἔκαμε ἕνα κίνημα ἀνυπομονησίας. Ἐπειτα ὅμως σκέφθηκε πῶς αὐτὴ ἡ παρεξήγησιν θὰ μπορούσε νὰ χρησιμεύσῃ σὲ κάτι.

— Βεατρίκη, εἶπε, ξέρεις, αὔριο γυρίζω στὰς Ἀθήνας.

Ἡ κ. Ἀργυράκη Μπέη, ἀνορθώθηκε.

— Γιατί;

— Γιατί; Μὰ ἔχω τὴ δουλειά μου...

— Ὁ, δὲ βαρυνεῖσαι. Μείνε μιὰ βδομάδα ἀκόμα...

— Αὐτὸ εἶναι ἀδύνατο...

Τὸν κύτταξε διαπεραστικὰ.

Η ΑΡΡΩΣΤΗ ΜΕ ΤΑ ΟΛΟΦΩΤΑ ΧΕΡΙΑ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ (*)

— "Α, καλά. Για πές μου. Σου κάνει τουλάχιστο κόπο ;
— Πολύ...
— Θα με θυμάσαι ;
— Γιατί με ρωτάς ;
— Διάβολε ! θέλω να ξέρω...
"Ο Θύμιος τῆς έπιασε τὸ χέρι.
— Είμαι τόσο λυπημένος !...
"Η τρόμπα τοῦ αὐτοκινήτου τοὺς τάραξε.
— "Ο Μπέμπ !
"Ο νέος φάνηκε στὴν πόρτα τῆς βεράντας.
— "Τί ζέστη !
— Γιατί ἄργησες τόσο ; Δὲν εἶναι εὐγενικό να μᾶς κάνης να περιμένουμε...
— Εἶμουν στοῦ Κεχαγιᾶ. Τὸ καινούργιο ρόδοτερ τους εἶναι μιὰ τρέλλα. Θαρθοῦνε έπειτα ἀπ' τὸ φαί να τὸ δῆς...
"Η Βεατρίκη έβαλε τοὺς ἀγκῶνες τῆς πάνω στὸ τραπέζι.
— "Ω, δὲν ἔχω ἀπόψε δρεξη για κουθέντα.
"Όταν θάρθουν, να τοὺς πάρης, Μπέμπ, να βγῆτε...
"Ο νέος κῦτταξε τὴν κ. Ἀργυράκη Μπέη μ' ἀπορία.
— Καλά, εἶπε σηκώνοντας τοὺς ὤμους.
Στὸ φαί, ἡ συνομιλία ἦταν έντελῶς ἀτροφική. "Η Βεατρίκη πού τῆ ζωογονοῦσε συνήθως με τῆ γοητευτικῆ φανταζι τῆς δὲν εἶχε διάθεση. Πολὺ λιγώτερο ὁ Θύμιος. Μόνο ὁ Μπέμπ, φωνῆ βοῶντος έν τῆ έρήμῳ, έξεθειάζε με τρομακτικῆς τεχνικῆς λεπτομέρειες τῆ μηχανικῆ τελειότητα τοῦ νέου αὐτοκινήτου τῶν γειτόνων τους, πού, ἄλλωστε, δὲν ἄργησε ν' ἀναγγείλῃ τὴν παρουσία τοῦ έξω ἀπ' τῆ Φασινάησον μ' έκκωφαντικᾶ κορναρισματα.
— Πήγαινε, εἶπε ἡ κ. Ἀργυράκη Μπέη βιαστικά. Θα τοὺς πῆς πῶς εἶμαι ἄρρωστη...
Περίμενε, τείνοντας τ' αὐτί. "Επειτα σήκωσε χαρούμενα τὸ κεφάλι. "Ο κρότος τοῦ ντεμαράζ τὴν εἰδοποιοῦσε πῶς οἱ ένοχλητικοὶ έπισκέπτες ἀπομακρυνόντανε.
Φώναξε τὸ Δημητρώ :
— Φέρε στὴ βεράντα τὸ μπακέ με τὸ οὐίσκου και τὸ γραμμῶφονο. Ὑστερα μπορεῖς να πᾶς να κοιμηθῆς...
Γύρισε πρὸς τὸ Θύμιο :

— "Ελα...
Στὴ βεράντα εἶλα τὰ φῶτα ἦταν οδυστά. Μόνο πάνω στὸ τραπεζάκι τοῦ γραμμῶφονοῦ ἔνα γαλακτόχρωμο λαμπιόνι, σάν κολοσσαία μαργαριτάρι, γυάλιζε.
— "Απόψε, εἶπε στὸ Θύμιο πού εἶχε ξαπλωθεῖ κιόλα σ' ἔνα ρόκιγκ, θα βάλωμε τὰ κομμάτια πού προτιμάς, γιατί θέλω να κρατήσης μιὰν εὐχάριστη ἀνάμνηση τῆς Φασινάησον. Ν' ἀρχίσουμε με τὸ Τροβατόρε ;
— "Όπως θέλεις. Δὲν ἔχει πιά σημασία...
Τὸ τραγοῦδι τῆς ταιγγάνας, αἰωνίως δροσερό, ἀνέβρυσσε ἀπ' τὸ μαγικό κουτί ! Τὶ φοβερῆς συγκινήσεις δὲ σήκωνε στὸ πέραςμά του ! "Ηταν δλόκληρη ἡ ἱστορία τῆς ζωῆς και τοῦ θανάτου μέσα κει...
"Ο Θύμιος έσχυψε στὸ σκοτάδι.
— Ποιὸς τὸ τραγοῦδα ;
— "Η Louisa Homère.
— "Τί φοβερῆ γυναίκα...
"Η μελωδία έξακολουθοῦσε, δξύτερη, νοσταλγικώτερη, ἀνεξάντλητη. "Ο Θύμιος εἶχε βάλει τὸ χέρι στὴν καρδιά.
— Δὲν μπορῶ, δὲν μπορῶ...
— "Τί συμβαίνει ;
Αἰσθάνθηκε τὸ πρόσωπο τῆς Βεατρίκης να συντρίβεται στὸ δικό του. Τότε τὰ δάκρυά του ξεσπάσανε.
— "Τί ἔχεις ;
"Τὰ χεῖλια στὰ χεῖλια, τὰ χέρια στὰ χέρια, μέσα στὸ σκοτάδι, ἀντιμετωπιζόντανε.
— Κλαῖς γι' αὐτές ;
— Ναί. Χωρὶς πατέρα. "Ο μικρὸς ἄρρωστος. Πεινοῦνε...
Αὐτῆ τῆ στιγμῆ τὰ ὀνόματα ἦταν περιτά. "Η συνεννόηση δὲ θα ἦταν δυνατὸ να γίνῃ παρὰ με νύξεις. Οἱ γενικῆς γραμμῆς. "Η νύχτα συμπλήρωνε τὰ χάσματα.
— Λοιπὸν ;
— Χρήματα, ὅχι. Ἀρνοῦνται. Ἀλλὰ ἐσὺ θα μποροῦσες να τοὺς δίνης κεντήματα—να ζοῦνε...
— Καλά...
"Η κ. Ἀργυράκη Μπέη σηκώθηκε, ἄλλαξε τὴν πλάκα.
— Θα πιῆς οὐίσκου ;
— Ναί...
(Ἀκολουθεῖ)

— "Ω ! κύριε... Ποτὰ δὲ διαλέμε ! ("Η φράση ἀκριβῶς τοῦ Τεοντά, μιὰν ὥρα πρωτύτερα). "Η Θεία Πρόνοια μᾶς έβαλε στὸ Σπίν-Κριστόλ : εἴμαστε λοιπὸν ὑποχρεωμένοι να μείνουμε. "Αλλωστε, ἂν ἔ ἀδελφός μου εἶχε ποτὲ τέτοιες ιδέες, γιατί, εἰταν πένανθε ὁ πατέρας μας, να ἐπιμαίνει τόσο να πάρει τὸ σπίντι ;
— Με τὴν ἀφοσίωση πού σᾶς ἔχει, μπορεῖ να μὴν τῶκανε παρὰ για χάρη σας !
Κούνησε τὸ κεφάλι τῆς.
— Αὐτὰ πού λέτε μ' ἐκπλήττουν πάρα πολὺ. Δὲ φανταζόσκατε πόσο ἔγαπάει αὐτοὺς τοὺς τέσσαρους τοίχους. Δέστε πῶς ξαναγυρίζει ἐδῶ τώρα, σὲ κάθε ἄδεια του. Μιὰ φορά, ταξίδευε. Τώρα, οὔτε τοῦ περνάει ἀπ' τὸ νοῦ.
— Κι' αὐτὸ πάλι, ἴσως για να μὴ σᾶς ἀφήνει μονάχη !
— Κι' ὅμως, ξέρει πολὺ καλά πῶς εἶναι ἐλεύθερος, και πῶς για τίποτα στὸν κόσμο δὲ θα δεχόμουνα να τοῦ χαλάσω τῆ χαρά του ! "Όχι, κύριε. Για να μὴν πηγαίνει πούθενὰ ἄλλοῦ, θα πει πῶς μόνο ἐδῶ ξεκουράζεται. Ποῦ θάρθισε ὅ,τι βρίσκει ἐδῶ ; Τὸ σπίντι μας εἶναι μικρὸ, μὰ εἶναι σπίντι του ! "Εδῶ δὲν εἶναι μονάχος ! "Εδῶ, ἔχει κάποιον να τὸν περιποιηθεῖ, και, τοῦλάχιστον ἐσὺ θα ζῶ ἐγῶ, θα τὸν κυκλώνει πάντα, ἐδῶ, ἡ τρυφερότητα. "Ω ! για να καταλάβετε τὸ λάθος σας, φτάνει να τὸν ἀκούσετε τί λέει εἰταν πρόκειται να ξαναγυρίσει στὸ Κάστρ ! "Αλλωστε, ἐδῶ εἶναι, τώρα θάρθει. Εἶναι τόσο εὐκολο να τὸν ρωτήσετε !
— Δὲν πιστεύω να... φώναξα.
Μ' ἔκοψε :

— "Απεναντίας, θα τὸν ρωτήσω μόλις ἔρθει ! "Αλλιῶς, χάρη σὲ σᾶς, θάρχω τώρα για πάντα τὸ φόβο πῶς μπορεῖ να θυσιάστηκε για μένα, κι' αὐτὸ... ἔ, ὅχι !... δὲ θα μπορέσω να τὸ ὑποφέρω, ἐγῶ !...
Μὲ μιᾶς, εἶχε χάσει τὴν ἡρεμία τῆς. Τὰ σμιγμένα τῆς χέρια σφιγγόνταν νευρικά. "Ηταν ὀλοφάνερο πῶς ὅχι μόνο δὲ φανταζόντανε τί στερήσεις ὁ ἀδελφός τῆς περνοῦσε για χάρη τῆς, μὰ και πῶς μόνο ἡ σκέψη

πῶς θα μποροῦσε να τοῦ πάρει ἔνα μέρος ἀπὸ τὴν εὐτυχία του, τὴν ἀναστάτωση. Εἶχα ἄδικο εἰταν βεβαίωνα πῶς πλάι τῆς ἡ πραγματικότητα χανόντανε, παραχωρώντας τῆ θέση τῆς σὲ ὅ,τι ἀπίστευτο και καταπληχτικό ;
— "Ήσυχάστε, για ἔνομα τοῦ Θεοῦ ! Κι' ἄς μὴ γυρεύουμε να ζυγίσουμε, στὰ περασμένα, τίς θυσίες τοῦ ἀδελφοῦ σας.
— "Όστε ἔκανε θυσίες ;
— "Αν θέλετε, μπορεῖτε να τίς φανταστοῦτε. Αὐτὸς δὲ θα πει τίποτα ποτέ.
— Δὲν ἔχετε τὸ δικαίωμα να σταθῆτε δῶ ! ἀπάντησε με ταρχαή. Θα προχωροῦσατε ποτὲ τόσο πολὺ ἂν δὲν εἶχατε τὴν πεποίηση, ἂν δὲν εἶσατε ἴσως βέβαιος πῶς ἔτσι εἶναι ;
Μὲ σκέπαζε με μιὰ ματιὰ πού έβγαζε φλόγες. Συγχρόνως, ἦτανε κιόλα σὰ να με προκαλοῦσε. Δὲν ξέρω ἂν αὐτὸ μοῦδωσε δύναμη, ἢ ἂν ὑπάκουσα μᾶλλον σ' αὐτῆ τὴν ἀνάγκη πού μᾶς κάνει να μεταχειριζόμαστε πλάγιες κουθέντες εἰταν οἱ συζητήσεις πάνε να κοποῦν.

— Πολὺ καλά ! Να ποῦμε, ἄς υποθέσουμε πῶς ὁ "Ανσελμος ἐπρόκειτο να παντρευτε...
"Ένα ἀλαφρὸ γέλιο με σταμάτησε :
— "Ω κύριε ! Μὲ τόσο περιορισμένα μέσα, αὐτὸς ὁ τόσο φρόνιμος ! Θεὸς φυλάξει ! Δὲν τὸ συλλαγίστηκε ποτέ !
— Λάθος !
— Δὲν τὸν ξέρετε.
Οἱ φωνῆς μας ἀνέβαιναν. Ποῦ θα φτάνουμε κι' οἱ δυὸ μας ; Μὰ ἡ πόρτα ἀνοιξε. "Ο Τεοντά ξαναγυρίσε.

— "Ερχεσαι μέσ' στὴν ὥρα ! εἶπε ἡ δεσποινὶς Τεοντά, προσπαθώντας να ξαναβρεῖ τὴν ψυχραιμία τῆς.

— Κάθε ἄλλο, εἶπα ἐγῶ, ἀφοῦ διακόπτετε ἐμπιστευτικῆς κουθέντες !
— Μὰ τί λέγατε λοιπὸν ;
Γόρισε σὲ μένα, με μιὰν ἄξαφνη ἀνησυχία.

— Μιλούσαμε για σᾶς, τί ἄλλο ;... "Ήσυχάστε : δὲν εἶχαμε φύγει ἀκόμα ἀπὸ τίς γενικότητες !
Προσπαθοῦσα να φαίνομαι πῶς εἶχα κέφι, κι' εἶχα πάρει μιὰν ἔκφραση χαρούμενη.

"Ελπίζω πῶς θα τὸν ξεγελοῦσα.

— "Ελπίζω πῶς θα τὸν ξεγελοῦσα.

— "Ελπίζω πῶς θα τὸν ξεγελοῦσα.

— "Ελπίζω πῶς θα τὸν ξεγελοῦσα.

— "Ελπίζω πῶς θα τὸν ξεγελοῦσα.

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

Μὰ ἡ δεσποινὶς Ἴεοντὰ δὲ μ' ἄφησε.

— Μὴ τὸν πιστεύεις! Μὲ βεβαίως πῶς κάποτε ἐσκόπευες νὰ παντρευτεῖς!

— Ἀλήθεια; ἀρξάσασθε ὁ Ἴεοντὰ. Τοῦ ἀρέσσανε λοιπὸν τὰ μυθιστορήματα;

ἔλιχε χλωμάσει, μὰ τὸ πρόσωπό του δὲν ἔδειχνε παρά μιὰ μεγάλην ἐκπληξήν. Ἡ δεσποινὶς Ἴεοντὰ τὸ πρόσθεξε, κι' ἡ μορφή της φωτίστηκε.

— Βλέπετε; φώναξε θριαμβευτικά.

— Ἦ γὰρ ἰδεῖ; ἔκανε ὁ Ἴεοντὰ.

Καὶ συγχρόνως πῆρε μιὰ καρτέλα, καὶ καθισμένος ἀπέναντι στήν ἀδελφή του ὥστε νὰ μὴ τοῦ ξεφεύγει τίποτα, περίμενε τὴν ἀπάντησιν.

Ποῦ νᾶρθαι! Ἀπεναντίας, ἡ ἴδια ἀγωνία μᾶς ἔκανε καὶ τοὺς τρεῖς νὰ μένουμε ἀκίνητοι. Ἀπὸ διαφορετικὰς αἰτίας, ἐννοεῖται! Ἡ δεσποινὶς Ἴεοντὰ μπορεῖ βέβαια νᾶχε ἀποφασίσει, μ' ἔλη τὴν εὐκρίνειαν της, νὰ κάμει τὸν ἀδελφὸ της δικαιοτή της διαφορᾶς μας. Μὰ ἔταν ἤρθε ἡ στιγμή νὰ γίνῃ αὐτό, ἡ πεποίθησή της κλονιζότανε. Ὁ Ἴεοντὰ δὲν ἤξερε ἀκόμα παρά μόνο μιὰ ἀπὸ τίς κουβέντες μας, αὐτὴ ὅμως ἀρκοῦσε γιὰ νὰ τὸν κάνει νὰ φοβᾶται ἄλλες πιδ ἐπίφοδες ἀκρίτομυθες. Ἐγὼ πάλι, μὲ δυσκολία θάλεγα τί ἀπὸ τὰ δυὸ μὲ βασάνιζε περισσότερο: ἡ ἀποτυχία τῆς προσπάθειάς μου ἢ τὸ νὰ συλλογιέμαι πῶς ἐξαιτίας της κινδύνευα νὰ χάσω τὴν ἐμπιστοσύνη τοῦ Ἴεοντὰ;

— Δὲ λέτε τίποτα; εἶπε αὐτὸς Μὰ τί συμβαίνει λοιπὸν, τόσο σοβαρὸ! . . .

Ἡ δεσποινὶς Ἴεοντὰ φάνηκε σὰ νὰ ξυπνοῦσε ἀπότομα.

— Τίποτα . . . Κάποια διαφορετικὴ ἀντίληψη μεταξὺ τοῦ κυρίου καὶ μένα . . . Θὰ ξεκαθαρίστηκε τώρα, φαντάζομαι . . .

Ἐίχε γυρίσει σὲ μέ, σὰ νᾶθελε νὰ μοῦ πει νὰ ἐξηγηθῶ καλύτερα, ἀν νόμιζα πῶς ἔπρεπε. Ἐγὼ ἔμεινα σιωπηλός.

— Δὲ φαινόσασθε καὶ τόσο βέβαιοι γι' αὐτό, οὔτε ὁ ἕνας οὔτε ὁ ἄλλος, εἶπε ὁ Ἴεοντὰ μ' ἐπιμονή. Γιὰ νᾶμαστε πιδ ἀσφαλισμένοι, δὲ μοῦ λέτε καὶ μένα;

Κι' αὐτὸς, τώρα, σὲ μένα μιλοῦσε. Ἦταν ἀδύνατο νὰ μὴν ἀπαντήσω.

— Συλλογιόμαστε τί θὰ γίνῃ ὅταν θὰ πάρετε τὴ σύνταξή σας, ριψοκινδύνεψα τολμηρὰ.

— Διάβολε! Κάτι πολὺ βιαζόσασθε!

Κι' ὁ Ἴεοντὰ γέλασε νευρικὰ καὶ κομένα.

— Ἀλήθεια, ἀναστένναξε ἡ δεσποινὶς Ἴεοντὰ. Πόσα χρόνια ὡς πού νᾶρθαι αὐτὴ ἡμέρα!

— Ἐχω τὴν ἰδέαν πῶς δὲ θὰ καθόσασθε μονάχα νὰ μοιρολογᾶτε γι' αὐτὰ τὰ χρόνια! Ἐξακολούθησε, πιστικὰ, ὁ Ἴεοντὰ.

Πολὺ καλά. Ἦθελε νὰ φτάσει ὡς τὸ τέλος. Λοιπὸν, γιατί νὰ μὴ δοκιμάσω κι' ἐγὼ μιὰ τελευταία προσπάθεια, πού θὰ τὰ ἔσωζε ὅλα, ἴσως; Καὶ χωρὶς ν' ἀφήσω στὴ δεσποινίδα Ἴεοντὰ τὸν καιρὸ νὰ ἐξηγηθῇ:

— Ἀλήθεια, ἔκαμα ἀδιὰφορα. Ἐκεῖ πού μιλοῦσαμε γιὰ ὅλ' αὐτὰ τὰ τόσο μακρινὰ, δὲ μπόρεσα νὰ μὴ παρατηρήσω πῶς κάνουμε πάντα πολὺ κακὰ νὰ λογαριάζουμε γιὰ βέβαια μερικὰ πράματα, πού, ὅταν ἔρθῃ ἡ ὥρα, κινδυνεύουν νὰ μείνουν ἀπραγματοποίητα.

Ἐνῶ στὴν ἀρχὴ ἡ δεσποινὶς Ἴεοντὰ κρεμόταν ἀπ' τὰ λόγια μου, τώρα μ' ἔκοψε:

— Δὲν εἶν' αὐτό . . .

Καὶ γυρίζοντας στὸν ἀδελφὸ της:

— Εἶν' ἀλήθεια πῶς ὕστερα πού ἔζησες τὴ ζωὴ τῆς χώρας, δὲ θᾶθελες νὰ ρθῆς νὰ καθῆσαι στὸ Σαιν-Κριστόλ;

Ὁ Ἴεοντὰ τραντάχτηκε.

— Δὲν τὸ πιστεύεις, ἐλπίζω;

Μιὰ φωνή: — Ἀχ! πῶς φοβήθηκα!

Κι' ἔπειτα, κυττάζοντάς με:

— Τώρα, μπορεῖτε νὰ μοῦ πῆτε ὅ,τι θέλετε. Σᾶς τὸ συχωρᾶω ἀπὸ πρῖν! Ὅτι τὸ σπίτι εἶναι θλιμένο, ὅτι εἶναι θλιμένη κι' ἡ συντροφιά μου, μάλιστα! Καὶ τὸ ξέρω κι' ἐγὼ πάρα πολὺ καλά! Μὰ πάνω σ' αὐτὸ τὸ ἔπιπλο, πού σᾶς φαίνεται κοινὸ καὶ ἀσχημο, ὁ Ἀνσελμος ἔγραψε τὰ πρῶτα του μαθήματα. Αὐτὴ ἡ πολυθρόνα, κοντὰ στὸ τζάκι, ἦταν ἡ πολυθρόνα τοῦ πατέρα μας. Μέσα σ' αὐτὲς τίς κάμαρες, ὅλα μας τὰ νιάτα εἶναι υπαρμένα. Ὅταν κανεὶς τᾶχει χαρεῖ μιὰ φορὰ ὅλ' αὐτὰ, πῶς νὰ τὰ παρατήσῃ; Ἄν ξέρατε τὴ χαρὰ τοῦ ἀδελφοῦ μου ὅταν ξαναγυρίζῃ κοντὰ σ' ὅλα τούτα, πού εἶναι πιδ κομμάτια ἀπ' τὴ ζωὴ μας! Ἄλλωστε, δέστε τον, ἀπόψε: εἶναι μόλις δεκαπέντε μέρες πού ἤρθε, καὶ τὸ πρόσωπό του εἶναι κιόλα διαφορετικὸ. Ξαναγιώνει. Εἶν' εὐτυχισμένος. Φανταστῆτε ὅταν δὲ θὰ πρόκειται νὰ ξαναφύγει πιδ! . . .

Ὁ Ἴεοντὰ σηκώθηκε ἀπότομα:

— Φτάνει, φτάνει. Ὁ λυρισμὸς δὲν ἔπαισε ποτὲ κανέναν.

Ἦρθε κατόπι σὲ μένα.

— Ὅσο γιὰ σᾶς, βεβαιωθήκατε πιδ πῶς εἶναι κάποιες μεριές πού εἶμαστε κολλημένοι σ' αὐτὲς ἀπ' τὴ ρίζα μας;

— Πῶς βρίσκει πάντα τὰ λόγια πού πάνε ἀκριβῶς στὸ κάθε τί! τὸν ἔκοψε πάλι ἡ δεσποινὶς Ἴεοντὰ, ἐνῶ στὸ πρόσωπό της ἀντιφέγγιζε ἡ ἔκστασις.

Ἐξακολούθησε:

— Ἐμπρός, ἀρκετὰ φιλοσοφήσαμε, ἀπόψε. Ἄς ἀφήσουμε τὴν ἀδελφή μου νὰ ἡσυχάσει. Ἐλάτε νὰ θαυμάσετε τὴ νύχτα. Ἄν καὶ χωρὶς οὔτ' ἕνα ἀστέρι, θὰ σᾶς θυμίσει τὸ Μπορντώ καὶ . . . θὰ μπορέσετε νὰ κἀνίσετε. Δὲ βαστάτε πιδ.

Χωρὶς δεῦτερο λόγο, χαιρέτησα τὴ δεσποινίδα Ἴεοντὰ καὶ πῆγα μαζί του.

Ἄνοιξε τὴν ξύπορτα. Ἡ αὐλὴ φάνηκε μπροστά μας, χωρὶς διαστάσεις, χωρὶς σχῆμα ἔρατό, θαμμένη στὴ μαυρίλα. Βγαίνοντας, εἶχα τὴν ἐντύπωση πῶς τὸ σκοτάδι μᾶς ἀρπάξε σὰ λεία του. Δισταχτικὰ, ἀναγκάστηκα νὰ ψηλαφίσω τὸ ἔδαφος μὲ τὸ πόδι μου, σὺν τοὺς τυφλοὺς! Καὶ τί σιωπή! Εἰσχωροῦσε ὡς μέσα στὸ μυαλό σου. Ἦτανε σὰ νᾶθελε νὰ σοῦ ἀποσυνθέσει τὴν ψυχὴ.

Ἐνα σπῆρτο ἔλαμψε. Στὸ φῶς' του, εἶδα τὸ χέρι τοῦ Ἴεοντὰ ν' ἀπλώνεται σὲ μένα.

— Θέλετε φωτιά;

— Εὐχαρίστως.

Πλησίασα τὸ σιγάρου μου. Ἡ φλόγα πῆδηξε δυὸ-τρεις φορές, κι' ἔπειτα χάθηκε.

— Ἡ σειρά μου, εἶπε ὁ Ἴεοντὰ.

Μάντεψα πῶς ἔσχυθε σὲ μένα. Ἄλλο ἕνα πυρὸ σημάδι φώτισε τὴ σκοτεινιά.

— Εὐχαριστῶ.

Ἐπὶ ἔπειτα, περίμενα πῶς θὰ μιλήσει. Τίποτα.

— Ἄν περπατούσαμε λιγάκι; εἶπα, μὲ τὴν ἀνόητη ἐπιθυμία νὰ κόψω, μὲ τὸ θόρυθο τῆς φωνῆς μου, τὴ σιωπὴ πού ὁ φίλος μου, μένοντας ἀμίλητος, τὴν ἔκανε πιδ ἐφιαλτικὴ.

Ἀπάντησε σὺν ἀντίλαλος: — Πᾶμε!

Καὶ περπατώντας μ' εὐκολία μέσα στὴ νύχτα, ἀφοῦ γινώριζε τὰ μέρη, προχώρησε. Ἐγὼ δὲν εἶχα, γιὰ νὰ ξέρω πού νὰ πάω, παρά τὸ σιγάρου του, φτωχὴ πυγολαμπίδα πού κουνιότανε μὲ πηδήματα, προδίνοντας τὴ μεγάλη ταραχὴ του. Ὁ τρόπος ἐξᾶλλου πού σταμάτησε ἡ κουβέντα μου μὲ τὴν ἀδελφή του, δημιουργοῦσε μέσα μου μιὰ κατὰστασι ἀκαθόριστη, κάτι σὰ θυμὸ μαζί καὶ σὺν τύψη, σ' ἀναλογίες, ἀνισες. Ἡ ἔλλειψη

κάθε παράπνου, ἀντίθετα ἀπ' ὅ,τι περίμενα, μοῦ μεγάλωνε τὴ στενοχώρια.

Ἔτσι, ἀμίλητοι, κάμαμε μοῦ φαίνεται δυὸ-τρεις φορές τὸ γύρο τῆς αὐλῆς. Ἄξαφνα, ἡ ἀδύναμη λάμψη πού μὲ βοηθοῦσε νὰ προχωρῶ, πῆγε νὰ βρεῖ τὸ χῶμα κι' ἔσβυσε.

— Κάνετε κάτι πράματα! ἀρχισε ὁ Ἴεοντὰ μὲ ἡρεμὴ φωνή.

— Προσπάθησα νὰ κάμω ὅ,τι νόμιζα πῶς ἦτανε καθήκον μου, ἀπάντησα, πέρνοντας ἀπὸ ἐνστικτο ἕνα τόνον ἐπιθετικὸ, ὅπως κάνει κανεὶς πάντα ὅταν αἰσθάνεται πῶς δὲν εἶναι ἐν τάξει.

— Εὐτυχῶς, ἔξακολούθησε ὁ Ἴεοντὰ, γύρῃσα ἐγκαίρως.

Πέρασε μιὰ στιγμή, πού μὴν ἀκούγοντας καὶ μὴ βλέποντας τίποτα, θὰ μπορούσα νὰ νομίσω πῶς ἦμουν μονάχος.

— Δὲν πιστεύω νᾶχετε πιδ τὴν ὄρεξιν νὰ ξαναρχίσετε;

Πάλι μιὰ μικρὴ σιωπὴ, κι' ἔπειτα ἕνα σκεπασμένο γέλιο:

— Ἄλλωστε, θᾶτανε ὀλότελα περιττὸ ἕνα δεῦτερο πείραμα.

Ἀπάντησα μὲ τὸν ἴδιο τόνου πού εἶχα καὶ πρῖν:

— Ὁμολογῶ, περιττὸ. Δὲ μπορεῖ κανεὶς νὰ γλυτώνει τοὺς ἀνθρώπους ὅταν δὲν τὸ θέλουν. Λίγο ἀκόμα, καὶ θὰ ἔρκειζόσασθε πῶς πεθαίνετε ἀπὸ θλίψη ὅταν εἴσατε μακριὰ ἀπὸ τὸ Σαιν-Κριστόλ!

— Ἀκριβῶς.

— Ἐπὶ ἔπειτα ἀπ' αὐτό, ἐγὼ δὲν ἔχω νὰ πῶ τίποτα. Μὰ καὶ σεις, νὰ κάψετε τὰ παράπνα σας.

— Θὰ παραδεχτήτε πάντως πῶς προσπαθῶ νὰ μὴν ἐνοχλῶ κανέναν μ' αὐτὰ, οὔτε καὶ σᾶς.

— Ἐότες νὰ μοῦ ἐξηγήσετε τί σᾶς κάνει νὰ θυσιάσετε τὴ ζωὴ σας γιὰ τὴν εὐτυχία ἑνὸς προσώπου, πού οὔτε ὁ ἴδιος δὲν ξέρετε καλὰ-καλὰ ἀν τὸ ἀγαπᾶτε ἀληθινὰ;

Ὅσο κι' ἂν ἦταν ἡ νύχτα σκοτεινὴ, ἐνίωσα πῶς ὁ Ἴεοντὰ ἐσπαρτάρησε.

— Δὲ σᾶς καταλαβαίνω, εἶπε σιγὰ.

— Ἡ ἀδελφή σας σᾶς λατρεύει, αὐτὸ εἶναι ὀλοφάνερο. Σεις ὅμως δὲν πιστεύω καὶ πολὺ νὰ τῆς ἔχετε τὴν ἴδια λατρεία. Ὁ τρόπος μοιάει πού μοῦ μιλοῦσατε γι' αὐτὴν, σήμερὰ τ' ἀπόγειομα, ἔτσι προστατευτικὰ καὶ σὺν ἀπὸ μακριὰ, ἀρκεῖ γιὰ νὰ μὲ κάνει νὰ συλ-

λογιστῶ τὸ ἀντίθετο. Τὰ περασμένα, ἐπίσης. Τὴ γνωρίζετε πρὶν πεθάνει ὁ πατέρας σας; Ἐκατὸ φορές μοῦπατε πῶς ὡς τότες δὲν περνούσατε δὴν παρὰ εἰκοσιτέσσερις ὥρες τὸ χρόνο. Δὲ σφίγγει κανεὶς ἕνα δεσμὸ τόσο χαλαρὸ, ἀπὸ τῆ μιᾶ μέρα στὴν ἄλλη. Ἡ βαθεὶα ἢ ἀγάπη κι' ἡ τρυφερότητα γιὰ ἕναν ἄνθρωπο δὲν ἔχει καμιὰ σχέση μετὰ τῆ συγγένεια. Οὔτε αὐτοσχεδιάζεται μιὰν ὀρισμένη μέρα. Λοιπὸν, ρωτιέμαι... σὰς ρωτᾶω: γιατί νὰ πῆτε πρὶν τῆσα ἡρωϊκὰ φέμματα; Γιατί νὰ μὴ θελήσετε οὔτε καν νὰ συζητήσετε γιὰ κάτι ποῦ θὰ σὰς τὸ πρᾶχωροῦσαν, λιγάκι μόνον νὰ δείχνατε πῶς τὸ ποθεῖτε;

Δὲν ἀπάντησε. Ἀπόδειξη ὅτι εἶχα βρεῖ τὸ στίχο. Θάβηλα τοῦλάχιστο νὰ μπορούσα νὰ διαβάσω στὸ πρόσωπό του. Μὰ κι' ἐγὼ εἶχα πετάξει τὸ σιγάρο μου. Δὲν εἶμαστε πιά παρὰ δυὸ ἰσικιοί, σδυμένοι μέσα στὸ ἀπέραντο σκοτάδι τῆς γῆς.

— Δὲν ἀπαντᾶτε;

— Ψάχνω νὰ βρῶ τὰ λόγια ποῦ πρέπει...

Κι' ἔπειτα, διαταχτικά, σὰν ψηλαφιστά:

— Ἴσως νὰ χεθε δίκιο. Ἴσως, βέβαια, ν'

ἀνταποδίνω πολὺ ἄσχημα στὴν ἀδελφή μου τὴν ἀγάπη ποῦ ἔχει γιὰ μέ... Κι' ὅμως, ναί, κι' ὅμως τὴν ἀγαπῶ κι' ἐγὼ, ἔστω καὶ μ' ἕναν τρόπο ποῦ καὶ μένα με σαστίζει... Για νὰ ἐξηγηθῶ, θάπρεπε νὰ βρῶ ἕνα παράδειγμα, κι' αὐτὰ ποῦ μοῦρχονται στὸ νοῦ δὲν ἀρκοῦνε... Φανταστῆτε, νὰ ποῦμε, πῶς σὰς ἐμπιστεύτηκαν ἕνα παιδί, ἕνα πολὺ μικρὸ παιδί, ποῦ ἀρχίζει κιόλα κάπως νὰ μιλάει, ποῦ χαμογελάει, σὰς φιλεῖ, χαϊδεύεται, κλαίει ὅταν φεύγετε, χτυπάει τὰ χεράκια του ὅταν ξανάρχεστε. Ἔϊτε εἶναι εἴτε δὲν εἶναι αἷμα σας, πῶς νὰ μὴ τὸ ἀγαπήτε-

τε; Ὅχι μόνον, μὰ τὸ ἀγαπᾶτε πῶς πολὺ, γιατί ξέρετε πῶς δὲ μπορεῖ νὰ ὑπερασπιστεῖ, νὰ σὰς καταλάβει, καὶ πῶς ὅ,τι τοῦ δίνετε, τοῦ τὸ χαρίζετε, κυριολεκτικά. Λοιπὸν... Ὑποθέστε πῶς ἡ ἀδελφή μου εἶναι γιὰ μένα ἀκριβῶς αὐτό: ἕνα παιδί... ἕνα παιδί ποῦ ζεῖ μέσα σ' ἕνα ὄνειρο...

Λίγο-λίγο αἱ φράσεις του γινόντανε πῶς ἀργές. Ἴσως νὰ μὴ μιλοῦσε τώρα παρὰ μόνον γιὰ τὸν ἑαυτὸ του:

— Ὅταν δὲν ἔχεις πιά δικό σου ὄνειρο, ὅταν τὰ περασμένα σου εἶναι μιὰ ζωὴ χαλασμένη, τὸ μέλλον σου ἢ ἀπαντοχὴ ἐνδὸς θανάτου στὴ μοναξιά, — σοῦ φαίνεται τόσο ἀπίστευτο νὰ βρῆσαι κάπου ἄλλοῦ ἕνα ὄνειρο ἀκέραιο... Τὸ πλησιάζεις σὰν ἕνα θαύμα πόσο εὐκολοσύντριφτο!... Καθρεφτίζεσαι στὸ φέγγος του... Τρέμεις μὴ τὸ σπάσεις... Δὲν εἶναι δικό σου, ναί... Πάντως ὅμως, εἶναι κι' αὐτὸ ἕνα κομμάτι ὁμορφιά, δηλαδὴ κάτι ποῦ πρέπει νὰ τὸ προφυλάξεις, νὰ τὸ γλυτώσεις, γιὰ τὴν ὁμορφιά τοῦ κόσμου... Ἡ φωνὴ σχεδὸν ἔσθυσε.

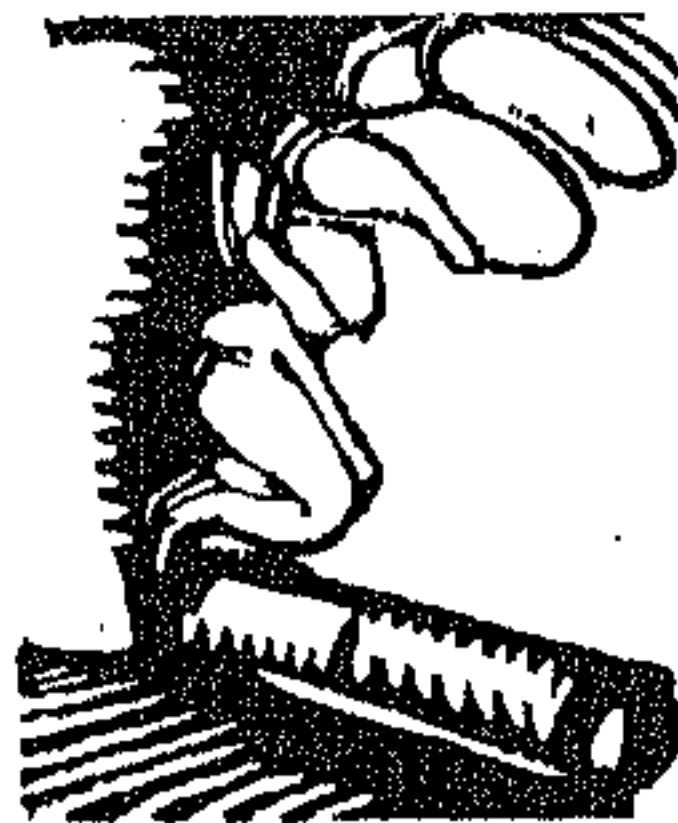
— Λοιπὸν, φίλε μου, νὰ γιατί, μ' ἔλα ποῦ εἶμαι ἕνας δυστυχισμένος ἄνθρωπος ποῦ δὲ μπορεῖ νὰ σώσει τὸν ἑαυτὸ του, προσπαθῶ, νὰ γλυτώσω ἕναν ἄλλο. Ὁ κόσμος εἶναι κωμωμένος ἀπὸ τέτοιες προσπάθειες. Εὐτυχῶς γιὰ ὅσους μελετᾶνε, ἡ ἱστορία δὲν ξέρει τίποτα, γιατί ὅλ' αὐτὰ συμβαίνουν στὸν κοσμικὸν Θεὸς τὰ βλέπει!...

Ἐπειτα, ἡ σιωπὴ. Ὅχι ἡ σιωπὴ τοῦ Σαίν-Κριστόλ. Μιὰ ἄλλη, πῶς ὀψηλή, ποῦ ἀπλώθηκε μέσα μας...

Δὲν ἔδοκίμασα νὰ τῆ διακόψω, καὶ τὴν ἄλλη μέρα ἔφυγα.

(Ἀκολουθεῖ)

μεταφρ. ΝΑΣΟΣ ΔΕΤΖΩΡΤΖΗΣ

Τὸ δεκαπενθήμερον

ΠΕΡΙ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Ἐνα ἀνέκδοτο γράμμα τοῦ Σολωμοῦ

Ἀξιότιμη κύριε Ξενοπούλε

Ἐσκέφθην νὰ σὰς στείλω ἀντίγραφο ἐπιστολῆς τοῦ Σολωμοῦ, τὴν ὁποῖαν ἴσως θὰ κρίνετε ἐνδιαφέρουσαν νὰ καταχωρηθῆ εἰς τὴν ἀγαπητὴν καὶ ἀξιόλογον «Νέαν Ἐστία».

Ὁ φίλος τοῦ Σολωμοῦ ἦτο λόγιος Κερκυραῖος καὶ ἔγραψεν εἰς ἐφημερίδας κατὰ τὸ 1819, ὅπως προκύπτει ἀπὸ ἐπιστολὴν τοῦ Κάλβου πρὸς αὐτόν, διὰ τῆς ὁποίας παραιτεῖτο διὰ λόγους προσωπικῶν τῆς συντάξεως μιᾶς ἐφημερίδος, τὴν ὁποῖαν μετ' ἄλλους συνέτασσε. Εἰς τὴν ἐπιστολὴν δὲν ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τῆς ἐφημερίδος, ἀλλὰ ὁ Πετριτσόπουλος εἶναι γνωστός ἰδίως διὰ καλὴν ἔμμετρον μετάφρασιν τοῦ «Ἀγαμέμνωνος» τοῦ Ἀλφίερη, ἐκδοθεῖσαν ἐνταῦθα τὸ 1827 με ὄραλον πρόλογον καὶ ἀφιέρωσιν πρὸς τὸν Ἰκίλφορντ. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Σολωμοῦ, ἢ τοῦ Κάλβου καὶ τὸ βιβλίον τοῦ Πετριτσόπουλου εὐρίσκονται εἰς χεῖρας τοῦ κυρίου Ἰωάννου Φοντάνά.

Μένω μετὰ πάσης τιμῆς

(Κέρκυρα)

ΛΙΖΑ Δ. ΚΟΛΛΑ

Ἰδοῦ τὸ γράμμα:

Al Nobile Sr Giovanni Petrizzopoulo
Giovanni mio.

Entro una piccola stanza piena di sole, ti scrivo tutto pieno di te, che essendomi stata la tua conoscenza altamente benefica all'animo bramo, che tu faccia festa di questo mio bene con questo vino di dodici anni.

Corfù 7. Gen. 1845.

D. SOLOMOS

Ἡ Λογοτεχνία στὰ Σχολεῖα κι' ὁ Παλαμᾶς
Σεβαστέ μου κ. Ξενοπούλε

Ἀπὸ καιρὸ σκόπευα νὰ σὰς ἔστειλα ἕνα μου ἄρθρο γιὰ τὸν Παλαμᾶ ὡς παιδαγωγό. Δυστυχῶς οἱ πολλὰς μου ὑπερσυστακτικὰ ἀσχολίες καὶ κάποιες μου ἄλλες συνεργασίες σὲ ἐκπαιδευτικὰ περιοδικὰ δὲν μοῦ ἔδωσαν τὸν ἀπαιτούμενον καιρὸ. Ἀφορμὴ στὸ σημερινό μου πρόχειρο γράμμα μοῦ δίνει τὸ τελευταῖο σας ἄρθρο στὴ «Ν. Ἐστία» τῆς 1 Μαρτίου «Ἡ Λογοτεχνία μας στὰ σχολεῖα». Μερικὲς περικοπὲς σας τίς ξαναδημοσιεύω σὲ κάποιο ἄρθρο μου «Σχολεῖο

καὶ Ζωὴ» ποῦ θὰ δημοσιευθῆ στὸ «Δελτίο τῆς Ὀμοσπονδίας Λειτουργῶν Μ. Ἐκπαιδευσεως» τοῦ Μαρτίου. Ἐκεῖ μιλῶ γενικὰ γιὰ τὴ Λογοτεχνία. Ὅταν θὰ κυκλοφορήσῃ τὸ φύλλο, παρακαλῶ προσέξτε. Τὸ περίφημο βιβλίον τοῦ κ. Ἀποστολάκη «Ἡ ποίηση στὴ ζωὴ μας» εἶναι πολὺς καιρὸς ποῦ τὸ διάβασα. Σήμερα δὲν καλοθυμοῦμαι τίς θεωρίες του στὶς λεπτομέρειες. Βέβαια τὴν ἀρνησὴν του γιὰ τὸν Παλαμᾶ καὶ τὴν ἀποκλειστικὴν ἐξήμνησιν τοῦ Σολωμοῦ, τὰ θυμοῦμαι καλά. Ἐτυχε τοὺς τελευταίους αὐτοὺς μῆνες νὰ διαβάσω ἐντατικὰ Νεοελλ. Λογοτεχνία, γιατί ἐπρόκειτο νὰ πάρω μέρος στὸ διαγωνισμὸ ὑποτροφῶν καθηγητῶν γιὰ τὴν Εὐρώπη, ὅπως καὶ πῆρα. Στὸν κλάδο τῆς Λογοτεχνίας ἐξετάστηκαν 10 ἄλλοι 17 φιλόλογοι ἐξετάστηκαν σὲ ἄλλους φιλολογικὸς κλάδους. Δυστυχῶς, γιὰ λόγους συναλλαγματικῶν, δὲν θὰ πραγματοποιηθοῦν οἱ ἀποστολές. Σεῖς, ἀλήθεια, μπορούσατε νὰ συνηγορήσετε στὸ φωτισμένον ὑπουργό κ. Παπανδρέου, γιὰ τὴν πραγματοποίηση τῶν ἀποστολῶν αὐτῶν, ἀφοῦ μάλιστα μέσα στὸς καθηγητὰς αὐτοὺς θὰ εἶναι καὶ καμιὰ δεκαριά γιὰ Μσαιωνικὴ καὶ Νεώτερη Λογοτεχνία.

Μὰ ἄς ξαναγυρίσωμε στὸν Παλαμᾶ. Ἡ τελευταία μου λοιπὸν συστηματικώτερη μελέτη τοῦ ἔργου του με ἔκαμε νὰ καταπλαγῶ κυριολεκτικὰ μετὰ τὴν κολοσσιαία δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ. Δὲν ἐννοῶ τὸ ποσόν' αὐτὸ πάλι εἶναι ἄλλο ζήτημα' ἐννοῶ τὸ ποιόν, τὸ ἀφθαστο ὕψος, τὸ ἀσύγκριτο μεγαλεῖο τοῦ ἔργου του' τί φαντασία, τί τέχνη, τί δύναμη, τί σὺλληψη, τί βάθος, τί ἀνθρωπισμὸς, τί καθολικότητα, τί φιλοσοφικότητα, τί παλμός, τί ρώμη ψυχικὴ, τί ἀρρενωπότητα! Εἶναι πολὺ φυσικὸ νὰ τὸν χτυποῦν πολλοὶ εἶναι φυσικὸ νὰ μὴ τὸν νοιώθουν' εἶναι μεγάλος, πολὺ μεγάλος, ἀπάνταστα μεγάλος. Πῶς νὰ τὸν καταλάβουν οἱ στεῖροι καὶ στενοκέφαλοι; Εἶναι τόσο μικροὶ ἀπέναντί του! Πῶς νὰ τὸν νοιώσουν ὅσοι φαντάζονται πῶς ποίηση εἶναι μονάχα ἡ ἐξήμνησις τοῦ ἔρωτα, τῶν μελαγχολικῶν στιγμῶν, τῶν ρομαντικῶν διαθέσεων καὶ τῶν ὀραίων φυσικῶν φαινομένων; Ὁ Παλαμᾶς εἶναι πρῶτ' ἀπ' ὅλα ὁ φιλόσοφος ποιητῆς, ὁ κοινωνικὸς ποιητῆς. Ὁ Παλαμᾶς εἶναι κυριώτατα ὁ παιδαγωγὸς ποιητῆς ποῦ ἀγωνίζεται γιὰ ὑψώσιν, νὰ ὁμορφύνῃ, νὰ ἐξευγενίσῃ, νὰ ἐκλεπτύνῃ, νὰ ἐξανθρωπίσῃ τὴ ζωὴ καὶ τὸν ἄνθρωπο. Εἶναι ἡ ἀλήθεια πῶς ἀπὸ ἀποψη κοινωνικῆς ἰδεολογίας δὲν στέκεται, βέβαια, σήμερα, στὴν πρωτοκαρδία. Μὰ δὲ εἶναι οὔτε ἀντιδραστικὸς, οὔτε συντηρητικὸς. Ἐπαναστατικὸς, βέβαια, σήμερα δὲν εἶναι εἶναι ἕνας

προοδευτικός ἐξελικτικός ἀπόδειξη καὶ ὅσα ἔγραψε γὰρ τὰ μακαρίτη τὸν Παρορίτη. Μὰ ὁ Παλαμᾶς δὲν θὰ κριθῆ ποτέ, ἀπὸ ἀποψη κοινωτικῆς ἰδεολογίας, τώρα στὰ γεράματα. Τὸν καιρὸ πού ἄλλοι οἱ νεοέλληνες διανοοῦμενοι ἢ σχεδὸν ὅλοι, εἶχανε μεσάνυχτα, ὁ Παλαμᾶς ἔγραψε τὰ πρὸ ἐπαναστατικά ἔργα : τὸ «Δωδεκάλογο τοῦ Γύφτου» καὶ τὴν «Ἀσάλευτη Ζωή». Τὶ αἰώνια, ἀθάνατη δημιουργία ἐκεῖνος ὁ Δωδεκάλογος ποσο καθολικό, πάσο πανανθρώπινο ἔργο ! Ὁ Παλαμᾶς στὴν ἐξέποχὴ τοῦ στάθηνε ὁ μεγαλύτερος ἐπαναστάτης διανοοῦμενος. Τέτοιος θὰ βρεθῆ, ὅταν κριθῆ μέσα στὸ πλαίσιο τῶν κοινωτικῶν ἰδεῶν τῆς ἀποχῆς του. Πιστεύω ἀδίστακτα πὼς εἶναι καὶ θὰ μείνῃ, ἀπὸ κάθε ἀποψη, ἕνας ἀπὸ τοὺς πρὸ μεγάλους ποιητῆς ὅλων τῶν αἰώνων ! Καὶ εἶναι κακομοιροῦί μας, εἶναι ἔγκλημα παιδαγωγικό, νὰ διδάσκωμε στὰ σχολεῖα μας λογιῶν-λογιῶν βυζαντινῆς σαβοῦρας, ἢ ἄλλα μετριώτατα νεοελληνικά λογοτεχνήματα, καὶ νὰ ἀγνοοῦμε ἀκομη ἕναν Παλαμᾶ ἐκτός ἐάν οἱ σημερινοὶ πολιτικοκοινωνικοὶ κυρίαρχοι τὸν θεωροῦν κι αὐτὸν ἐπικίνδυνο γιὰ τὴν κυριαρχία τους. Ἐγὼ στὸ σχολεῖο μου, χωρὶς νὰ εἶμαι, βέβαια, ὑποχρεωμένος ἀπὸ τὸ πρόγραμμα, ἔχω διδάξει πολλά μέρη ἀπὸ τὴν «Ἀσάλευτη Ζωή» (τὴ «Φοινικιά» καὶ ἄλλα) καὶ ἀπὸ τὸ «Δωδεκάλογο». Στὶς ἐξετάσεις τοῦ α' ἐξαμήνου ἔδωσα ὡς θέμα στὰ Νεοελληνικά μιὰ περικοπὴ ἀπὸ τοὺς «Θεοῦς» («Τὰ μάτια τῆς Ψυχῆς μου») : «Κι ἂν καμμιὰ μέρα ὁ ἄνθρωπος ὑπώσῃ τὸ κεφάλι—ὡς τὰ οὐράνια ἦνῃ—καὶ κάθε δύναμη ἀρνηθῆ, κάθε θεὸ προσβάλλῃ—κάθε βωμὸ συντρίψῃ—καὶ γκρεμισμένοι ἀπὸ ψηλὰ οἱ θεοὶ στὰ καταχθόνια—λησμονηθοῦν κι ἐκεῖνοι—πάντα θεοὶ θὰ εἶναι τῆς γῆς ἢ Ὁμορφιά, ἢ αἰώνια—κι ἢ αἰώνια Καλωσύνη!».—Τὸ ἴδιο κάνουν καὶ ἄλλοι συνάδελφοι τῆς Θεσσαλονίκης. Γιὰ τὴ συμπεριφορὰ τῶν ὑποκαποστολάκηδων—καθὼς γράφετε—συναδέλφων μου, δὲ φταῖνε οἱ ἴδιοι. Φταῖνε, κυριώτατα, τὸ ποιὸν καὶ ὁ τρόπος τῆς πανεπιστημιακῆς μόρφωσης τῶν αὐριανῶν φιλολόγων. Καὶ φταῖνε, ἀκόμη, ἢ ἐλευθερία μετὴν ὁποῖα μπαίνουν στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολή, γιὰ νὰ γίνουν παιδαγωγοί, τῶσο διανοητικά καὶ ψυχικά ἀνάπηροι. Μὰ ἂς ἀρκεσθῶ, γιὰ τὴν ὥρα, σὲ τοῦτα.

(Θεσσαλονίκη) Ο. Α. ΒΑΙΖΙΩΤΗΣ

Τὸ σημεῖον τοῦ Κάιν

Σεβαστέ μου κ. Ζερόπουλε,

Ἄν καὶ συναισθάνομαι πὼς καταχρῶμαι τὴ φιλοξενία τῆς ἀγαπητῆς «Ν. Ἑστίας», ἀναγκάζομαι καὶ πάλι νὰ παρακαλέσω νὰ δημοσιευθοῦν τὰ κατωτέρω, μετὰ τὰ ὁποῖα θεωρῶ—ὅσο ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐμέ.—καὶ τὴ συζήτησι λήγουσα, γιὰ τὶ ἄλλο μπορεῖ κανεὶς νὰ προσθέσῃ, ν' ἀφαιρέσῃ ἢ νὰ τροποποιήσῃ ἀπὸ τὴν Πεντάτευχο πού καὶ ἢ Συναγωγῆ τῶν Ἰουδαίων καὶ ἢ Χριστιανικῆ Ἐκκλησίας ἀέλιπον ἀξόχως ἐσβεβᾶσθῃ ὡς ἀναμφισβήτητον ἔργον τοῦ Μωϋσέως, θεῖα ἐπιστολὴ γράφει : (Σπ. Παπαγεωργίου : «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Π. Διαθήκην»).

Ὁ κ. Ποριώτης γράφει ὅτι ἀργεὶ κάπως νὰ μοῦ ἀπαντήσῃ, α', «γιὰ νὰ μείνῃ μετέωρη τῆς νίκης ἢ χαρᾶ καὶ αὐτὸς ἀποστομωμένος δεκαπέντε ἀκόμα ἡμέρες» (κρῖμα νὰ παίρνῃ εἶσι τὰ πράγματα ἕνας Ποριώτης. . .) β', «μήπως βγῆ κανεὶς ἄλλος ἄρμοδιώτερος καὶ βάλῃ τὰ κρῖματα στὴ θέσι τους».

Δὲν εἶμαι «σοφῆ», οὔτε «διδασκάλισσα», μὰ νομίζω πὼς δὲν χρειάζονται σοφίες καὶ διπλώματα, γιὰ νὰ διαβάσῃ κανεὶς τὰ ἐπισημα κείμενα τῆς Ἐκκλησίας, βοηθούμενος καὶ ἀπὸ συγγράμματα ὀρθοδόξων ἔρμηνησευτῶν. Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀποψη, τὰ πράγματα. . . ἦταν στὴ θέσι τους καὶ μόνον ὁ κ. Π. προσπαθεῖ νὰ τὰ βγάλῃ, ἐπικαλούμενος γνώμας αἰρετικῶν, ἑτεροδόξων, Καϊνιστῶν, Γνωστικῶν κ.λ.π., ἀπορρίπτων δόκλῃρο κεφάλαιο τῆς Ἁγ. Γραφῆς καὶ ὁμοίων στὸ τέλος—μὰ γιὰ τὸ ὄχι ἀπὸ τὴν ἀρχή;—πὼς «ὅταν ἐρευνᾶ ἔρασι τεχνικά τὴν Π. Διαθήκην, σὰν ποιητικὸ ἔργο ἀπὸ τὰ πρῶτα ταῦ κῶσμου πού εἶναι, τοῦ ἀρκεῖ νὰ καταφεύγῃ σὲ πρόχειρα κριτικά βοηθήματα—ὄχι θεολογικά—χαλασιὰ καὶ συμφορὰ του καὶ πού νὰ καὶ σὰν τὸν Κάιν !»

Τὸ συλλογίζομαι πού βάνω λόγια τοῦ κ. Π. σὲ εἰσαγωγικά, γιὰ τὴν μετὰ τὴν γλῶσσα πού μεταχειρίζεται, δὲν ἔρω πὼς κλίνει τὰ ρήματα καὶ μπορεῖ νὰ παραπονεθῆ πάλι ὅτι . . . ἄλλαξα τὰ κείμενα, καὶ «μετὰ κείμενα παραλλαγμένα φιλολογικὴ μάχη δε γίνεται», ὅπως λέει ὅτι ἀπὸ τοῦ «δὲ χωρεῖ» του, «τοῦ φῶρτωσα τὰ ἰδιωματικά «δὲν χωρεῖ», μέσα σὲ εἰσαγωγικά μάλιστα, καὶ αὐτὸ τὸν ἔκαμε νὰ προσέξῃ καὶ ἄλλα». Καὶ πρῶτον, ὁ κ. Π. δὲν ἔγραψε : «ὅτι χωρεῖ», ἀλλὰ : «ὅστε νὰ χωρέσῃ». Ὅπως λοιπὸν ἦσθε νὸ τὸ γράφω ἐγὼ σὲ ἐνεστώτα, ἔβαλα «δὲν χωρεῖ», μετὰ τὴν ἰδέα πὼς ὅλους τοὺς χρόνους τοὺς κλίνει ὁ κ. Π. στὴ Δημοτικὴ πού θέλει τὸν ἀσυναίρετον τύπο. Αὐτὸν μεταχειρίζονται ὅσοι οἱ δημοτικισταί, προσεξάρχοντες τοῦ Παλαμᾶ (« . . . ἐκεῖνο τὸ ἀω-ἄω, τὸ γνήσιο, τὸ λαϊκὸ, τὸ ρωμαϊκὸ, τὸ χωριάτικον, τὸν ἐνθουσιάζει. Τὸ βρῖσκει πρὸ θεοῦ, πρὸ ἐκφραστικῶ, πρὸ ζωντανό». Γρ. Ζενοπούλου : «Μιὰ μικρὴ εἰσήγησι σ' ἕνα μεγάλο ἔργο» «Ν. Ἑστία» ἐ. λ. σελ. 97). Ἀφίνω τὴν ὥρα ὅτι τὸ ζήτημα δὲν ἦταν γιὰ τὰς ρηματικὰς καταλήξεις. . .

Ὁ κ. Π. διαμαρτύρεται πὼς «ὅτι βλέπει γραμμικὸν δὲ συνηθίζει νὰ τὸ παρερμηνεύει». Διαμαρτύρομαι κι' ἐγὼ ὅτι δὲν εἶπα πὼς συνηθίζει. Ἡ παρερμηνεία γίνεται πάντοτε ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ παρερμηνεύοντος, ὁ ὁποῖος ἐξυκολουθεῖ νὰ τὴ θεωρῆ ὡς ὀρθὴ ἐρμηνεία. Καὶ μετὰ τὴν «ἐρασιτεχνικὴ» μελέτη πού κάνει τῆς Γραφῆς, ὁ κ. Π. δὲν φαντάζεται τί σημασία ἔχει γιὰ τὴ θρησκεία ἢ λέξις : δόγμα, καὶ πόσο βαρὺ ἦταν γιὰ μέ, νὰ με παρουσιάσῃ ἀποβδουσαν σὲ ἕναν ἱεροκλήρικα «δογματικὴ ἐξήγησι» μιᾶς . . . προλήψεως.

Ἀλλὰ ὁ κ. Π. δὲν θέλει καὶ ἢ λέξις «πρόληψις» νὰ σημαίνῃ «μὴ ἰδία ἐσφαλμένη, μὰ πλάνη». Ἐγὼ, λέει, τὴν «ὑποθέτω» εἶσι. Λοιπὸν δὲν τὴν «ὑποθέτω» μόνον ἐγὼ. Κατὰ τὸ Ἐγκυκλοπαιδικὸ Λεξικὸ τοῦ Ἐλευθερουδάκη,

πρόληψις σημαίνει : α') ἢ ἀβασανίστως ἐκ τῶν προτέρων σχηματισθεῖσα γνώμη ἢ ἀντίληψις, ἢ μὴ βασισμένη ἐπὶ τῶν δεδομένων τῆς ἐμπειρίας, β') Δεισιδαιμονία. Δεισιδαιμονία δὲ—κατὰ τὸ ἴδιο Λεξικὸ—σημαίνει «ἰδέας παραλόγους ἐντελῶς καὶ ἀντιθέτους πρὸς τὰς κρατούσας θρησκευτικὰς». Καὶ ὁ κ. Παπαχαρίσης με αὐτὸ τὸ νόημα φιλνεται νὰ τὴν παίρνῃ, ὅταν γράφῃ : «κι' εἶσι δὲν μποροῦμε νὰ εἰποῦμε πὼς ἀπὸ πρόληψι τάχα νομίζεται κακὸς ὁ σημειωμένος» (σελ. 154, στήλ. β').

Δὲν «υἰοθετῶ» τὴν προσέλευσι τῆς προλήψεως «δογματίζοντας καὶ γενικεύοντας», ὅπως φρονεῖ ὁ κ. Π. Τό : «ἴσως παντοῦ» δὲν ἀναφέρεται στὴν πρόληψι, ἀλλὰ στὴ χρῆσι τῆς λέξεως, ἀδιάφορο ἂν δὲν ὑπάρχῃ στὴ Γραφῆ ἢ μετοχή : «σε[σημειωμένος]». Τὴ περιφραστικῶς, τὴ μονολεκτικῶς ; Φθάνει πού εἶναι ἢ ἴδια ρίζα. Ὁ κ. Π. γράφει ἀκόμη : 1) «Δὲν ἀναφέρεται πούθενά πὼς εἶχε τάχα ὁ Κάιν τῆς Γραφῆς κανένα σωριατικὸ πηγάδι. Τὸ ὄνομα του Ἰσάισα σχετίζεται μετὰ ἑβραϊκὰ κανά (=κατέχω, κτῶμαι : «ἐκτενήσαμην ἄνθρωπον διὰ τοῦ Θεοῦ» εἶπεν ἢ Ἐἴα σὺν τὸν ἔφερε στὸν κόσμον)».

Τὶ σχέσι ἔχει αὐτὸ μετὰ τὸ ζήτημά μας δὲν μπορῶ νὰ καταλάβω. Παιὸς εἶπε ὅτι εἶχε ὁ Κάιν ἐκ γενετῆς σημεῖον καὶ ὅτι τὸνομά του σχετίζεται μετὰ αὐτὸ ἢ τὸ ἐγκλημά του ; Ἡ μητέρα του τοῦ ἔδωσε τὸνομα σύμφωνα μετὰ τὴν ἐγγνώμην σέψι τῆς ὅτι «οὗχ ἢ φύσις τὸ παιδίον τῆ ἐχαρίσατο, ἀλλ' ἢ ἀνωθεν χάρις δεδορήται» (Χρυσόστομος).

2) «Δὲν ἔχει πούθενά στὴ Γραφῆ ἢ λ. σημεῖον (=σημάδι) κακῆ σημασίας. Ἐχει ἀπεναντίας μόνον καλή». Παιὸς εἶπε ὅτι ἢ λέξις ἔχει κακῆ σημασία ; Ἡ λέξις μόνη τῆς δὲν ἔχει ἄλλη σημασία ἀπὸ αὐτὴ πού τῆς δίνουμε κι' ἐμεῖς : Τὴ διακριτικὴ. Γίνεται δὲ καλὴ ἢ κακῆ ἢ σημασία τῆς, ἀπὸ τὴν περίπτωσι πού τὴν ἀναφέρουμε, ἀπὸ τὸ ἐπίθετο πού τῆς βάζουμε, («καλὸ ἢ κακὸ σημάδι,» λέει καὶ ὁ ἴδιος ὁ κ. Π.) Ἔτσι καὶ τώρα, μετὰ τὸ νὰ τεθῆ στὸν κακὸν Κάιν, ἐπῆρε στὴν περίπτωσι αὐτῆ κακῆ ἔννοια. Τὸ Λεξικὸ Ἐλευθερουδάκη στὴ λέξι : σημεῖον, λέει ὅτι «ἐγεννήθησαν ἐν σημείῳ οἱ 250 ἄνδρες, οὗς μετὰ τοῦ Κορὲ κατέφαγε τὸ πῦρ». Ἐκεῖ ἔγγει καὶ τὸ «σημεῖα καὶ τέρατα». Σημαίνουν, γράφει, γεγονότα παρὰ τὰ συνηθῶς συμβαίνοντα, τὰ ὑπὲρ φύσιν. Μὰ κι' ἐμεῖς, ὅταν λέμε «τέρας εὐφύσις», δὲν ἐννοοῦμε τὸν ἔχοντα εὐφύσιαν ἀσυνήθη (ὅπως καὶ στὰ Γιάννινα, πού ἔγραψε ἢ δ. Χατζῆ) καὶ ὅταν λέμε «τέρας κακίας», ἢ ἀπλῶς «τέρας», τὸν κακίστον ; Ὅταν πάλι λέμ ὁ λαὸς γιὰ κάποιον, ὅτι «ἔκαμε σημεῖα καὶ τέρατα», δὲν τὸ λέει μετὰ καλῆ σημασίας.—Τώρα τί ἀκριβῶς ἦταν τὸ σημεῖο πού «ἔθετο» ὁ Θεὸς στὸν Κάιν, δὲν ἀναφέρει ἢ Ἁγ. Γραφῆ. Ὁ κ. Π. μᾶς παραπέμπει σ' ἕνα Γερμανικὸ περιοδικὸ τοῦ 1894, ὅπου ἔχει δημοσιευθῆ μιὰ σχετικὴ μονογραφία τοῦ Strade. Μὰ καὶ εὐκολο νὰ ἦταν νὰ βροῦμε αὐτὸ τὸ περιοδικό, τὴ ἐνδιαφέρουν οἱ κατὰ εἰκασίαν ἐρμηνεῖες ; Μᾶς ἀρκεῖ ὅτι εἶχε κάτι πού τὸν ἔκανε νὰ διαφέρει ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Καὶ

ἀνεξαρτήτως τοῦ σημείου αὐτοῦ—πού ἀναμφισβήτητος τοῦ ἐδόθη, —τὴν κατάστασι ἑνὸς στένοντος καὶ τρέμοντος διαρκῶς, τὴν θεωρεῖ ὁ κ. Π. ἰσχυρολογικῶς ; Ἀλλὰ εἶπαμε ὅτι, πρὸς μεγαλύτεραν διάκρισιν, ἐδόθη καὶ τὸ σημεῖον. Ἴδου τί γράφει περὶ αὐτοῦ καὶ τὸ Λεξικὸ τοῦ Larousse : «Caïn . . . On fait souvent allusion à la marque de réprobation que Dieu avait imprimée au front de Caïn».

Γιὰ νὰ ὑποστηρίξῃ ὁ κ. Π. τὴ γνώμην του, ὅτι «προορισμὸς τοῦ Κάιν ἦταν νὰ ζῆσῃ, νὰ ἐργάζεται τὴ γῆ καὶ νὰ γίνῃ γενάρχης τοῦ λαοῦ τοῦ Κυρίου», ἀπορρίπτει—ἐν ὀνόματι τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης,—ὀλόκληρο τὸ Ε' Κεφάλαιο τῆς Πεντατεύχου, ἀδιάφορο ἂν διασπᾶται ἢ ἐνότις τῆς διηγήσεως καὶ σχηματίζεται ἕνα χάσμα. Ἀλλὰ καὶ τὸ χάσμα αὐτὸ βρῖσκει τρόπον νὰ τὸ γεφυρώσῃ ὁ κ. Π. Ἐν ἀντιθέσει, γράφει, πρὸς τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας (δὲν πιστεύω νὰ μὴ θεωρῆ τὸν σύνδεσμον : «ὅμως» ἀντιθετικόν) «ἢ κριτικὴ καὶ πραγματικὴ ἐρευνα δέχεται πὼς ἢ νέα γενεαλογία (τοῦ Σήθ) εἶναι παραλλαγή τῆς παλαιότερης (τοῦ Κάιν)». Ἴδια τὰ κυριώτερα ὀνόματα : Κάιν-Καϊνᾶν, Ἐνώχ-Ἐνώξ-Ἐνώχ, Ματῆλ-Μαλελεὴλ κλπ.». Ὡραία ὁμοιότης ! Σὺν νὰ μὴν εἶναι γνωστὸ πὼς μ' ἕνα μόνον γράμμα μεταβιβάλλεται ἢ ἔννοια τῶν Ἐβραϊκῶν ὀνομάτων. Πῶς ὁ Ἄβραμ πρῶτα λέγεται : Ἄβραμ (Γεν. 12. 5) καὶ ἢ Σάρρα Σάρα (Γεν. 12. 15). Ἄμῃ πού κατὰ τὴ «νέα γενεαλογία» ὁ Ἐνώξ ἐγέννησε τὸν Καϊνᾶν καὶ κατὰ τὴν «παλαιότερη» ὁ Κάιν τὸν Ἐνώχ ; Πῶς συμβαίνει οἱ πρόγονοι στὴν μία νὰ γίνονται ἀπόγονοι στὴν ἄλλη ;

Ὁ κ. Π. γράφει ἀκόμη : «Καὶ δὲν ὀνομάζει ἢ Γραφῆ «Υἱὸς τοῦ Θεοῦ» (ὅπως μᾶς βεβαιώνει ἢ δ. Τ. Π.) τοὺς ἀπογόνους τοῦ Σήθ. «Βίβλος γενέσεως ἀνθρώπων» ἐπιγράφεται τὸ πρόσθετο ἐκεῖνο Ε'. κεφάλαιο μετὰ τὰ ὀνόματα τοῦ γένους πού «εὐλόγησαν» ὁ Θεός . . . «υἱοὶ τοῦ Θεοῦ» εἶναι οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ : «ἰδόντες δὲ οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων ὅτι καλαὶ εἶσαν . . .» βλέπω καὶ λέγει τὸ κείμενο τῆς Π. Διαθήκης πού τυπώθηκε στὴν Ἀθήνα ἐκ τοῦ ἀρχ. Ἀλεξανδρ. Κώδικος. . . κλπ.

Ἐγὼ ἔχω ὑπ' ὄψιν μου τὰς ἐξῆς ἐκδόσεις τῆς Π. Διαθήκης α') τὴν τῆς Δειψίας τοῦ 1894 (juxta exemplar originale Vaticanum Romae editum 1887), β') τὴν τῆς Ρατισμπόννης (Ratisbonae, MDCCCLXXXVI, textum et codice Vaticano editum Lacunas supplevit ex codice Alexandrino et ex Bibliis polyglottis), γ') τὴν τοῦ Λονδίνου (ἐκδότης : Samuel Bagster and sons, Limited, 16, Paternoster row.), δ') τὸ περιοδικό : «Ζωή», τόμος 1923, ὅπου δημοσιεύεται ἐξήγησις τῆς «Ἐνέσεως» ἀπὸ τὸν κ. Π. Τρεμπέλα.

Ἀλλὰ μήπως καὶ αὐτὴ ἢ Π. Δ. πού ἀναφέρει ὁ κ. Π. δὲν ὀνομάζει τοὺς ἴδιους ἀμέσως παρακάτω : «υἱοὺς τοῦ Θεοῦ» ; Γιὰ τὴν, λοιπὸν, δὲν τὴν ἐρμηνεύει μετὰ τὸ «πνεῦμα» ἀλλὰ μετὰ τὸ «γράμμα» πού «ἀποκτείνει» ! Ἀναγκάζεται δὲ ἢ Γραφῆ νὰ τοὺς ξανααναφέρῃ «ἵνα μάθωμεν, καθὼς γράφει καὶ ὁ Χρυσόστομος, καὶ μετὰ τὴν

ἀγανάκτησιν καὶ τὴν ἀπειλήν, καὶ τὴν τσαούτην τοῦ χρόνου μακροθυμίαν, ἣν εἰς μετάνοιαν αὐτοῖς δέδωκεν, ὡς οὐ μόνον οὐδὲν ἐκέλευον, ἀλλὰ καὶ τοῖς αὐτοῖς ἐπέμειναν».

Ὁ δὲ λόγος πού ἐπιγράφεται τὸ Ε' Κεφάλαις «Αὐτὴ ἢ βίβλος γενέσεως ἀνθρώπων» εἶναι, κατὰ τὸν Χρυσόστομο πάλι, ὁ ἕξῃς: «ἐπειδὴ εἶδε τοὺς ἴδη γεγονότας πολλὴν τὴν ἀγνωμοσύνην ἐπιδειξαμένους... καὶ τὰς γενεὰς ταύτας λοιπὸν τὰς ἐκ τοῦ Κάλν μέχρι τοῦ Λάμει γενόμενας οὐδὲ μνήμης ἀξιοί, ἀλλ' ὡς περ ἀρχὴν τινα κοιοῦμενος, οὕτως ἀρχεται τῆς διηγῆσεως καὶ φησιν, Αὐτὴ ἢ βίβλος γενέσεως ἀνθρώπων». Ὁ Κάλν δὲ καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ «ἐπὶ τασούτων μνήμης ἠξιώθησαν μόνον, ὥστε τὴν κακίαν αὐτῶν στηλιτεύσθαι καὶ ταῖς εἰς τὸ ἕξῃς γενεαῖς γενέσθαι παρηγορητικῶς ὑπόθεσιν».

Καὶ γιὰ τὸ ὀνομάζονται οἱ ἀπόγονοι τοῦ Σῆθ «Υἱοὶ τοῦ Θεοῦ»: «Προλαβόντες ἐδιδάξαμεν ὑμᾶς ὅτι ἔθος τῆ Γραφῆς, καὶ τοὺς ἀνθρώπους τοῖς ὀνόματι Θεοῦ καλεῖν» ἀπὸ τοῦ Σῆθ οὐ τοῦ κατῆγον τοῦ γένους, καὶ ἀπὸ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ τυχεύοντος καὶ προσαγορευθέντος Ἐνώε. Οὗτος γὰρ, φησὶν, ἠλπίσεν ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἐξ ἐκείνου λοιπὸν οἱ ἕξῃς τιμωμένοι υἱοὶ Θεοῦ προσηγορεύθησαν παρὰ τῆς θείας Γραφῆς, διὰ τὸ μιμεῖσθαι μέχρις ἐκείνου τῶν προγόνων τὴν ἀρετὴν υἱοὺς δὲ ἀνθρώπων ἐκάλεσε τοὺς παρὰ τοῦ Σῆθ γεγονότας, τοὺς ἀπὸ τοῦ Κάλν, καὶ τοὺς ἐξ ἐκείνου τὸ γένος κατὰγοντας».

Τέλος ὁ κ. Π. γράφει καὶ τὸ ἕξῃς ἀμίμητον: «Στὸ τεῦχος 124, σελ. 208, ἢ δ. Τ. Π. μὲ θυμὸν καὶ γράφει ἀπὸ τὴν Πάτρα: πού ξέρετε δογματικὰ ὁ λαός;... Πῶς ἢ φράσις μου: «Ἄλλωστε (γιὰτὶ ὑπάρχει καὶ τὸ «ἄλλωστε», ὁ διαμαρτυρούμενος γιὰ τὴν ἀλλαγὴ τῶν κειμένων κ. Π. ἔκρινε καλὸ νὰ τὸ παραλείψῃ) πού ξέρετε δογματικὰ ὁ λαός;» ἐθεωρήθη γραφεισά «μὲ θυμὸν, ἀπορῶ καὶ ἐξίσταμαι. Ἐκτός πιά ἂν τὴ διάβασε ὁ κ. Περιώτης ἐν... θυμῷ. Εὐχομαι νὰ μὴ συμβῆ τὸ ἴδιο καὶ μὲ τὰ σημερινά...»

Μετὰ σεβασμοῦ
ΠΑΤΡΑΙ, 24.3.32
ΤΟΥΛΑ ΠΑΠΑΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΥ

Καταθήκη—Καταδίκη

Δημοσιάζουμε ὀλόκληρο τὸ γράμμα τῆς δ. Χατζή, πού τὸ συνομίσαμε στὸ προηγούμενο. Κι' ὑποθέτουμε ὅτι ὁ ἀγαπητός μας κ. Φιλήντας θὰ μείνῃ πολὺ ἱκανοποιημένος ἀπὸ τὴν ἐξήγησιν τῆς ἀπορίας του.

Σεβαστέ μου κ. Σενόπουλε

Στὴ μελέτη του γιὰ τίς «καρτυμολογίες»—στὸ πρῶτο μέρος, δημοσιευμένο στὸ τεῦχος 1ης Μαρτίου ἐ.ε. τῆς «Νέας Ἑστίας»—ὁ κ. Φιλήντας, ἀνάμεσα στ' ἄλλα, κάνει λόγο καὶ γιὰ μιὰ Ἡπειρωτικὴ «καρτυμολογία», τὴ λέξη καταδίκη, πού ὅπως πολλὸ ὀρθῶς γράφει, τὴ μεταχειρίζομαστε συχνότατα στὴν Ἡπειρο μὲ τὴ σημασίαν τῆς «κληρονομίας». Ὁ κ. Φιλήντας ὅμως δὲ γνωρίζει πῶς παρανοήθηκε ἡ λέξη καὶ γυρεύει τὰ φῶτα ἐκείνων πού τὸ γνωρίζουν.

Ὁ σεβαστός μου κ. Χρηστοβασιλῆς, πού δὲν εἶναι μόνον ὁ φημισμένος λογοτέχνης πού γνωρίζουμε, ἀλλὰ καὶ ἀκαταπόνητος ἐρευνητὴς τῆς ἱστορίας, τῶν παραδόσεων καὶ τῶν ἰδιωμάτων τῆς πατρίδας μας, εἶχε τὴν καλωσύνη νὰ μὲ «φωτίσει» σχετικῶς, κι' αὐτὰ τὰ δανεικὰ φῶτα ἔχω τὴν τιμὴ νὰ σᾶς φέρω σήμερον. Κατὰ τὸν κ. Χρηστοβασιλῆ, ἡ λέξη «καταδίκη» παρανοήθηκε ἀπ' τὸ καταθήκη, τραγὴ δὲ ἀπόδειξη γι' αὐτὸ ἔχουμε τὸ ὅτι στὰ Κουρητοχώρια τῆς Ἡπείρου μεταχειρίζονται αὐτοῦσια τὴ λέξη «καταθήκη» μὲ τὴ σημασίαν τοῦ πληθους, ἐνῶ στὰ Γιάννινα λέμε πάντοτε «καταδίκη» στὴν ἴδια περιπτώσιν.

Νομίζω πῶς ἡ ἐξήγησιν αὐτὴ θὰ ἱκανοποιήσει τὸν κ. Φιλήντα. Ἡ λέξη καταθήκη (ἐκ τοῦ καταθέτω, depositum) ὅταν συνοδεύεται ἀπὸ ἓνα οὐσιαστικὸ στὸν πληθυντικὸ ἢ καὶ στὸν ἐνικὸ σὺν πρόκειται γιὰ οὐσιαστικὸ ἀθροιστικὸ, π.χ. καταθήκη πουλιὰ, καταθήκη κόσμος κ.λ.π. δὲ μᾶς δίνει ἀμέσως τὴν εἰκόνα τοῦ πληθους.

Μὲ τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴ σημειῶναι καὶ μιὰ ἄλλη παρετυμολογία, πού τὴν ὀφείλω ἐπίσης στὸν κ. Χρηστοβασιλῆ καὶ πού τὴ μεταχειρίζονται πολὺ σὲ πολλὰ χωρία τῆς Ἡπείρου, Κουρητοχώρια, Ζαγόρια κ.τ.λ. Λένε δηλ. «ἔγινε ὄρκος», πού σημαίνει λερώθηκε! Ὁ λαός, πού εἰς ξέρετε ἔπειτ' ἀπὸ πόσες... μεταμορφώσεις, κατὰφερε νὰ βγάλει τὸν ὄρκο ἀπ' τὸ... βούρκο ἀπλοῦστατα.

Τὶ ἀπόροπα ἀλήθεια πού μᾶς παρουσιάζει ἡ ἔρηναι τῆς προελεύσεως μερικῶν λαϊκῶν ἐκφράσεων!

Μὲ σεβασμὸ καὶ ἐκτίμησιν
ΚΑΛΛΙΟΠΗ Δ. ΧΑΤΖΗ

Ἡ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΤΟΥΡΚΙΑ

Etem Izzet: «Bes hasta var!»

Ὁ Ἐτέμ Ἴτζέτ εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς πρῶτους ἐνθουσιώδεις, ἀπὸ τοὺς πρῶτους διαλαχτοὺς συγγραφεῖς τῆς σημερινῆς τουρκικῆς λογοτεχνίας. Σὲ λίγο μέσα διάστημα, μᾶς ἔδωκε πέντε μυθιστορήματα ἄξια προσοχῆς: «Τσιλντιράν καντίν» (Ἡ γυναίκα πού ξετρελλάθηκε), «Γιακιλιαζάν κιτάπ» (Τὸ βιβλίο πού πρέπει νὰ καεῖ), «Ἰστροάπ τσοτζουγού» (Τὸ παιδί τοῦ πόνου), «Ἄσκιουνεσι» (Ὁ ἥλιος τοῦ ἔρωτα) καὶ «Μπέε χαστά βάρ» (Πέντε ἄρρωστοί). Ἐνα ἀπὸ τὰ πολλὰ προτερήματα τοῦ νέου αὐτοῦ συγγραφέα, καὶ κείνο μάλιστα πού τραβᾷ περισσότερο τὴν προσοχὴ τοῦ ἀναγνώστη, εἶναι ἡ θέρη, ἡ ζωηράδα, ἡ δύναμη καὶ ἡ δράση στὰ ἔργα του. Βρίσκουμε σ' αὐτὰ τίς διάφορες ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς ἀγαθιμένες μὲ τὸ γερὸ μάτι τοῦ σκεπτικιστῆ συγγραφέα.

Τὸ θέμα τοῦ τελευταίου του ἔργου «Μπέε χαστά βάρ», εἶναι πλεγμένο γύρω στὸν ἔρωτα μᾶς τουρκοπούλας καὶ τίς συνέπειες του. Μεγαλωμένη στὴν ἀγκαλιὰ μιᾶς τίμιας οἰκο-

γένειας, ἡ Μπελκίς ἀγαπᾷ κι' ἀγαπιέται πρῶτον ἀπὸ ἓνα νέο γείτονα της, τὸν Τζαχίτ. Ἡ νέα αὐτὴ, ὕστερα ἀπὸ κάποιο θαλάσσιο δυστύχημα πού περνᾷ, γνωρίζεται μ' ἓναν πλούσιον αἰγύπτιον πρίγκηπα πού νοιώθει τὴν καρδιά του νὰ χτυπᾷ γι' αὐτήν. Κι' ὁ μητρούς της, ἐκφοβηθεὶς ἀπὸ τὸ πλούτη τοῦ πρίγκηπα, κι' ἐνάγνια στὴ θέλησὴ της, ξεγελᾷ τὴν κόρη καὶ τὴ στέλνει στὸ καλάτι. Ἔτσι, τὸ νέο κορίτσι πού σ' ἀντάλλαγμα τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀγαπημένου της, ὑποχρεώνεται νὰ γίνῃ κτήμα τοῦ πρίγκηπα, ἐνῶ ὡς τότε ζοῦσε γιὰ τὴν ἀγάπην της καὶ τὸν ἀγαπημένο της, ἀρχίζει τώρα νὰ ἀπαρμόζει στὴ ζωὴ της τὴν ἀρχὴν τοῦ «νὰ ζεῖ γιὰ νὰ ζεῖ».

Παρακολουθοῦμε τὴ νέα γυναίκα, πριγκήπισσα τώρα, στὰ ταξίδια ἀναψυχῆς της, στὰ γλέντια της, στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ κάθε ἀνδρα πού της ἀρέσει. Κι' αὐτὰ ὅλα τῆς συγχωροῦνται, γιὰτὶ ἐκείνη ζεῖ γιὰ νὰ ζήσει, γιὰτὶ θέλει νὰ καταστρέφῃ, νὰ κηλιδώσῃ ὅλους ἐκείνους πού της ἐπέβαλαν τὴ ζωὴ αὐτὴ καὶ νὰ ἐκδικηθῇ τὴν προσβλημένη κοριτσιίστικὴν ὑπόληψίν της. Ἡ πριγκήπισσα ζεῖ μὰ τόσο ἐκφυλὴ ζωὴ, τσαλακατεῖ τόσο τοὺς κοινωνικοὺς νόμους, ὥστε κι' ὁ γέρο-πρίγκηπας ἄντρας της ἀκόμα, λυσσάζει ἀπὸ τὴ ζήλεια. Ἀκολουθεῖ μὲ σφοδρὴ λογομαχία. Κατόπι ἓνας προσωρινὸς χωρισμός... Ἐν τῷ μεταξῷ, ἡ νέα γυναίκα ἐξακολουθεῖ νὰ ζεῖ γιὰ νὰ ζεῖ. Πρῶταθεῖ νὰ αὐτοσυντηρηθῇ ζώντας μὲ τὸν ἔραστή της καὶ πουλώνοντας τὰ ἀρθονα διαμαντικὰ της. Ὅμως τώρα ἀρχίζουν, σὺν πεταλούδες γύρω στὴν ἀναμμένη λάμπα, νὰ περικυκλώνουν τὸ γιομάτο νέκταρ αὐτὸ λούλουδο, οἱ βουρκοί, οἱ πλούσιοι, οἱ μεγάλοι ἔμποροι. Ἡ ἐλεύθερη ζωὴ τῆς Μπελκίς προχωρεῖ σὲ βαθμὸ πού ἀναγκάζεται ὁ ἄντρας της νὰ τῆς δώσῃ διαζύγιον, κόβοντας κάθε ἐλπίδα ξανασυνεννόησιν μαζί της. Κι' οἱ βουρκοί, οἱ ἀνθρώποι μὲ ἰσχύ, πού στραβοκυντιάζουν τὴ γυναίκα, στέλλουν δῆμαρχο στὰ μέσα τῆς Ἀνατολῆς, τὸν ἔραστή της.

Διαξυγμένη ἀπὸ τὸν ἄντρα της, χωρισμένη ἀπὸ τὸν ἔραστή της, μὲ στεῖρες τίς πηγές τοῦ κέρδους, ἡ νέα γυναίκα ἀναγκάζεται νὰ πουλεῖ γιὰ χρήματα τὸ κορμί της, σ' ὄλους ἐκείνους πού τὴν τριγυροῦν. Μὰ τὴν καρδιά της...

Τὸ μυθιστόρημα μᾶς δείχνει τὴν ἡρωίδα του ὕστερα ἀπὸ μιὰ ζωὴ γιομάτη θλίψη κι' ἀθλιότητα, πού κρατᾷ ἔντεκα ὀκτώμηνες χρόνια, μορφινομανή, κοκαϊνομανή, ἓνα ἀνθρώπινο ἐρεϊκίον. Τὸ λεπτὸ αὐτὸ λουλούδι μιᾶς τίμιας οἰκογένειας κατάντησε τὴν μιὰ γυναίκα τοῦ δρόμου. Κι' ἐνῶ σέρνεται ἐδῶ κι' ἐκεῖ, καταβεβλημένη κι' ἀξιολύπητη, συναντᾷ ἓναν καλλιτέχνη. Κι' αὐτῶς, μὲ τὸ γερὸ μάτι τοῦ ἀρτίστα, ἀνακαλύπτει τὸ μαργαριτάρειον πού κρύβεται κάτω ἀπ' τὴν ἀθλία αὐτὴν ὑπαρξήν, ὀδηγεῖ τὴ νέα σὴν μητέρα της καὶ τὴν ὑποστηρίζει ὅσο μπορεῖ.

Τὶ κρίμα ὅμως, πού τὸ πέρασμα τῆς ἐκφυλῆς αὐτῆς ζωῆς ἔχει ἀφήσει τὴν πρῶτον τριμυρὴν σφραγίδα στὸ κουρασμένο σῶμα τῆς γυναίκας. Μιὰ ἀπὸ τίς πρῶτες πικρὰς συνέπειες τῆς ζωῆς αὐτῆς φανερώθηκε στὸ δύστυχο αὐτὸ κορμί: ἡ ἀρρώ-

στεια! Ἡ ἄμοιρη γυναίκα πρῶτον στὸ θλιβερὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα, λυσσάζει. Ξετρελλιαμένη, τρέχει καὶ κάνει σύντροφον τῆς ἀρρώστειας της, τὸν πρίγκηπα, πῶναυ κι' ὁ πρῶτος αἴτιος τῆς δυστυχίας της, τὸν οἰκονόμο του καὶ δυὸ ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς του. Κι' ἡ ἴδια, ἀποκαρτωμένη κι' ἀπελπισμένη, παραδίδει τὴν τελευταία της πνοὴν στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ πρῶτου καὶ τοῦ μοναδικοῦ ἀγαπημένου της, πού τυχαία συναντᾷ στὸ δρόμο ἢ μητέρα της.

Οἱ πέντε ἄρρωστοί τοῦ μυθιστορήματος, εἶναι ἡ δύστυχη αὐτὴ γυναίκα καὶ κείνοι πού γιὰ νὰ ἐκδικηθῇ τὴν ἀθλιότητά της, τοὺς δάγκασε καὶ τοὺς μετᾷωσε τὸ τρομερὸ τῆς νόσημα. Ὅμως, μήπως ὑπάρχει κανεὶς ὑγιὴς ἀνάμεσα στὰ πρόσωπα τοῦ ἔργου αὐτοῦ; Ὁ τυφλωμένος ἀπὸ τὸ χόρημα μητροῦς, ἡ ἀδύναμη ἡ ὑπερασπίσει τὴν κόρη της μάνα, τὰ κοπάδια ἐρωμένων πού περνοῦν τὴ ζωὴ τους σὲ γλέντια καὶ σ' ὄργια, ὅλοι αὐτοὶ εἶναι κι' ἀπ' ἓνας ἄρρωστος. Στὴν πραγματικότητά, τὸ μυθιστόρημα αὐτὸ δὲν κάνει τὴ διάγνωσιν μονάχα πέντε ἀρρωστων, μὰ ὀλίγη μῆκος κοινωνίας.

Ὁ Ἐτέμ Ἴτζέτ, στὴ διάγνωσίν του τοῦτῃ, δὲν περιορίζεται μονάχα στὴν πιστοποίησιν μιᾶς ἀρρώστειας. Ἐμβαθύνοντας περισσότερο σ' αὐτήν, ἀνακαλύπτει καὶ παρουσιάζει τὰ αἰτία της. Κι' ἂν δώσουμε πίστη στὴ διάγνωσίν του, ἡ αἰτία τῆς ἀρρώστειας αὐτῆς εἶναι ἡ μεγάλη κρίσις πού πέρασε ἡ ἠθικὴ, ἀνάμεσα στὸ χθὲς καὶ τὸ αὔριον. Ἡ χθεσινὴ κοινωνία εἶχε τοὺς κανόνες της. Οἱ κανόνες αὐτοὶ ἦσαν στηριγμένοι πάνω σὲ πατροπαράδοτες ἠθικὰς ἀρχές. Μὰ οἱ ἀρχές αὐτὲς σήμερον πιά δὲν ὑπάρχουν. Ἡ αὐριανὴ κοινωνία θάχει καινούργιους νόμους καὶ δικὰς τῆς ἠθικῆς ἀρχῆς. Ὅμως αὐτὲς ἀκόμα δὲν φανερώθηκαν, δὲ στερεώθηκαν. Κι' ἡ ἀρρώστεια πού ὑποφέρει ἡ κοινωνία μας, εἶναι τ' ὅτι ἔχασε τὸν χθεσινὸ τῆς ἑαυτὸ μὴ κατορθώνοιας νὰ βρεῖ ἀκόμα τὸν αὐριανόν.

Ὑποστηρίζοντας μιὰ τέτοια «θέση», τὸ «Μπέε χαστά βάρ» εἶναι μὲτ' ἓνα ἀπὸ τὰ δυνατῶτερα καὶ τὰ πιὸ καλογραμμένα ἔργα τοῦ Ἐτέμ Ἴτζέτ. Ὁ συγγραφέας, δίχως νὰ βρεθῇ στὴν ἀνάγκην νὰ χωρίσῃ τὸ μεγάλο του αὐτὸ βιβλίο σὲ διάφορα μέρη, πέτυχε καὶ τόγγραψε σὲ μιὰ κιόλας «δόση». Τ' ὅλο μυθιστόρημα ἀποτελεῖται ἀπὸ τρία μέρη. Στὴν ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος, δυὸ-τρεις σελίδες ἀπὸ μερικὰ λόγια τοῦ συγγραφέα. Ὅλο τ' ἄλλο, ἡ ἱστορία τῆς ἡρωίδας τοῦ ἔργου, διηγημένη ἀπὸ τὴν ἴδια. Ἡ γλώσσα πού μεταχειρίζεται εἶναι καθαρὴ, ζωντανὴ καὶ δυνατὴ.

Ὁ Ἐτέμ Ἴτζέτ στὸ μυθιστόρημά του αὐτὸ περιεργάσθηκε πολὺ βαθειὰ ἓνα θέμα δυνατότερο καὶ δυσκολότερο ἀπὸ τὰ προηγούμενα του καὶ χάρισε στὴ λογοτεχνία του τόπου του ἓνα ἔργο καινούργιον, πολὺτιμον, δυνατό. Ἡ μεγάλη αὐτὴ πρόδοσ τοῦ συγγραφέα, μέσα σὲ λίγα χροῖνια, μᾶς ἀνοίγει καινούργια πόρτα ἐλπίδας γιὰ τὸ αὐριανὸ του ἔργο.

Πόλη

Ἀθρ. Ν. Π.

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟΝ

Θεατρική κίνηση

Ἐθνικὸ Θέατρο: Σαίξπηρ, Ἰούλιος Καίσαρ.—
Θέατρο Κεντρικὸ, Θίασος Κυβέλης-Κατο-
πούλη: Ὁ Νεῖλ, ὁ Γυρισμός.

Μιά γενική ἐντύπωση καλλιτεχνικῆς παραστάσεως καὶ πολὺ εὐκρόσωπου συνόλου, καὶ σύγχρονα πολλὰ σοβαρὰ ἐπιφυλάξεις γιὰ τὶς λεπτομέρειες, ἀλληλοσυγκρούονταν μέσα μου καθὼς ἔφρευγα ἀπὸ τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο, ὅπου εἶχε παιχθεῖ ὁ «Ἰούλιος Καίσαρ». Πολὺ δυσκολοῦμαι ἀκόμα σήμερον νὰ καθορίσω εἰς πρὸς ἢ ἐναντίον ἢ ἐναντίον τῶν ἀντιρρήσεων ἢ τὸ ἀντίθετο. Δὲν νομίζω ὅμως ὅτι εἶναι καὶ ἀνάγκη νὰ καυχήξω σὲ μιὰ μονοκόμματη βαθμολόγησι. Ἡ ἀπλοποίηση ἀφαιρεῖ πάντα κατὰ τὴν ἀλήθειαν. Εἶναι προτιμότερον νὰ ζητήσω νὰ ἐξηγήσω ποιὰ σημεῖα τῆς ἐντελῶς ἀνοίας αὐτῆς παραστάσεως μοῦ ἄρσαν καὶ ποῖα μοῦ φάνηκαν ἐλαττωματικά.

Καὶ πρῶτον τὸ ἔργο, ὅχι μόνον δὲν μ' ἔκρινε νὰ πλήξω, ὅπως τὸ φοβόμουν, ἀλλὰ συγκράτησε ἀκόμα καὶ τὸ ἐνδιαφέρον μου. Ὁ «Ἰούλιος Καίσαρ» εἶναι ἓνα ἔργο μᾶλλον πεζό. Δὲν ἀναδίδονται ἀπὸ μέσα του οἱ πηγαιτοὶ ἐκεῖνοι λυρικοὶ τόνοι ποὺ θέλγουν βαθύτατα σὲ ἄλλα δημιουργήματα τοῦ Σαίξπηρ, δὲν τὸ ἀναφτερόνει ἢ φανταστικά, καὶ οὕτως προβάλλει διεισδυτικὰ ἀπὸ τῆς ἐσωτερικῆς ἀνθρώπου. Εἶναι μιὰ ἱστορικὴ ἠθογραφία. Ὁ Σαίξπηρ δραματοποίησε πιστὰ τὰ στοιχεῖα ποὺ ἀνέλθουν ἀπὸ τὸν Πλούταρχο, καὶ τὰ πρόσωπά του, καὶ αὐτὸς ἀκόμα ὁ Βροῦτος, ποὺ εἶναι πολὺ κεραιώτερον ἀπὸ τὸν Καίσαρα ὁ ἥρωας τοῦ ἔργου, δὲν διεγείρουν τόσο καθολικὰ προβλήματα, ὅσο παραμένουν Ρωμαῖοι τῆς ἐποχῆς τους ὑποταγμένοι σὲς ἠθικὰς κοινωνικὰς ἀντιλήψεις τοῦ καιροῦ τους καὶ στὰ πολιτικὰ τους πάθη. Βέβαια τὸ πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας ἀντιμάχεται τὸ πνεῦμα τοῦ καισαρισμοῦ, καὶ στὸ τέλος ὑπερισχύει ἢ ἐπιροὴ τοῦ Μεγάλου Ἀντρέως, τὴν ὁποία δὲν κατορθώνουν νὰ ὑπερνικήσουν οἱ ἀντίπαλοί του καὶ ὡς παλεύουν εἰλικρινῶς καὶ ἀγνὰ γιὰ τὴν ἀνεξαρτησία τοῦ ἀτόμου· εἶναι ἀσθενέστεροι. Οἱ γενικὲς ὅμως αὐτὲς ἰδέες διαγράφονται μόνον ἀμυδρὰ καὶ δὲν συγκεντρώνονται σὲ μιὰ σύνθεσι. Ξαναδιάβασα τὸν «Ἰούλιο Καίσαρα» πρὶν πάω στὸ θέατρο καὶ περιμένα ὅτι ἡ παράστασι θὰ κούραζε καὶ θὰ πίεζε μὲ τὸ μακρὸς τῆς καὶ τὸ ἀσυγχρόνιστό της, καὶ ὅτι θὰ ξεχώριζαν ἐνοχλητικὰ ἢ χαρακτηριστικὰ ἀντικειμενικότητα τοῦ Σαίξπηρ, ἢ ἔλειψη πίστεως, πεποιθήσεως καὶ κοσμοθεωρίας μέσα του, καὶ ἡ κάπως ἀπλή, γιὰ τὴ σημερινή μας ἐξέλιξι, γνώσι του τοῦ ἀνθρώπου. Σὲ ἄλλα ἔργα του κατορθώνει μὲ τὴ δαιμόνια διαίσθησή του νὰ μαντέψει καὶ ν' ἀποκαλύψει τὸν πολυσύνθετο ἐσωτερικὸ κόσμον, ὁ ὁποῖος ξεπερνῶσε καλὴ τὴ σύγχρονή του μονοκόμματη ψυχολογία, ἀλλὰ στὸν «Ἰούλιο Καίσαρα» τὰ πρόσωπα εἶναι προπάντων τύποι καὶ πολὺ λίγα χαρακτήρες.

Ὁμολογῶ ὅτι εἶχα ἀπατηθεῖ. Ἡ θεατρικὴ τέχνη τοῦ Σαίξπηρ εἶναι τόσο μεγαλοφυής, ἡ κίνησι ποὺ διοχετεύει σ' ὅλη τὴ δράσι τόσο πλούσια καὶ τόσο ζωηρή, ἡ δυνάμη του νὰ μεταδίδει ζωὴ στὰ πρόσωπά του τόσο ἐντονη, ὥστε ἀκόμα καὶ αὐτὴ ἡ ἠθογραφία καὶ οἱ περιορισμένοι τύποι κατορθώνουν νὰ ἀφαρῶσιν, νὰ μεταφέρουν στὸν κόσμον τους καὶ σχεδὸν νὰ συγκινήσουν, ἂν καὶ οὐσιαστικὰ ἢ τραγωδία τους δὲν βρίσκει πιά καμιά ἀμειψιὰ πύχνησι.

Τὸ κατορθώνουν ἀκόμα καὶ ὅταν οἱ ἠθοποιοὶ, ὅταν δὲν παρμωροφώνουν τοὺς ρόλους, ἀπλὰ τοὺς ὑπηρετοῦν χωρὶς καὶ νὰ τοὺς ἐμψυχώνουν καὶ νὰ τοὺς δημιουργοῦν. Στὴν παράστασι τοῦ «Ἰουλίου Καίσαρος» ἐπρόκειτο νὰ ἐπιδειχθεῖ τὸ ἀρτιότερον παίξιμο ποὺ μπορεῖ νὰ παρουσιάσει ὁ θίασος τοῦ «Ἐθνικοῦ Θεάτρου». Ὁ «Ἰούλιος Καίσαρ» εἶναι ἓνα ἔργο ἀντρῶν, καὶ ὁ Ἐθνικὸς θίασος, ὅπως εἶναι γνωστὸ, παρὰ τὸν μερικὸν ὑπολογισμὸν γυναικεῖες δυνάμεις, ἀλλὰ συγκέντρωσε σχεδὸν ὅ,τι ὑπάρχει σὲ ἀντρικὸ προσωπικὸ. Δὲν διαπίστωσα δυτικῶς τίποτε ἄλλο παρὰ ἐκεῖνο γιὰ τὸ ὅποιο ἀπὸ καιρὸ εἶχα ἐκφράσει ἀνησυχίας, ὅτι ἡ Τέχνη δηλαδὴ τῆς ἠθοποιίας, εἰς ἐξαιρεθεῖ τὸ φαινόμενον τῆς Μαρίκας καὶ τῆς Κυβέλης, δὲν ξεπέρασε στὴν Ἑλλάδα τὸ στάδιον τῆς μεριότητος. Κανένας ἄλλος ἠθοποιός, ἐκτὸς ἀπὸ τῆς δυτῆς αὐτῆς καλλιτέχνιδος, δὲν δλοκλήρωσε τὸν ἑαυτὸ του. Ἀπὸ τοὺς νέους μόνον δύο, ἡ δ. Παπαδάκη, τῆς ὁποίας ἡ ἀπουσία ἀπὸ τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο εἶναι ὄχι μόνον αἰσθητή, ἀλλὰ γιὰ τὴν ἀντίληψί μου, παρ' ὅλες τὶς ἐξηγήσεις οἱ ὁποῖες δόθηκαν, ἐντελῶς ἀδικαιολόγητη, καὶ ὁ κ. Μινωτῆς· κινεῖν τὸ ἐνδιαφέρον καὶ δίδουν ἐλπίδες. Ὅλοι οἱ ἄλλοι, καὶ ἂν φανέρωσαν ἄνε πρωτοεμφανίσθησαν κάποιον ταλέντο, δὲν κράτησαν τίς ὑποσχέσεις τους. Καὶ ἀναγκαστικὰ διερωτιέται κανένας: Πῶς θὰ σταθεῖ θέατρο χωρὶς ἠθοποιούς; Τὰ σαιξπηρία ἔργα ἔχουν μιὰ τόσο ὀργιαστικὴ ζωὴ μέσα τους, ὥστε τὴ διοχετεύουν καὶ ὅταν τὸ παίξιμο, ἀντὶ νὰ τὴν ἐντείνει, τείνει νὰ τὴν ἐξουδετερώσει· ἀλλὰ πῶς θὰ μεταδοθοῦν ἔργα ποὺ ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ μιὰ προσωπικὴ ἐρμηνεία, ἀπὸ ἓνα χρωματισμὸν; Τὸ χρωματισμὸν αὐτὸ τοῦ ἠθοποιοῦ εἶναι κεντὸν ποὺ προπάντων διαφοροποιεῖ τὴν παράστασι ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσι τοῦ ἔργου. Ἡ περὶ τῆς ἀντιλήψεως σὲ μιὰ ἐνιαία σύλληψη, ἢ ὁποῖα τόσο πολὺ ἐπιζητεῖται καὶ ἐφαρμόζεται στὸ Ἐθνικὸ Θέατρο, εἶναι βέβαια ἓνα σημαντικὸ στοιχεῖον γιὰ νὰ παρουσιασθεῖ ἓνα καλλιτεχνικὸ σύνολον, ἀλλὰ πρέπει νὰ δονίξεται ἀπὸ ταλέντα καὶ ἀτομικότητες· ἄλλοιῶς παραμένει ἐντελῶς ἀψυχη. Οὕτως εἶναι δυνατὸ νὰ περιμένει κανένας ὅτι τὸ κοινὸ θὰ παρασυρθεῖ ἀπὸ τὴν ἐπιμέλεια καὶ ὅτι θὰ παραβλέπει τὶς ἐλλείψεις· εἶναι ἀκόμα μερικὰ χρόνια ποὺ μπορούσε νὰ ξεγελασθεῖ εὐκόλως, ἀλλὰ σήμερον ὁ κινηματογράφος τοῦ ἀπεκάλυψε πῶς παίζουν οἱ ἠθοποιοὶ ποὺ δημιουργοῦν. Ὅταν ἐξαντληθεῖ ἢ περιέργεια ποὺ τραβᾷ σήμερον στὸ Ἐθνικὸ Θέατρο, δὲ ὁ ἀρχίζει τὸ κοινὸ νὰ ἀπαιτεῖ νὰ δεῖ καὶ Τέχνη;

Στὴν παράστασι τοῦ «Ἰουλίου Καίσαρος», ὅπως καὶ στὸ «Ἀγαμέμνωνος», μόνος καὶ πάλι ὁ κ. Μινωτῆς ἐπαιξε μ' ἓναν τρῶικον καλμῶδη καὶ προσωπικόν. Δὲν ἱκανοποίησε καὶ αὐτὸς ἀπὸλυτα, γιὰ τὸν δὲν εἰσέδισε ἀρκετὰ βαθιὰ μέσα στὸν τύπον τοῦ Μάρκου Ἀντωνίου· παρουσίασε ἓνα Μάρκο Ἀντωνίου ὑπερβολικὰ ἀγνὸ καὶ πολὺ δυνατὸ, ἐνῶ εἶναι φανερὸ ἀπὸ τὸ λόγον προστά στὸ νεκρὸ τοῦ Καίσαρος, ὅτι ὁ Μάρκος Ἀντωνίος δὲν εἶναι τόσο ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἐπιβάλλεται στὰ πλήθη ὅσα ἐκεῖνος ποὺ ξέρεται νὰ σφυγμομετρεῖ τὸν ὄχλον καὶ νὰ τὸν καθοδηγεῖ, ἀκόμα καὶ μὲ πανηρία. Ἀλλὰ παρ' ὅλη τὴ βασικὴ αὐτὴ παρεξήγησι, ὁ κ. Μινωτῆς ἄρρεσε καὶ στιγμὲς καὶ ἐνθουσίασε, γιὰ τὴν ἔχει καὶ μεγάλα φυσικὰ προσόντα, ὡραία φωνὴ καὶ ἀρμονικὲς κινήσεις, καὶ γιὰ τὴν χάρις στὴ θερμότητά του ὀλοκλήρωσε τὸν ρόλον, ὅπως τουλάχιστον τὸν ἀντιλήφθηκα.

Ὁ κ. Βεάκης σημείωσε ἄλλοτε ἐξαιρετικὰς ἐπιτυχίας σὲ ἔργα ρεαλιστικὰ καὶ σὲ ρεαλιστικὸς ρόλους, δὲν εἶναι ὅμως ὁ καλλιτέχνης ἐκεῖνος ποὺ μπορεῖ νὰ συνθέσει ἓνα ρόλον. Δὲν ξέρεται καὶ καθόλου νὰ φανερώσει τὸ ἀρχαῖον ἐνδυμα καὶ νὰ κινήθῃ ἐλεύθερα μέσα σ' αὐτό· ἢ χλαμύδα μοιάζει ἀπάνω του σάν ἓνα ροῦχο ξένο, σάν ἓνα ροῦχο καρναβαλιστοῦ. Στὸν «Ἰούλιο Καίσαρα» εἶταν φυσικὰ ἐντελῶς κύριος τῆς σκηνῆς καὶ εἶχε μερικὲς στιγμὲς, ὅταν μαθαίνει τὸ θάνατον τῆς Πορκίας ἢ ὅταν βλέπει τὸ φάντασμα τοῦ Καίσαρος, πολὺ παθητικὲς καὶ συγκινητικὲς, ἀλλὰ δὲν ἀπέδωσε τίποτε ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ ἀγωνία, ἀπὸ τὶς ἐσωτερικὲς ἀμφιβολίας, ἀπὸ τὴν ἠθικὴ πάλιν τοῦ Βροῦτου.

Ὁ κ. Ροζάν, ἐπειδὴ διδάχθηκε ὅτι ὁ Σαίξπηρ φαντάσθηκε ἓναν Ἰούλιο Καίσαρα ἀδυνατισμένον καὶ ἄρρωστο καὶ ὄρμιον νὰ παραδοθεῖ καὶ νὰ πεθάνῃ, παρουσίασε ἓναν Ἀυτοκράτορα ἐντελῶς ξεπεσμένον καὶ ξαναμωραμένον, ἓνα τρεμουλιαστὸ ἀνθρώπινον ρόλον. Δὲν ὑποκτεῖθηκε ὅτι, ἂν ὁ Ἰούλιος Καίσαρ εἶχε πραγματικὰ φθάσει σὲ μιὰ τέτοια κατὰπτωσι, δὲν θὰ ὑπῆρχε πιά λόγος νὰ φανερωθεῖ γιὰ τὸ θάνατον νὰ παραγκωνισθεῖ μὲ τὴν μεγαλειότητα τοῦ ρόλου, καὶ ὅτι ἡ κούρασι καὶ ὁ ψυχικὸς μαρμαρῶδης πρέπει νὰ ἐκδηλώνονται βέβαια ἀλλ' ὑπόκρυφα, καὶ πρὸ πάντων σὲς στιγμὲς ὅπου μένει μόνος μὲ τὴ γυναίκα του, καὶ ὅτι προστάσει ἄλλους πρέπει τουναντίον νὰ προσποιεῖται, ἔστω καὶ ἂν δὲν ξεγελᾷ κανέναν ἄλλον ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του, μιὰ ἐξαιρετικὴ θέλησι καὶ ἀκαμπτη δυνάμη. Ὁ κ. Ροζάν εἶχε μιὰ κάποιον ἐπιβλητικότητα μόνον ὅταν παρουσιάσθηκε σὰ φάντασμα.

Ὁ κ. Μουσοῦρης ἀπογοήτευσε βαθύτατα ὁσους στηρίζονταν πῶς ποῖς ἐλπίδες. Ὅλες οἱ κινήσεις του εἶσαν δυσαρμονικὲς καὶ ὅλες οἱ λέξεις τοῦ κειμένου προφέρονταν, συχνὰ καὶ παράτονα, μόνον ἀπὸ τὰ χεῖλια του.

Ὅλοι οἱ ἄλλοι ἠθοποιοὶ εἶσαν ἀστονοί, ἀβουρμένοι, ἀνύπαρκτοι. Στὶς κεραιώτερες σκηνὰς ἡ πνοὴ τοῦ Σαίξπηρ καὶ ἡ ἐνιαία διδασκαλία ἀνεκαταστάσαν ἴσαμε ἓνα ὄρισμένον σημεῖον τὴν ἔλλειψη δημιουργίας, ἀλλ' ἢ μεγάλη καὶ

γεμάτη δέος σκηνὴ τῆς συνομοσίας γελοιοποιήθηκε ἐντελῶς. Συνέτεινε σ' αὐτὸ καὶ ἡ φωνὴ τοῦ κ. Παντόπουλου, ἢ ὁποῖα εἶναι κατὰλληλη μόνον γιὰ φράσεις. Ὅλοι αὐτοὶ οἱ συναθροισμένοι ἄψυχοι ἄνθρωποι ποὺ συζητοῦσαν χωρὶς καμιά ταραχὴ, καμιά δόνησι, ἀπεφάσιζαν πραγματικὰ νὰ θανατώσουν τὸ Μεγάλο Ἀυτοκράτορα, θεωροῦσαν τὴν ἐκτέλεσι αὐτῆς περιωπτικῆς καθήκον, ἢ ἀγκαλλιότανε ἀπλὰ τὶς ἐντυπώσεις τους γιὰ τὰ σκιανδάλια τῆς ἡμέρας;

Καὶ μιὰ παρατήρησι. Ὁ Ἐθνικὸς θίασος, ποὺ ἔχει καὶ ἓνα ἀντρικὸ προσωπικὸ ἀνεπαρκές, περρεῖται ἐντελῶς ἀπὸ γυναῖκες. Ὁ «Ἰούλιος Καίσαρ» δὲν ἔχει παρὰ δύο πολὺ μικροὺς γυναικεῖους ρόλους, ἐντελῶς προσαρμοσμένους σὲς δυνάμεις τῶν καλύτερων γυναικῶν ἠθοποιῶν τοῦ θιάσου. Οἱ κ. Ἀλίκη καὶ Σαγιάννου δὲν μποροῦν νὰ διαπλάσουν ρόλους πολὺ δυσκολώτερος ἀπ' αὐτοὺς, ἀλλ' αὐτοὺς θὰ τοὺς ἀπέδιδαν μὲ χάρι. Γιατὶ θεωρήθηκαν οἱ ρόλοι αὐτοὶ ὑποδεέστεροι τῆς ἱκανότητάς τους καὶ παραδόθηκαν στὴν δ. Σταυρίδη ποὺ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἄμορφη, καὶ στὴν κ. Πασαῖα ποὺ πρωτοεμφανιζότανε στὴν σκηνή, γιὰ τὴν ὁποία εἶναι βέβαια κρῶρον νὰ ἐκφέρει κανεὶς γνώμη, ἀλλ' ἢ ὁποῖα δὲν ἔδειξε καὶ τὸν σπινθῆρα ἐκεῖνον ποὺ ξεχωρίζει τὴν προικισμένη μαθήτρια ἀπὸ τὴν ἀπλὰ εὐσυνείδητη, καὶ ποὺ θὰ δικαιολογοῦσε τὴ βία τῆς ἐμφανίσεώς της. Παρουσιάσθηκε μιὰ μοναδικὴ εὐκαιρία νὰ ἀναδειχθεῖ τὸ γυναικεῖον προσωπικὸ τοῦ Ἐθνικοῦ θιάσου στὸ ὕψος τῶν ἀξιώσεων τῶν ρόλων, καὶ ἡ εὐκαιρία αὐτὴ πέρασε ἀνεκμετάλλεστη.

Οἱ σκηνογραφίαι, ἂν καὶ εἶσαν κάπως μονότονες, καὶ ἂν καὶ δὲν μετέφεραν καθόλου, ἔστω καὶ μόνον μὲ μερικὲς λεπτομέρειες, στὸ περιβάλλον τῆς Ρώμης, ὅπως θὰ εἶταν ἀπαραίτητο μιὰ ποὺ τὸ ἔργο εἶναι ἱστορικὸ καὶ ἠθογραφικόν, εἶσαν στὸ σύνολόν τους πολὺ καλαίσθητες. Μεγάλοι, λιτοί, σχηματοποιημένοι ἀρχιτεκτονικοὶ ὄγκοι πλαισιώνον ἀρμονικὰ τὴ σκηνὴ καὶ τὴν κίνησι τοῦ δράματος. Οἱ σκηνογραφίαι καὶ ἡ γρήγορη ἐναλλαγὴ τους, χάρις στὰ ἐξαιρετικὰ μηχανήματα τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου, μαζί μὲ τὴν ἀξία τοῦ ἔργου, ἄρσαν, ἐπιβλήθηκαν καὶ συγκράτησαν τὴν προσοχὴ τοῦ κοινού. Δὲν τὸ δυσανασχέτησε ἐπίσης καὶ ἡ κατὰχρησι τῶν φωτιστικῶν effets ποὺ εἶχε γίνει στὴν παράστασι τοῦ «Ἀγαμέμνωνος»· οἱ φωτισμοὶ χρησιμοποιήθηκαν μὲ πολὺ περισσώτερη διάκρισι καὶ εἶσαν κατὰ συνέπειαν πολὺ ὠραιότεροι.

Προσωπικὰ δὲν μοῦ ἄρσαν δύο σκηνογραφίαι. α') Ἡ σκηνογραφία τῆς ἀγορᾶς. Ἡ ὑπερβολικὴ τῆς γυμνότητι ἔδινε τὴν ἐντύπωσι ὅτι οἱ σχηματοποιημέναι γραμμὲς τῆς δὲν ὑπέβαλλαν τίποτε ἄλλο ἀπὸ τείχη καὶ ἐπάλλξεις. Ὁ Βροῦτος καὶ ὁ Μάρκος Ἀντωνίος φάνηκαν ἔτσι ὅτι ἀντὶ νὰ στέκονται σ' ἓνα βῆμα, μιλοῦσαν ἀπὸ τὶς ἐπάλλξεις, καὶ ὁ νεκρὸς τοῦ Καίσαρος ποὺ τοποθετήθηκε ἀπὸ πίσω τους, ἔμοιασε ξαπλωμένος στὰ ἐξωτερικὰ τείχη τῆς πόλεως (;) Ἡ σκηνογραφία αὐτὴ εἶταν ἐπίσης πολὺ στενάζουσα, ἐκλείνε ὑπερβολικὰ τὴ σκηνή, δὲν ἄ-

φινη τον ὄχλο τῆς ἀγορᾶς; νὰ ἀκλωθεῖ, νὰ ἐκταθεῖ, νὰ χαθεῖ σὰν καρασκίγια, καὶ νὰ δώσει, ὅπως τὴν ἔδωσε στὴ σκηνὴ τῆς γερούσιας, τὴν ἐντύπωση τοῦ πλήθους. Ἐπιποροῦσεν κανεὶς νὰ μετρήσει ὅτι τὸν ἀποτελοῦσαν ὅθι τὸ πολὺ ἄνθρωποι. Οἱ κινήσεις του, οἱ κραυγές του, εἶσαν ὅπως καὶ σ' ὅλες τὶς ἄλλες σκηνές ὅπου παρουσιάσθηκε κόσμος, ρυθμισμένες μὲ πολὺ τέχνη, οἱ χροματισμοὶ τῶν ἐνδυμασιῶν του διαλεγμένοι καὶ συνδυασμένοι μὲ ἐξαιρετικὴ ἐπιμέλεια ὥστε ὅλη ἡ εἰκόνα νὰ εἶναι μιὰ χαρὰ γιὰ τὸ μάτι, ἀλλ' αὐτὸ δὲν ἐμποδίζει ὅτι ἐπεκράτησε ἡ ἐντύπωση τῆς ἀνεπάρκειας καὶ τῆς φτωχῆς καὶ οἰκτῆς κινήσεως.

2) Ἡ σκηνιογραφία τῶν λόφων. Χρειαζότανε ἀληθινὰ ὑπερβολικὴ φαντασία γιὰ νὰ κατυλάβει κανεὶς ὅτι αὐτὸς ὁ ἀπλὸς ἀνήφορος ἀπὸ ἕτοιμο αἰμιὲ πού δὲν πλαισιώνονταν κι' ἀπὸ ἀρκετὸν ὄριζοντα, ἀναπαράσταται ἕνα πελώριο πεδίο μάχης ὅπου συναντήθηκαν δύο ἰσχυροὶ στρατοί. Κ' ἐπειτα, γιὰ νὰ ἐξοικονομηθεῖ ὁ χρόνος, δὲν μεταφέρθηκε ὁ θεατῆς, ὅπως τὸ ζητᾷ κατηγορηματικὰ ὁ Ζαῖξπηρ, σὲ διάφορα μέρη τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Ὅλες οἱ αὐτοκτανίες τῶν ἠττημένων, ἐξείνων πού εἶχαν συνομιλήσει ἐναντίον τοῦ Καίσαρος, ἔγειναν ἢ μιὰ μετὰ τὴν ἄλλη ἀκριβῶς στὴν ἴδια θέση. Τὸ παράδοξο καὶ μακάβριο αὐτὸ *rendez-vous* εἶχε κάτι τὸ κωμικό. Παραδέχομαι φυσικὰ ὅτι θὰ εἶταν δύσκολο νὰ ἐπιδειχθοῦν διάφορες ἀπόψεις τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἀλλὰ νημιζῶ ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ γίνεαι τότε μιὰ ριζικώτερη διασκευὴ: νὰ παραλειποῦν μερικὲς αὐτοκτανίες. Ὁ θάνατος στὸ τέλος περιέκρινε ὅλων τῶν προσώπων πού ἐμφανίσθησαν στὸ ἔργο εἶναι βέβαια χαρακτηριστικὴ λύση τῶν σαιξπηρείων δραμάτων, ἀλλ' ἡ λύση αὐτὴ εἶναι μᾶλλον ἐκδήλωση μιᾶς κάποιας ἀδυναμίας παρὰ τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ Ζαῖξπηρ. Μιὰ πού ἀναγκαστικὰ γίνονται σήμερα περικοπές σὰν ἔργα του, δὲν νομίζω ὅτι θὰ ἀδικιόταν ἂν καταργιότανε ἡ ἐπανάληψη κι' ἂν ἕνας ἢ δύο μόνον θάνατοι ὑποδείκνυαν τὸ τέλος πού διανοήθηκα.

Ἡ μετάρθρωση τοῦ κ. Καρθαίου μοῦ φάνηκε ἐξαιρετικὴ: λιγοτεχνικὴ μαζὶ καὶ θεατρικὴ.

Ἡ ἀύλαία εἶχε κλείσει. . . Ἐφρευγα ἀπὸ τὸ θέατρο. . . εὐχαριστημένη. Εἶχα δαὶ ἕνα θάμα καλαίσθητο κι' εὐπρόσωπο. Εἶχε ὅμως κινήθει τὸ πνεῦμα μου, ἡ σκέπη μου, εἶχα συγκινηθεῖ ἀνθρώπινα; Εἶχα μετουσιωθεῖ ἀπὸ τὴν πνοὴ τῆς Τέχνης; Ὅχι. Πολὺ φοβόμην ὅτι ἡ γοητεία τοῦ Ἑθνικοῦ Θεάτρου ἐρείλεται προπάντων, ἂν ὄχι καὶ μόνον, σὲ στοιχεῖα ἐξωτερικά, σὲ ἐξαιρετικὲς γιὰ τὴν Ἑλλάδα σκηνογραφίαις του, σὲ τὴν ἐπιμέλεια τῶν παραστάσεων του, σὲ τὰ μηχανήματά του, σὲ τὴν τάξη καὶ στὸν πολιτισμὸ πού ἐπικρατοῦν σὲ ὅλο τὸ ἴδρυμα, στὸ ἴδιο τὸ ἴδρυμα. . .

* * *

Ἡ τάξη κι' ὁ πολιτισμὸς αὐτὸς ἔλειψαν ἐντελῶς ἀπὸ τὴν πρώτη ἐμφάνισή τῆς συνεργασίας Κοτοπούλη καὶ Κυβέλης. Τὸ πάντοτε ἀπαίσιον Κεντρικὸν Θέατρον εἶταν ἀποκρουστικώτερο ἀπὸ

ποτέ. Καρέκλες εἶχαν γεμίσει τοὺς διαδρόμους, ἐφθάναν ἐντελῶς κατὰ τὴ σκηνή, ἐπάνω στὴν ὁποία μερικοὶ εἶχαν κι' ἀκουμπήσει τὰ πανωφόρια τους, ὁ κόσμος σπρωχνότανε καὶ φώναζε γιὰ νὰ εἶδῃ τὴ θέση του, καὶ παρ' ὅλη τὴ ρητὴ δήλωση ὅτι οἱ πόρτες θὰ ἐκλείναν, ὅπως στὸ Ἑθνικόν, στὶς 10, ἔμπρόδισεν μὲ τὴν κίνησή του τὴν ἀνετη παρακολούθησι ὀλόκληρης τῆς πρώτης πράξεως.

Τὸ ἔργο, καθὼς προχωροῦσε, ὀλοένα ἀπογοήτευε καὶ περισσότερο. Εἶχε ἀναγγελθεῖ ὅτι ἡ τραγωδία τοῦ Ο'Neil εἶναι ἕνα ἔργο πρωτοποριακόν, ἕνα ἀριστούργημα τῆς σύγχρονης παραγωγῆς. Δὲν εἶναι τίποτε περισσότερο παρὰ ἕνα ἔργο ἀρκετὰ ἐπιδέξιο, ἀρκετὰ καλοφτιαγμένο, ἀλλ' ἐντελῶς κενόν, σιωπηρὸν ἀπὸ ἐσωτερικὸ νόημα κι' ἀπὸ ποίηση. Ὁ Ο'Neil ἐφάρμοσε τὴν ἀρχαία ὑπόθεσι τῆς Ὀρεσιτιάδος σὲ μιὰ σύγχρονη οἰκογένεια, ἀλλὰ δὲν τὴν ἀναζωογονήσεν μὲ μιὰ προσωπικὴ πνοή, δὲν τὴν ἀνανέωσε μὲ δικῆς του ιδέας κι' ἀπόψεις. Ὁ «Γυρισμὸς» δὲν ἔχει τίποτε τὸ τολμηρό. Εἶναι τὸ κατασκευάσμα ἐνὸς καλοῦ μαθητοῦ πού διασκεύασε γιὰ τὸ σύγχρονον θέατρο μιὰ γνωστὴ ὑπόθεσι, καὶ πού γιὰ νὰ δαίξει ὅτι εἶναι καὶ καλὰ πληροφορημένος ἀνέμιξε ἐπιφανειακά καὶ λίγο φρενιδισμὸν στὴν ἐντελῶς ρηχὴ του ψυχογραφία τῶν προσώπων. Γι' αὐτὸ ἂν κι' ὁ «Γυρισμὸς» δὲν εἶναι παρὰ ἕνα μέρος μιᾶς Τριλογίας καὶ ἡ ὑπόθεσι μένει στὸ τέλος τοῦ πρώτου μέρους ἀσυμπλήρωτη, ἡ περικοπὴ δύο ὀλόκληρων μερῶν δὲν φάνηκε καθόλου ἀνθαίστη. Δὲν ὑπάρχει στὸ ἔργο αὐτὸ κανένα ψυχικὸ ἐσωτερικὸν δράμα πού νὰ ἀπαιτεῖ τὴν κἀθαρσὴ του. Ὁ «Γυρισμὸς» δὲν κινεῖ τίποτε ἄλλο, ἀπὸ τὸ ἐντελῶς «κουτὸ ἐνδιαφέρον».

Ὁ κ. Μελάς δὲν μοῦ φάνηκε ὅτι εἶχε στὴ σκηνοθέτησι τοῦ «Γυρισμοῦ» τὴν ἴδια ἐμπνευσι πού τοῦ ὑπαγόρευσε τὶς σπάνιες του ἐπιτυχίες στὴν Ἑλευθέρη Σκηνή. Τὸ σκηνικὸ τῆς α' καὶ γ' πράξεως εἶταν ἐντελῶς πιστὸ στὶς ἀξιώσεις τοῦ ἔργου καὶ κατὰ συνέπειαν αἰσθητικόν, ἀλλ' αὐτὸ, ὅπως τὸ δήλωσε ὁ ἴδιος, ἀρκέσθηκα, ἐπειδὴ καθορίζεται ἀκριβῶς ἀπὸ τὸ κείμενον, νὰ τὸ ἀντιγράψῃ ἀπὸ τὶς ἀμερικανικὰς εἰκόνας τῆς πρότυπης σκηνογραφίας. Δικῆς του εἶσαν οἱ σκηνογραφίαις; τῆς 2ης καὶ 4ης πράξεως, ἕνα σαλόνι καὶ μιὰ κρεβατοκάμαρα. Συνδύασε ἀνθαίστη μερικὰ σκηνογραφικὰ στοιχεῖα ἐντελῶς ρεαλιστικὰ μαζὺ μὲ τὰ παραπλάσματα πού ἀποβλέπουν νὰ σχηματοποιήσουν καὶ νὰ καθολικέψουν τὸ περιβάλλον, καὶ ἡ συγχώνευσι αὐτῆς εἶταν γιὰ τὴν ἀντίληψή μου κάθε ἄλλο παρὰ ἀρμονικὴ. Δὲν ἔδωσε ἐπίσης ἀρκετὴ προσοχὴ στὸ ζήτημα τοῦ φωτισμοῦ. Στὴν 4η πράξη π.χ. ὅταν ἀνοίγῃ ἡ Ἀύλαία εἶναι νύκτα ἐπάνω στὴ σκηνή καὶ μπαίνει μόνον λίγο ῥόδινο φῶς τῆς αὐγῆς ἀπὸ τὸ παράθυρο· ἀργότερα ὅμως ἀνάβει φῶς μέσα στὴν κάμαρα. Τὸ φῶς τῆς αὐγῆς πρέπει ἀναγκαστικὰ ἢ νὰ ἐκλείψῃ ἢ ταύλαχιστον νὰ γένηται πολὺ πικρὸ ἀμυδρὸ· ἔξακολούθησε νὰ φέγγει μὲ τὴν ἴδια ἔντασι.

Οἱ ἠθοποιοὶ τῶν δευτέρων ῥόλων κ. Ἀποστολίδης, Γαβριηλίδης, κτλ. δὲν παρουσίασαν κα-

μιὰ ἐκπλήξη. Εἶσαν ὅμως μελετημένοι καὶ κράτησαν εὐσυνείδητα τοὺς ῥόλους τους. Ἀλλὰ δὲν εἶχαν καθόλου ὑπολογίσει τὴν δυναμικότητα τῆς φωτῆς τους καὶ τοὺς ἀκουσαν μόνον οἱ θεαταὶ τῶν ἐντελῶς πρώτων καθισμάτων.

Εἶδα γιὰ πρώτη φορὰ καὶ τὸν κ. Παπὰ πού πρωτοεμφανίσθηκε πέραν ὅταν ἔλειπα στὸ ἐξωτερικόν. Ἐχει μιὰ πολὺ συμπαθητικὴ ἐμφάνισι μὲ θεατρικὰ προσόντα ἀλλὰ δὲν μοῦ φάνηκε νὰ ὑπάρχει μέσα του πολλὴ θερμότητα καὶ εἶναι ἀκόμα ἐντελῶς ἀδέξιος στὴ σκηνή.

Ἡ Μαρίκα, ἡ Κυβέλη, ἡ Κυβέλη καὶ ἡ Μαρίκα! Αὐτῆς, κι' ἂν ἀκόμα ἡ ὅλη παράστασι ἐνθουσίαζε καλλιτεχνικά, θὰ συγκέντρωναν ὅλη τὴν προσοχὴ καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κοινού. Αὐτῆς εἶσαν ὁ σκοπὸς καὶ τὸ νόημα τῆς παραστάσεως. Καὶ δὲν διέφυσαν καμιὰ ἀναρρογῆ. Ὅπως τὸ ἔγραψα καὶ στὴν ἀρχὴ τοῦ ἀρθροῦ μου, ἡ Κυβέλη καὶ ἡ Μαρίκα εἶναι γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἕνα φαινόμενο. Τὸ διαπίστωσαν καὶ πάλι θριαμβευτικά. Μεταξὺ αὐτῶν κι' ἄλλων τῶν ἄλλων ἠθοποιῶν μας δὲν ὑπάρχει οὔτε καν δυνατότητα συγκρίσεως.

Ἡ κ. Κοτοπούλη ἀδικήθηκα λίγο ἀπὸ τὸ ρόλο τῆς. Δὲν ἔχει καὶ ἀρκετὴ δροσιά γιὰ νὰ ἐνσαρκώνει πολὺ νέα κορίτσια, κι' ὁ πολὺ μονόματος κι' ἀλύγιστος τύπος πού διέγραψε ὁ Ο'Neil δὲν τὴν ἀφηνε ἀρκετὰ νὰ ξεχάσει ὅτι δὲν ἔπαιζε τὴν ἀρχαία Ἡλέκτρα τῆς τραγωδίας, ἔστω κι' ἀνανεωμένη ἀπὸ τὸν Hoffmannstahl, ἀλλὰ τὸ ρόλο ἐνὸς σύγχρονου κοριαιοῦ. Παρασύρθηκε μερικῆς στιγμῆς ἀπὸ τὴν σπασμωδικότητα πού κάποτε ἀδυνατίζει τὸ παίξιμό τῆς, ἀλλ' εἶχε καὶ στιγμῆς, προπάντων πρὸς τέλος τοῦ ἔργου, βαθύτατα συγκλονιστικῆς.

Ἡ κ. Κυβέλη διέπλεσε μὲ τὶς ἐλάχιστες ὑποδείξεις πού ἔδινε τὸ ἔργο ὀλόκληρο ἕνα χαρακτηριστὸν πολυσύνθετο, ὑπουλο, ἐγκληματικόν, ἀλλὰ καὶ γεμάτο γοητεία. Σκόρπισε στὴ σκηνὴ τὴν ἀνεξάνελητη χάρι καὶ τέχνη τῆς. Εἶταν θαυμάσια καὶ ὑπέροχη. Ἡ δημιουργία τῆς στὸ ἔργο τοῦ Ο'Neil μορεῖ νὰ σταθεῖ πλάι στὴ δημιουργία τῆς Ἀνθῆς.

Τὶ εἶταν ὅμως ἡ γενικὴ ἐντύπωση ἀπὸ τὴν ὅλη παράστασι; Σχηματίσθηκε ἕνας θίασος μὲ ἀντὶ μιᾶς δύο ἐξαιρετικῆς πρωταγωνίστριαις πού ἄρσαν καὶ ἐνθουσίασαν, ἀλλὰ πού δὲν κατόρθωσαν καὶ νὰ δώσουν πέρα ἀπὸ τὸ αὐτό τους μιὰ καθολικὴ καλλιτεχνικὴ συγκίνησι.

* * *

Μὲ τὸ Ἑθνικὸν Θέατρο καὶ τὸ θίασο Κυβέλης-Μαρίκας παράγεται βέβαια μιὰ θεατρικὴ κίνησι στὰς Ἀθήνας. Ἀλλὰ καὶ θεατρικὴ ζωὴ; Δὲν τὸ νομίζω.

Τὸ θέατρο, τὸ ἔγραψα καὶ τὸ ξαναλέω, δὲν ἀνταποκρίνεται πιά σὲ καμιὰ ἀνάγκη κι' εἶναι καταδικασμένο νὰ μαραθῆι ὄχι μόνον στὴν Ἑλλάδα. Στὴν Ἑλλάδα ὁ θάνατος ἔχει κι' ὅλας ἐπέλθει παρ' ὅλας τὶς φαινομενικὰς ἀναβιώσεις. Γιατὶ ἡ ζωὴ δὲν ἀναβλύζει οὔτε ἀπὸ τὰ ἴδρυματα, οὔτε ἀπὸ τὶς ἀργοπορημένες συμπιλάσεις. Ἀναβλύζει ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὶς ψυχῆς.

Καὶ δὲν διακρίνω πούθενά τις νέες ἐκεῖνες ψυχῆς ἠθοποιῶν, σκηνοθετῶν καὶ συγγραφέων πού θὰ μετέφεραν τὸ θέατρο ἀπὸ τὸ περιθώριο στὸ κέντρο τοῦ πνευματικοῦ ἐνδιαφέροντος· γιὰ γι' αὐτῆς τὸ θέατρο δὲν θὰ εἶταν μιὰ πολυτέλεια, ἕνας ἀπλὸς πόθος, κι' οὔτε ἕνας πόθος, ἀλλὰ ὁ μοναδικὸς σκοπός, τὸ μόνον μέσο νὰ ἐκδηλώσουν τὴν προσωπικότητά τους, νὰ ἐκφραστοῦν, νὰ δημιουργήσουν, μὲ μιὰ λέξη νὰ ζήσουν οὐσιαστικὰ.

ΑΛΚΗΣ ΘΡΥΛΟΣ

ΙΤΑΛΙΑ

Sem Bonelli : « Ἀδάμ καὶ Εὐα ».

Στὸ θέατρο τοῦ Δημοτικοῦ Καζίνο στὸ Σάν Ρέμο, παίχθηκε στὶς ἀρχές τοῦ Φεβρουαρίου ἕνα καινούργιο ἔργο τοῦ Σὲμ Μπενέλλι : « Ἀδάμ καὶ Εὐα », φανταστικὴ comédie. Ἡ ὑπόθεσι εἶναι ἡ ἀκόλουθη : Στὰ δύο χιλιάδες μ. Χ. ὅλοι οἱ ποποί, ἐπιστήμονες κ. λ. π., ἀηδιασμένοι ἀπὸ τὸν ξεπεσμὸ τῆς ἀνθρωπότητος, συμφώνησαν νὰ ἐξαγοράσουν τὸ ἀρχιπέλαγος τοῦ Αἰγαίου (λέγοντας ἀρχιπέλαγος τοῦ Αἰγαίου ὁ Ἰταλὸς συγγραφεὺς ἔχει ὑπ' ὄψιν τοῦ μόνου τὰ Δωδεκανήσια) ὅπου ἀποτραβιῶνται μόνον οἱ τρεῖς καὶ ῥιχνονται στὶς πικρὸς τολμηρῆς ἐπιστημονικῆς ἐρευνῆς. Ἡ Τζοβάννι Φαρνέζε, ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀδελφότητος αὐτῆς τῶν σοφῶν, κατόρθωσε τυχαίως νὰ μάθῃ ὅτι στὸν 18ον αἰῶνα, στὸ Τορσελλο, ὁ περίφημος Τζάκομο Καζανόβα, ἀφοῦ εἶχε συμφωνήσει μ' ἕνα ἀλχημιστὴ, εἶχε ὑποβάλει μιὰ του κόρη στὴν ἐπίδρασι μιᾶς χημικῆς οὐσίας πού θὰ τὴ διατηροῦσε στὴ ζωὴ, σὲ κατὰστασι ληθάργου, εἰς αἰῶνα τὸν ἀπαντα. Ὁ Φαρνέζε ἀνακαλύπτει τὴν σαρκοφάγο τῆς κυπέλλας καὶ τὴν ἀνακαλεῖ στὴ ζωὴ. Μὲ τὸ ἀεροπλάνο τὴ μεταφέρει στὸ ἐργαστήριό του. Ἐκεῖ νύχτες ὀλόκληρες τυραννιέται γιὰ νὰ ἀνακαλύψῃ τὸ μυστικὸ τοῦ ἀλχημιστοῦ τοῦ Καζανόβα. Ἡ Ἀντζέλα ὅμως τὸν ξελαγιάζει μὲ τὴν δροσερὴ τῆς φυσικότητα καὶ μὲ τὴν ἀφέλειά τῆς. Τ' ἀφίνει ὅλα στὴ μέση, σοφούς κι' ἀρχιπέλαγος, καὶ ἀποτραβιέται στὸ Τορσελλο γιὰ νὰ ζήσῃ ἡσυχος ἐκεῖ μὲ τὴν Ἀντζέλα του. Ἐπειτα ἀπὸ πέντε χρόνια, οἱ ἄλλοι σοφοὶ πού εἶχαν ἀσυνεχίσει τὶς ἐρευνῆς τὶς ἀρχιστένες ἀπὸ τὸν ἐρωτευμένον ἀρχηγόν, καταφέρνουν ν' ἀνακαλύψουν τὴ μέθοδο τῆς διατηρήσεως τῶν σωματίων πέρα ἀπὸ τὶς δυνατοτήτες τῆς ζωῆς. Τὸ πείραμα πέτυχε πᾶνω σὲ ζῶα, ἀλλὰ κανεὶς ἀπὸ τοὺς σοφοὺς δὲ θέλει νὰ ὑποβληθῇ ὁ ἴδιος στὸ πείραμα. Τὸ ἀναγγέλλουν ὅμως στὸν Τζοβάννι καὶ τοῦ προτείνουν νὰ προσφερθῇ ὁ ἴδιος γιὰ νὰ γίνῃ ἡ δοκιμὴ. Ἐκεῖνος δέχεται, ἐγκαταλείπει τὴν Ἀντζέλα, ξαναγυρίζει στὴν ἐπιστήμη ἀποφασισμένος νὰ θυσιασθῇ σ' αὐτήν. Ἀμα τὸ ἔμαθε, ἡ ἀγαπημένη του ἀποφασίζει νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ, μὴ μπορώντας νὰ τὸν ἀποχωρισθῇ.

Δυὸ χιλιάδες μετὰ Χριστόν! Ἡ ιδέα δὲν εἶναι νέα. Ἀπεναντίας εἶναι χλιστρημένη καὶ κοινὴ. Ἐχει κάτι πού οἱ ἴσχυροὶ ἐκφράζουν μὲ τὰ λόγια «*érotéer le bourgeois*». Πραγματικὰ, πρὶν ν' ἀρχίσῃ ἡ παράστασι, μοιρά-

ζεται στο άκροατήριο ένα «μινιρέστο» άνώ-
νυμο, προορισμένο να δημιουργήσει άτμόσφαι-
ρα εύνοική για την υποδοχή του έργου. Ένας
Ιταλός κριτικός ύπαιθέται πώς τὸ ύφος θυμί-
ζει πολύ τὴν πρόζα του ίδιου του Benelli :
«τὸ έργο αυτό του μεγάλου Ιταλοῦ ποιητοῦ»,
έλεγε τὸ μινιρέστο, «είναι τὸ πειὸ μωδέρνο
πού έπινοήθηκε ἴσαμε σήμερα και χρησιμοποιεί
όλες τίς καινούργιες έφευρέσεις, μερικὲς από
τίς οποίες τίς προσάγει στο άνώτατον όριον τῆς
άνιπτόξεως, ἵπως θά παρουσιάζωνται ἕστερα
από έκατό χρόνια και πέρα». Ὁ Ισχυρισμός
αὐτός, συμπεραίνει ὁ κριτικός, μᾶς κάνει να
πιστέψουμε πὸς ὁ συγγραφέας φιλοδοξεῖ ὄχι
μόνο τὴ φήμη ποιητοῦ αλλά και τοῦ σοφοῦ έ-
φευρέτου.

Ὁ,τι σχετικὸ με τὴν έπιστήμη ὑπάρχει στο
έργο δὲν είναι «έπιστήμη» αλλά έπιπολαιότης
και έπιφάνεια. Ἀσφαλῶς θά γραφικαν ὄχι ὀ-
λίγα άναγνώσματα τέτοιου είδους από «έκλαί-
κεντιάς», ὅπως συχνά μπορούμε να δοῦμε σε έ-
φημερίδες και περιοδικά. Ἐξ άλλου τὸ ἰσο-
λογικὸ περιεχόμενο τοῦ έργου δὲν είναι διόλου
έπιτυχημένο και δὲν άφίνει να ξεχωρίζη κα-
θαρά ἡ κυρία τάσις. Οἱ έπιστήμονες αὐτοὶ τοῦ
2000 δείχνονται συχνά κατώτεροι από τὸν
προορισμὸ τους. Σατυρίζουν με τίς πειὸ άνο-
στες κοινοτοπίες τὴν άμερικανική ἰδιοσυγκρα-
σία και τὸ γερμανικὸ χαρακτήρα. Διασκεδά-
ζουν κάγοντας να ματώνουν τ' αὐτιά έκείνων
με τοὺς οποίους ραδιοτηλεφωνοῦν. Προκαλοῦν
τὸ πέσιμο μιᾶς άπεσταλμένης δημοσιογράφου
τοῦ «New York Herald» πού πετοῦσε με τὸ
άεροπλάνο της πάνω από τὸ άρχιπέλαγος, με
τὴν πρόθεση να τὴ σκοτώσουν. Κυνισμός πού
δὲν ταιριάζει σε σοφοῦς. «Ἄν ἤθελε κανεὶς
να συζητήσει», λέει ένας Ιταλός κριτικός, «θά
μποροῦσε να πῆ πὸς και εἰν άνόμα ὁ κόσμος
ξέπεσε στη μεγάλη ύδωρη κτηνωδία, οἱ έπιστή-
μονες δὲ θάπρεπε να τὸν έγκαταλείψουν». Στο
έργο τοῦ Μπενέλλι ὅμως οἱ έπιστήμονες άη-
διάζουν τὴν «ξεπεσμένη» άνθρωπότητα και τὴ
μισοῦν. Ἐν τούτοις, μίσος πρὸς τὴν άνθρω-
πότητα και σοφία δὲν συμβιβάζονται.

Ἡ κριτική προσάπτει στο συγγραφέα ὅτι
χρησιμοποίησε τὸ ὄνομα τοῦ Καζανόβα άπλῶς
και μόνο σα δόλωμα, για να τραβήξη τὸ ενδια-
φέρον τοῦ αστικοῦ κοινοῦ πού εύκολα πιάνει
από τὸ στοιχειῶδες και τὸ πυροτεχνηματι-
κό. Ὁ καλὸς Τζοβάννι έπι ένα τέταρτο τῆς
δρας άπαγγέλλει τὸ διθύραμβο τοῦ Καζανόβα,
ένα είδος άποκαταστάσεως αὐτοῦ τοῦ ἥρωος
πού ὑπῆρξε «μιὰ μεγάλη ψυχή παραγνωρισμέ-
νη στο παρελθόν». Και με τὴ βοήθεια άδηλο-
ποιῶν «άκτινων», κατορθώνει να φέρη τὸ πνεῦ-
μα του άπάνω στη σκηνή.

Τὸ έργο περιέχει ένα σωρὸ φιλοσοφικὲς συ-
ζητήσεις «κουραστικές, χωρίς συμπεράσματα». Και μιὰ στιγμή ὁ Τζοβάννι μᾶς είδοποιεῖ πὸς
έρευνά να βρῆ τὸ μέσον τῆς ὕλα ποιήσεως τοῦ
πνεῦματος. Ἡ έπίσημη γλώσσα πού μιλοῦν οἱ
σοφοὶ αὐτοὶ είναι ἡ ἱταλική, πού αὐτοὶ τὴ δια-
τήρησαν καθάγια, ενώ στην ἱταλία τῆς άποχῆς
έκείνης θάχε κίόλας διαφθορή.

*Ἐπειτα ἡ Ἄντζέλα πού στην αρχή είναι ά-
φελῆς κόρη, φυσικὸ και άθῶο παιδί, ἕστερα
από λίγες μέρες φανερώνεται κάόλας ξετρελ-
λαμένη για τὸ σοφὸ, ὀρθολογίστρια στη συζή-
τηση, για να καταλήξη σε πέντε χρόνια να παίρ-
νη πόζες ἱέρειας πού κρίνει και χορηγοδοτεῖ.

Παρατηρήθηκε ὅτι οἱ ἠθοποιοί, σε πολλὰ
μέρη παραμορφωμένα από λογικεύσεις, άπλῶς
άπήγγελλαν χωρίς να νοιώθουν και να ζωντα-
νεῦουν τὰ λόγια. Μολαταῦτα δυὸ σκηνές είναι
άληθινά έπιτυχημένες. Ἡ σκηνὴ ὅπου φανερό-
νεται ἡ Ἄντζέλα μετά τὴν «ανάσταση», και μιὰ
άλλη ὅπου μιὰ γυναίκα διηγείται μερικά έπει-
σόδια από τὴ ζωὴ τὸν κοσμικὸν στην «πλάτ»,
τῆς Ρόδου.—Πάντως ὁ τίτλος πολὺ λίγο ται-
ριάζει στην ὑπόθεση. Ὅπως πολὺ έξυπνα πα-
ρατήρησε ένα κριτικός, δὲ βλέπομε στο έργο
και μιὰ Ἔδα να δικαιολογῆ τὸ ὄνομά της, άπε-
ναντίας ὅμως ἔχομε τὸν άρχηγὸ τὸν σοφὸν, τὸ
Τζοβάννι Φαρνέζε, πού, μολονότι άντρας, άγ-
γίζει τὸν άπηγορευμένο καρπὸ.

Π. Ω.

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Α. Καραντώνη : Ὁ ποιητὴς Γιώργος Σε- φέρης.

Στὴν άνάλυση τῆς «Στροφῆς», τῆς λιγιστέλης
συλλογῆς τοῦ κ. Σεφέρη, πού κυκλοφόρησε πέ-
ρσι, άφιερώνει τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ βι-
βλίου του ὁ κ. Καραντώνης. Και πρέπει να ὀ-
μολογηθῆ ὅτι ἡ άνάλυσή του διαβάζεται με εὐ-
χαρίστηση, γιατί μολονότι λεπτομερειακὴ δὲν
είναι καθόλου στεγνὴ και σχολαστικὴ, έχει γρα-
φρὲ με άκριβολογία, με διαύγεια—διαύγεια πού
δὲν πέφτει οὔτε στην κοινοτοπία, οὔτε στην
πλαδαρότητα—με μιὰ θέρμη ποιητικὴ, μ' ένα
ύφος άπλό, άνεπιτήδευτο, άνετο και πού κά-
ποτε άποκτᾶ μιὰν άληθινὴ πυκνότητα. Ὁ κ.
Καραντώνης με τίς γνώσεις του, με τὴν εύκο-
λία πού κινεῖται άνάμεσα σε λεπτά, περίπλο-
κα, με και τόσο σπουδαία αισθητικὰ προβλή-
ματα, κινεῖ αδιάκοπα τὸ ενδιαφέρον και τὸ
στοχασμὸ, μας με τὸ πλάτος πού δίνει σεῖς πα-
ρατηρήσεις του. Με τίς φήνες και λαγαρές του
σκέψεις, μᾶς παρουσιάζει, με δὲν κατορθώνει ὀ-
μως και να μᾶς πείσει. Μᾶς πείθει ὡς ένα ση-
μεῖο μονάχα.

Ὁ κριτικός, φρονεῖ ὁ κ. Καραντώνης, δὲν
είναι ὑποχρεωμένος να καταβαλεῖ ὡς τὴ σχο-
λαστικὴ άνάλυση. Φτάνει να δείξη μιὰ λάμψη
έστω, καθοδηγητικὴ τοῦ μυστικοῦ κόσμου πού
έρευνᾶ για λογαριασμὸ του. Ἀρχὴ σωστή, ὀ-
πως και πολλές άλλες αρχές, όλες ἴσως, στη
θεωρία. Στὴν πράξη ὅμως : Πρῶτος ὁ κ. Κ.
τὴν παραβαίνει τὴν αρχὴ του. Ὅπως και ὁ Ι-
διος ρητᾶ τ' ὀμολογεῖ (και τὸ δικαιολογεῖ) στο
τέλος τῆς μελέτης του, ὁ χαρακτήρας τῆς κρι-
τικῆς του είναι περισσότερο «σχολαστικὸ άνα-
λυτικὸς παρά φιλοσοφικὸ έρμηνευτικὸς». Και
δικαίως. Μόνο με μιὰν άνάλυση, και πολὺ λε-
πτόλογη μάλιστα, μπορούσε να έπιχειρήση να
μᾶς εἰσαγάγη, ρίχνοντας έστω και μιὰ «καθο-
δηγητικὴ λάμψη», στο σκοτεινὸ και έρμητικὸ

ποιητικὸ κόσμο τοῦ κ. Σεφέρη. Ὁ κόσμος αὐ-
τὸς συγκεντρώνεται, συγκεφαλαιώνεται στον
«Ἐρωτικὸ Λόγο», τὸ εκτενέστερο—άποτελεῖται
από 24 στροφές—και ὡραιότερο, ασφαλῶς,
ποήμα τῆς συλλογῆς, ποίημα μήτρα, ποίημα
πυρήνας, πού ὀλοκληρώνει, κατὰ τὸν κ. Κ., τὸ
νόημα και τὸ βάθος τῆς Ἀγίας ὕστερ κανένα
άλλο έρωτικὸ ποίημα νέου Ἑλληνα ποιητῆ.
«Ὁ «Ἐρωτικὸς Λόγος» άποδίδει κομματασιά,
άλοκληρωμένες κάποιες στιγμές τῆς ψυχῆς και
τῆς ζωῆς μας, στιγμές αἰώνιες και κυρίαρχες,
και συνολικά, λυρικοποιεῖ με τὸν πῖο άδολο
τρόπο μιὰ περιπέτεια τῆς ψυχῆς μέσα στον
κύκλο τοῦ σαρκοβόρου πάθους και τῆς αἰσθη-
ματικῆς φλόγας. Είναι ένα ποίημα γεμάτο
σκόπη και ἡμίρρηγμα, πνιγμένες κραυγές και
ξαφνικὲς έντυπωτικὲς σιωπές πέρα από τίς ὀ-
ποιες «νοιώθουμε τὸν άπόμακρο παλιρὸ ένός
έντονου έρωτισμοῦ, ένός ἰδεοπλάστη αἰσθημα-
τικοῦ δραματισμοῦ, τὴν πικρὴ φιλοσοφικὴ διά-
θεση για μιὰ συγκρατημένη και καρτερικὴ θεω-
ρία τὸν έγκοσμίων, τὸ μελαγχολικὸ παιχνίδι-
σμα τῆς σκέψης με τὰ πῖο σοβαρὰ θέματα,
ποίημα με σκοτεινὴ, με πυκνὴ έκφραση, πού
για μερικοὺς «είναι τὸ μόνο ζωντανὸ θέληγη-
τρο τοῦ ποιητικοῦ λόγου».

Θά μπορούσε ἴσως νὰ συζητηθῆ ἔδῳ πέρα
τὸ περίφημο ζήτημα τοῦ σκοτεινοῦ στην ποίη-
ση. Ὑπαγορεύεται πάντα τάχα από βαθεῖα
αἰσθητικὴ άνάγκη ἡ σκοτεινότητα αὐτῆ και
είναι πάντα δείγμα πυκνότητας ; Και δὲν μπο-
ρεῖ και ἡ πῖο λαγαρὴ έκφραση να είναι πολὺ
πῖο πυκνὴ από μιὰ σκοτεινὴ ; Μπορεῖ να έκ-
φραστῆ πυκνότερα ένας ποιητῆς με και λυρι-
κότερα, άμειώστερα και πῖο μουσικά, από
ἄι σε τόσους στίχους του ὁ Σολωμὸς και σ'
αὐτὴν έξαφνα τὴν ὑπέροχη στροφή του ὁ
Κάλβος :

Και εἰς τὴν σκοτιάν βαθεῖαν,
Εἰς τὸ άπέραντον διάστημα,
Τὰ φῶτα σιγαλέα
Κινῶνται τῶν άστέρων
Αελυπημένα.

Και τὸ κάτω-κάτω, τί σημαίνει σκοτεινὸς και
τί λαγαρός ; Ἄν ὁ λόγος, ὅποιος και νᾶναι,
και ὁ μουσικώτερος, και ὁ πῖο αἰθερόηχος ά-
κόμα, άπευθύνεται και στο λογικὸ, πὸς μπο-
ρεῖ να διοχτευθῆ μέσα μας, να φέρη δηλαδή
ένα στοιχειῶδες αἰσθητικὸ άποτέλεσμα, όταν
ξεφεύγει κάθε λογικὴ συνάρτηση, όταν ξεπερ-
νᾶ «τὰ ὄρια τῆς έγκεφαλικῆς ἰσορροπίας» ;
Τότε τὸ ποίημα καταγτᾶ αἰνιγμα πού, με τὸ
θεῖο, δὲν αξίζει τὸν κόπο να πονοκεφαλιά-
ζουμε για να τὸ λύσουμε. Και μήτε μπορεῖ να
δεχτῆ κανεὶς πὸς και όταν ἡ πῖο άπόλυτη, ἡ
πῖο αἰσθητικὴ μουσικὴ ένότητα συνέχει τίς εἰ-
κόνας, τίς έκφράσεις, τοὺς στίχους ένός ποιήμα-
τος, φτάνει αὐτῆ και μόνη, χωρίς έστω και
ένα φευγαλέο και αἰδιόρατο νοητικὸ νῆμα, για
να μπορεῖ ὁ Λόγος να έχη κάποια ὑπόσταση.
Ἄν ἡ ποίηση περιοριστῆ σε άπλᾶ μουσικὰ
στοιχεῖα, τότε δὲν έχει και λόγος να ὑπάρχη. Τὴν
άνεκαθιστᾶ, και με τὸ παραπάνω, ἡ μουσικὴ.

Ὁ κ. Καραντώνης, άναλύοντας τὸν «Ἐρω-
τικὸ Λόγο», μᾶς κάνει βέβαια να ξανασταμα-
τήσουμε σε μερικὲς άληθινὰ ὡραίες στροφές,
με συγχρόνως μᾶς μπλέκει στους μαλανδρους
μιᾶς άσώλληπτης μεταφυσικῆς. Τὸν παρακο-
λουθοῦμε ὡς ένα σημεῖο μονάχα, και ὄχι για
άλλο λόγο, με γιατί θέλοντας κάπου-κάπου
να γίνη βασιλικώτερος και άπ' τὸν βασιληᾶ, εκ-
φράζεται και από τὸν ἴδιο τὸν κ. Σεφέρη σκο-
τεινότερα. Τὸν έννοοῦμε αἰφνης (και ἄς μὴν
συμφανοῦμε μ' αυτό πού λέγει), ὅτι στην
ποίηση τοῦ Σεφέρη «τὸ αἰδιάκοπα μαρτύριο
τῆς αὐτοσυνείδησης άπ' τὴ μιὰ μεριά, και από
τὴν άλλη, τὸ φευγαλέο τοῦ χρόνου, είναι οἱ
δυὸ αντίθετοι πόλοι τοῦ έσωτερικοῦ δράμα-
τος», με σε άλλα μέρη τῆς άνάλυσής του, μᾶς
φαίνονται πολὺ άμφίβολοι, πολὺ λίγο πειστι-
κός, πάντως, οἱ έρμηνεῖς πού δίνει.

Ἄλλοῦ, αντίθετος, τὸν παρακολουθοῦμε ά-
νετώτερα. Ἐκεῖ, έξαφνα, πού άναλύει τὰ δυὸ
ὡραιότερα τετράστιχα τοῦ «Ἐρωτικοῦ Λόγου»
(πού άρχίζουν με τοὺς στίχους : «Στὸν κάμπο
τοῦ άποχωρισμοῦ να ξαναγίνξουν κρίνα» . . .
και «Με τοῦ ματιοῦ τ' αλάφιασμα, με τὸ
κορμιοῦ τὸ ρόδισμα» . . .) και παντοῦ σχεδὸν
ὅπου, παίρνοντας άφορμὴ από τὴν ποίηση τοῦ
κ. Σεφέρη, άγγίζει γενικώτερα θέματα, ὅπως
π. χ. τὴν γοητεία τὸν στίχων, τὴν μυστηριώ-
δη και άκαθόριστη, και τὴν κριτικὴ των, πού
δὲ μπορεῖ να ὑπαχθῆ σε ὀρισμένους και στα-
θεροὺς κανόνες, τὴν ποιητικὴ παράδοση κάθε
τόπου πού έχει ένα εθνικὸ χαρακτήρα και είναι
ἡ μόνη γνήσια και ζωντανὴ για τὴν φυσικὴ έ-
ξέλιξη, από τὴν ὅποιαν μόνο μπορεῖ να πηγᾶση
ἡ άληθινὴ ποίηση. Τὴ φύση τῆς ποιητικῆς
ιδέας, και τοὺς τύπους της (μουσικὴ, πλαστικὴ,
διανοητικὴ), τὴν μουσικὴ τῆς ποίησης, ὅτι ὀ-
νομάζουμε φιλοσοφία τὸν ποιητῶν, και μερικὰ
άκόμα ἴδια οὐσιαστικά, ἴδια ενδιαφέροντα,
ἴδια περίπλοκα, και άλντα ἴσως, αἰσθητικὰ
προβλήματα.

Βέβαια, ὁ κ. Καραντώνης δὲ μᾶς λέγει τί-
ποτε καινούριο· τὰ τόσο λεπτά ὅμως αὐτὰ θέ-
ματα (και τριμμένα πῖα και κοινοτοπικά) τὰ
χειρίζεται μ' ένα τρόπο πού τὰ διατηρεῖ μέσα
σε μιὰν άτμόσφαιρα θέρμης και έσωτερικότητας.
Μερικὲς παρατηρήσεις του δείχνουν σκέψη πολὺ
άκονισμένη, ὅπως αἰφνης τούτη ἔδῳ : «Λησμο-
νοῦμε πὸς ἡ φιλοσοφία κάθε ποιητῆ δὲν πη-
γάζει από μιὰ καθολικὴ αντίληψη τῆς ζωῆς,
ὅσο από μιὰ λεπτότατη και βαθύτατη άτομι-
κὴ ψυχολογία πού στην έκφρασή της μόνο μπο-
ρεῖ να πάρη τὸ χαρακτήρα μιᾶς αξιωματικῆς
γενιότητος» . . . «Ἡ συστηματικὴ λυρικὴ εκ-
μετάλλευση τῶν ἴδιων μοτίβων ἰσοδυναμεῖ με
μιὰ καθολικὴ αντίληψη τῆς ζωῆς».

Ὅπως ἦταν φυσικὸ, ὁ κ. Καραντώνης στην
τόσο πλατειᾶ μελέτη του δὲν μπορούσε να μὴν
κάνη λόγο για τίς έπιδράσεις πού δέχτηκε ὁ
Σεφέρης (και πού βρίσκει ὅτι είναι μαλλαρ-
μεϊκός, βαλαρικὸς και παλαμικός, σε διάφορες
μορφές και αναλογίες), για τὴ μορφή τὸν ποιη-
μάτων τῆς «Στροφῆς», ὅπου βρίσκει διάχυτο
τὸ περιεχόμενο, «νοητὸ από μόνο τὸ αἰσθητι-
κό».

κό πλησίασμα της μορφής», για το πώς πρέπει να εξετάζεται μία έκδοση (ήχι μόνο ανάλογα με την πηγή που την εξάσκει, αλλά και ανάλογα με το θετικό αποτέλεσμα που φέρνει), για το λεγόμενο αισθηματικό ξεχείλισμα, τον αυθορμητισμό, που τον καταδικάζει (σύμφωνα με τις θεωρίες του Βαλερύ και όμως αλλού μιλώντας για τον «Ερωτικό Λόγο», δέ λησιμοναί να τονίση πώς το ποίημα τούτο δεν είναι ψυχρό διανοητικό περιεχόμενο, δεν είναι κίαν άκλος λυρικός στοχασμός, όσο είναι το ξέσπασμα μιας ψυχής που ανάβρυσαν από τα βάθη της τα πιο πλούσια και δυνατά αισθήματα). Τέλος, ο κριτικός του κ. Σεφέρη μιλεί έκτενέστατα για την τεχνική των στίχων της «Στροφής». Τα μικρά στιχουργήματα του πρώτου μέρους της συλλογής τα παρομοιάζει με «πειράματα περισσότερα που κάνει ο ίδιος ο ποιητής δοκιμάζοντας τον έαυτό του», παρά με ποιήματα. Είναι σύντομα και σπασμαδικά τραγούδια που πιο πολύ μας ενδιαφέρουν για τα στροφικά τους συμπλέγματα παρά για το περιεχόμενό τους, και που ο στίχος των, άσχετα με την τεχνική του άριότητα, αποπνέει μία ψυχρότητα, και πάλι να στάζει από τα σπλάχνα του μια στάλα δροσιάς.

Τόν άρτια τεχνικά και πλούσιο σύγχρονα από ψυχικό και πνευματικό περιεχόμενο στίχο του κ. Σεφέρη πρέπει να τον αναζητήσουμε αλλού, στον «Ερωτικό Λόγο». Έκει «ο στίχος του Σεφέρη, κι' έξωτερικά κι' έσωτερικά, είναι ο θετικός, ώριμος καρπός μιας γόνιμης και νόμιμης επίδρασης. Συγκεκριαίωνει όλα τα ζωντανά στοιχεία που δημιουργήσε μια πνευματική καλλιέργεια τριών αιώνων περίπου, από την Κρητική ποίηση ως τον Παλαμά». «Οι στίχοι της «Στροφής» θά μπορούσαν να κοιταχτούν άκόμη και στο σύνολό τους, σαν πρότυπα τελειότητας, σά δείγματα αν όχι έντελώς νέου στιχουργικού τύπου, μά τουλάχιστον μιας αναζωογονημένης, ξελαγαρισμένης στιχουργικής. Ανταποκρίνονται θαυμαστά στην άκαίτηση μιας έκλεκτης, δύσκολης ποιητικής, που πνευματοποιεί και διυλλίζει τα νόθα και ακατέργαστα περιεχόμενα». «Άσχετα όμως με την αξία τους, οι στίχοι του Σεφέρη φέρνουν έναν καινούργιο έντελώς τόνο στην ποίησή μας, όπως έξαφνα οι στίχοι του Καρυωτάκη; Έγκαινιάζουν μία παράδοση ανεξάρτητη, εκ διαμέτρου αντίθετη και ανεπίρροπη με τη γνωστή ως τα τώρα στιχουργική παράδοση;

Στο έρώτημα τούτο που θέτει ο κ. Καραντώνης μόνον έμμεσα κιστεύει πώς μπορεί ν' άποκριθί. Ο στίχος του Σεφέρη άνήκει από καταγωγή, στην παράδοση την γνήσια έλληνική. . . έχει όλα τα θετικά γνωρίσματα του στίχου που άνάπτυξαν και καλλιέργησαν οι ποιητές του Δημοτικισμού. . . συνταιριασμένα με τα φασίματα, τις ιδιοτροπίες, και τον πνευματικό χαροχτήρα του ποιητή. «Έχοντας μία πλατυιά αισθητική μόρφωση κι' ακολουθώντας το παράδειγμα όλων των ποιητών που άφησαν άληθινό έργο, κατάλαβε (ο κ. Σεφέρης) πώς

δέν μπορούσε να παραγνωρίση τη γνήσια ποιητική παράδοση και να περιφρονήση τα πρώτα στοιχεία που μόνο ή βαθειά μελέτη και ή πλέρια έπίγνωση της έθνικής φιλολογίας προσφέρουν».

«Ο Σεφέρης είναι ίσως ο πρώτος νέος ποιητής που μορφικά γεφυρώνει τη νεώτερη ποίηση με τη ζωντανή παράδοση του Δημοτικισμού και του δημοτικού τραγουδιού». Από καθαρή γλωσσική άποψη εξέταζόμενος ο δεκαπεντασύλλαβος του Σεφέρη αποκτά σχεδόν ιστορική σημασία. «Έχει κινητήρια νεύρα, είναι ζωντανός οργανισμός που σφύζει και σπαρατάρει και όχι παράλυτος που ζητιανεύει το έλεος, άτονος και άηυχος που πάει να έλευθερωθί μά λιποθυμιά, σαν τον δεκαπεντασύλλαβο των άλλων μας νέων σύγχρονων ποιητών».

Μίλησα πέρσει, άρκετά πλατειά, όταν έφυλοφόρησε, για τη «Στροφή» του κ. Σεφέρη. Η κριτική του κ. Καραντώνη μου έκέντησε την όρεξη να την ξαναδιαβάσω. Η έντύπωσή μου μένει ή ίδια, ίσως μάλιστα, να έχη μετριασθή. Από την ποίηση του κ. Σεφέρη λείπει ο κίλμος, ή θερμή και ζωντανή παρουσία μιας προσωπικότητας. Είναι ένας ποιητής που άφομοίωσε, τέλεια ίσως, την βαλερική ποιητική μέθοδο, μά που ή ψυχική πείρα του και ή καλλιτεχνική του Ικανότητα δεν ήσαν άρκετες για να ξεπεράση μια «μέθοδο» και για να δημιουργήση ποίηση άληθινή. Σε τρία-τέσσερα ποιήματά του πέτυχε να μας δώση μία πραγματικά πυκνή και συγκρατημένη ποίηση, και στον «Ερωτικό Λόγο» μερικές άληθινά πολύ όριτες στροφές; Μά το υπόλοιπο του έργου του είναι μία στιχουργική άκροβασία, σκόπιμα σκοτεινή και άσήμαντη που μυρίζει άλεξανδρινισμό και θυμίζει όλη τη νεκρή συμβολική και μετασυμβολική στιχουργία. Στους στίχους του κ. Σεφέρη δεν άκοϋμε καιμιά από τις ζωντανές φωνές του παρόντος, δέν βρίσκουμε τίποτε από την άνησυχία, από την άγωνία, από το τεράστιο πνευματικό, ψυχικό, άπελευθερωτικό δράμα της έποχής μας. Είναι μία ποίηση στεγνή, στενά άτομιστική, ποίηση σπουδαστηρίου. Ο κ. Καραντώνης την υπερέβαλε σε βαθμό πρωτοφανή, φαντάζομαι, και στην διεθνή άκόμη κριτική. Το βιβλίο του, ώστόσο, παρά τις υπερβολές του, είναι αξιοπρόσεχτο. Άξιοπρόσεχτο γιατί ο νέος κριτικός έχει το χάρισμα να γενικεύη κάθε τόσο το θέμα του, να σπέρνη έδω και κει σκέψεις, παρατηρήσεις που κινούν και τη δική μας τη σκέψη, να μιλή, τέλος, μ' ένα τρόπο που κι' όταν δέν συμφωνούμε μαζί του, τον άκοϋμε εδχάριστα. Θά μπορούσε, ίσως, μά και είναι τόσο ένήμερος, να μην άγνοη ώρισμένα πράγματα, ή και ξεροντάς τα, γάχη το θάρρος να τα όμολογή. Τώρα όμως πάω να τον κατηγορήσω για κακή πίστη, και πραγματώ να μένω με την άρχική μου έντύπωση, ότι είναι άνώτερος από τέτοια ύποψια. . .

Π.

Λάρα Κρυστάλλη : «Μέσα στο τραίνο», ρωμάντο.

Υπάρχουν βιβλία που μας κάνουν ν' αγαπηκόϋμε. Υπάρχουν κι' άλλα που, ένώ είναι πολύ πιο άσήμαντα, κατορθώνουν να μας προκαλοϋν άληθινή κατάπληξη. Και ή κατάπληξή μας δέν προέρχεται από το κακό ή το άκατάστατο γράψιμό τους, — είμαστε τόσο συνηθισμένοι από βιβλία χωρίς ύφος, χωρίς όμαλή γλώσσα, χωρίς ίχνος προσωπικής έκφράσεως, — άλλ' από τις σκέψεις (αν μπορεί να όνομασθή σκέψη ό,τι περνάει από το μυαλό ενός ανθρώπου που με χίλιους-δυό τρόπους μας παίζει ότι δέν άποφάσισε ποτέ να άντιμετωπίση με σοβαρότητα τη ζωή), τα συμπεράσματα και τις ιδέες που γεμίζουν τις σελίδες τους και προσπαθούν να μας διαπετίσουν για τα ζητήματα εκείνα γύρω από τα όποια άγωνίζεται ο άνθρωπος από τότε που προσπαθεί να βρη κάποιον προσρισμό σ' αυτόν τον κόσμο.

Ο κ. Λάρας Κρυστάλλης θέλει με το ρωμάντο του (έξήντα δύο μικρές και κακοτυπωμένες σελίδες) να μας δώση την Ιστορία ενός νέου δημοσιογράφου που παντρεύτηκε έπειτ' από μία πρώτη κι' άτυχη άγάπη με την κόρη ενός πλούσιου έμπόρου της Αιγύπτου που την έγνώρισε μέσα σ' ένα τραίνο. Κ' έχει πλέξει ένα μύθο, έχει φανταστέ μερικούς ανθρώπους και δημιουργεί συγκινήσεις, δύσκολες στιγμές, άγωνίες κ' ένα σωρό άλλες καταστάσεις. Άλλά πόση άπειρία ζωής, Θεέ μου, σε όλ' αυτά! Διαβάσεις το «Μέσα στο τραίνο», αστίζεις και σκέπτεσαι: «Όστε τόσο όλισθηρό έδαφος είναι ή τέχνη; Και τόσο εύκολα μπορεί να την πάθη ένας άνθρωπος που είναι πραγματικά σοβαρός στί; Άλλες έκδηλώσεις του; Για το πρώτο δέν πιστεύω να υπάρχουν άντιρρήσεις. Το δεύτερο όμως είναι έπιχείρημα για όσους νομίζουν ότι είναι σοβαροί άνθρωποι. Ο σοβαρός άνθρωπος, εκείνος που έχει το θάρρος να άντιμετωπίση τη ζωή, θά δείξη και στις σελίδες ενός βιβλίου τη δύναμη του μυαλού του και τον πλοϋτο της ψυχής του. Δέν θά σκαρώση ίσως ώραιες φράσεις. Άλλά δέν θά πάψη να είναι σοβαρός. Δέν θά παρουσιασθή με πείρα ζωής που θά την περιφρονούσε κ' ένα μικρό παιδί.

Άκριβώς γι' αυτό μας κάνουν κατάπληξη βιβλία σαν το «Μέσα στο τραίνο». Ο κ. Κρ. δέν παρουσιάζει μόνο συζητήσιμες ψυχικές καταστάσεις. Κάνει κάτι χειρότερο: Νομίζει ότι ο κόσμος άποτελείται μόνο από άφεις που δέν έχουν την Ικανότητα να κινούν μερικά στοιχειώδη πράγματα και δέν διατάζει έμπρός σε καμιά άύθαιρσία. Πιστεύει ότι δέν μπορούν να υπάρχουν άντιρρήσεις που θά τον έμποδίσουν στις άύθαιρσίες του. Κι' άλήθεια δέν έμποδίζεται, γιατί ο άναγνώστης του στέκει παράμερα και τον παρακολουθεί κατάπληκτος σε ό,τι άύθαιρστο και άπροσδόκητο κάνει.

Ψυσικά, ένα βιβλίο αυτού του περιεχομένου δέν μπορεί να κριθί λεπτομερέστερα. Άξίζει μόνο να σημειωθί τούτο: από το «Μέσα στο

τραίνο» λείπουν όχτώ όλόκληρες σελίδες, τουλάχιστον από το αντίτυπο που έστειλε ο κ. Κρ. για τον κριτικό της «Νέας Έστίας». Και όμως από την έικοστή τετάρτη σελίδα περνά στην τριακοστή τρίτη χωρίς καμιά δυσκολία. Δέν σου έχει λείψει τίποτα, γιατί δέν είχες την έντύπωση ότι σου έδόθηκε κάτι.

Π. Χ.

Άγγελου Κασιγόνη : «Τό αισθήμα».

Στις σκέψεις του κ. Άγγ. Κασιγόνη για το αισθήμα, έκίνο που προκαλεί τις περισσότερες άντιρρήσεις δέν είναι ή έλλειψη πρωτοτυπίας, προσωπικού τόνου και ανεξαρτησίας από διάφορες καλές ή κακές επιδράσεις. Βρίσκουμε τόσο σπάνια στα δικιά μας, αλλά και στα ξένα βιβλία, και προ πάντων στα βιβλία του είδους που καλλιεργεί ο κ. Κ., την πρωτοτυπία, τον προσωπικό τόνο και την ανεξαρτησία από κάθε επίδραση! Ψυσικά, όταν άρχίζεις με τον άφορισμό ότι ή έποχή μας δέν αισθάνεται κατά τον καλό γνωστό τρόπο, δηλαδή με κάτι για το όποιο δέν μπορεί να διαφωνή κανείς, έλαττώνεις τις έλπίδες του άνογνώστη που περιμένει, βέβαια, να διαβάση κάτι διαφορετικό απ' ό,τι άκούει από το πρωί ως το βράδυ. Κάνει ο κ. Κ. έν από τα λάθη εκείνα που τα πληρώνουν πολύ ακριβά οι συγγραφείς. Άλλά δέν είναι το μόνο και το σπουδαιότερο. Συνεχίζει με την ίδια άδιαφορία για τη διανοητικότητα και τις αξιώσεις των άλλων, και λέει τα πιο άσήμαντα πράγματα με την πεποίθηση ότι προσφέρει στην ανθρωπότητα συμπεράσματα μεγάλου και γόνιμου πνευματικού κέρπου. «Ό,τι όμως ένοχλεί περισσότερο είναι αυτή άκριβώς ή πεποίθηση. Ο κ. Κ. μας πληροφορεί ότι «δέν παντρεύονται (οί σημερινοί άνθρωποι) με την προϋπόθεση του ταιριάσματος, της άγάπης, αλλά με τον ύπολογισμό ύλικών κερδών». Σύμφωνοι. Όστόσο ο κ. Κ. έπιμένει να μας βεβαιώση ότι «δέν εύτυχούν βέβαια έτσι» και καταλήγει στο πραγματικά σπουδαίο και έντελώς προσωπικό συμπέρασμα ότι «και όμως έπιμένουν στη στραφή άντίληψη ότι ο γάμος είναι έπιχείρημα».

Αυτό στην πρώτη και στην τρίτη σελίδα του «Αισθήματος». Στη δεύτερη σελίδα υπάρχει μία μόνο φράση: «Όλα τα αισθήματα θεωρούνται αναχρονισμοί». Όμολογώ ότι είναι από τις φράσεις που μπορούν να γεμίσουν όχι μόνο μία σελίδα αλλά κ' ένα όλόκληρο πολυσέλιδο βιβλίο. Άνάλογες όμως είναι και οι σκέψεις που γεμίζουν και όλες τις άλλες σελίδες του «Αισθήματος». Ο κ. Κ. δέν φαίνεται πούθενά ν' άνησυχί, ν' άμφισβάλλη, να ύποπτεύεται ότι μπορούν να διαφωνούν μερικοί. Είναι τόσο βέβαιος για ό,τι γράφει! Αυτό όμως κάνει πολύ πιο αισθητές τις έλλείψεις του μικρού βιβλίου του, όσες έσημείωσαμε από την άρχή κι' όσες θά μπορούσαμε να σημειώσουμε αν περνούσαμε σε λεπτομέρειες κ' έπιμέναμε σε άδυναμίες λιγώτερο σημαντικές.

Π. Χ.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Πέτρου Βλαστού : «Συνώνυμα και συγγενικά—Τέχνες και Σύνεργα». (Λεξικόν, σελ. 660).

Δ. Γρ. Καμπούρογλου, ακαδημαϊκός : «Αι 'Α-θῆναι κατά τὰ ἔτη 1775—1795». Δρ. 60.

Ἄγγελος Κασιόγλα, ἰατροῦ : «Ἐπιστήμη και Ζωή—Προετοιμασία τοῦ κοριτοῦ στὰ γυνετήσια ἑτη-ματα» Δρ. 25.

Ἀλεξάνδρου Σ. Κάσδαγλη : «Σολομώντος βασιλείως Ἰσραὴλ Ἰσραήλ». Μετάφρασις τῆς διασκευῆς τοῦ Φραγκίσκου Κούτς. Ἀλεξάνδρεια. (Ἀνατύποις ἐκ τοῦ «Ἐκκλησιαστικοῦ Φάρου».)

Γ. Κορδάτου : «Τὰ τελευταία χρόνια τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας». Ἐκδ. Α.Ι. Γάλλη. Δρ. 15.

Ἀθαν. Γ. Παρχαρίδης : «Ὀνειρα πλάνα—Ἔδῃ γιὰ τὴν Πόλιν». Δρ. 10.

Γεωσ. Σπαταλά : «Ὀμήρου Ὀδύσσεια». Ἐμμετρῆ μετάφραση. Τεύχος Α'—Ραψωδία Α.

Ἰσπολύτου Γνωβοτέττε : «Ἡ παγκόσμιος κρῖσις και ἡ ἱστορικὴ ἀποστολὴ τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου». Μετάφρ. ἐκ τοῦ ρωσικοῦ ὑπὸ Δημ. Τζαλιγοπούλου. Θεσσαλονίκη.

Δημ. Λουκοπούλου : «Ὁ Ρουμελιώτης καπετάνος Ἀνδρίτσος Σαφάκας και τὸ ἀρχεῖο του». (Ἱστορ. και Λαογρ. Βιβλιοθήκη τοῦ Συλλόγου Ὁφελῶν Βιβλίων). Δρ. 31.

Μέλπωσ Ο. Μερλιέ : «Ἰραγοῦδια τῆς Ρούμελης». Ἱστορ. και Λαογρ. Βιβλιοθήκη τοῦ Συλλόγου Ὁφελῶν Βιβλίων). Δρ. 40.

Ἐμμ. Γ. Βαμβουδάκη : «Κριτικαὶ και ἐρμη-νευτικαὶ μελέται ἐπὶ τῆς Ἀντιγόνης τοῦ Σοφοκλέους». (Ἐτυπώθη τὸ 1928, ἀλλὰ κυκλοφορεῖ τώρα).

Δημ. Μιτούλη : «Νύχτα» (τουβέλλα).

Κ. Θ. Ἀραποπούλου : «Ὁ Δημοσθένης ὡς πολιτικός και ρήτωρ». Μελέτη φιλολογικὴ και ἱστορικὴ. Ἐκδ. Οἶκος Α. Μ. Κοντομάρη. Δρ. 60.

Διονυσίου Ταβουλάρη : «Ἀπομνημονεύματα» μετὰ προλόγου ὑπὸ Ν. Ι. Λάσκαρη.

Η ΑΚΑΔΗΜΙΑ

104η Δημοσία Συνεδρία τῆς δλομελείας, τὴν 31 Μαρτίου.

Κατ' αὐτὴν ἐγένοντο αἱ ἐπόμεναι ἐπιστημονικαὶ ἀνακοινώσεις : ὑπὸ τοῦ κ. Henri Grégoire, «περὶ Βυζαντινῆς και Ἀραβικῆς ἐποποιίας». Ὑπὸ τοῦ κ. Ἀντ. Κεραμοπούλου, «παροραθὲν τεκμήριον περὶ τοῦ πελαγονικοῦ». Ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Γάλλη «περὶ τοῦ ἐκκλ. ἀξιώματος τοῦ πριμικηρίου». Ὑπὸ τοῦ κ. Σωκ. Κουγέα «ἡ πρώτη ἑλληνικὴ μετάφρασις τῆς Ἰφιγενείας τοῦ Γκαίτε και ὁ μεταφραστής αὐτῆς». Ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Λαμπαδαρίου «αἱ γεωδαιτικαὶ ἀλληλοτομίαι ὑπολογιζόμεναι διὰ διδύμου ἀριθμομηχανῆς».

Τῶν «Πρακτικῶν» τῆς Ἀκαδημίας ἐξεδόθη και τὸ Α' τεύχος τοῦ 7ου τόμου (Ἰανουάριος 1932).

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΚΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Ἐδρυτάτη, πάλιν, και ἐνδιαφέρουσα κριτικὴ ἀρθρογραφία εἰς τὸν ἀθηναϊκὸν ἴτυπον ἐξ ἀφορμῆς τῆς διδασκαλίας τοῦ «Ἰουλοῦ Καίσαρος» τοῦ Σαίξπηρ εἰς τὸ «Ἐθνικόν» : ἀναλύσεις τοῦ ἔργου, κρίσεις διὰ τὸν τρόπον μετὰ τὸν ὅποιον ἐπαίχθη και ἐκρηγνυετήθη, γενικώτεροι παρατηρήσεις περὶ τῶν ἐνδύμων τοῦ ἐμφύχου ὀλικοῦ τοῦ κρατικοῦ μας θεάτρου, περὶ τῆς συνθέσεως τοῦ δραματολογίου του κλπ. Γενικῶς, αἱ ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν, τὴν σκηνοθεσίαν και τὰς σκηνογραφίας τοῦ σαίξπηρικοῦ ἀριστοτεχνισμοῦ, ἦσαν εὐνοϊκαί. Σημειωτέον διὰ τὴν ἀναβίθασιν τοῦ «Ἰουλοῦ Καίσαρος» ὑπάρχουν πολλὰ και σοβαρῶτα ἐμπόδια, τὰ ὅποια δὲν κατορθώνουν νὰ ὑπερπηθῶσιν οὔτε οἱ σκηνοθέται τῶν καλυτέρων εὐρωπαϊκῶν θεάτρων. Αἱ ἀντιρρήσεις φυσικῶς, δὲν ἐλείψαν και τὴν φορὰν αὐτῆν. Ἀλλὰ και αἱ δριμύτεραι ἐξ αὐτῶν, ὅπως τοῦ κ. Θεμ. Ἀθανασιάδου εἰς τὴν «Πολιτείαν» και τοῦ κ. Πέτρου Χάρη εἰς τὴν «Ἑλληνικὴν»—και οἱ δύο ἕκαστον μετὰ ἐκτενέστατα ἀρθρα εὐρεῖαν ἀνάλυσιν τοῦ ἔργου και λεπτομερῆ ἐλεγχον τῆς ἐρμηνείας του,—ἦσαν γραμμῆναι εἰς τόνον ἀρμόζοντα διὰ μίαν πραγματικῶς μεγάλην προσπάθειαν ὅπως εἶναι ἡ ἀναβίθασιν τοῦ «Ἰουλοῦ Καίσαρος». Ἰδιαιτέρα, ἐπίσης, μναία πρέπει νὰ γίνῃ διὰ τὸ ἀρθρον «Θέατρα τοῦ μνησός», τοῦ Ἀλκ. (Ἀ. Ἀνδρεάδου) εἰς τὴν «Ἐργασίαν», εἰς τὸ ὅποιον ὁ σοφὸς καθηγητὴς και πραγματικὸς γνώστης τοῦ θεάτρου ἐκφράζει τὸν ἐνθουσιασμόν του δι' ὅ,τι παρουσίασε μέχρι τοῦδε τὸ Ἐθνικὸν θέατρον και συγχρόνως κάμνει μερικὰς ὀρθοτάτας παρατηρήσεις.

—Ἐνδιαφέρουσα ἦτο και ἡ ἐξ ἀφορμῆς τῆς πρώτης ἐμφανίσεως τῆς κ. Κυθῆλης και τῆς κ. Μαρίνας Κοτοπούλης ἀρθρογραφία. Ἡ ἐμφάνισις αὐτῆ, σημερινὸν «θεατρικὸν γεγονός», ἐσχολιάσθη ποικιλοτρόπως και ἔδωσαν ἀφορμὴν εἰς πλήθος σκέψεων, παρατηρήσεων, προβλέψεων και εὐχῶν. Ἀλλ' ἡ στάσις τῆς κριτικῆς, και τῆς πλεον συντηρητικῆς και συγκρατητικῆς, ὑπῆρξε μᾶλλον ἀρνητικὴ ἐξαιτίας τοῦ ἔργου ἰδίως μετὰ τὸ ὅποιον ἐγένετο ἡ ἐμφάνισις τῶν δύο μεγάλων πρωταγωνιστριῶν, τοῦ «Γουρισμοῦ» τοῦ Ο'Νήλ. Ἰὸ πρῶτον αὐτὸ μέρος τῆς τριλογίας «Τὸ πένθος ταιριάζει στὴν Ἠλέκτρα» ἐκρίθη ἀσήμερον κατασκευάσιμα, πολὺ μετρίωτερον ἀπὸ τὸ «Πόθοι κάτω ἀπὸ τίς λεῖνες», τοῦ ἰδίου Ἀμερικανοῦ συγγραφέως, ποῦ ἐπαίχθη πέρυσι ἀπὸ τὸν ὀϊκσον Βεσκή. Ἀρκεταί, ἐπίσης, ἐπιφυλάξεις διετυπώθησαν διὰ τὴν σκηνοθεσίαν, αὐταὶ δὲ ἀκριβῶς αἱ ἐπιφυλάξεις ἔδωσαν ἀφορμὴν εἰς τὸν κ. Σπ. Μελά, σκηνοθέτην, ὡς γνωστὸν, τοῦ ὀϊκσον Κυθῆλης-Μαρίνας, νὰ ἐκστρατεύσῃ μετὰ ἕνα χρονογράφημά του εἰς τὸ «Ἐλεύθερον Βῆμα» και ἕνα ἀρθρον του εἰς τὴν «Ἐργασίαν» κατὰ τῶν κριτικῶν, εἰς τοὺς ὅποιους ἀναγνωρίζει σοβαρὰν φιλολογικὴν μόρφωσιν, ἀλλὰ τοὺς ἀρνεῖται τεχνικὴν κατάρτιον διὰ τὸν ἐλεγχον μίᾳς σκηνοθετικῆς ἐργασίας.

—Εἰς ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέρουσαν ἀνταπόκρισιν τοῦ κ. Ἀρίστου Καμπάνη ἀπὸ τὸ Παρίσι (ἐφ. «Πολιτεία») εὐρισκομεν τὰς σκέψεις, τὰς ὅποιαις διτύπωναν διάφοροι προσωπικότητες τῶν γαλλικῶν γραμμάτων διὰ τὸν Γκαίτε ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἔργου

αὐτοῦ τῆς ἐκατονταετηρίδος ἀπὸ τοῦ θανάτου του. Ἐπίσης, ἀρθρον τοῦ ἰδίου εἰς τὴν αὐτὴν ἐφημερίδα διὰ τὸν Γκαίτε ὡς κριτικόν, εἰς τὸ ὅποιον καθορίζεται ἡ θέσις τοῦ μεγαλοφυοῦς Γερμανοῦ σχετικῶς μετὰ τὰ πνευματικὰ ρεύματα τῆς ἐποχῆς του, και χαρακτηρίζεται οὗτος «ὡς κήρυξ και ἐργάτης τῆς πνευματικῆς συναργασίας τῶν λαῶν, αἰρέμενος ὑπὲρ τῆς διαιρέσεως τῶν και ὀρθοτομῶν τὸν λόγον τῆς αἰσθητικῆς ἀληθείας».

—Εἰς τὴν «Πατρίδα» ὁ κ. Α. Μ. Στρατηγόπουλος, γράφων διὰ τὸν «Ναύαρχον Μιαούλην» τοῦ κ. Σπ. Μελά, παρατηρεῖ ὅτι τὰ παρεπιθέμενα πληροφορικὰ κεφάλαια καταβιάζον τὸν ἀναγνώστην ἀπὸ τὸ ἐπίπεδον τῆς ποιήσεως. Ἐν τούτοις ὁ κ. Στρατηγόπουλος καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ «Ναύαρχος Μιαούλης» εἶναι «βιογραφία μετὰ ἔρσην και δυνατὴ πνοὴ ἔπου»,—πνοὴ δμως ποὺ διακόπτεται ξαφνικῶς ἀπὸ ἕνα πνιγνρὸ βαρὺ λιπῶρι, μὰ ποῦ δὲν τὸν ἐμποδίζει δμως ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ λίγα βιώσιμα νεοελληνικὰ βιβλία ποὺ εἶδαν τώρα τελευταία τὸ φῶς.

—Εἰς τὸ «Ἐλεύθερον Βῆμα» χαρακτηριστικώτατο πορτραῖτο τοῦ Καβάφη ἀπὸ τὸν κ. Κώστα Οὐράνη ὑπὸ τὸν τίτλον «Γύρω ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ Καβάφη». Ὁ κ. Οὐράνης μᾶς δίνει πολὺ ἐνδιαφέρουσες πληροφορίες διὰ τὸν Ἀλεξανδρινὸν ποιητὴν, ἀλλὰ συγχρόνως ὀμολογεῖ ὅτι γιὰ λίγες μόνο στιγμὰς κατῶρθωσε νὰ γνωρίσῃ τὸν «ψυχικὸν Καβάφη», μερικὰ λεπτὰ πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἕνα «συννεφιασμένο, μελαγχολικὸν κρῶι, μετὰ δυνατὸ και κρῦσ ἀέρα». Καὶ ἡ ὀμολογία αὐτὴ πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἀπολύτως εἰλικρινῆς. Εἶναι κίσμος τόσο ἐρμητικῶς κλειστός ὁ Καβάφης. Καὶ ἀνοίγεται τόσο λίγο και τόσο δύσκολα και σ' αὐτῶς ἀκόμη τῶς εὐδαιμονητοῦς θαυμαστάς του, ὅπως ὁ κ. Οὐράνης.

—Εἰς τὰ «Ἀθηναϊκὰ Νέα» ὁ κ. Σπ. Μελάς, ἐξ ἀφορμῆς τῆς διαλέξεως τοῦ ἱστορικοῦ κ. Γκουενίλλα περὶ ἱστορικῆς βιογραφίας, διατυπώνει τὰς σκέψεις του σχετικῶς μετὰ τὸ λογοτεχνικοῦ ιστορικό κὶδ εἶδος τῆς μόδας, εἰς τὰς ὅποιαις εὐρισκομεν μίαν ἀπολογία, ὀδτως εἰπεῖν, τῆς τακτικῆς ποῦ ἐκολούθησε γράφων τὸν «Γέρο τοῦ Μωρητᾶ» και τὸν «Ναύαρχον Μιαούλην».

—Εἰς τὴν «Πολιτείαν» εὐμενέσταται κρίσις τοῦ Ἀλκ. Θρύλου διὰ τὴν «Ἐπαρθενη» τῆς δ. Α. Νάκου, τὸν «Ἰαῖο δρόμο» τοῦ Χρ. Λεβάντα και τὴν «Ἐσωτερικὴν συμφωνία» τοῦ κ. Στ. Σαφλοῦδα. Ἐπίσης, ἐκτενῆς και ἐπαινετικώτατος ἀρθρον τοῦ κ. Κ. Δημαρᾶ διὰ τὸ ἴδιον βιβλίον τῆς δ. Νάκου και ἀνταπόκρισις τοῦ κ. Καμπάνη διὰ τὸν Ἀλεξ. Σκοῦφ-γι, τὸν «Ἑλληνα λόγιον και αἰοδόν, ὁ ὅποιος ἔδωκεν ἡμῶν, ὡς γνωστὸν, τελευταίως στὸ Παρίσι, κατὰ τὸν πλέον μυστηριώδη τρόπον.

—Εἰς τὰ «Ἀθηναϊκὰ Νέα» ἐπίσης εὐμενέστα-την κριτικὸν σημεῖωμα τοῦ κ. Ν. Χαντζάρα διὰ τὸν «Ἰαῖο δρόμο» τοῦ κ. Χρ. Λεβάντα.

—Εἰς τὴν παρισινήν «Comœdia» (30 Μαρτίου) ἀρθρον τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου και ἀκαδημαϊκοῦ κ. Α. Μ. Ἀνδρεάδου περὶ τῶν πρώτων παραστάσεων τοῦ «Ἐθνικοῦ Θεάτρου». Ὁ κ. Ἀνδρεάδης συνοφίξει κατ' ἀρχὰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐξέσεως του, ὀμιλῶν μετ' ἐνθουσιασμοῦ διὰ τὴν ἑλὴν ἀναθημιουργίαν ἡ ὅποια συνετελέσθη εἰς τὸ

κίριον τῆς ὀδοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου. Ἐχει μερικὰς ἐπιφυλάξεις ὡς πρὸς τὸν «Ἀγαμέμνονα», ὁ δὲ ποίος, λέγει, δὲν ἔπρεπε νὰ παιχθῇ ἀνευ διαλείμματος—ὁ κ. Ἀνδρεάδης γράφει ἀμέσως μετὰ τὴν πρώτην : εἰς τὰς ἐπομέναις παραστάσεις ἔγινε διαλείμμα—διότι «παρ' ἑλὴν τὴν ὀραιότητα τῶν στίχων, ὀλος ὁ κόσμος δὲν ἤθύνετο νὰ τοὺς ἀκούῃ δύο ὄρας συνεχῶς». Προτείνει δὲ ὀπως τοῦ λοιποῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου διδῆι τὰ κλασικὰ ἔργα εἰς τὸ Στάδιον ἡ εἰς τὸ θέατρον Ἰερώδου τοῦ Ἀττικοῦ, ὀπότε, παιζόμενα ἐπὶ τῆς φυσικῆς αὐτῶν σκηνῆς, τῆς ὀπαίθρου, θὰ κερδίζον ὕφ' ὀλος τὰς ἐπὶφύεις, ἀκόμη και εἰς ταχύτητα ἐκτελέσεως. Διὰ τὴν σκηνοθεσίαν, τὴν σκηνογραφίαν και τὸν χορὸν, ὁ κ. Ἀνδρεάδης ἐκφράζεται ἐνθουσιαστικῶς. Ἐπίσης και διὰ τοὺς πρωταγωνιστὰς, ἡτοι τοὺς κορυφαίους, τὸν Ἀγαμέμνονα, τὸν Ἄγισθον και τὸν ἀγγελοφόρον. Ὡς πρὸς τὴν Κλυταμνήστραν και τὴν Κασσάνδραν, ὁ κ. Ἀνδρεάδης φρονεῖ ὅτι και αἱ δύο, παρ' ὀλας τὰς προσπάθειας τῶν, δὲν ἤθυνήθησαν νὰ φθάσιν εἰς τὸ ὕψος τοῦ ρόλου τῶν, ὕποληφθεῖσαι κατὰ πολὺ τῶν τραγωδῶν αἱ ὀποιαὶ ἐπαίξαν τοὺς ἰδίους ρόλους εἰς τὸ παλαιὸν Βασιλικὸν θέατρον.—Διὰ τὸν «Θεῖον Ὀνειρον» τοῦ κ. Σπυροπούλου, γράφει ὅτι διεσκέδασε πολὺ τὸ κοινόν και ὅτι ἐπαίχθη πάρα πολὺ καλὰ ἀπὸ «τοὺς ἀρίστους κωμικοὺς ποῦ συνεκέντρωσε τὸ Ἐθνικὸν θέατρον», ἐξαιρεῖ δὲ ἰδιαιτέρως τὸν κ. Παπαγεωργίου ὁ ὅποιος ὀπακρίνετο τὸν βραδύγλωσσον ρήτορα.

—Εἰς τὸ «Θάρρος» τοῦ Παιρατικῶς συμπαθητικώτατον και δικαιώτατον ἀρθρον τοῦ κ. Χρ. Λεβάντα «Ἡ ποιητικὴ μορφή τοῦ Ἰεράσιμου Σπαταλά» ἐπ' εὐκαιρία τῆς βραβεύσεως του ὀπὸ τῆς Ἀκαδημίας. «Ὅσοι ἔμαθαν και ἐδιάδασαν στίς ἐφημερίδες—γράφει ὁ κ. Λεβάντας—ὅτι ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἐβραβεύθη, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ μονοπρακτοῦ θεατρικοῦ του ἔργου «Ὁ κληρονόμος τῆς Γατόσκας», ὁ Ἰεράσιμος Σπαταλάς, μετὰ τὴν ἐνομοία ὅτι βραβεύεται ἕνας ἀφωσιωμένος στὰ Γράμματα ἐργάτης, ἀσφαλῶς δὲν εἶναι δυνατόν παρὰ νὰ θυμῆθησαν τὸν ἐξχωριστὸ αὐτὸν ποιητὴ, τοῦ ὀποιοῦ ἡ εὐσεινήθητος ἐργασία γαμίζει τὴ Νεοελληνικὴ Λογοτεχνία».

—Εἰς τὸν «Ἀθηναϊκὸν ἴτυπον» τῆς Μυτιλήνης, ἀρθρον τοῦ ἀγγλοῦ κριτικοῦ Ἐρ. Τσιάρκ «Ἡ σοβιετικὴ φιλολογία» και ἐκτενῆς κριτικὴ τοῦ κ. Νίκου Α. Ἀθανασιάδου διὰ τὸ «Νούμερο 31,328» τοῦ κ. Ἰλ. Βενεζή.

—Εἰς τὸν «Ἐλληνικὸν ἴτυπον» τοῦ Σικάγου ἀρθρον τοῦ κ. Τζέμη Μπροῦκλη περὶ τῆς προστασίας τῆς πνευματικῆς ἰδιοκτησίας.

—Εἰς τὸν «Ἀγῶνα τῆς Δωδεκανήσου», ἀρθρον τοῦ κ. Α. Α. Παπανδρέου «Γιαννούλης Χαλεπάς».

—Ἐχομεν ὀπ' ὀψει τὰ δύο πρῶτα τεύχη τῆς «Μελέτης-Κριτικῆς», τοῦ μηνιαίου ὀργάνου τοῦ «Ἀκαδημαϊκοῦ Ὀμίλου» τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου. Ἀπὸ τὰ περιεχόμενα τοῦ καλοῦ αὐτοῦ περιθωρίου, εἰς τὸ ὅποιον εὐχόμεθα κάθε πρόοδον, σημεῖομεν : Καθ. Παν. Λορεντζάτου, Ἐρμηνεία στοὺς στίχους 961-970 τοῦ Ἀλκιναι τοῦ Σοφοκλή. Καθ. Σ. Β. Κουγέα, Γράμμα τοῦ Φρ. Ἀγγ. Βόλφ εἰς τὴν καθομιλουμένην Νεοελληνικὴν (μετὰ πανομοιότυπον). Κώστα Παυλίδη, Ἡ ἐπιστή-

μολογία του Δημήτριου Μεγερσον, Νίκου Κυρήνου, Κώστα Παρορίτη, Σ. Κωνσταντόπουλου, Π. γενική θεωρία του Δικαίου, Ν. Π. Ανδριώτη, Τά τελευταία χρόνια της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, κριτική του βιβλίου του κ. Γ. Κορδάτου.

— Ίδιαίτερος ενδιαφέρον είναι το άρθρον του κ. Χρίστου Σ. Θεοδωράτου «Γιά τή Νεοελληνική Λογοτεχνία». Ο κ. Θεοδωράτος, εξ αφορμής του τελευταίου σχολικού προγράμματος το όποιον εισάγει εδρύτατα τήν διδασκαλίαν τής νεοελληνικής λογοτεχνίας εις τά γυμνάσια, ερωτά πολύ δικαίως «ποιοί είναι εκείνοι που θά τή διδάξουν» και κάμνει μίαν ερωτήσιν, αλλά θλιβεράν δυστυχώς επισκόπησιν απ' ενός μόν τής κατάρτισης που δίδει εις το σημειον αυτό ή φιλοσοφική Σχολή του Πανεστημίου, απ' έτέρου δέ τής καταστάσεως μεγάλου μέρους τών φοιτητών τής Σχολής αυτής. Έπάρχουν ακόμη φοιτητές στή Φιλ. Σχολή που πιστεύουν και διακηρύττουν τήν ανυπαρξία νεοελληνικής λογοτεχνίας και τέχνης και γενικά νεοελληνικού πολιτισμού (1) και που πιστεύουν και διακηρύττουν τή χυδαιότητα τής γλώσσας του έθνους... Έπάρχει και μία άλλη μερίδα φοιτητών που αντικατοπτρίζει τις ιδέας μερικών «σοφών νεοελλήνων κριτικών» περιερίζοντας τή νεοελληνική λογοτεχνία μέσα στα όρια του έργου του Σολωμού και του Παπαδιαμαντή. (2) Δεύτεροι δέ διαφέρουν και πολύ από τους πρώτους. Κι' οι δυο άρνητές και στείροι, θήματα που βρίσκονται μακριά από τήν πραγματικότητα. Έπάρχουν εύτυχως όμως και φοιτητές — κι' είναι ίσως τώρα οι περισσότεροι — που ενδιαφέρονται για τή Νεοελληνική φιλολογία, τήν αγαπούν και τή μελετούν. Κατά τόν κ. Θεοδωράτον «το ζήτημα τής διδασκαλίας τής Νεοελληνικής Φιλολογίας στή Φιλ. Σχ. θάπρεπε να το προσέξη πολύ ο νέος οργανισμός του Πανεπιστημίου, και να του δώση τή θέση που του πρέπει, αφού μάλιστα προδίδει το χωρισμό τής σχολής σε φιλολογικο-φιλολογικό τμήμα και σε ιστορικο-αρχαιολογικό. Θά έπρεπε, πριν φροντίσουμε να μάθουν οι ξένοι τή νεοελληνική λογοτεχνία με μεταφράσεις που γι' αυτές καθιάρωσα και βραβεία το Έπουργείο, να τή μάθουμε και να τήν αγαπήσουμε μες... Η μελέτη τής νεοελληνικής φιλολογίας θά κάμη γνωστούς τους πόθους, τις ανάγκες και τά ιδανικά του Έθνους που χεί μίαν ιστορία μακρόχρονη, πολυτάραχη και δοξασμένη. Που άλλου μπορεί να ιδή κανείς ανάγλυφη τήν ιστορία του Έθνους, τήν αγωνία του, τις λαχτάρες του, παρά στο «Δωδεκάλογο του Γούφτου», στο βαθυνόητο και μεγαλόστομο αυτό ποίημα τής Έλληνικής Ψυχής, όπως τ' ονόμασαν;... Με τή γνώση του νεοελληνικού πνευματικού βίου θ' αποχτήσουμε ατομικότητα, που είναι το πρωταρχικό στοιχείο, ή αναγκαία προϋπόθεση για να δημιουργήση κανείς πολιτισμό δικό του και επίσης για να γνωρίση ένα πολιτισμό που πέρασε και που είναι ξένος, όχι βέβαια επιφανειακά, μά στην ουσία του. Έτσι το παρελθόν θά φωτιστή περισσότερο και το παρόν θά βοηθηθή, όταν το γνωρίσουμε, και θά μάς δώση αυτοπεποίθηση, αυτοπεποίθηση και όρμη για νέα δημιουργία. Γιατί μόνο ένα ζωντανό, συγχρονισμένο πνεύμα μπορεί να ενώσει το παρελθόν και το παρόν δημιουργώντας μία νέα ζωή».

— Είς το τεύχος του Απριλίου του μηνιαίου λογοτεχνικού περιοδικού τής Θεσσαλονίκης «Μακεδονικές Ημέρες» πλήθος εκλεκτών περιεχομένων, ποιημάτων, διηγημάτων, μεταφράσεων και κριτικών σημειωμάτων. Σημειούμεν ιδιαίτερος τήν μετάφρασιν του διηγήματος του Έρν. Κολίχη «Ντιλότσα» από τόν κ. Β. Τζιάτζιον, τα «Καθαρισματα» του κ. Π. Σπικινδωνίδη, καθώς και το σημαντικό αλλά χαριτωμένο και εδοτοχωτάτο σημείωμά του διά τήν «Γραμματικήν» τής κ. Άργυροπούλου.

— Έξεδόθη το τρίτον τεύχος του μηνιαίου γενικού περιοδικού «Πολιτισμός» με πολύ ενδιαφέρονσαν όπως πάντοτε ύλην.

— Είς τήν «Έβδομάδα», «Άργύρης Έφταλιώτης» στήν σειράν «Φυσιολογίας που χάθηκαν» του κ. Φ. Γιοφύλλη, και «Φιλολογικός περίπατος» του κ. Μπασιτά με τόν κ. Άγγελο Δόξα. Ο κ. Δόξας αναπτύσσει και πάλιν τας πεποιθήσεις του διά τήν χρωκοπία τής ποιήσεως, όμιλει δέ και διά το τελευταίο θεατρικόν έργον του «Σχιζοφρενία», διά τήν συλλογήν διηγημάτων του που θά κυκλοφορήσιν τόν Σεπτέμβριον υπό τόν τίτλον «Γκαρσόν, εν ούτοσκ» καθώς επίσης και διά το «Άνθρωπικο αίμα» το πολυμικρόν βιβλίον που ετοιμάζει.

— Έξεδόθη το «Δελτίο Κριτικής», μηνιαία έκδοση ελέγχου». Έκ τών περιεχομένων του σημειούμεν: Κ. Θ. Δημαρά, Η κριτική τών χειρογράφων και ή κριτική τών εντύπων. Μελέτη Νικολαΐδη, Η σημερινή λογοτεχνία μας; Α. Καραντιώνη, οι Χαιρετισμοί τής Ήλιογέννητης, κ. ά.

— Βλάδομεν ακόμη «Μούσας» Ζακύνθου, «Κυκλάδες», «Νεανικήν Ψυχήν», κ. ά. Ω.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

* Είς το Έθνικόν θέατρον αι παραστάσεις του «Ιουλίου Καίσαρος» εξηκολούθησαν μέχρι τής Κυριακής 10 Απριλίου, από τήν Δευτέραν ήρχισεν νέα σειρά με τόν «Λαγυμένονα» και τόν «Θείον Όνειρον». Τήν Παρασκευήν, 15 Απριλίου, αναδιβάλλεται ή «Βαβυλωνία» του Βυζαντίου.

* Είς το Κεντρικόν, ο Θίασος Κοτοπούλη-Κυβίλης ετοιμάζει τόν «Άγαπητικόν τής Βοσκοπούλας» του Κορομηλά. Και εις το έργον αυτό έπισης θά λάθουν μέρος και αι δύο πρωταγωνίστριαι.

* Είς το Ώθειον Ηρώδου, τας ημέρας του Πάσχα, υπό του Δραματικού Συλλόγου «Εδριπίδης» και χορηγία τής Έθνικής Τραπεζής, θά δοθ ή «Μήδεια» με τήν κ. Άγγελικήν Κοτσάλη.

* Είς τήν αίθουσαν τής Αρχαιολογικής Έκτείας, τήν 12 και 14 Απριλίου, δύο διαλέξεις του κ. Μανώλη Τριανταφυλλίδη, καθηγητού του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, με θέμα «Τό πρόβλημα τής όρθογραφίας μας».

* Διαλέξεις τής Έταιρείας Βυζ. Σπουδών εις τήν αίθουσαν τής Αρχαιολογικής: 3 Απριλίου, ο κ. Δημ. Σιτσιλιάνος «ΟΙ υπό του Ιουστινιανού εν Κων/πόλει Ίδρυθέντες ναοί». 8 Απριλίου (αίθουσα Παρνασσού) ο κ. Henri Grégoire «Περὶ τών Καλλιστηίων παρά τοις Βυζαντινοίς».

* Είς τόν Παρνασσόν, επί τής εκατονταετηρείου του Γκαίτε, ο ακαδημαϊκός ποιητής κ. Άριστ. Προβαλέγγιος απήγγειλε το ποίημά του «Γκαίτε».

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

10 Απριλίου

Δομένικαν, Άργυστόλι. Έγινε πολύ καλό και το έκρατήσαμε να το δημοσιεύσωμεν εις πρώτην έκκιρην. Για το άγοράκι σας, υπάρχει πάντα ή «Μάπλαος» που δημοσιεύει και κομμάτια για τήν ηλικία του. Έπίσης ή Βιβλιοθήκη της, που περιλαμβάνει τόν «Άγγελον τής Άγάπης», τήν «Άδελφούλα μου» του κ. Ξενοπούλου και άλλα κατάλληλα. Μπορείτε ακόμη να διαλέξετε από τήν «Παιδικήν Βιβλιοθήκη» τών κ. κ. Έλευθερουδάκη και Δημητράκου. Συμβουλευθήτε και τόν τιμοκατάλογον του Όίκου μας: θά εβρατε πολλά βιβλία για παιδιά. Έχετε δέ υπ' όψει ότι θά εκδώσωμεν προσεχώς και άλλα. — κ. Γ. Φ. Ένταύθα. Δυστυχώς, για τόν έκτενές έργο, δέν υπάρχει χώρος στή «Νέα Έστία»: όλος αυτός ο χρόνος είναι: πικραμένος. Πάντως ή μετάφρασίς σας θά ήθελε ένα χτένισμα. Ζητήστε το βιβλίο από το ταμειον του Βιβλιοπωλείου μας. — κ. Γ. Χατζ. (τόπος διαμονής δέν σημειώθηκε.) Τα ποιήματά σας είναι ακόμη άδόκιμα. Η γλώσσα προπάντων άκαλαιόθητη. Κάνετε μεγάλη κατάχρηση συνθέτων. — κ. Γ. Σ. Β. Σάμον. Έδχαριστούμεν. Το βιβλίον σας θά κριθ ή από ειδικόν σφεργάτην μας. Όσον διά το γράμμα που στέλλετε προς δημοσίευσιν, επί θεμάτων τά όποια άγνοεί το κοινόν τής «Ν. Έστίας», δέν ενδιαφέρει παρά μόνον τόν καθήγητήν προς τόν όποιον άπαιθύνεται. Καταντ ή ιδιωτικόν. — κ. Β. Α. Θεσσαλονίκη. Έλπίζομεν να δημοσιευθ ή ως επίκαιρον εις το έκδόμενον, αν επιτρέψη ή χύρος, διότι, έκτός τών συνειρών, έχουν σειράν πολλά άλλα, και αυτό δέν το ήχημεν υπ' όψει έκκαιρως. — Ιόνιον Ζέφυρον. Βιστήκατε να παραπονεθήτε, διότι, καθώς θά είδατε, ος άπαντήσαμεν. — κ. Σ. Γ. Κ. Άγκιάν. Εν μας φαίνεται περίεργο, για ή έξομε ότι υπάρχουν γόδοια και γόδοια. Έμάς — μάς συγχωρείτε — μάς άρεσε πολύ και το έδημοσιώσαμεν εν γνώσει ότι δέν θάρεσε ο' όλους. Όπωσδήπατε, θά μάς κάνετε χάρη αν μάς γράφατε κάπου-κάπου τας αντιπαθείας σας και τας προτιμήσεις σας. — «Παναγιώτεια» Άλεξάνδρειαν. Η «Νέα Έστία» δέν ανταλλάσσει με περιοδικά ούτε μ' έφημερίδας. Μόνον τήν άρχή τής έκδόσεως της έστειλε προς μερικά, να μπορούσε, το πρώτον της τεύχος, κι' έκτοτε ήκολουθει να στέλλη. Διά περισσότερα δέν μπορεί. Άρκεται μόνον ν' αναγγέλλη τήν έκδοσιν, και κάποτε τά περιεχόμενα, τών περιοδικών και τών έφημερίδων που τής κάνουν τήν τιμή να τής στέλνουν. "Αν θέλετε υπ' αυτόν τόν όρον, ήκολουθήτε. Ο κ. Ξ. είναι ικανοποιημένος από τήν τόσο εύγενικήν άπάντησιν του κ. Γ. και του ήχει συγγνώμην διά τήν παρεξήγησιν. — δ. Κλ. Α. Κων/πολιν. Ο κ. Ξ. είναι πολύ εύχαρακτηρισμένος από τήν πρόσδον. Όταν εύκαιρήσιν θά σας γράψη και ιδιαίτερος. — κ. Α. Η. Χ. Ηλιούπολιν. Το «ζήτημα» αυτό έχει έξετασθ ή πολλάκις, θά ήτο άσκοπον να το φέρωμεν «έπι τάπητος» διά νακούσωμεν να ίδι. — κ. Α. Γ. Ζ. Ζάκυνθον. Ο όμιλητής θά ήλεγμόνησιν ότι κατήγετο από τας Πάτρας και ο Ζήν Μορεάς. Άλλοι τόν Μορεάς τόν άποσιωπούν και όταν όμιλοσιν εν γένει περι έλλήνων ποιητών. Διότι δέν άνήκει εις τήν ιδιικήν μας Λο-

γοτεχνία. — δ. Μ. Παπαζ. Ένταύθα. Το διηγημά σας «Μιά γυναίκα» δέν είναι δημοσιεύσιμο, παρ' όλη τή συγκίνηση που έχει. Θάπρεπε να ξαναγραφ ή πιο όμιαλά, πιο φυσικά, με μερικές συντομείσεις εδω και καί, και με περισσότερη δύναμη και ζωντανία. — κ. Γ. Μπεαν. Έλευθερούπολιν. Το μονόπρακτό σας δέ στέκεται. Είναι πολύ άτεχνα γραμμένο. — κ. Αλ. Β. Κάδρο. Τα ποιήματα ύστεροδν. Μη βιάζεστε. — κ. Κ. Άσοι. Πολύ άτεχνη ή «Άψηλή γυναίκα». — κ. Δημ. Χ. Η μετάφρασίς σας άδικαι πάρα πολύ το πρώτο ποίη! Αυτό το ποίημα είναι ένα μικρό άριστούργημα στο είδος του. Στή μετάφραση, ή υποβλητικότης του, ή μουσική του, όλη του ή άτμόσφαιρα χάνονται έντελώς. — κ. Σ. Σολ. Ένταύθα. Δυστυχώς, το διηγημά σας ύστεροδ. Ίσως, το ύφος σας, το γράψιμό σας, άπαιτεί ακόμη πολλή εξάσκηση. — κ. Π. Βεν. Ένταύθα. Ο «Ίσκιος» δέ θά είχε πολύ ενδιαφέρον για τή «Νέα Έστία». Πάντως, ή μετάφρασίς σας, ως ύφος και γλώσσα, άρκετά καλή. — κ. Κ. Δε. Στ. Δράμα. Διαβάσαμε εύχαρίστως, τι μάς στείλατε. Δυστυχώς όμως, το ποίημά σας άδόκιμο, και το διήγημα, αν και καλύτερο, δέν είναι ακόμη άπολύτως δημοσιεύσιμο. Έργασθήτε, μελετήστε, και... πάλι εδω είμαστε! — κ. Ν. Γ. Οίκον. Ένταύθα. Το θέμα του διηγήματός σας είναι πολύ κατώτερο τής προσπάθειας και του σκοπού σας. Μόνον τήν άρχή, έχει κάποιο ενδιαφέρον. Άπεναντίας το γράψιμό σας στρωτό και με κάποια όρσειά. Προσπαθήστε μόνον, με κάθε τρόπο, να έλευθερωθήτε από μερικές κακές επιδράσεις τής καθαρεύουσας, και στο τυπικό, και στο λεξιλόγιό σας, και γενικά στο σχηματισμό τών φράσεών σας. Σας εύχαριστούμε για το όραίο σας γράμμα. — κ. Δότ. Γ. Το διήγημά σας άνήκει ο' ένα είδος δυσκολώτατο, που θέλει πολλή τέχνη για να δώση κάτι καλό. Το γράψιμό σας ύστεροδ. Προσπαθήστε να υποτάξετε σε κάποιο ρυθμό τή σκέψη και τήν έμπνευσή σας.

Η «ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ»

Έξεδόθη: ANNAS KATSIΓPA, Ιατρού ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ ΣΤΑ ΓΕΝΕΤΗΣΙΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ Περιεχόμενα: Η κατά ηλικίας μήσις στα ζητήματα τής διαίτησεως και του έρωτος. Πώς αγαπά ο άνδρας και πώς ή γυναίκα. Ψυχολογία του κοριτσιού που παραδίδεται. Είναι ο έλεύθερος έρωσ διακώμα; Η παρθενία είναι πρόληψις; κλπ. κλπ. κλπ. Πωλείται στα κυριώτερα βιβλιοπωλεία Δεχ. 25. Στάς Έπαρχίας Δεχ. 30.

ΤΟΜΟΙ "ΝΕΑΣ ΕΣΤΙΑΣ",

ΤΟΜΟΣ Α'

Κοιμῶς τόμος ἑξακιστίων περίπου σελίδων, περιλαμβάνων τὰ τεύχη 1 ἕως 9 τοῦ περιοδικοῦ, ἀπὸ τῆς 15ης Ἀπριλλίου μέχρι τῆς 15ης Ἀυγούστου 1927. Περιέχει πλῆθος διηγημάτων, ποιημάτων, μυθιστορημάτων, θεατρικῶν ἔργων, ἄρθρων, μελετῶν, κριτικῶν καὶ διαφόρων σημειωμάτων, καθὼς καὶ πάρα πολλάς καλλιτεχνικάς εἰκόνας, στίχα, φωτογραφίας, καὶ ὅλην τὴν παρακολούθησιν τῶν διαφόρων καλλιτεχνικῶν καὶ λογοτεχνικῶν ζητημάτων καὶ γεγονότων εἰς τὸ πλουσιώτατον δεκαπενθήμερον κάθε τεύχους του. Συνεργάζονται εἰς αὐτὸν πολλοὶ ἀκαδημαϊκοί, καὶ οἱ γνωστότεροι καὶ διαπρεπέστεροι τῶν λογοτεχνῶν, λογίων καὶ ποιητῶν μας.

Ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἐκλεκτῶν περιεχομένων, εἰς τὸν τόμον τοῦτον εὐρίσκομεν :

Τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν μυθιστόρημα τοῦ Χαρίτωνος «*Καλλιρρόη*», θαυμάσια μεταφρασμένον εἰς τὴν νεοελληνικὴν καὶ εἰκονογραφημένον μὲ πλῆθος ἀρχαῖα στίχα.

«*Τὰ Πρῶτα Χρόνια*», τὸ πρῶτον κεφάλαιον

ἀπὸ τοῦ ἀνέκδοτον ἀκόμη βιβλίον τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ «*Τὰ χρόνια μου καὶ τὰ χαρτιά μου*».

Τὸ τρίπρακτον ψυχολογικὸν δράμα τοῦ Γρηγορίου Ξενοπούλου «*Τὸ Ἀνθρώπινο*», ἀπὸ τῶν πλέον βαθεῶν καὶ τῶν πλέον φιλοσοφικῶν θεατρικῶν ἔργων του.

Τὴν «*Νταλμανοπούλα*», περίφημον θεατρικὸν ἔργον σὲ μέρη δύο τοῦ κ. Παντελεῆ Χόρν.

Τὴν «*Ἱστορία τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ὀμίλου*» τοῦ κ. Μάρκου Τσιριμιώκου.

Ἄκόμη :

Ποιήματα Κωστῆ Παλαμᾶ, Γ. Δροσίνη, Μ. Μαλακάση, Στεφ. Δάφνη, Γ. Δελή, Μαρίας Σιγούρου, Μιχ. Δ. Στασινοπούλου καὶ πολλῶν ἄλλων. *Διηγήματα* Κατίνας Παπᾶ, Αἰμ. Στεφ. Δάφνη, Τέλλου Ἄγρα, Πέτρου Χάρη, Χρ. Χρηστοβασίλη, Ἀθηνᾶς Ταρσοῦλη, Γεωργίας Ταρσοῦλη, κ. ἄ. *Μουσικὰ ἄρθρα* Σοφίας Κ. Σπανοῦδη. *Κριτικὰ σημειώματα* Ἀλκη Θρόλου, Κλέονος Παράσχου, Τέλλου Ἄγρα, Πέτρου Χάρη, κλπ.

ΤΟΜΟΣ Β'

Ἀποτελεῖται ἀπὸ 650 σελίδας, καὶ περιλαμβάνει τὰ τεύχη 9 ἕως 21 τοῦ περιοδικοῦ, τὰ ἐκδοθέντα ἀπὸ τῆς 1 Σεπτ. μέχρι τῆς 15 Δεκ. καθὼς καὶ τὸ ἔξοχον *Χριστουγεννιάτικον* τοῦ 1927.

Καὶ εἰς τὸν τόμον αὐτὸν πλῆθος εἶναι τὰ ἐκλεκτὰ περιεχόμενα, λογοτεχνικά, φιλολογικά, θεατρικά, καλλιτεχνικά, ἱστορικά, φιλοσοφικά, αἰσθητικά, λαογραφικά, γλωσσολογικά, κ. ἄ. Παρακολουθεῖται τακτικὰ ὅλη ἡ λογοτεχνικὴ κίνησις μὲ τὰ κριτικὰ σημειώματα τῶν εἰδικῶν συνεργατῶν τῆς «*Νέας Ἑστίας*», καθὼς καὶ ἡ Γλυπτικὴ, ἡ Ζωγραφικὴ, ἡ Μουσικὴ, μὲ εἰκόνας ἔργων, κριτικὰς καὶ τεχνοκριτικὰς ἢ αἰσθητικὰς ἀναλύσεις. Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς συμπληρώσεως τῆς πρώτης ἑκατονταετηρίδος ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ μεγάλου ἑλλησοῦ καὶ ποιητοῦ Οὕγου Φωσκόλου, ἡ «*Νέα Ἑστία*» συμμετέχουσα εἰς τὸν ἑορτασμόν, δημοσιεύει σειράν σχετικῶν ἄρθρων, εἰκόνων, αὐτογράφων, καθὼς καὶ μεταφράσεις ἔργων του. Καὶ μόνον ἀπὸ τῆς ἀπάμμεως ταύτης, ὁ τόμος αὐτὸς τοῦ περιοδικοῦ εἶναι πολυτιμώτατος.

Εἰς τὰς σελίδας του εὐρίσκομεν :

Τὴν συνέχειαν καὶ τὸ τέλος τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ μυθιστορήματος τοῦ Χαρίτωνος «*Καλλιρρόη*».

Τὸ μονόπρακτον θεατρικὸν ἔργον τοῦ Ψυχάρη «*Ἐβα*», ὑπέροχον ὄνειροδράμα, ἀπὸ τὰ τελευταῖα ἔργα τοῦ μεγάλου σοφοῦ καὶ λογοτέχνου, δημοσιευθὲν συγχρόνως καὶ γαλλικὰ εἰς τὴν

παρισινήν φιλολογικὴν ἐφημερίδα «*Candida*».

Τὸ ἠθογραφικὸν μονόπρακτον τοῦ Γρηγορίου Ξενοπούλου «*Καβαλλογία ποπολάνα*», ζακυνθινῆς ὑποθέσεως.

Τὸ ἀριστούργημα τοῦ Jules Romains, ἀπὸ τὰ ἐκλεκτὰ καὶ τὰ σπάνια ἔργα τοῦ Γαλλικοῦ Θεάτρου, «*Κνὸν ἢ ὁ Θρίαμβος τῆς ἱατρικῆς*» κωμῶδιον εἰς τρεῖς πράξεις.

Τὴν θαυμασίαν καὶ τόσο λογοτεχνικὰ γραμμένην λαογραφικὴν μελέτην τοῦ Κώστα Μαρῖνη «*Τὸ χωριό*».

Τὸν πρόλογον τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν ἔργων τοῦ Γεωργίου Στρατήγη, παραχωρηθέντα διὰ πρώτην δημοσίευσιν εἰς τὴν «*Νέαν Ἑστίαν*».

Τὸ πολυτίμητον καὶ λίαν ἐνδιαφέρον ἄρθρον τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ἀκαδημαϊκοῦ κ. Α. Μ. Ἀνδρεάδου «*Τὸ σύγχρονον Ἑλληνικὸν Θέατρον*», δημοσιευθὲν γαλλιστὶ εἰς τὴν «*Revue de Genève*» καὶ μεταφρασθὲν ὑπὸ τοῦ κ. Μ. Δ. Στασινοπούλου.

Τὸ ἐκτενὲς καὶ σοφὸν ἄρθρον τοῦ κ. Πέτρου Χάρη διὰ τὸν Ἀντρέαν Καραβίτσαν.

Καὶ ἀκόμη : *Ποιήματα* τῶν γνωστοτέρων μας ποιητῶν, ἀλλὰ καὶ πολλῶν νέων οἱ ὅποιοι παρουσίασαν ἀξιόλογον ἐργασίαν. *Διηγήματα* Κλεοθέτης Διπλα-Μαλάμου, Ἄλ. Κ. Τραυλαντόνη, Γιάννη Βλαχογιάννη, Σοφ. Κ. Σπανοῦδη, Γ. Ἀθάνη, Χάρη Σταματίου κ. ἄ. Καὶ ἄλλα πολλά.

Ἐνιαστος τόμος τιμᾶται ἄδελτος δρ. 75, καὶ καλλιτεχνικὰ χρυσόδελτος δρ. 100. Τὰ ταχυδρομικά, δρ. 8 διὰ τὸ ἐσωτερικὸν καὶ δρ. 20 διὰ τὸ ἐξωτερικόν, εἰς βάρος τοῦ παραγγέλλοντος.

Ὁ ἀγοράζων τόμους τῆς «*ΝΕΑΣ ΕΣΤΙΑΣ*» ἀποκτᾷ ἀμέσως δλόκληρον βιβλιοθήκην.